
Ekalingamahatmyam

——
ऐकलिङ्गमाहात्म्यम्

——
Document Information

Text title : Ekalingamahatmyam

File name : ekalingamAhAtmyam.itx

Category : shiva, vAyupurANa

Location : doc_shiva

Transliterated by : Ruma Dewan

Proofread by : Ruma Dewan

Description/comments : vAyupurANa

Latest update : August 18, 2025

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 20, 2025

sanskritdocuments.org

Ekalingamahatmyam

એકલિંગમાહાત્મ્યમ્

1. Prathamō'Adhyāyāḥ પ્રથમોઽધ્યાયઃ ।
2. Dvītiyō'Adhyāyāḥ દ્વિતીયોઽધ્યાયઃ ।
3. Tṛtīyō'Adhyāyāḥ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ।
4. Caturthō'Adhyāyāḥ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ।
5. Pañcamō'Adhyāyāḥ પચ્ચમોઽધ્યાયઃ ।
6. Ṣaṣṭhō'Adhyāyāḥ ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ ।
7. Ṣaptamō'Adhyāyāḥ સપ્તમોઽધ્યાયઃ ।
8. Aṣṭmō'Adhyāyāḥ અષ્ટમોઽધ્યાયઃ । કામધેનુવરદાનમ્ ।
9. Navamō'Adhyāyāḥ નવમોઽધ્યાયઃ । ઇન્દ્રવરદાનમ્ ।
10. Daśamō'Adhyāyāḥ દશમોઽધ્યાયઃ । તીર્થયાત્રાકલમ્ ।
- 10.1 Daśamō'Adhyāyāḥ Pūrvārdha દશમોઽધ્યાયઃ પૂર્વાર્ધઃ
- 10.2 Daśamō'Adhyāyāḥ Uttarārdha દશમોઽધ્યાયઃ ઉત્તરાર્ધઃ
11. Ekādaśō'Adhyāyāḥ એકાદશોઽધ્યાયઃ । રાષ્ટ્રશ્યેનાપ્રાદુર્ભાવઃ ।
12. Dvādaśō'Adhyāyāḥ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ । કલિસ્વરૂપવર્ણનમ્ ।
13. Trayodaśō'Adhyāyāḥ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ । લોમશાશ્રમવર્ણનમ્ ।
14. Caturdaśō'Adhyāyāḥ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ । સોમનાથમાહાત્મ્યે માહેન્દ્રીવર્ણનમ્ ।
15. Pañcadaśō'Adhyāyāḥ પચ્ચદશોઽધ્યાયઃ । ક્ષીરેશ્વરમાહાત્મ્યમ્ ।
16. Ṣoḍaśō'Adhyāyāḥ ષોડશોઽધ્યાયઃ । ગૌતમમાહાત્મ્યમ્ ।
17. Ṣaptaśō'Adhyāyāḥ સપ્તદશોઽધ્યાયઃ । ગૌતમેશ્વરમાહાત્મ્યમ્ ।
18. Aṣṭādaśō'Adhyāyāḥ અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ । વાયુનારદસંવાદઃ ।
19. Ekonaviṃśō'Adhyāyāḥ એકોનવિંશોઽધ્યાયઃ । બાષ્પમન્ત્રસાધનમ્ ।
20. Viṃśō'Adhyāyāḥ વિંશોઽધ્યાયઃ । બાષ્પાન્વયમ્ ।
21. Ekaviṃśō'Adhyāyāḥ એકવિંશોઽધ્યાયઃ । બાષ્પાન્વયમ્ ।
22. Dvāviṃśō'Adhyāyāḥ દ્વાવિંશોઽધ્યાયઃ । બાષ્પાન્વયે પ્રાતઃકૃત્યાદિકથનમ્ ।
23. Trayaviṃśō'Adhyāyāḥ ત્રયોવિંશોઽધ્યાયઃ । મન્ત્રારાધનકથનમ્ ।

24. Caturviṃśo'Adhyāyaḥ चतुर्विंशोऽध्यायः । बाष्पा-वये पञ्चवक्त्रपूजाकथनम् ।
25. Pañcaviṃśo'Adhyāyaḥ पञ्चविंशोऽध्यायः । बाष्पा-वये पूजाकथनम् ।
26. Ṣaḍviṃśo'Adhyāyaḥ षड्विंशोऽध्यायः । बाष्पा-वयम् ।
27. Ṣaptaviṃśo'Adhyāyaḥ सप्तविंशोऽध्यायः । श्रीनारायणप्रादुर्भावः ।
28. Aṣṭaviṃśo'Adhyāyaḥ अष्टविंशोऽध्यायः । तीर्थक्रमवर्णनम् ।
29. Ekaṅtriṃśo'Adhyāyaḥ ऐकोनत्रिंशोऽध्यायः । राष्ट्रशेनापूजाविधिः ।
30. Triṃśo'Adhyāyaḥ त्रिंशोऽध्यायः । गणेशमन्त्रकथनम् ।
31. Ekaṅtriṃśo'Adhyāyaḥ ऐकत्रिंशोऽध्यायः । बाष्पा-वयम् ।
32. Dvātriṃśo'Adhyāyaḥ द्वात्रिंशोऽध्यायः । यात्राविधिमहोत्सववर्णनम् ।

Ekalingamahatmyam

એકલિંગમાહાત્મ્યમ્

ॐ

॥ શ્રીમદેકલિંગો જયતિ ॥

॥ શ્રીગણેશાય નમઃ ॥

અથ એકલિંગમાહાત્મ્યમ્ ।

(પૌરાણિકમ્)

અથ પ્રથમોઽધ્યાયઃ ।

1. Query is asked about why Pṛthvī પૃથ્વી is also known as Medinī મેદિની, and the significance of these two names.

યસ્યોદયાસ્તસમયે સુરમુકુટનિઘૃષ્ટચરણકમલોઽપિ ।

કુરુતેઽન્જલિં ત્રિનેત્રઃ સ જયતિ સૂર્યો નિધિર્ધામ્નામ્ ॥ ૧-૧ ॥

જયતિ જગતિ જ્ઞાનકરી તસ્કરદુર્ગહરી(હંસ)વાહની ।

સુવહા મોક્ષસ્ય કૃતૌ યા સા સ્યાદ્દિદુષામલકુરણમ્ ॥ ૧-૨ ॥

નારદ ઉવાચ -

ભુવનત્રિતયં દૃષ્ટે ત્વયા વાયો સમન્તતઃ ।

તેષાં યથા યથા વૃત્તં વિસ્તરાત્ કથિતં મમ ॥ ૧-૩ ॥

સમદ્વીપવર્તી પૃથ્વી સશૈલવનકાનનામ્ ।

ત્વદુક્તાં શ્રુતવાનસ્મિ યતસ્ત્વં સર્વતોગતિઃ ॥ ૧-૪ ॥

ત્વયા સર્વ જગદ્વ્યાસં ત્વયિ પ્રાણાઃ પ્રતિષ્ઠિતાઃ ।

ત્વત્સૃષ્ટે મોદતે વિશ્વં ત્વદ્યુક્તમથ પાવનમ્ ॥ ૧-૫ ॥

सर्वज्ञस्त्वमतो वायो संशयं छिन्धि मेऽनघ ।
कस्मात् पृथ्वीति विख्याता मेदिनीति कथं स्मृता ॥ १-६ ॥
वायुरुवाच -
कथयिष्याम्यहं ब्रह्मन् यथादृष्टं यथाश्रुतम् ।
अतीन्द्रियज्ञाननिधे यन्मां त्वं परिपृच्छसि ॥ १-७ ॥
तथापि कथयाम्यघ सर्वलोकछिताय वै ।
भृगुगोत्रोद्भवः श्रेष्ठः शौनको नाम विश्रुतः ॥ १-८ ॥
तस्यैव वर्तमानेऽत्र यज्ञे द्वादशवार्षिके ।
तत्रागच्छन्मुनिगण आहूता ब्रह्मवादिनः ॥ १-९ ॥
तपः कृशाः संयमिनो गृणन्तः परमव्ययम् ।
वसिष्ठः कश्यपोऽत्रिश्च मरीचिर्भगवान् मुनिः ॥ १-१० ॥
गालवो जमदग्निश्च विश्वामित्रोऽथ गौतमः ।
भारद्वाजोऽङ्गिराश्चैव कृष्णाद्वैपायनः शुक्रः ॥ १-११ ॥
पराशर ऋषीकश्च दुर्वासा गर्ग एव य ।
उद्दालकस्तथा कङ्कः कथः कण्वोऽथ देवलः ॥ १-१२ ॥
अगस्तिर्लोमशो रैव्यो याज्ञवल्क्यो बृहस्पतिः ।
उशनाः पुलहश्चैव पुलस्तिः कपिलस्तथा ॥ १-१३ ॥
आसुरिर्वाभदेवश्च डारीताधा मडर्षयः ।
धन्द्राधाः सकला देवा यक्षविधाधरादयः ॥ १-१४ ॥
तत्रागच्छन्मुनिगण आहूताः शौनकेन च ।
आसनेषूपविष्टेषु सतां संसदि ते तदा ॥ १-१५ ॥
सूतं योगिषु मान्यं य शौनको वाक्यमब्रवीत् ॥ १-१६ ॥
एति श्रीवायुपुराणे मेघपाटीये श्रीमदेकलिङ्गमाडातय प्रथमोऽध्यायः । १ ॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः ।

2. Suta सूत narrates the story of MadhuKaiṭabha मधुकैटभ and how Vasundharā वसुन्धरा came to be known as Medinī मेदिनी and Pṛthvī पृथ्वी.

શૌનક ઉવાચ -

અષ્ટાદશ પુરાણાનિ કથિતાનિ ત્વયાનઘ ।
ઇતિહાસાનિ સર્વાણિ રામસ્ય ચરિતં મહત્ ॥ ૨-૧ ॥

ભારતાનાં કથાશ્ચિત્રા યથાવત્ પરિકીર્તિતાઃ ।
પૌરાણિકો ભવાન્ તાત વરદાનાત્ર સંશયઃ ॥ ૨-૨ ॥

વાયોઃ પુરાણમખિલં ત્વયોક્તં સૂતનન્દન ।
જગત્રયસ્ય ચદ્ભૂતં કથિતં ચ સમાસતઃ ॥ ૨-૩ ॥

કથં પૃથ્વીતિ વિખ્યાતા મેદિનીતિ કથં દ્વિજ ।
એતદ્વિસ્તરતો બ્રૂહિ શ્રુતં ચચ્ચરિતં મહત્ ॥ ૨-૪ ॥

સૂત ઉવાચ -

પુરાણમેતદ્વિપુલં વાયુના પરિકીર્તિતમ્ ।
તદહં કથયિષ્યામિ યથાજ્ઞાતં યથાશ્રુતમ્ ॥ ૨-૫ ॥

એકાર્ણવિ પુરા ભૂતે જગત્સ્થાવરજડ્ગમે ।
તત્ર સુમો જગન્નાથઃ શેષમાસ્તીર્યં વીર્યવાન્ ॥ ૨-૬ ॥

મધુકૈટભૌ મહાદૈત્યૌ વિષ્ણુકર્ણમલોદ્ભવૌ* ।
(*દ્રષ્ટવ્ય દુર્ગા સમશતી ૧૧૬૮)

નાભિપદ્મજસંસ્થૌ તૌ હન્તુ બ્રહ્માણમુદ્યતૌ ॥ ૨-૭ ॥

પિતામહસ્તતો દૃષ્ટ્વા દુષ્ટભાવં દુરાત્મનોઃ ।
તુષ્ટાવ યોગનિદ્રાં તાં તથા મુક્તો જનાર્દનઃ ॥ ૨-૮ ॥

ઉત્તસ્થૌ ભગવાન્ વિષ્ણુર્બાહુયુદ્ધમથાકરોત્ ।
પચ્ચવર્ષસહસ્રાણિ બહુમાયાપરો વિભુઃ ॥ ૨-૯ ॥

તતો વિમોહિતૌ દૈત્યૌ માયયા પદ્મયોનિના ।
ઉક્તવન્તૌ વરોડસ્મત્તો પ્રિયતામિતિ કેશવમ્ ॥ ૨-૧૦ ॥

શ્રીભગવાનુવાચ -

ભવેતામઘ મે તુષ્ટૌ મમ વધ્યાવુભાવપિ ।
કિમન્યેન વરેણાત્રેતાવદ્વિવૃતં મયા ॥ ૨-૧૧ ॥

સૂત ઉવાચ -

તાવૂચતુર્હરિં દૈત્યૌ મહામાયાવિમોહિતૌ ।

मधुकैटभौ दुरात्मानौ दुःप्रधर्षौ सुरैरपि ॥ २-१२ ॥

प्रीतौ स्वस्तव युद्धेन श्लाघ्यस्त्वं मृत्युरावयोः ।

आवां जलि न यत्रोर्वी सलिलेन परिप्लुता ॥ २-१३ ॥

सूत उवाच -

तथेत्युक्त्वा भगवता शङ्भयङ्कगदाभृता ।

कृत्वा यकेण वै छिन्ने जघने शिरसी तयोः ॥ २-१४ ॥

ततो वै मेघसाप्लाव्य पूरितेयं वसुन्धरा ।

मेदिनीति य विभ्याता पृथ्वीसंज्ञामतः शृणु ॥ २-१५ ॥

पृथुर्वेन्योऽभवद्राजा धार्मिको यज्ञकृच्छुरिः ।

मधुकैटभदेहोत्वैर्मैटोऽसृग्भिस्तथाऽस्थिभिः ॥ २-१६ ॥

पूरितामवनीं दृष्ट्वा समां यके अे पृथुस्तदा ।

तस्या मज्ज्याः स्वकं रुपं प्रादुश्चके पृथुः पुरा ॥ २-१७ ॥

घेनुरुपं समास्थाय वरदेत्यब्रवीन्नृपम् ।

घेनुरुवाच -

वरदाऽऽहं नृपश्रेष्ठ वृणीष्ववहितो वरम् ॥ २-१८ ॥

पृथुरुवाच -

यदि प्रसन्ना वरदे सस्यं देहि ममाथ वै ।

मम नाम्ना सुता भूत्वा ज्योतिं यातुं त्वमर्हसि ॥ २-१९ ॥

वायुरुवाच -

अेवं नारद तद्भाष्यं मेदिनी उर्ध्वसंयुता ।

तथेत्युक्त्वा नृपश्रेष्ठे वरदानेन तोषितम् ॥ २-२० ॥

अन्तर्द्धानं ययौ घेनुः पृथुः पृथ्वीं शशास उ ।

इति पृथ्वीति नाम्नेयं मेदिनीति बभूव उ ॥ २-२१ ॥

किमन्यत् कथयाम्यथ तद्भवान् वक्तुमर्हसि ॥ २-२२ ॥

इति श्रीवायुपुराणे मेघपाटीये श्रीमदेकलिङ्गमाहात्म्ये द्वितीयोऽध्यायः । २ ॥

અથ તૃતીયોઽધ્યાયઃ ।

3. Query is made about significance of the name of the place called Medapāṭa મેદપાટ. Suta સૂત narrates the story where Śaṅkara શંકર makes appearance in Dāruvana દારુવન at behest of Pārvatī પાર્વતી in order to cause cittabhraṃśa ચિત્તભ્રંશ of the wives of the Muni-s મુનયઃ. When the latter get infatuated with His appearance, the Muni-s મુનયઃ, realizing the cause, curse Śaṅkara શંકર.

શૌનક ઉવાચ -

જમ્બુદ્વીપસ્ય માહાત્મ્યં પ્રમાણં કથિતં ત્વયા ।

યાનિ તીર્થાનિ યે દેશા યથાવત્ પરિકીર્તિતાઃ ॥ ૧ ॥

અડ્ગબડ્ગકલિડ્ગાશ્ચ શૂરસેનાશ્ચ કેરલાઃ ।

મહારાષ્ટ્રાસ્તથાન્દ્રાશ્ચ કાર્ણાટા કુકુણાસ્તથા ॥ ૩-૨ ॥

માગધાશ્ચ કુરૂષાશ્ચ વિદેહાઃ કૈકુણ્ડાશ્ચ યે ।

કૌશલાઃ કુરવશ્ચૈવ ચૈદ્યા દ્રવિડપુણ્ડ્રકાઃ ॥ ૩-૩ ॥

કુન્તિભોજપ્રભૃતયઃ સર્વે તે પરિકીર્તિતાઃ ।

મેદપાટં કથં પ્રોક્તં તદ્ભવાન્ વક્તુમર્હતિ ॥ ૩-૪ ॥

સૂત ઉવાચ -

જમ્બુદ્વીપસ્ય મધ્યે તુ જાતં દારુવનં મહત્ ।

સદાફલં સદાપુષ્પં કાન્તં ચૈવ વનં મહત્ ॥ ૩-૫ ॥

વસન્તિ તત્ર મુનયઃ સદા સંયમમાસ્થિતાઃ ।

ગૌતમશ્ચ ભરદ્વાજો વિશ્વામિત્રોઽથ કશ્યપઃ ॥ ૩-૬ ॥

વશિષ્ઠો હ્યડ્ગિરાસ્ત્વત્રિઃ પુલસ્તિશ્ચ તપોધનાઃ ।

ન તત્ર વાતદણ્ડઃ સ્યાન્ન શોષયતિ ભાસ્કરઃ ॥ ૩-૭ ॥

કામવર્ષા સદા મેઘો ન ચાગ્નિસ્તત્ર બાધતે ।

સત્વાનાં ન વિરોધોઽસ્તિ મૈત્રીં સત્વાનિ ભેજિરે ॥ ૩-૮ ॥

મુનીનાં નિયમાન્ મત્તઃ શૃણુષ્વાવહિતો દ્વિજ ।

સદા ત્રિષવણ્સનાતાઃ સદાશૌચા દયાલવઃ ॥ ૩-૯ ॥

પગ્ન્યયજ્ઞરતા નિત્યં નિત્યં ચાતિથિપૂજકાઃ ।

પિતૃદેવમનુષ્યાણાં સદા તૃપ્તિકરા મુને ॥ ૩-૧૦ ॥

ग्रीष्मे पञ्चाग्निमध्यस्था वर्षासु स्थण्डिलेशयाः ।

आर्द्रवासाश्च छेमन्ते तपस्युत्रे व्यवस्थिताः ॥ ३-११ ॥

अेकाशिनो निराडारा दन्तकुट्टाश्मकुट्टकाः ।

पार्शाशिनोऽम्बुभक्षाश्च वायुभक्षास्तपस्विनः ॥ ३-१२ ॥

तद्भनं मुनिभिः पूर्णं शुशुभे मुनिसत्तम ।

अेकदा तद्भनं प्राप्य(प्राप्तः) शङ्करः पार्वतीयुतः ॥ ३-१३ ॥

भाषित्वात् पार्वती देवी शङ्करं वाक्यमब्रवीत् ।

दिव्युवाच -

तत्ते अे शम्भो वनं रभ्यं मुनीनामिव मानसम् ।

ऋषिपत्न्यः प्रकाशन्ते पातिप्रत्यं समाश्रिताः ॥ ३-१४ ॥

पतिभक्तिपरा नित्यं नित्यं पतिपरायणाः ।

शित्तमासां यथा लक्ष्येत्तथा कार्यं त्वया विभो ॥ ३-१५ ॥

छश्वर उवाच -

मैवं वदस्व कल्याणि ब्रह्मतेजो महत्तरम् ।

शपेयुर्मा मडाकोपादकृत्यं कियते कथम् ॥ ३-१६ ॥

दिव्युवाच -

यदि कृत्यमकृत्यं वा कियतां वयनान्मम ।

कथं शपेयुर्मुनयो भवन्तं विश्वरूपिणाम् ॥ ३-१७ ॥

सूत उवाच -

छत्यादिष्टो जगन्नाथः कामरूप छवाभवत् ।

संविन्मयो छयरुणभानुसडस्रकान्तिः

पाशाङ्कुशप्रवरकार्मुकपञ्चबाणान् ।

ध्येयस्त्रिलोकविजयी स्वकरैर्दधानः

श्रीसुन्दरो मणिविभूषणभूषिताङ्गः ॥ ३-१८ ॥

विययार वने तस्मिन् मुनीनां भाषितात्मनाम् ।

कुशेध्माडरणे याताश्चैकशित्ता अब्रूविरे ॥ ३-१९ ॥

वृद्धास्तरुणयो मोछेन तद्दर्शनपरायणाः ।

शित्तमासां समादाय जगामादर्शनं विभुः ॥ ३-२० ॥

मुमूर्च्छस्ता मुहुः स्वस्था ददृशुश्च दिशो दश ।

એતસ્મિન્નન્તરે બ્રહ્મન્ મુનયસ્તે સમાગતાઃ ॥ ૩-૨૧ ॥

સ્વપત્ન્યો વિધુરા દૃષ્ટાઃ પ્રોચુસ્તે ચ પરસ્પરમ્ ।

ધ્યાનેન કારણં જ્ઞાત્વા સર્વે ચૈકમતે સ્થિતાઃ ॥ ૩-૨૨ ॥

અશપન્ શકુરં દેવં ક્રોધયુક્તાસ્તપસ્વિનઃ ।

યસ્માન્મોહયસે શભ્ભો ભાર્યાચારિત્રમાશ્રિતાઃ ॥ ૩-૨૩ ॥

અસ્મચ્છાપાન્મહીપૃષ્ઠે તવ લિંગ પતિષ્યતિ ।

એવં શમો મુનિગણૈર્ગતઃ શમ્ભુર્યથાગતઃ ॥ ૩-૨૪ ॥

નાતિવ્યગ્રા મુનિગણાસ્તેપુસ્તે પરમં તપઃ ।

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે તૃતીયોઽધ્યાયઃ । ૩ ॥

અથ ચતુર્થોઽધ્યાયઃ ।

4. Story of atrocities of Daitya Tāraka દૈત્ય તારક and events preceding birth of Kārtikeya કાર્તિકેય, including that of Liṅgapatana લિંગપતન that causes much distress to Her.

વાયુરુવાચ -

અથ તારકનામાઽભૂદૈત્યઃ પરમકોપનઃ ।

લુમાધિકારાસ્ત્રિદશાસ્તેનેશં શરણં ગતાઃ ॥ ૪-૧ ॥

તુષ્ટુવુઃ સંચતા દેવાસ્તં દેવં વૃષભધ્વજમ્ ।

પુત્રાર્થં દૈત્યનાશાય ગૌર્યાં ચૈકાન્તમાસ્થિતમ્ ॥ ૪-૨ ॥

ભિત્વા તે સમયં દેવા ઔત્સુક્યાચ્ચ સમાગમન્ ।

પિનાકી તાન્ સ્થિરાન્ દૃષ્ટ્વા ત્યજ્વા તત્વં સમુત્થિતઃ ॥ ૪-૩ ॥

તતો રેતોઽપતત્તસ્ય તદ્રેતોઽગ્નિરગૃહ્યત ।

પારાવતેન રૂપેણ જાહ્લવ્યામુત્ક્ષિપન્ સ હ ॥ ૪-૪ ॥

તતો દેવી વિરેતસ્કં શકુરં વીક્ષ્ય ચામરાન્ ।

ગર્ભહીનેતિ મત્વા સા વ્યશપતાન્ દિવૌકસઃ ॥ ૪-૫ ॥

યસ્માદ્રહોષિતં શમ્ભું ચાચિતારોઽન્ બાલિશાઃ ।

અહં ગર્ભેણ હીનાઽય કૃતા કાઠિન્યમાશ્રિતૈઃ ॥ ૪-૬ ॥

તસ્માદપત્યરહિતા આરભ્યેતો ભવિષ્યથ ।

काहिन्याद्यिराद्गुर्व्यां दृषत्त्वं प्राप्स्यथामराः ॥ ४-७ ॥

यदीश्वरोऽपि मां त्यक्त्वा भवदन्तिकमागतः ।

अतो मुनिगणैः शमो लिङ्गभ्रंशो भविष्यति ॥ ४-८ ॥

तदद्य सत्यतां यातु मम शापात्र संशयः ।

सूत उवाच -

ततो ङाडा कृते शब्दे देवानां सर्वतो दिशि ।

वासुदेवो जगद्धात्रीं सान्त्वयन् वाक्यमब्रवीत् ॥ ४-९ ॥

श्रीभगवानुवाच -

कोपं मातः संहराशु त्वदीयः पुत्रो भावी जाह्नवीतीरसंस्थः ।

सेनानीस्ते भाव्यसौ शत्रुहन्ता गाङ्गेयो वै वह्निभूः षण्मुष्णो यः ॥ ४-१० ॥

एति श्रीवायुपुराणे मेदपाटीये श्रीमदेकलिङ्गमाडात्त्रये चतुर्थोऽध्यायः । ४ ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

5. Devī देवी presets the events that would follow the appearance of Śaṅkara's Liṅga शङ्करलिङ्ग in Kaṅṭakākhyadeśa कण्टकाख्यदेश a.k.a. Amarakāṅṭaka अमरकण्टक on Pṛthvī पृथ्वी, and thereafter sequentially in Pātāla पाताल and Medapāṭa मेदपाट.

सूत उवाच -

अनुनीता तदा ब्रह्मन् वासुदेवेन चण्डिका ।

त्यक्त्वा शोकं सुतं लब्ध्वा नारायणमुवाच ७ ॥ ५-१ ॥

द्वेष्युवाच -

नानृतं वचनं मेऽद्य यथा भवति मारिष ।

तथा कायं मया विष्णो शापो छि दुरतिक्रमः ॥ ५-२ ॥

मेदिनी मेदसां पूरैः पूर्णा सम्प्रति वर्तते ।

मान्यातुश्चेति नगरी शुभकर्मन्तिसुन्दरी ॥ ५-३ ॥

लिङ्ग पततु तत्रास्य न शिरात् शङ्करस्य च ।

देशेऽस्मिन् कण्टकाख्ये तु तूलराशाविव स्फुटम् ॥ ५-४ ॥

भूमिं भित्त्वाऽथ तत्रापि पातालं तद्रमिष्यति ।

मेदपाटे पुनर्धेन्वा स्मृतं प्रादुर्भविष्यति ॥ ५-५ ॥

पाषाणत्वं सुरा यान्तु लिङ्गस्यास्य समीपतः ।
 कुटिलत्वाद्विद्यं गङ्गा मम गर्भापडारिणी ॥ ५-६ ॥
 कुटिलेति नदी तस्मात्तत्समीपे भविष्यति ।
 सर्वतीर्थानि सरितः सागराश्च द्विवौकसः ॥ ५-७ ॥
 मुनयो गणगन्धर्वा उरगाश्च सडस्रशः ।
 लिङ्गात्पार्श्वे भविष्यन्ति शापानुग्रहकारणात् ॥ ५-८ ॥
 नारायणोऽथं भविता गण्डक्यां मुनिपूजितः ।
 विशेषेण कलौ प्राप्ते शालग्रामाभ्यतां गतः ॥ ५-९ ॥
 यादृशं यस्य देवस्य रुपमायुधवाहनम् ।
 तादृशीं दार्ष्टीं मूर्तिं प्राप्य पूजया भविष्यथ ॥ ५-१० ॥
 ये मानवा भवन्मूर्तिमर्थयिष्यन्ति सर्वदा ।
 शिष्येभ्यः सद्धिता विप्राः क्षत्रवैश्याश्च भक्तितः ॥ ५-११ ॥
 तेषां यथा यथाकामं पूर्यध्वं द्विवौकसः ।
 कलौ न दृष्टिविषयं देवा यास्यन्तु कर्त्तव्यम् ॥ ५-१२ ॥
 तस्मान्मानवपूजाभिः प्रीताः कामान् प्रयच्छथ ।
 अहं स्नेहार्थितं लिङ्ग पश्वेष्ट्य समन्ततः ॥ ५-१३ ॥
 स्थास्यामि भक्तलोकस्य यत्तुर्वर्गकृत्वप्रदा ।
 पाशाङ्कुशधनुर्बाणा सर्वाभरणभूषिता ॥ ५-१४ ॥
 रक्तवस्त्रपरीधाना सदा षोडशवार्षिकी ।
 अपरां मूर्तिमास्थाय विन्ध्यवासेति विश्रुता ॥ ५-१५ ॥
 सर्वकामप्रदा देवी कुटिलातीरवासिनी ।
 सूत उवाच -
 तथेत्युक्त्वा प्रणाम्यैनां देवा जगमुर्यथागताः ।
 सापि देवी मेदपाटे स्थानं यङ्केऽतिसुन्दरम् ॥ ५-१६ ॥
 शापस्यानुग्रहं कृत्वा प्रत्येवं सा द्विवौकसः ।
 विन्ध्यवासाऽभवद्देवी भुक्तिमुक्तिफलप्रदा ॥ ५-१७ ॥
 धत्येतत् कथितं ब्रह्मन् किमन्यच्छ्रोतुमर्हसि ॥ ५-१८ ॥
 एति श्रीवायुपुराणे मेदपाटीये श्रीमदैकलिङ्गमाहात्म्ये पञ्चमोऽध्यायः । ५ ॥

अथ षष्ठोऽध्यायः ।

6.1 Sūta सूत and Vāyu वायु narrate the events following Liṅgapatana लिङ्गपतन, including birth of Śaṅkara शङ्कर as NīlaVṛṣabha नीलवृषभ from the womb of Kāmadhenu कामधेनु and curse to Nandī नन्दी by Devī देवी that He be born on Earth as King Bāṣpa बाष्प राज.

6.2 Devī देवी ordains that Jayā जया and Vijayā विजया reside in Medapāṭa मेदपाट as Rivers Varṇanāśā वर्णनाश and Gambhīrā गम्भीरा respectively; while Gaṅgā गङ्गा would be known there as Kuṭilā कुटिला. Thereafter, the Devī देवी goes to the Mountain Peaks of Vindhyaḍri विन्ध्याद्रिशिखर at the Nāgahrada Tīrtha नागह्रद तीर्थ.

शौनक उवाच -

विचित्रमिदमाभ्यानं त्वयोक्तं सूतनन्दन ।
तदहं श्रोतुमिच्छामि विस्तराद्भक्तुमर्हसि ॥ १ ॥

कथं तदपतल्लिङ्ग शङ्करस्य मडात्मनः ।
कस्मिन् देशे मडाभाग कथ्यतामनुपूर्वशः ॥ ६-२ ॥

सूत उवाच -

ततोऽपतच्छङ्करस्य लिङ्ग तस्य मडात्मनः ।
ब्रह्मशापान्मुनिश्रेष्ठ कम्पयत् सकलं जगत् ॥ ६-३ ॥

ययाल वसुधा देवी सशैलवनकानना ।
सूर्याभिम्भमिव व्योम्नो वज्रं शङ्करादिव ॥ ६-४ ॥

उल्लेव नभसस्तूर्णं धूम्रकेतुरिवापरः ।
विद्युज्ज्वालेव नभसो मेरुशृङ्गमिव श्युतम् ॥ ६-५ ॥

ब्रह्माण्डमिव कल्पान्ते यथा भौमं षव ग्राहः ।
यकिंता विस्मिता दृष्ट्वा किमेतदिति वाचिरे ॥ ६-६ ॥

देवासुरमनुष्यैश्च यक्षविद्याधरोरगैः ।
ब्रह्मद्रात्याभिसंयुक्तैः पतत्रक्षत्रसंयुतैः ॥ ६-७ ॥

दृशोऽयलन् विकम्पेन प्रायलन्मकरालयाः ।
पतितं तस्य तल्लिङ्ग पातालमगमत् क्षणात् ॥ ६-८ ॥

પતિતે શકુરો દેવો વ્રીડાપીડાસમન્વિતઃ ।
 ગોલોકમગમચ્છીઘ્ન ગર્ભવાસાય સ પ્રભુઃ ॥ ૬-૯ ॥
 તત્ર ગર્ભગતો ઘેનૌ સ્ત્રણા યો જગતાં પ્રભુઃ ।
 કામઘેનુસ્તતો જલ્લે નીલં વૃષભસંજ્ઞકમ્ ॥ ૬-૧૦ ॥
 લોહિતોડથ સુવર્ણેન મુખે પુચ્છે ચ પાણ્ડુરઃ ।
 શ્વેતં(તઃ) ખુરવિષાણાભ્યાં સ નીલો વૃષ ઉચ્યતે ॥ ૬-૧૧ ॥
 વાયુરુવાચ -
 અથ શૈલાત્મજા બ્રહ્મન્ શોકવ્યાકુલલોચના ।
 નન્દિનં પ્રથમં બાષ્પં સૃજન્તી તમુવાચ હ ॥ ૬-૧૨ ॥
 યસ્માદ્બાષ્પં સૃજામ્યઘ વિયોગાચ્છકુરસ્ય ચ ।
 પૂર્વદત્તાચ્ચ મે શાપાદ્બાષ્પો રાજા ભવિષ્યસિ ॥ ૬-૧૩ ॥
 કલૌ પ્રામે દ્વિજાત્રયાણાં કુલે મહતિ પૂજિતે ।
 તવ વંશસ્ય વિચ્છિત્તિર્ન કદાચિદ્ભવિષ્યતિ ॥ ૬-૧૪ ॥
 આરાધ્ય તં જગન્નાથં તીર્થે નાગહ્રદે શુભે ।
 રાજ્યં શક ઇવ પ્રાપ્ય તતઃ સ્વર્ગમવાપ્સ્યસિ ॥ ૬-૧૫ ॥
 તવ વંશ્યાઃ શનૈશ્ચાથ વર્ણાશ્રમવિનિન્દકૈઃ ।
 સંસર્ગાધ્ધર્મરહિતાઃ શ્રુત્યુક્તાચારગર્હકાઃ ॥ ૬-૧૬ ॥
 શૂદ્રા એવ ભવિષ્યન્તિ શૂદ્રરૂપઃ કલિર્યતઃ ।
 જયાં ચ વિજયાં પ્રાહ દેવી બાષ્પાકુલા સતી ॥ ૬-૧૭ ॥
 જયે ત્વં વર્ણનાશાચ્ચ વર્ણનાસા સરિદ્ધરા ।
 ભવિષ્યસિ કલૌ પ્રામે મેદપાટેડઘનાશિની ॥ ૬-૧૮ ॥
 વિજયાં ચાશપદેવી ક્રોધેન કલુષાનના ।
 ગામ્ભીર્યરક્ષણે ત્યક્તે ગમ્ભીરા ત્વં નદી ભવ ॥ ૬-૧૯ ॥
 મા કુરુષ્વેત્યતઃ કોપમિત્યુવાચ સરિદ્ધરા ।
 તાં શશાપાતિરોષેણ કુટિલેતિ સરિદ્ભવ ॥ ૬-૨૦ ॥
 ગડ્ગોવાચ -
 કિમર્થ માં શપસ્યઘ સપ્તિ શકુરવલ્લભે ।
 હિતોપદેશદાં દેવિ શાપાન્મોચય સુન્દરિ ॥ ૬-૨૧ ॥

पार्वत्युवाच -

ऐकलिङ्गस्य पुरतो वारुण्यां दिशि नित्यशः ।

प्रवाङ्मेषु प्रवर्तस्व लोकानां य छिताय वै ॥ ६-२२ ॥

तत्र त्वं त्रिकुटाग्रेन्द्रमध्ये धारास्वरूपिणी ।

निःसर स्वर्गसंसिद्धयै त्वन्माहात्म्यं भविष्यति ॥ ६-२३ ॥

तत्राविच्छिन्नधारा ते दानलोमजपादिकम् ।

करिष्यत्यक्षयं सर्वं शम्भोः सान्निध्यं सदा ॥ ६-२४ ॥

तत्रैकलिङ्गसामीप्ये कुटिले ते सलस्रशः ।

धाराश्च सम्भविष्यन्ति प्रायशो गुह्यभागतः ॥ ६-२५ ॥

कूपे वाप्यां य नद्यां य सरसि निर्जरे तथा ।

गुह्यभावं समासाद्य वर्तयिष्यन्ति सर्वतः ॥ ६-२६ ॥

तत्र धारेश्वरं तीर्थं त्वन्नाम्ना सम्भविष्यति ।

तत्र यो मातृपितृणां तर्पणं य करिष्यति ॥ ६-२७ ॥

तस्य ते पितरस्तुष्टा दास्यन्ति पुत्रपौत्रकान् ।

वैशाखे तु विशेषेण पूर्णिमायां विधानतः ॥ ६-२८ ॥

यास्यन्त्यमुक्ताः सन्भुङ्क्तिं गयापिण्डप्रदानतः ।

किं भङ्गुक्तेन मेदिन्यां गङ्गासागरसङ्गमात् ॥ ६-२९ ॥

विन्दन्ते यां गतिं लोकाः सा गतिस्तत्र तोयतः ।

भूमण्डलमभिव्याप्य तोयेनान्तःप्रवर्तिनी ॥ ६-३० ॥

पुनीष्व सर्वतीर्थानि राडुस्पृशं विशेषतः ।

सूत उवाच -

अेवं सा स्वगणान् शम्भा गोधामारुढ्य सत्वरम् ।

सुधाढ्यकलशं ङस्ते गृहीत्वा द्विजसत्तम ॥ ६-३१ ॥

भक्तत्राणपरा नित्यं वरमालां करद्वये ।

कृत्वा यान्येन ङस्तेन वरं दातुमिडैव सा ॥ ६-३२ ॥

सर्वालङ्कारसंयुक्ता सर्वदेवनमस्कृता ।

रक्ताम्बरधरा देवी पार्वती सुमङ्गलपः ॥ ६-३३ ॥

विन्ध्याद्रिशिष्यरे रभ्ये तीर्थे नागद्वे शुभे ।

ચચાર લોકજનની લોકાનાં હિતકામ્યયા ॥ ૬-૩૪ ॥

એકલિંગસ્ય ચાભ્યર્ણો વિધિના ન પરચ્છયા ॥ ૬-૩૫ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે ષષ્ઠોઽધ્યાયઃ । ૬ ॥

અથ સમમોઽધ્યાયઃ ।

7.1 Devatā-s દેવતાઃ eulogize Surabhi સુરભિ (Kāmadhenu કામધેનુ) with Nīlavṛṣa નીલવૃષ and request Her to rescue the Śaṅkara's Liṅga શકુરલિંગ to the stone i.e. Dārṣada દાર્ષદ form - which would then be known as Ekaliṅga એકલિંગ.

7.2 Kāmadhenu કામધેનુ assures them that She will accomplish the process in Nāgahrada નાગહ્રદ in Medapāṭa મેદપાટ and that the Devatā-s દેવતાઃ too should reach there in their stone i.e. Dārṣada દાર્ષદ form.

શૌનક ઉવાચ -

તતઃ કિમભવત્સૂત ઘેનો જાતે વૃષે શિવે ।

વિન્ધ્યાદ્રૌ વિન્ધ્યવાસાયાં ગતાયાં તદ્વદસ્વ નઃ ॥ ૭-૧ ॥

કૌતૂહલમિદં સૂત નારદાય મહાત્મને ।

વાયુનોદીરિતં ચાદૃક્ તાદૃગ્ નો વદ વિસ્તરાત્ ॥ ૭-૨ ॥

સૂત ઉવાચ -

કામધેન્વાં હરે જાતે સર્વે દેવાઃ સવાસવાઃ ।

સગણાઃ સહગન્ધર્વા ઋષિભિઃ પન્નગૈર્યુતાઃ ॥ ૭-૩ ॥

તુષ્ટુવુસ્તત્ર ગત્વા તે સુરભીં(ભિ) નીલસંયુતામ્ ।

પ્રણમ્ય શિરસા ઘેનું કામદોગ્ધ્રીં યશસ્વિનીમ્ ॥ ૭-૪ ॥

તામ્રકર્ણાં ચ કપિલાં પીનોઘ્નીં પીવરસ્તનીમ્ ।

દ્વિતીયેન્દુસમાં લેખાં લલાટે બિભ્રતીં સદામ્ ॥ ૭-૫ ॥

બાલેન્દુનેવ સહિતાં સન્ધ્યાં પાપપ્રણાશિનીમ્ ।

સૂત ઉવાચ -

દેવાઃ સિદ્ધાઽથર્ષયસ્તાં પ્રણેમુર્માતર્વિશ્વં પાહિ પાહીત્યુદીર્યં ।

રુદ્રાણાં વૈ વેદમાતા વદન્તિ સા નો ઘેનુઃ સર્વલોકસ્ય માતા ॥ ૭-૬ ॥

અભ્યૌ જાતાં મન્થને રત્નહેતોઃ પ્રાહુઃશ્ચૈકે દક્ષપુત્રીતિ ભૂયઃ ।

द्रोणोद्भूतां केचिदन्ये वदन्ति शश्वद्भूतां त्वां परे ज्ञानवन्तः ॥ ७-७ ॥

सूत उवाच -

अेवं देवान् स्तूयमानान् विलोक्य लृष्टा वाक्यं व्याजडाराथ विद्मन् ।

धेनुरुवाच -

किं वः कार्यं करणीयं यदस्ति तन्नो देवा वीतशङ्का वदन्तु ॥ ७-८ ॥

नाडं दोग्ध्रीं केवलं पायसानां सर्वान् कामान् दातुमिच्छामि तुष्टा ।

यो यः कामो यस्य यस्यास्ति देवास्तं तं कामं प्रार्थयध्वं समेताः ॥ ७-९ ॥

सूत उवाच -

अेवमुक्ते तथा धेन्वा मुमुदुस्ते द्विवौकसः ।

प्रणाम्य तां जदगधारीमूचिरे वयनं तदा ॥ ७-१० ॥

देवा उचुः -

शङ्करस्यापि तल्लिङ्ग तीर्थं यामरकण्टके ।

मुनिशापाज्जगन्मातः पातालमगमत्क्षणात् ॥ ७-११ ॥

नीलग्रीवस्त्वयि जातो नीलो वृष षति श्रुतः ।

अतो माता य रुद्राणामस्माकं तु पितामही ॥ ७-१२ ॥

लिङ्गमुद्भुर कल्याण पातालाद्भुवनेश्चरि ।

भुवस्तले तु तल्लिङ्ग स्थितिमाप्नोति सुन्दरि ॥ ७-१३ ॥

तथा कार्यं य पार्वत्या वयनादार्षदं भवेत् ।

श्रुत्वैतद्भयनं धेनुर्वाक्यं तान् प्रत्यभाषत ॥ ७-१४ ॥

मेदोऽस्थिपूरितां भूमिं मत्वा दैत्यवरस्य ङ ।

कृष(श) या पातितं लिङ्ग पार्वत्याऽमरकण्टके ॥ ७-१५ ॥

पातालमगमत्शीघ्रमुद्भुरिष्ये द्विवौकसः ।

गच्छन्त्वथ पुनर्देवा ऋषिकिन्नरपन्नगाः ॥ ७-१६ ॥

प्रदेश कथयाम्यद्य सुकुमारं य पावनम् ।

मेदसां पाटं धत्यासीद्देशो लोकेषु विश्रुतः ॥ ७-१७ ॥

मेदपाटं धति ध्यातः कोमलस्तूलराशिवत् ।

तत्र गच्छाम्यङ् देवाः स्थाने नागद्भे शुभे ॥ ७-१८ ॥

भवद्भिस्तत्र भाव्यं वै दार्षदीमूर्तिभिः सङ् ।

શાપો ભવાન્યાઃ સત્યોઽસ્તુ મા વિલમ્બં કૃથાઃ સુરાઃ ॥ ૭-૧૯ ॥

સૂત ઉવાચ -

તતો યથૌ કામદુધા જયવાદ્યાદિપૂજિતા ।

મેદપાટમનુપ્રાપ્ય તીર્થે નાગહૃદે શુભે ॥ ૭-૨૦ ॥

સર્વતીર્થમયં બ્રહ્મન્ સર્વદેવમયં શુભમ્ ।

નાનાપુષ્પલતાકીર્ણં મુનિસિદ્ધનિષેવિતમ્ ॥ ૭-૨૧ ॥

કિં બહુક્તેન સર્વેષ્ટદાયિ નિત્યં ન સંશયઃ ।

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે સપ્તમોઽધ્યાયઃ । ૭ ॥

અથાષ્ટમોઽધ્યાયઃ । કામધેનુવરદાનમ્

8.1 Vāyu વાયુ lists to Nārada નારદ about the DārṣadīMūrtili દર્ષદીમૂર્તિઃ of the Devatā-s દેવતાઃ; and reveals the names of the trees, mountains and rivers in which they melded into, in that region. Devī દેવી then consents to abide near the Ekalinga એકલિંગ that has been rescued from the Pātāla પાતાલ by Kāmadhenu કામધેનુ.

8.2 Devatā-s દેવતાઃ eulogize Śiva શિવ who is in Ekalinga એકલિંગ form. EkalingaŚiva એકલિંગશિવ then blesses Kāmadhenu કામધેનુ - who had in a way been His Mother, tells Her that She could roam freely on the Pṛthvī પૃથ્વી - especially in the Jambudvīpa જમ્બુદ્વીપ.

8.3 Kāmadhenu કામધેનુ then goes to Amarakaṇṭaka અમરકણ્ટક, Omkāraṭīrtha ઓંકારતીર્થ, Mahākāla મહાકાલ in Ujjainī ઉજ્જૈની, Tryambaka ત્ર્યમ્બક, Somanātha સોમનાથ etc., and after travelling around the Pṛthvī પૃથ્વી for seven times, She finally ascends to the Ākāśa આકાશ.

નારદ ઉવાચ -

સર્વગસ્ત્વં સદા વાયો સતતં પશ્ય મેઽનઘ ।

કિયન્તો દેવતાસ્તત્ર દર્ષદીં મૂર્તિમાશ્રિતાઃ ॥ ૮-૧ ॥

તેષાં પરાક્રમં ચાપિ પૃથક્ત્વેન વદસ્વ મે ।

વાયુરુવાચ -

ભવાન્યા વચનાદ્બ્રહ્મન્ સર્વે પાષાણતાં ગતાઃ ॥ ૮-૨ ॥

બ્રહ્મા વિષ્ણુર્મહેશશ્ચ શકો વૈશ્રવણો યમઃ ।

વરુણો વાયુરગ્નિશ્ચ ગ્રહાઃ સર્વે સતારકાઃ ॥ ૮-૩ ॥

सिद्धा गणाश्च गन्धर्वाः पिशाचोरगराक्षसाः ।
साध्याश्च भुनयः सर्वे दार्षदी प्राप्नुवंस्तनुम् ॥ ८-४ ॥

पर्वताः पर्वतेष्वासन् मेरुप्रभृतयोऽयलाः ।
पारिजाताद्यो वृक्षा वृक्षेषु स्थितिमाप्नुयुः ॥ ८-५ ॥

गङ्गाद्याः सागराद्याश्च वापीकूपसरित्सु च ।
सर्वं जगद्विदं दृश्यं तत्रासीद्यत्र शङ्करः ॥ ८-६ ॥

तेऽप्ययुस्तां तदा सर्वे सुन्दरीं शिववल्लभाम् ।
त्वद्वाक्यादेव श्रीमातः सर्वे दार्षत्वमाश्रिताः ॥ ८-७ ॥

त्वमप्यस्मिन् प्रदेशे वै दार्षदीं मूर्तिमाश्रिता ।
वरदा भव सर्वेषां लोकत्राण्डितेऽनघे ॥ ८-८ ॥

श्रीदिव्युवाच -
स्थास्यामि वो यथाभीष्टमेकलिङ्गस्य सन्निधौ ।

सूत उवाच -
तत्र गत्वा तु सा धेनुः सर्वदेवसमन्विता ।
सस्मार शङ्करं देवं पयःप्रस्रवणी तदा ॥ ८-९ ॥

मातृस्नेहादतो ब्रह्मन् शङ्करस्य महात्मनः ।
पातालादुत्थितं लिङ्गमेकलिङ्गमिति श्रुतम् ॥ ८-१० ॥

तस्य रुपं प्रवक्ष्यामि भजतां सर्वसिद्धये ।
ज्वलद्बहिर्प्रतीकाशं सूर्यकोटिसमप्रभम् ॥ ८-११ ॥

पातालादेव निष्कान्तं दिव्यं रत्नययत्विषम् ।
अऽवाया मुभादेव अऽवानलमुत्थितम् ॥ ८-१२ ॥

वडङ्गगाम्भसः स्रोतः शशाङ्गकृतशेखरम् ।
सुरभीपयसा स्नातममृतेनेव सिञ्चितम् ॥ ८-१३ ॥

गजयर्मपरीधानं मडावृषभवाहनम् ।
भस्मालिसं यलत्सर्पकुण्डलाङ्गदभूषणम् ॥ ८-१४ ॥

पञ्चवङ्गं यतुर्बाहुमुभया सङ्घितं प्रभुम् ।
शूलं कपालं वरदं त्रिनेत्रमभयप्रदम् ॥ ८-१५ ॥

दिव्याम्बरस्रगालेपदिव्याभरणभूषितम् ।

કસ્તૂર્યગરુકર્પૂરકુડુમોદકચન્દનૈઃ ॥ ૮-૧૬ ॥

મૃગમદાદિકૈર્દિવ્યૈર્દિવ્યભૂષણવિગ્રહમ્ ।

રત્ન સિંહાસને દિવ્યે વિમાનાન્તર્ગતં શિવમ્ ॥ ૮-૧૭ ॥

શ્રિયા ચ પરયા યુક્તં સર્વલોકહિતે રતમ્ ।

પ્રેક્ષ્ય તં મુદિતા દેવા જયપૂર્વ પ્રણમ્ય ચ ॥ ૮-૧૮ ॥

પુષ્પવૃષ્ટિં તદા ચક્રુર્વાદિત્રાણિ ત્વવાદ્યન્ ।

મૃદંગપણવાઃ શર્ખા ભેરીદુન્દુભિનિઃસ્વનાઃ ॥ ૮-૧૯ ॥

ઝલ્લરીપટહાદીનિ વાદિત્રાણિ પ્રદહ્મિરે ।

સરિતો માર્ગવાહિન્યો દિશો નૈર્મલ્યમાયયુઃ ॥ ૮-૨૦ ॥

સુખસ્પર્શસ્તથા વાતો બભૂવ વિમલં નભઃ ।

શુભમાસીજજગત્યસ્મિન્નાર્વિભૂતે જગત્પતૌ ॥ ૮-૨૧ ॥

સૂત ઉવાચ -

અથ દેવા નમસ્કૃત્ય શકુરં લોકશકુરમ્ ।

તુષ્ટુવુર્વાગ્નિરર્થ્યાભિર્બૃહસ્પતિપુરોગમાઃ ॥ ૮-૨૨ ॥

દેવા ઊચુઃ -

લોકાનાં ત્વં સૃષ્ટિકર્તા મહેશઃ

પાતાડમીષાં ભુવનાનાં હિતાય ।

સર્વસ્થાદિસ્ત્વં ન કોડપિ ત્વદાદિ-

રીશો નેશસ્ત્વદૃતેડન્યોડસ્તિ ભૂયઃ ॥ ૮-૨૩ ॥

સ્થૂલઃ સૂક્ષ્મો વ્યક્તવ્યક્તેતરશ્ચ

દીર્ઘત્વેડપિ ત્વં ગુરુત્વે વૃત્તોડસિ ।

ત્વં વૈ વન્દ્યો નો તવૈવાસ્તિ વન્દ્ય

આરાધ્યસ્ત્વં ન ત્વદારાધનીયઃ ॥ ૮-૨૪ ॥

ધાતા વિશ્વસ્થાપિ ધાતા ન તેડસ્તિ

પાતા લોકસ્થાપિ પાતા ન તેડભૂત્ ।

સંહર્તા ત્વં સંહરેત્વાં ન કશ્ચિત્

સર્વજ્ઞસ્ત્વં સર્વદા સર્વગોડસિ ॥ ૮-૨૫ ॥

વિદ્યાં વેત્ય ત્વાં ન વિદ્યા વિદન્તિ

दाता त्वं वै नैव दाता तवास्ति ।
स्तुत्यो लोके स्तुत्ये अेवास्ति नो ते
पूज्यो लोके नैव पूज्यस्तवास्ति ॥ ८-२६ ॥

त्वं वै ब्रह्मा विष्णुः शिवोऽमर-
स्त्वं वै सूर्यस्त्वं च सोमो नभस्वान् ।
पृथ्वी व्योम उग्रिः प्रथेता
भूतात्मा त्वं विश्वरूपस्त्वमेव ॥ ८-२७ ॥

अेतन्मुक्त्वा पावनं नैव कश्चिद्-
भोज्यं भोक्ता ज्ञानवान् ज्ञानमग्र्यम् ।
शास्ता शास्यं सृष्टिकर्ता च सृज्यं
उच्यं ढोता यज्ञयाज्यस्त्वमाहुः ॥ ८-२८ ॥

अेतद्दीनं विद्यते नैव किञ्चिद्-
दीनस्त्वं वा केनचिन्नैव शम्भो ।
विद्यापूर्णास्तद्गुणस्तानपूर्णा (गुणैः स्तादपूर्णाः)
सर्वं पश्ये(स्)त्वां न पश्यन्ति केचित् ॥ ८-२९ ॥

विश्वं तेऽन्तस्त्वं न तस्यान्तरीश
तस्याद्विस्त्वं नैव किञ्चित्पादिः ।
आधारस्त्वं न त्वदाधारतास्ति
विश्वं रूपं नैव रूपं तवास्ति ॥ ८-३० ॥

अेको रुद्रो न द्वितीयस्तथाऽऽहुः
पाताले वा यान्तरिक्षे च नाके ।
वृक्षे तोये षे तडित्तोयदेषु
कूपे वाथो सागरे ङ्त्सरित्सु ॥ ८-३१ ॥

देशे देशे लिङ्गरूपेषु सर्वं
गुडापाथः पर्वतेष्वाटवीषु ।
क्षेत्रे सस्ये सर्ववस्तुस्वरूपं
विश्वं धत्से सर्वमूर्ते नमस्ते ॥ ८-३२ ॥

सर्गादौ ये कर्मकाराद्योऽपि
शिल्पा ये त्वां नित्ययुक्ता यजन्ते ।
आसङ्ग्यैरात्माभिश्चैव सृष्टा

યજ્યા(યાઃ) પુત્રા ઔરસા વિશ્વમૂર્તે ॥ ૮-૩૩ ॥

તથા વિપ્રાન્ ક્ષત્રિયાન્ વૈશ્યશૂદ્રાન્
અન્યાન્ સ્વે સ્વે કર્મણિ ત્વં નિયુ(યો)જ્ય ।
રાણો નીત્યા પાલને યત્પ્રજાનાં
ચાતુર્વર્ણ્યં વેદમાર્ગે નિવેશ્ય ॥ ૮-૩૪ ॥

યે યે ભક્ત્યા ત્વામુપાસન્ત ઈશ
નેશં પાપા મન્યમાનાઃ કુતર્કઃ ।
તે તે સ્વૈઃ સ્વૈઃ કર્મભિઃ પુણ્યપાપૈ-
ર્લિપ્યન્તે વૈ નાભવતોષ્યભેદઃ ॥ ૮-૩૫ ॥

ત્વં વૈ જ્યેષ્ઠો નૈવ જ્યેષ્ઠાસ્તુ તે તે
વાચામીશસ્ત્વં ન તે વાચ ઈશાઃ ।
કાવ્યે કાવ્યે ત્વં કવિર્નૈવ ચાન્યઃ
કસ્તે વિન્ધાદેવમન્યો(ન્તિ) મહિમ્નઃ ॥ ૮-૩૬ ॥

દુષ્ટાન્ સર્વાન્ સંહરાશ્ચેકલિંગ
પુષ્પૈર્બાણૈઃ પચ્યકૈરાશુ શમ્ભો ।
મ્લેચ્છાન્ પાપાન્ ધર્મમાર્ગસ્ય શત્રૂન્
બદ્ધ્વા શીઘ્રં નાગપાશેન દૂરે ॥ ૮-૩૭ ॥

ક્ષિપ્ત્વા સર્વા દેવતાઃ સૌમ્યરૂપ
ત્રાહિ પ્રીત્યા સેવકાન્ વિશ્વમૂર્તે ।
સંસારાબ્ધૌ પાતિતં વિશ્વમીક્ષ્ય
ધૃત્વા હસ્તે ચાકુશં તેન પાહિ ॥ ૮-૩૮ ॥

સૂત ઉવાચ -
એવં સ્તુતશ્ચામરૈરેકલિંગઃ
પ્રીતો દેવાન્ વ્યાજહારેતિ વાણીમ્ ।
યસ્માચ્છમા હૈમવત્યા ભવન્તો
વસ્તવ્યં મે સન્નિધાને ભવદ્ભિઃ ॥ ૮-૩૯ ॥

શ્રીમદેકલિંગ ઉવાચ -
દાર્ષદી મૂર્તિમાસ્થાય વસ્તવ્યમકુતોભયૈઃ ।
ઇહ વાસોઽસ્તુ દેવાનાં મત્સમીપે સમન્તતઃ ॥ ૮-૪૦ ॥

कुटिलायां य विधिना स्नात्वा षन्द्रसरस्यथ ।
 वृषं पूर्वं समभ्यर्च्य द्वारदेशे विधानतः ॥ ८-४१ ॥
 मत्पूजानन्तरं पूज्या यूयं यात्र मदाज्ञया ।
 मदाभृत्तित्वमायातु मद्भक्तानां छिताय वै ॥ ८-४२ ॥
 अर्याधिष्यन्ति भक्त्या ये मानवा भुवि मत्पराः ।
 तेषां कामान् प्रयच्छध्वं भुक्तिमुक्त्यादिकान् भूतान् ॥ ८-४३ ॥
 गीतैर्नृत्यैस्तथा वाद्यैधूपगन्धानुलेपनैः ।
 दीपैश्च बलिनैवेद्यैः सुमनोभिः सुगन्धिभिः ॥ ८-४४ ॥
 दधध्वं तेषु कामांश्च भुक्तिमुक्त्यादिकांस्तथा ।
 सदा मूर्तिषु वस्तव्यं नान्यलोष्टेषु देवता(ताः) ॥ ८-४५ ॥
 रेवामृते गाण्डकीं वा अेष वोऽनुग्रहः कृतः ।
 सूत उवाच -
 ततोऽब्रवीत्स तां धेनुमेकलिङ्गो जगत्पतिः ॥ ८-४६ ॥
 श्रीमदेकलिङ्ग उवाच -
 यस्मान्मृतो भवत्याऽलं पातालादिषु सुव्रते ।
 तस्माद्भवस्व रुद्राणां माता त्वं वयनाभम् ॥ ८-४७ ॥
 यस्व जगतीं कृत्स्नां जम्बुद्वीपे विशेषतः ।
 न य प्राप्स्यन्ति मां लोका ऐकलिङ्गं विदूरतः ॥ ८-४८ ॥
 भङ्गुलिङ्ग तु मां धेनो कुरुष्व वयनाभम् ।
 अविच्छिन्नप्रसूतिस्त्वं वरदानाद्भविष्यसि ॥ ८-४९ ॥
 एति तस्यै वरान् दत्त्वा मातृस्नेहात् स्तुतिं व्यधात् ।
 अधीशोऽपि परानन्द ऐकलिङ्गो जगत्पतिः ॥ ८-५० ॥
 त्वं धेनो पावनी सत्यं स्नानं त्वत्पादपांशुना ॥ ८-५१ ॥
 दुग्धं मूत्रं गोमयं वै धृतं य दध्ना युक्तं पञ्चगव्यं वदन्ति ।
 त्वत्सम्भूता धेनवो या भवेयुर्यज्ञानां ता अग्र्यमङ्गं प्रधानम् ॥ ८-५२ ॥
 सीमायां त्वं शासने ब्राह्मणानां मूर्तिं प्राच्यालङ्घनीया भवस्व ।
 क्षेत्रे ग्रामे देवदायेऽथ सीम्नि त्वामुल्लङ्घ्य ब्राह्मणास्ते भवन्ति ॥ ८-५३ ॥
 ये वै पापा गोचरं रोधयन्ते ते ते यान्ति तामसा रौरवं वै ।

ધેનુગ્રાસં ચો દદાતિ દ્વિજો વૈ ભક્ત્યા નિત્યં પ્રીતયે કામધેનો ।
સ સ્યાત્ સત્યં સર્વસમ્પત્પ્રદાયી ભોક્તા ભોગાન્ ધૈનવં પ્રાપ્ય લોકમ્ ॥ ૮-૫૪ ॥

તૃણમન્નજલં યદ્યત્તસર્વં સ્વલ્પમચ્યુત ।
સ વિધૂયેહ પાપાનિ પ્રેત્યાનન્દસુખં લભેત્ ॥ ૮-૫૫ ॥

અવધ્યા ત્વં ભવસ્વાદ્યે ગચ્છ કામગતિઃ સુખમ્ ।
સૂત ઉવાચ -
એવમુક્તા તતો ધેનુસ્તમાપૃચ્છ્ય સુરેશ્વરમ્ ॥ ૮-૫૬ ॥

જગામ ત્વરિતા દેવી તીર્થં ચામરકણ્ટકમ્ ।
ગત્વા સા પૂર્વવિધિના સ્મૃતો દેવો વૃષધ્વજઃ (ડસ્મરદેવં વૃષધ્વજં) ॥ ૮-૫૭ ॥

ઉત્તસ્થૌ ભગવાન્ રુદ્રો અમરેશ ઇતિ પ્રભુઃ ।
કુણ્ડમધ્યાન્મહાદેવઃ પ્રાદુર્ભૂતો જગદ્ધિતં(તઃ) ॥ ૮-૫૮ ॥

તસ્મિન્ કુણ્ડે નર્મદા ચ જ્યોતિષ્મત્યથ સર્વદા ।
શોણભદ્ર ઇતિ ખ્યાતો નદો હિરણ્યગર્ભજઃ ॥ ૮-૫૯ ॥

પ્રત્યક્ષતાં હિતાર્થાય અદ્યાપિ મુનિસત્તમ ।
વર્તન્તે તત્ર ચાન્યેડપિ દૃષદ્ભૂપા દિવૌકસઃ ॥ ૮-૬૦ ॥

તસ્મિન્ તીર્થે નરઃ સ્નાત્વા ચતુર્વર્ગાનવાપ્નુયાત્ ।
તતો ચયૌ કામધેનુર્યમોઙ્કારં વિદુર્બુધાઃ ॥ ૮-૬૧ ॥

ઊંકારે ચો નરઃ સ્નાત્વા રેવાકપિલસડ્ગમે ।
પિતૃન્ સન્તપ્ત્ય વિધિના શ્રાદ્ધં યઃ કુરુતે શુચિઃ ॥ ૮-૬૨ ॥

નમસ્કૃત્ય તથોઙ્કારં બ્રહ્મલોકમવાપ્નુયાત્ ।
વારાણસ્યાં જલે મુક્તિરુજ્જયિન્યાં જલે સ્થલે ॥ ૮-૬૩ ॥

મગ્ચસ્થોડપિ ન મગ્ચસ્થ ઓઙ્કારેડમરકણ્ટકે ।
શૌનક ઉવાચ -

ઓંઙ્કારાદ્ય સા ધેનુઃ ક્વ ગતા સૂતનન્દન ॥ ૮-૬૪ ॥

શ્ણવન્ન મે મનસ્તુષ્ટિમુપયાતિ કુતૂહલાત્ ।

સૂત ઉવાચ -
સદ્ગૃપાદ્રશ્મિ તે બ્રહ્મન્ કામધેનુર્યથા યથા ॥ ૮-૬૫ ॥

(Shloka/Line formatting and numbering from 66 to 69)

in the source text, seems to require some editing)

यथार पृथ्वीमेनां समकृत्वः प्रदक्षिणा(णाः) ।

ततोऽगमन्मडाकालमुज्जयिन्यां य पूर्ववत् ।

गोवर्द्धनं ततो गत्वा गोदावर्यास्तटे शुभे ॥ ८-६६ ॥

ततोऽगच्छल्कपालेशं रामलक्ष्मणसंयुतम् ।

सीतया सखितं रामं गोदावर्यास्तटे पुनः ।

ततो ब्रह्मगिरिं गत्वा त्र्यम्बकं यागमत् पुनः ॥ ८-६७ ॥

सोमनाथं य सौराष्ट्र सरस्वत्यास्तटे पुनः ॥ ८-६८ ॥

कामधेनुस्तमामन्थ यथौ द्वारवतीं पुनः ।

ततोऽगच्छत् सरस्वत्यां रुद्रं द्रष्टुं मडामते ।

अर्बुदं य ततो गत्वा शारणेश्वरमेव य ॥ ८-६९ ॥

ततो जगाम केदारं स्मर्तुकामा पिनाकिनम् ।

गङ्गाकूलद्वयं तीर्त्वा प्रयागमगमत् क्षणात् ॥ ८-७० ॥

दृष्ट्वा य माधवं देवं वाराणस्यां यथौ पुनः ।

विश्वनाथं ततो दृष्ट्वा कोटिलिङ्गानि तत्र सा ॥ ८-७१ ॥

या पुरी भूमिसंस्थाऽपि त्रिशूलस्थेति गद्यते ।

यस्यां तु जन्तवः प्राणांस्त्यक्त्वा मोक्षं प्रजन्ति हि ॥ ८-७२ ॥

अनन्तान्येव लिङ्गानि ततोऽदर्शत्(पश्यत्) सडस्रशः ।

बाहुल्यान्नैव कथ्यन्ते सङ्क्षिप्य कथितं मया ॥ ८-७३ ॥

अेवं सा कामधेनुश्च यथार पृथिवीमिमाम् ।

समकृत्वो भगवती तमापृच्छय भ्रमुद्ययौ ॥ ८-७४ ॥

एति सम्यक् कामधेनोश्चरित्रं कीर्तयेत्तु यः ।

शृणुयाद्वा प्रयत्नेन सर्वानिष्टानवाप्नुयात् ॥ ८-७५ ॥

एति श्रीवायुपुराणे मेदपाटीये श्रीभदेकलिङ्गमाहात्म्ये कामधेनुवरदानो(नं)नामाष्टमोऽध्यायः । ८ ॥

अथ नवमोऽध्यायः । छन्द्रवरदानम् ।

9.1 Śiva शिव tells Devatā-s देवताः that they should especially stay in Medapāṭa मेदपाट and in general anywhere in Jambudvīpa जम्बुद्वीप.

9.2 Vāyu વાયુ mentions that despite being Ekaliṅga એકલિંગ, Śiva શિવ manifested as Bahuliṅga બહુલિંગ due to His Benevolence towards mankind - being established in SataYuga સતયુગ by Indra, TretāYuga ત્રેતાયુગ by Nandinī Dhenu નન્દિની ધેનુ, in DvāparaYuga દ્વાપરયુગ by Takṣaka તક્ષક and in KaliYuga કલિયુગ by the duo Bāṣpa-Hārīta બાષ્પ-હારીત.

9.3 Story of Vṛtrāsura વૃત્રાસુર (that happened during SataYuga સતયુગ including the NārāyaṇaStutiḥ નારાયણસ્તુતિ: by Devatās દેવતા: eulogizing His Daśāvātāra-s દશાવતાર: is given in this chapter. Indra ઇન્દ્ર worships VindhyaVāsāDevī વિન્ધ્યાવાસા; and as also advised by Bṛhaspati બૃહસ્પતિ, worships Ekaliṅga એકલિંગ. Ekaliṅga Śiva એકલિંગ શિવ Blesses Indrasaras ઇન્દ્રસરસ્ - the lake created by Indra ઇન્દ્ર during that process.

સૂત ઉવાચ -

તસ્યાં ધેનૌ ગતાયાં ચ ગોલોકં શકુરઃ પ્રભુઃ ।

દેવસ્તાન્ સ્થાપયામાસ મૂર્તિભિઃ સ્વસમીપતઃ ॥ ૯-૧ ॥

ઈશ્વર ઉવાચ -

ભવદ્ભિરિહ વસ્તવ્યં મેદપાટે વિશેષતઃ ।

જમ્બૂદ્વીપેડથ વૈ દેવા યત્ર યસ્ય સ્વિર્ભવિત્ ॥ ૯-૨ ॥

ગ્રામે ગ્રામે તથાડરણ્યે પત્તને ખેટપલ્લિષુ ।

પર્વતેષુ ચ દુર્ગેષુ મત્સમીપે વિશેષતઃ ॥ ૯-૩ ॥

ઇતિ શ્રુત્વા વચસ્તસ્ય પ્રણમ્યાથ ત્રિલોચનમ્ ।

તદ્વિસૃષ્ટાસ્તથેત્યુક્ત્વા તેડપિ દેવાઃ ખમુદ્યયુઃ ॥ ૯-૪ ॥

વાયુરુવાચ -

એવં સ એકલિંગોડપિ બહુલિંગોડભવદ્ભિભુઃ ।

લોકાનાં કૃપયા બ્રહ્મન્ ભક્તાનાં વરદો હરઃ ॥ ૯-૫ ॥

આરાધિતઃ કૃતયુગે શકેણેહ મહાત્મના ।

નન્દિન્યા ચ તથા ધેન્વા ત્રેતાયાં પાર્વતીપતિઃ ॥ ૯-૬ ॥

દ્વાપરે તક્ષકેણેહ બાષ્પહારીતયોઃ કલૌ ।

શ્રુત્વવૈતચ્છૌનકો વાક્યં સૂતમાહ સવિસ્મયઃ ॥ ૯-૭ ॥

વિસ્તરેણેદમાખ્યાનમનુપૂર્વં વદસ્વ નઃ ।

સૂત ઉવાચ -

વાયુના કથિતં બ્રહ્મન્ નારદાય મહાત્મને ।

तस्माज्ज्ञातं मया पूर्वं मयोक्तं शृणु शौनक ।
 त्वष्टा प्रजापतिश्चासीदिवश्रेष्ठो मडातपाः ॥ ९-९ ॥
 स पुत्रं वै त्रिशिरसमिन्द्रद्रुडमथासृजत् ।
 तस्याशयमनु ज्ञात्वा शङ्को बलनिषूदनः ॥ ९-१० ॥
 वञ्चं मुभोय पुत्राय त्वष्टुस्त्रिशिरसे रुषा ।
 तेन वञ्चप्रदारेण छिन्नमूर्द्धाऽभवत् क्षणात् ॥ ९-११ ॥
 डते तस्मिन् पिता तस्य पुत्रमन्यमञ्जुजनत् ।
 छिन्द्रशत्रो विवर्द्धस्व सदैव मम तेजसा ॥ ९-१२ ॥
 अेवमुक्तोऽत(भ)वत्पुत्रो वृत्रो नामेति विश्रुतः ।
 वृद्धिस्तस्य मडात्यासीच्छकं जेतुं प्रयङ्गमे ॥ ९-१३ ॥
 स गत्वा तरसा नाकं शङ्कं जित्वाऽमरान्वितम् ।
 छिन्द्रोऽभूद्यथ वृत्रोऽसौ कम्पयन्निव मेदिनीम् ॥ ९-१४ ॥
 कृतश्चान्यतमः सूर्यः सोमोऽन्या वह्निरेव य ।
 स्वाडाकारवषट्कारै रडितं भूमिमाऽऽलम् ॥ ९-१५ ॥
 दृशो नैव विडाशन्ते विपरीतं तदा जगत् ।
 अथ देवाश्च मुनयो गुड्यकिन्नरयक्षकाः ॥ ९-१६ ॥
 साध्याः सगाणगन्धर्वा बृडस्पतिपुरोगमाः ।
 जग्मुर्नारायणं देवं प्रणिपत्योपतस्थिरे ॥ ९-१७ ॥
 देवा ङिथुः -
 मत्स्यः कूर्मो वामनस्त्वं नृसिंडो
 रामो विष्णुः शूकरो भार्गवश्च ।
 दत्तात्रेयो बुद्धरुडपोऽथ भावी
 कड्डिरुपः पालयामास विश्वम् ॥ ९-१८ ॥
 भूमोर्भारं त्वदृते कः समर्थो
 वोढुं दैत्यान् उन्तुमन्यो न यास्ति ।
 मात्स्यं रुपं यो विधायार्णवाम्भ-
 स्तूर्णं भित्वा सर्वविधामयत्वम् ॥ ९-१९ ॥
 नावं कृत्वा तत्र विश्वं निधाय

વેદાન્ યો વૈ બ્રહ્મણો તાન્ દદૌ હિ ।
કૂર્મો ભૂત્વા સ્વસ્ય પૃષ્ઠે નિધાય
ક્ષોણીં ન્યસ્ય તત્ર ચૈનં શિરસ્સુ ॥ ૯-૨૦ ॥

વિશ્વં દક્ષે વિશ્વકર્તા ય એકઃ
કસ્તે પારં જ્ઞાતુમન્યઃ સમર્થઃ ।
કૃત્વા રૂપં શૂકરં યો મહાત્મા
મગ્નાં પૃથ્વીં હેલયોચ્ચૈશ્ચાર ॥ ૯-૨૧ ॥

સૈહી મૂર્તિઃ કશિપુ યો હિરણ્ય-
પૂર્વં દદ્રે પાણિજૈર્વક્ષસીહ ।
અજો જાતો વામનો વામનઃ સન્
હ્રસ્વાદ્ધ્રસ્વં યો વિધાયાચ્છરૂપમ્ ॥ ૯-૨૨ ॥

ધાતાઽદિત્યાં પુત્રતાં પ્રાપ્યમાનઃ
પાતાલે વૈરોચનં ચચ્છલેન ।
રામેણ ત્રિઃસમકૃત્વો રુષા તુ
હન્તું ક્ષત્રં હૈહયં વૈ વિજિત્ય ॥ ૯-૨૩ ॥

હૃદં કૃત્વાઽસૃગ્ભિરાશુ સ્વકીયાન્
યો વૈ પિતૃનતર્પયત્ રામકૂપે ।
દશગ્રીવં યો નિહત્યાજિભૂમૌ
રામૌ ભૂત્વા લક્ષ્મણેનાનુયુક્તઃ ॥ ૯-૨૪ ॥

બધ્વા સેતું વાનરૈઃ સાગરેઽપિ
પૌલસ્ત્યં યો વૈ મૈથિલીમાનિનાય ।
દેવક્યાં યઃ પુત્રતામેતિ ભૂયઃ
કંસં જિત્વા ભૂમિભારસ્ય હર્તા ॥ ૯-૨૫ ॥

હત્વા ચૈદાન્નારકાદીંશ્ચ સર્વાન્
ઇન્દ્રે રાજ્યં કલ્પયામાસ નાકે ।
યોગં યો(ઽ)ગા(દ્)યો બુધસ્યૈવ રૂપો
નિવ્યાપારો વિશ્વકૃદ્ધિશ્ચરૂપઃ ॥ ૯-૨૬ ॥

ધ્યાનં ચક્રે યોગમાલાં ગૃહીત્વા
યોગિધ્યેયો નાસ્તિ પૂજયોઽસ્ય કશ્ચિત્ ।
સ્મર્તું વેદાનત્રિપુત્રો ભવાંશ્ચ

दत्तात्रेयो विश्वयोनेः सकाशात् ॥ ९-२७ ॥

हृतान् मत्वा मायया विप्रपुत्रान्

भूयोऽदाद्वै ब्राह्मणोभ्यो मडात्मा ।

यो वेदानां बहुमार्गं व्यधत्

पाराशर्यो विश्वमुष्यस्य उेतोः ॥ ९-२८ ॥

विस्तारत्वं यश्चकाराथ वेदे

संसारार्णवौ पातितं विश्वमीक्ष्य ।

अेवं विश्वं यो बिभर्ति स्ववृषै-

रासङ्घ्येयैस्तस्य सङ्घ्यां न विद्मः ॥ ९-२९ ॥

त्राङ्घ्रि-त्राङ्घ्रि त्रातुमेकः समस्तान्

देवान् वृत्राल्लुप्तसर्वाधिकारान् ।

सूत उवाच -

धृति तेभ्यः स्तुतीः श्रुत्वा विष्णुस्तानभ्रवीत्ततः ।

सुरा वः सर्वदा कार्यं कार्यं य छितमिच्छताम् ॥ ९-३० ॥

गन्तव्यं तत्र युष्माभिर्यत्रासौ वर्ततेऽसुरः ।

सन्धिः कार्योऽथ तेनैव यथा वक्ति तथा तथा ॥ ९-३१ ॥

साहाय्यं वः कश्चिन्मि समयः प्रतिपाल्यताम् ।

छलेन हन्यतां देवा त्वद्गाऽसौ बलवान् कृतः ॥ ९-३२ ॥

धृति श्रुत्वा ततो देवा वासुदेवस्य तद्भयः ।

प्रणम्य तं तथेत्युक्त्वा तु सन्धिमनन्तरम् ॥ ९-३३ ॥

गत्वा तस्य समीपं तु मुनिभिः सङ्घिताः सुराः ।

अभ्रुवस्तं मदीन्मत्तं सान्त्वपूर्वमिदं वयः ॥ ९-३४ ॥

देवा उच्युः -

त्वया वशीकृतं सर्वं जगत्स्थावरजङ्गमम् ।

निर्जितास्तु तथा देवा निःसत्त्वास्ते त्वदीजसा ॥ ९-३५ ॥

सभ्यं कर्तुमिच्छेच्छन्ति त्वया साकं बलीयसा ।

अतो भवान् वयोऽस्माकमनुमन्तुमिडाहसि ॥ ९-३६ ॥

वृत्र उवाच -

કિં તેજસા ભવેત્સપ્ત્યં તૈજસાશ્ચોહ દેવતાઃ ।
 મયા હૃતં ભવદ્રાજ્યં તેન યૂયં સમત્સરાઃ ॥ ૯-૩૭ ॥
 મયોક્તેનૈવ વિધિના સપ્ત્યં વો યદિ રોચતે ।
 તદા કાર્યં મયા સાકં ભવદ્ભિઃ કૃતનિશ્ચયૈઃ ॥ ૯-૩૮ ॥
 મહાસ્ત્રેણ ન શસ્ત્રેણ ન કાષ્ઠેન ન યાશ્મના ।
 ન દિવા ન ચ વા રાત્રૌ શુષ્કેનાર્દ્રેણ મુષ્ટિના ॥ ૯-૩૯ ॥
 અવધ્યોહલં ચ ભવિતા યુષ્માકં ચ સદાહમરાઃ ।
 તદા સપ્ત્યં ભવત્વદ્ય સહાસ્માકં સુરૈઃ પુનઃ ॥ ૯-૪૦ ॥
 સૂત ઉવાચ -
 એવમસ્તિવતિ તે તસ્ય વચઃ સ્વીકૃત્ય પૂર્વવત્ ।
 સપ્ત્યં ચક્રુસ્તતો દેવાઃ સહ દિવ્યૈર્મહર્ષિભિઃ ॥ ૯-૪૧ ॥
 તયોર્જાતિ તદા સપ્ત્યે વૃત્રવાસવયોર્દિવિ ।
 શશાસ ભુવનં દૈત્યો નાતિવિશ્વસ્તમાનસઃ ॥ ૯-૪૨ ॥
 અથૈકસ્મિન્નવસરે તત્ર સ ત્રિદશૈઃ સહ ।
 સન્ધ્યાં સ્મર્તુ જલનિધૌ વિવેશ પરવીરહા ॥ ૯-૪૩ ॥
 વાસવોઽવસરે જ્ઞાત્વા હન્તુકામશ્છલેન તમ્ ।
 કૈનં દૃષ્ટ્વાદ્રિકૃટાભં સ્મરન્ વિષ્ણોર્વરં હૃદિ ॥ ૯-૪૪ ॥
 નૈતચ્છસ્ત્રં ન શુષ્કં હિ નાર્દ્રમશ્મ ન દારુ વા ।
 ન દિનં ન ચ રાત્રિશ્ચ હન્તવ્યોઽયં મયાઽધુના ॥ ૯-૪૫ ॥
 વાસુદેવમનુસ્મૃત્ય કૈનમાદાય સત્વરમ્ ।
 મુમોયાસુરનાથાય ચક્રવજ્રાન્વિતં રુષા ॥ ૯-૪૬ ॥
 વૈષ્ણવેન પ્રભાવેણ ભિન્નો ભૂમિં પપાત હ ।
 નિહતે દાનવાસ્તત્ર શેષાઃ પાતાલમાયયુઃ ॥ ૯-૪૭ ॥
 વાયુરુવાચ -
 એવં હત્વા સિપું બ્રહ્મન્ વાસવો બ્રહ્મહત્યયા ।
 પરાભૂતજ્વરોઽભૂત્ સ વૃત્રહન્તુ(ન્તા) નિહત્ય તમ્ ॥ ૯-૪૮ ॥
 છન્નના નિહતસ્તેન વૃત્રઃ સ્વામિત્વમાસ્થિતઃ ।
 ઇતિ સચ્ચિન્ત્ય મનસા બૃહસ્પતિમુવાચ હ ॥ ૯-૪૯ ॥

छन्द उवाच -

वायस्पते ज्वरो मेऽद्य ब्रह्महत्यासमुद्भवः ।

किं करोमि क्व गच्छामि शाधि त्वं मां बृहस्पते ॥ ९-५० ॥

बृहस्पतिरुवाच -

पृथिव्यां भारते क्षेत्रे मेघपाटेऽतिविश्रुते ।

कुटिलायास्तटे रभ्ये सर्वतीर्थमये शुभे ॥ ९-५१ ॥

कल्पवृक्षवनान्तस्थे रत्नमण्डपमध्येगे ।

देवदानवगन्धर्वयक्षकिन्नरसेविते ॥ ९-५२ ॥

तत्रैकलिङ्गदेवोऽस्ति तमाराधय सत्वरम् ।

विन्ध्याद्रिवासिनीं देवीं पूर्वम्भाराध्य भक्तितः ॥ ९-५३ ॥

ततस्तुष्टे जगन्नाथे हत्याया न भयं तव ।

छत्युक्तः स जगामाशु तीर्थं नागद्वंदं मुने ॥ ९-५४ ॥

तत्र गत्वाऽथ तां दृष्ट्वा विन्ध्यवासामथाम्बिकाम् ।

सौवर्णाम्बुजमध्यस्थां त्रिनेत्रां च तडित्प्रभाम् ॥ ९-५५ ॥

शङ्खचक्रवराभीतीर्दधतीं मुकुटोज्ज्वलाम् ।

सर्वाभरणसंयुक्तां दिव्यवस्त्रपरिष्कृताम् ॥ ९-५६ ॥

पञ्चाननस्य पार्श्वस्थां हस्तसम्प्रीभिरावृताम् ।

प्रणाम्यतां च तुष्टाव शङ्कः सूनृतया गिरा ॥ ९-५७ ॥

छन्द उवाच -

देवि श्रीस्त्वं शारदा सिद्धिरुपा

बुद्धिस्मृतिज्ञानभूता त्वमेव ।

जाया कीर्तिः सुभदा मोक्षदा च

धात्री पृथ्वी द्यौस्तथा यान्तरिक्षम् ॥ ९-५८ ॥

प्रज्ञा मेघा पार्वती कालरात्रि-

र्निशानिद्रासौम्यरुपाऽप्यरुपा ।

लज्जा मूर्तिर्दिव्यरुपाभया च

प्रीतिः शान्तिस्तुष्टिदा च क्षुधा च ॥ ९-५९ ॥

स्वाहा स्वधालंघयज्योगनिद्रा

कान्तिर्मोहा पापनाशा तथासि ।

કલા કાષ્ટાઠનન્તરૂપા ચ તૃમા
દયારૂપા બ્રહ્મયુક્તા તૃષા ચ ॥ ૯-૬૦ ॥

અસ્મિન્ વૈ તે(ઠ)દૃશ્યરૂપં તથાઠન્યદ્
દૃશ્યં રૂપં વિદ્યતે દેવિ યચ્ચ ।
સર્વં તે વૈ રૂપમાહુર્ભુનીન્દ્રા-
સ્ત્વયા હીનં નાસ્તિ નાસ્ત્યદ્ય કિઞ્ચિત્ ॥ ૯-૬૧ ॥

હતે શુભ્ને માહિષે વૈ નિશુભ્ને
ત્વયા દૈત્યાઃ કોટિશો નિર્જિતાશ્ચ ।
સૂત ઉવાચ -
એવં સ્તુતાથ શકેણ વિન્ધ્યવાસા મહામુને ।
પ્રીતા તમબ્રવીદિન્દ્રં વરદાસ્મીતિ તં વૃણુ ॥ ૯-૬૨ ॥

ઇન્દ્ર ઉવાચ -
યદિ તુષ્ટાસિ મે દેવિ બ્રહ્મહત્યા ન બાધતે ।
તથા કાર્યં ત્વયા માતરૂપાયં તં વદસ્વ મે ॥ ૯-૬૩ ॥

દેવ્યુવાચ -
એકલિંગમયા સાર્ધમારાધય શતક્રતો ।
તુષ્ટેઠસ્મિન્ સકલં વિશ્વં તુષ્ટે સ્યાચ્ચ મયા સમમ્ ॥ ૯-૬૪ ॥
તપઃ કૃત્વા મહાશાન્તમેકલિંગસ્ય સન્નિઘૌ ।
વિઘૂતપાપો ભવિતા (ભૂત્વા વૈ) પુનઃ શકત્વમાપ્સ્યસિ ॥ ૯-૬૫ ॥

સૂત ઉવાચ -
તથેત્યુક્ત્વા તુ દેવેન્દ્રસ્તપસ્યુગ્રે વ્યવસ્થિતઃ ।
એકલિંગસ્ય પુરતઃ પૂર્વસ્યાં દિશિ વૃત્રહા ॥ ૯-૬૬ ॥

કૃત્વા પાર્ણકુટીં રમ્યાં સરસ્તત્ર નિખન્ય ચ ।
વજ્રેણ સિતધારેણ સ્વકીયેન મહાત્મના ॥ ૯-૬૭ ॥

શિવં ધ્યાયન્ શિવાં તદ્ગતત્ર સંસ્મૃત્ય વાસવઃ ।
તપસા તોષયિત્વા તમેકલિંગ તદા મુને ॥ ૯-૬૮ ॥

પ્રાર્થયામાસ વિપ્રેન્દ્ર લોકાનાં હિતકામ્યયા ।
એતત્સરસિ ચો મર્ત્યઃ સ્નાનસન્ધ્યાદિકં તપઃ ॥ ૯-૬૯ ॥

કરિષ્યતીહ દેવેશ તસ્યાશુ વરદો ભવ ।

ઇતીન્દ્રસ્ય વચઃ શ્રુત્વા પ્રહસ્યોવાચ શકુરઃ ॥ ૯-૭૦ ॥

શ્રીમદેકલિંગ ઉવાચ -

તવ નામ્ના સરશ્ચેદં ખ્યાતિમેષ્યતિ વાસવ ।

અસ્મિન્ સરસિ યઃ સ્નાત્વા સર્વતીર્થકલપ્રદમ્ ॥ ૯-૭૧ ॥

યત્કિઞ્ચિચ્છિયતે પુણ્યં તદક્ષયકલં ભવેત્ ।

સૂત ઉવાચ -

ઇતિ શ્રુત્વાડથ દેવેન્દ્રઃ સ્તુત્વા નત્વા પ્રહર્ષતઃ ॥ ૯-૭૨ ॥

સ વિઘ્નૈહ પાપાનિ પુનઃ સ્વર્ગં જગામ હ ।

ઇતિ તે કથિતં બ્રહ્મન્ સર્વપાપપ્રણાશનમ્ ।

યત્પૃષ્ઠં ચ ત્વયા સર્વમન્યસ્ત્રોતું કિમર્હસિ ॥ ૯-૭૩ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે ઇન્દ્રવરદાનં નામ નવમોડધ્યાયઃ । ૯ ॥

અથ દશમોડધ્યાયઃ । તીર્થયાત્રાકલમ્ ।

૧૦.૧ અથ દશમોડધ્યાયઃ - પૂર્વાર્ધુઃ ।

10.1.1 Story of the Nandinī Dhenu નન્દિની ધેનુ (that happened during TretāYuga ત્રેતાયુગ), is given in this chapter. Nandinī Dhenu નન્દિની ધેનુ, who belongs to Rṣi Vasiṣṭha ઋષિ વસિષ્ઠ received Blessings from Ekaliṅga Śiva એકલિંગ શિવ and Devī દેવી and defies the army of Rṣi Viśvāmitra ઋષિ વિશ્વામિત્ર and is able to return to Her rightful owner.

10.1.2 Further, the Story of Takṣaka Nāga તક્ષક નાગ (that happened during DvāparaYuga દ્વાપરયુગ), is given in this chapter. Takṣaka Nāga તક્ષક નાગ, dreading the SarpaSattra સર્પસત્ર from Pāṇḍava King Janamejaya પાણ્ડવ રાજા જનમેજય, did Trikāla Ārādhana ત્રિકાલ આરાધના of Śiva શિવ in a Kuṇḍa કુંડ that he dug up in Kuṭilā કુટિલા. Śiva શિવ grants him the boon of ŚivaSānnidhya શિવસાન્નિધ્ય, and the Kuṇḍa કુંડ cam to be known a NāgaHrada કુંડા નાગહ્રદ કુંડ.

10.1.3 Caṇḍa ચણ્ડ and Nandī નન્દી, who had previously been cursed by The Devī દેવી towards a human birth, traversed around in KaliYuga કલિયુગ on the Pṛthvī પૃથ્વી as Hārīta Muniહારીત મુનિ and Bāṣpa Rājā બાષ્પ રાજા. They spent their time in worshipping Maheśvara મહેશ્વર and Devī Vindhyaśā દેવી વિન્ધ્યવાસુ. She Granted a Boon to Hārīta Muniહારીત મુનિ that his

speech will be a mix of Gadya-Padya ગદ્ય-પદ્ય (i.e. Prose-Poetry) and advised him to thus eulogize Śiva શિવ. The Hārītakṛta ŚivaStavaḥ હારીતકૃત શિવસ્તવઃ thus has initial 6 Padya પદ્ય (Stanzas / Verses) and latter part is a long Lalita Gadya લલિત ગદ્ય (Lyrical Prose).

વાયુરુવાચ -

ત્રેતાયાં નન્દિની ધેનુર્વશિષ્ઠસ્ય મહાત્મનઃ ।

આરરાઘૈકલિંગં સા વિશ્વામિત્રકૃતાદ્ભયાત્ ॥ ૧૦ પૂ-૧ ॥

નારદ ઉવાચ -

વિશ્વામિત્રાત્ કથં ભીતા નન્દિની સા પ્રભજ્જન ।

એતદ્વિસ્તરતો બ્રૂહિ વિચિત્રાણિ હિ ભાષસે ॥ ૧૦ પૂ-૨ ॥

વાયુરુવાચ -

પુરા ત્રેતાયુગે બ્રહ્મન્ વશિષ્ઠો ભગવાનૃષિઃ ।

તપશ્ચચાર સુમહદરુન્ધત્યા સહૈવ સઃ ॥ ૧૦ પૂ-૩ ॥

તસ્ય સા નન્દિની ધેનુઃ કામધેનુરિવાપરા ।

એકાન્તારાધિતા ધેનુઃ સર્વકામદુધા કિલ ॥ ૧૦ પૂ-૪ ॥

કામદોઘ્રીત્વમસ્યાસ્તુ વિશ્વામિત્રો નૃપાત્મજઃ ।

શ્રુત્વા ધેનુસહસ્રેણ પ્રાર્થયામાસ તં મુનિઃ ॥ ૧૦ પૂ-૫ ॥

નૈચ્છદાતું સહસ્રેણ ગવાં સ ભગવાન્ મુનિઃ ।

વિશ્વામિત્રઃ કૂરભાવાદપહર્તુમિયેષ તામ્ ॥ ૧૦ પૂ-૬ ॥

સાતસ્ય કૂરભાવં હિ વિદિત્વાડથ ત્વરાન્વિતા ।

એકલિંગમગાચ્છીઘ્નં વિશ્વામિત્રકૃતાદ્ભયાત્ ॥ ૧૦ પૂ-૭ ॥

હન્તું શક્યા ન તેનેયં ન દેવૈરસુઠૈરપિ ।

તતોડસ્ય વ્યત્યયો મા ભૂદિતિ મત્વા જગામ હ ॥ ૧૦ પૂ-૮ ॥

એકલિંગં ચ દેવીં સા ભક્ત્યા ગન્ધાદિભિસ્તથા ।

આરાધ્ય રક્ષ રક્ષેતિ વિશ્વામિત્રકૃતાદ્ભયાત્ ॥ ૧૦ પૂ-૯ ॥

તજૃણાત્વા દેવદેવોડપિ વિહસ્ય ચ વરાન્ દદૌ ।

મા ભૈષીર્નન્દિની તસ્માદ્ભયં તે ન ભવિષ્યતિ ॥ ૧૦ પૂ-૧૦ ॥

મત્પ્રભાવેણ ત્વં ભૂયો હ્યજેયા સર્વજન્તુષુ ।

ઇતિ શ્રુત્વા તતો દેવી નન્દિની હર્ષસંયુતા ॥ ૧૦ પૂ-૧૧ ॥

अेकलिङ्गं प्रणाम्याथ सडितं विन्ध्यवासया ।
 ताभ्यां सा साधिता धेनुः पुनः प्रामा मुनेर्वनम् ॥ १० पू-१२ ॥
 विश्वामित्रस्य तत्सैन्यं जित्वा सा श्ङ्गपट्टिशैः ।
 वशिष्ठे तोषयामास नन्दिनी मुनिनन्दिनी ॥ १० पू-१३ ॥
 अेवमाराधितो देवस्त्रेतायां शङ्करः प्रभुः ।
 नन्दिन्या यैकलिङ्गोऽसौ सडितो विन्ध्यवासया ॥ १० पू-१४ ॥
 द्वापरे तक्षकेण्डे लभयादाराधितस्तथा ।
 श्ङ्गेषुष्वावडितो ब्रह्मन् यथावृत्तं पुरा युगे ॥ १० पू-१५ ॥
 सोमवंशोद्भवो राजा पाण्डवो जनमेजयः ।
 सर्पसन्ने वर्तमानो तक्षकोऽस्य भयान्वितः ॥ १० पू-१६ ॥
 अेकलिङ्गं यथौ भीतः कुटिलायां निभ्यन् य ।
 कुण्डं यकार सुमलत्तत्र स्थित्वा सुसंयतः ॥ १० पू-१७ ॥
 त्रिकावं पूजयन्नित्यं भक्त्या परमया पुनः ।
 त्राडि त्राडीति सम्प्रार्थ्य जनमेजयतः प्रभो ॥ १० पू-१८ ॥
 धृत्युदीर्यं ततो ब्रह्मन् विनयेन प्रणम्य य ।
 स्थितः शिवस्य पुरतस्तस्य तुष्टो मलेश्वरः ॥ १० पू-१९ ॥
 ददौ वरं भक्तियुक्तं वाङ्मयं येनमुवाच च ।
 उे तक्षक वरो मेऽद्य तव भक्तिमतः सतः ॥ १० पू-२० ॥
 सद्य सर्पेषु मे प्रीतिः सान्निध्यं मे भविष्यति ।
 भागिनेयो हि भवतो ह्यास्तीको वै भविष्यति ॥ १० पू-२१ ॥
 रक्षिता सर्पसत्राद्भस्तस्मात् क्षेममवाप्स्यथ ।
 सूत उवाच -
 प्रणम्य शङ्करं सोऽथ समयं प्रतिपालयन् ।
 भागिनेयं तमास्तीकं प्राप्याऽसौ रक्षितो मभात् ॥ १० पू-२२ ॥
 अथ सर्पाश्रितं स्थानं सर्वतश्चाभिपूरितम् ।
 न दृष्टा मनुजेष्वामन् तस्मिन्नागद्धं किल ॥ १० पू-२३ ॥
 तेन नागद्धं नाम जातं तक्षककुण्डतः ।
 नागद्धं द्विजाग्नेभ्यो नृपैर्दत्तं युगे युगे ॥ १० पू-२४ ॥

तत्रागत्य नरो यस्तु स्नात्वा नागद्वे शुचिः ।
 विप्रान् सम्भूज्य भक्त्या तान् तेभ्यश्चाशिषमानतः ॥ १० पू-२५ ॥
 ऐकलिङ्गप्रसादो यः सुलभो जायते चिरात् ।
 अथान्यदपि ते वय्मि सावधानतया शृणु ॥ १० पू-२६ ॥
 कलौ प्राप्ते यथावृत्तमेकलिङ्गप्रसादजम् ।
 पुरा शमौ रुषा ब्रह्मन् भवान्या याएऽनन्दिनौ ॥ १० पू-२७ ॥
 भवेतां मनुजौ तत्र मेदपाटे उभावपि ।
 डारीतभाष्यनामानौ येरतुस्तावितस्ततः ॥ १० पू-२८ ॥
 भावित्वात् कर्मणां प्राप्तावेकलिङ्गं मधेश्वरम् ।
 सिद्धसाधकधर्मज्ञौ गुरुशिष्यस्वरूपिणौ ॥ १० पू-२९ ॥
 तत्र तेपे तपो ब्रह्मन् डारीतो मुनिसत्तमः ।
 वाष्पः सु(शु)श्रूषणं यङ्के डारीतस्य शिवस्य च ॥ १० पू-३० ॥
 यङ्के त्रिषवणं स्नानं सदा संयममाश्रितः ।
 क्षमावान् कृपया युक्तः सर्वभूतहिते रतः ॥ १० पू-३१ ॥
 ग्रीष्मे पञ्चाग्निमध्यस्थो वर्षासु स्थण्डिलेशयः ।
 आर्द्रवासास्तु डेमन्ते भक्त्या यङ्के मत्तपः ॥ १० पू-३१ ॥
 अथेवमाराधयामास विन्ध्यवासां मधेश्वरम् ।
 तयोर्भक्त्या कृपाञ्चङ्के विन्ध्यवासा कृपान्विता ॥ १० पू-३३ ॥
 अडो कलियुगे प्राप्ते तपस्तप्तुं न शक्यते ।
 अथेवं मत्वा तु सा देवी प्रादुर्भूत्वा(य) वयोऽब्रवीत् ॥ १० पू-३४ ॥
 दैव्युवाच -
 गच्छ डारीत वेगेन गधैस्तोषय शङ्करम् ।
 मत्प्रसादाय्य ते वाणी गधपधा भविष्यति ॥ १० पू-३५ ॥
 सूत उवाच -
 तां नमस्कृत्य डारीतः स्तुतिं गधैश्चकार च ।
 शौनक उवाच -
 तानि गधानि सूत त्वं पवित्रं श्रावयाशु माम् ।
 यैर्गधैस्तोषयित्वेशं डारीतो डरतां गतः ॥ १० पू-३६ ॥

તરતિભુવનરતિતૃમયોગ-યોગદ્યોગિનિર્વાણદઃ, પાર્વતીનખપ્રણચિહ્નિત-
 શરીરનિર્મલનિષ્કલનિષ્કલક્રુઃ, વિષવિષમવિષયમૃત્યુમકરકુલાકુલાન્દોલિ-
 તકલિજલજરાસ્ફીતક્રેનજન્મોર્મિમાલાસંસારસાગરસમુત્તરણૈકપોતઃ, સદ-
 સદુત્પત્તિપાલનવિલયકારણધરાધષ્ટતનુપરિપાલિતજગત્ત્રિતયસકલસુરાસુર-
 કરાકર્ષણજનિતજવમન્દરપરિવર્તિતઘોરાઘાતનિર્મથિતદુઘોદધિજાતકાલ-
 ક્રુટચટુલાનલકવલેનકૃષ્ણકણઠઃ શ્રીકણઠઃ, બ્રહ્મચક્રલબ્ધલિંગાવસાનપરિ-
 પૂર્ણઃ, પરિતૃમદશવદનપ્રચણ્ડોર્દણ્ડમણ્ડપોત્કલિતકૈલાશશૃંગચલન-
 ભયચક્રિતરણરણિતરમણીયમણિમથિતકનકનૂપુરમધુરવમુખરિત
 ચરણકમલઃગૌરીકુચકલશકુક્રુમપકુલાગ્નિછિતશરીરઃ, વિપુલપીનાડુઃ
 શશિશેખરઃ શિવઃ શાન્તઃ શાશ્વતઃ, હરિકરખરનખરસમૂહતીવ્રકિરણપટ-
 લાટ્ટાટ્ટાસામાસુરકરતલચપેટાપાટિતવિકટકરિકુમ્ભસ્થલોચ્છલિતવિમલ-
 મુક્તાફલખચિતહરિનારીચર્મવિચિત્રનિતમ્બભિમ્બઃ, પ્રણતશયીપતિકર્ણપૂર-
 પલ્લવોલ્લિખિતપાદપીઠઃ, કણ્ઠોલ્લુઠિતકપાલમાલાભરણભૂષિતશરીરઃ,
 જન્મજરામરણભયવર્જિતઃ, ચમ્બકો બકુલકુસુમસુરભિતમણિશિલાતલસ-
 મુલ્લસિતવિમલજલવિલુલિતકલહંસમધુરધ્વનનિર્મલયોનિમધુમથનમધુર-
 સામધ્વનિસંસ્તૂયમાનઃ, સહજાનન્દોડતિબલોડણિમાદિસિદ્ધિગુણાનિધાનઃ,
 પ્રણતજનવત્સલપ્રલયજલદતડિંદંશુદ્ધર્ધરધગધગિતનિર્ગતકિરણશ્રેણિપિશડંગિ-
 તવરલલાટલોચનોચ્છલચ્છટુલશિખાનિર્દ્યમકરધ્વજશરીરઃ, હરો નિખિ-
 લદુઃખહરસ્ત્રિદશશેખરઃ, ક્ષરજજલક(ચ)ચક્રવાલકવલિતસકલદિગ્વલ-
 ચશૂલનિર્ભિન્નદુર્ધરાન્ધકમહાસુરઃ પ્રમથનાથઃ, સપ્તલોકેશ્વરપ્રવરપિનાકમુ-
 ક્તૈકશરનિર્ગતવિષયવિશિખશિખાસિતપ્રતાપતાપ્યમાનદનુજેન્દ્રકર્ણપૂરભુજ-
 યુગલભસ્મીકૃતત્રિપુરત્રિતયઃ, રુદ્રો રૌદ્રો રૌદ્રભૂતાટ્ટસાગ્રામલમ્પટનિશિતનિ-
 સ્ત્રિશશૂલપરશુપાશાકુશાશનિશક્તિતૂણાતોમરભલ્લિકર્ણનાલિકનારાચશર-
 શાર્ગચક્રગદાવજ્રમુદ્રદણ્ડભિન્દિપાલહલમુસલશમ્બલખડગ(ચ)છુરિકા-
 કર્તરીકુણ્ડકુન્તકલકકલિકાભુશુરડીશકુસ્ફોટપરિધપટ્ટિશપ્રભૃતિવરાયુ-
 ધધરઃ, પ્રહતપટુપટહટતટિતબધિરિતગગનગમનદુર્લલિતસકલસુરાસુરમૌલિ-
 લીનચરણકમલલીલાલસાડુગુલીતલનિર્દલિતદશવદનમુખાસુરસેવિતવિકટ-
 કિરીટકોટીરભારઃ, વલિતાડુગભુજડુગાભરણો ભવો ભવ્યો ભાવ્યો ભૂતેશો
 વિભવપ્રદો ભવાર્તિહરો વિશુદ્ધવદનો ભુજડુગમણિવિસ્ફુર્જિતહૃદયઃ,
 કાલકાલમહાકાલાનલકર્ણપૂરશિરોમણિઃ, કપાલમાલાખણ્ડમણ્ડિતજટાજૂ-
 ટહરિબલવદનકાલકૂટલેખોદ્ધટનાહ્રિતકણ્ઠૈકદેશઃ, શ્મશાનભસ્મોદ્ધલિતસ-
 કલવિગ્રહો હારીકૃતમહાભુજડુગઃ, કપિલકૃતસકલવિગ્રહો વિગ્રહાર્હનારી-

धरो भैरवमडाभैरवभैरववैतालमातृपरिवृतः, शुभदशनमुभमयूभभयित-
 ङसितदीमिविदलितभङ्गलान्धकारः पितृवनसमारब्धताएव प्रसारितभुज-
 सडस्रदुर्निरीक्षिताकाएडभ्रज्जाएडमएडपो वरो वरपरशुधरः, परापरः पवित्रः
 पवमानःपवनकम्पितकनकयम्पकलतापतितकुसुमधूलिधवलितत्रिशूलःपृथु-
 कैलाशगिरिकन्दरनिवासः, शराराध्यानदज्ञानदभोक्षदः, शुद्धस्कृटिकमशि-
 सङ्घशुभ्रदः, छिमधामधवलितसकलभुवनान्तरालः, शशिकोटिविघटन-
 विकटकिरीटकोटीरभारः, सजलजलदजलशुद्धज्ञानैकतत्त्वकठिनपापानङ्गा-
 ङ्कुट्टनाकुण्ठितकुठारः, सुरकरिकपोलामलविगलितभङ्गलसमुज्ज्वलनान्ध-
 लुब्धमधुपपददलितकनकपङ्कजःपुञ्जपिञ्जरितगगनगमनमन्दाकिनीप्र-
 वाडप्रोक्षिततृतीयनयनः, पाञ्चजन्त्यकुटिलाद्ध्र्लोचनवरवरवृषभस्कन्धरतः,
 गजासुरकृत्तियसनो बाणासुररिपुर्दनाशनः, तत्त्वदृष्टिमागानुरतः,
 क्षुभितलक्ष्मीकरकमलान्दोलितोद्दामलेममणिमयदएडमण्डितयारुणामर-
 मरुद्धीशितयराशतपत्रः, सत्यासत्यवृत्तः, त्रिभुवनैकनाथप्रभुः ।

श्रीमदेकलिङ्गदेव भक्तजनोपश्रुत्यमानभोक्षाधनन्तकल्पपादप, अलि-
 ललितनीलोन्मीलितसान्द्रमन्दारकुण्डमलोद्दामलेमकरन्दपानमदिरामत्तष-
 ट्पदकुलसन्दीडसुन्दरसुन्दरीजङ्गारभूषिताङ्घ्रितामरसयुगलाव्ययाक्षयभ्रज्ज-
 प्राजापत्येद ! विष्णुयुक्ते ! छन्दराज्येद ! वज्रिवज्येद ! नन्दिगाणाधिपत्येद !
 उपमन्युक्षीरोदधिदुग्धेद ! नरकोदधिमुख्यमानासिपत्रवनसमुत्तरलौकप्रसाद-
 पोत ! यमनीतिकालकूट ! जननीजनश्रुतिवैश्वर्यन्दः(६) शङ्कुकर्णन्धनदकम-
 लजशङ्खकधरप्रभुसुरासुरसेवितमन्दिरद्वारः(२) त्रिविष्टपप्रकटाटान-
 विजयकराङ्कषराङ्किमणीयुक्तरथगमनतुङ्गिनपर्वतनितम्भभिम्भयुम्भितसुर-
 सरिदम्भुप्रवाडधाराधौतधवलोपलतमोपविष्टमुनिजनविशुद्धध्यानसन्तानपू-
 जितदत्तभैरवडस्तावलम्भनः(न) भैरवरूप सन्नासितासुरगणः(ए)
 अवज्ञालसवामकराङ्गुष्ठनभनिङ्गन्तितपितामडपञ्चमशिरःकमलः(ल)
 शरभवय्यञ्चुनभमुभाडतरुषितनरसिङ्गविग्रहः(ड) विग्रहाद्ध्र्नारीधरः(२)
 पूषणोः दशनपातनः(न) पातितकृष्णकेशस्तम्भितवज्रिवजः(ज)
 बाहुलेयसनत्कुमारयोगापडारकारकः(क) तीव्रतरणिकिरणनिवलविकसि-
 तकमलदलविपुलनयनः(न) शशिकरनिकरवर्षशतशङ्कुकर्णः(ए)
 डारीतऋषिशोडानलडरो(२) डर नमस्ते डर नमस्ते डर नमस्ते ।

(ॐति पूर्वार्द्धः । अथोत्तरार्द्धः)

૧૦.૨ અથ દશમોઽધ્યાયઃ - ઉત્તરાર્ધઃ ।

10.2.1 Pleased with the eulogy by Hārīta Muniહારીત મુનિ, Ekaliṅga Śiva એકલિંગ શિવ grants respectively sought boons to Hārīta Muniહારીત મુનિ and Bāṣpa Rājā બાષ્પ રાજા. Hārīta Muniહારીત મુનિ accompanies Śiva શિવ to His Abode; while, Bāṣpa Rājā બાષ્પ રાજા stays in Medapāṭa મેદપાટ - Citrakūṭa ચિત્રકૂટ, protected by Rāṣṭrasenā રાષ્ટ્રસેના.

10.2.2 In present times, Medapāṭa મેદપાટ and Citrakūṭa ચિત્રકૂટ are known as Mevāra (Mevar) મેવાડ઼ and Cittaūrāgarha (Chittorgarh) ચિતૌર઼ગઢ઼ respectively.

કીર્તનેનૈકલિંગસ્ય પાપં યાતિ સહસ્રધા ।

પ્રચણ્ડપવનેનૈ(ને) વ સઘનં ઘનમણ્ડલમ્ ॥ ૧૦ ઉ-૧ ॥

ઇતિ સુલલિતમિષ્ટે યસ્તુ હારીતગઘં

પરિપઠતિ મનોહ્રં ભાવયુક્તઃ પ્રશાન્તઃ ।

ભવતિ સ ઇહ લોકે વલ્લભઃ સુન્દરીણા-

મુપરમતિ ચ લોકે ચેશ્વરત્વં પ્રયાતિ ॥ ૧૦ ઉ-૨ ॥

સૂત ઉવાચ -

હારીતેન સ્તુતશ્ચૈવં તુષ્ટઃ પ્રાદુરભૂચ્છિવઃ ।

ઉવાચ વચનં પ્રીત્યા સ્તુત્યા ભક્ત્યા ચ તોષિતઃ ॥ ૧૦ ઉ-૩ ॥

વરં વચ્ય હારીત યત્તે હૃદ્યં હૃદિ સ્થિતમ્ ।

વાયુરુવાચ -

તયોરેકો દિવં ગન્તું સ્વશરીરેણ શકુરમ્ ।

વિમાનેનાર્કવર્ણેન પ્રાર્થયામાસ સત્વરમ્ ॥ ૧૦ ઉ-૪ ॥

અપરો બાષ્પનામાપિ રાજ્યમૈચ્છદવિચ્ચુતમ્ ।

મેદપાટે ચ વિપુલે ચિત્રકૂટે સ્થિતિ પુનઃ ॥ ૧૦ ઉ-૫ ॥

શ્રીમદેકલિંગ ઉવાચ -

ગચ્છ હારીત શીઘ્રં ત્વં વિમાનેનાર્કવચ્ચસા ।

કૈલાશં ચણ્ડરૂપેણ મોદસ્વ મમ સન્નિધૌ ॥ ૧૦ ઉ-૬ ॥

બાષ્પ ત્વમપિ ભૂપૃષ્ઠે ચિત્રકૂટાધિપો ભવ ।

વદાન્યો ધાર્મિકઃ શ્રીમાન્ પ્રજાનાં પરિપાલકઃ ॥ ૧૦ ઉ-૭ ॥

સર્વૈર્નૃપગણૈર્યુક્તઃ સત્યવાદી સદા શુચિઃ ।

અવિચ્છિન્નાઽસ્તુ તે કીર્તિઃ સન્તતિશ્ચ ભવિષ્યતિ ॥ ૧૦ ઉ-૮ ॥

राज्ञ्यं वै मेघपाटस्य मत्प्रसादान्न संशयः ।
 सान्निध्यान्मम देशोऽयं ङृष्टपुष्टजनः सदा ॥ १० उ-८ ॥
 गोभिरश्वादिभिः पूर्णो रोगडीनो भविष्यति ।
 दुर्भिक्षस्य भयं नास्ति यवनानां न वै भयम् ॥ १० उ-१० ॥
 सदाङ्गलः सदापुष्पः सदासस्यः सदाजलः ।
 कृपालुजनसम्पन्नः परिपूर्णाभनोरथः ॥ १० उ-११ ॥
 राष्ट्रसेनेति नाम्नी य देवी रक्षां विधास्यति ।
 सूत उवाच -
 अयं दत्त्वा तयोः शम्भुर्वनमन्तर्दधे पुनः ।
 डारीतोऽध्यगमत्स्वर्गं वाष्यो राजा बभूव ह ॥ १० उ-१२ ॥
 क्षात्रेण कर्मणा पृथ्वीं शशास स द्विजोत्तमः ।
 नित्यं शिवे रतिस्तस्य राज्ञोऽमात्यपुरोहितैः ॥ १० उ-१३ ॥
 शिव अयं गतिर्यस्य न तस्य विद्यते भयम् ।
 अस्मिन् देशे विशेषेण शिवभक्तिपरा नराः ॥ १० उ-१४ ॥
 भविष्यन्ति द्विजश्रेष्ठ शिवाज्ञापारिपालकाः ।
 एति ते कथितं सर्वमाभ्यानं परमाद्भुतम् ॥ १० उ-१५ ॥
 य एदं कीर्तयेद्भक्त्या शिवलोकं स गच्छति ।
 शृङ्गुयाद्वा प्रयत्नेन भक्त्या परमया पुनः ॥ १० उ-१६ ॥
 सर्वा(र्व)बाधाविनिर्मुक्तो धनधान्यसमन्वितः ।
 पुत्रपौत्रादिर्केयुक्तः सदा भक्त्या शिवो भवेत् ॥ १० उ-१७ ॥
 सर्पतो न भयं तस्य दस्युतो वा न राजतः ।
 न शस्त्रानलतोयौघात् कदाश्चिन्न भविष्यति ॥ १० उ-१८ ॥
 गणपीडा न वा तस्य दृष्टाणां न भयं तथा ।
 यं यं प्रार्थयते कामं तं तं प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ १० उ-१९ ॥
 सर्वतीर्थकृतं तस्य सर्वकृतुकृतं तथा ।
 सर्वप्रतकृतं तस्य एष्टापूर्तकृतं लभेत् ॥ १० उ-२० ॥
 भोक्षमार्गमवाप्नोति देहान्ते नात्र संशयः ।

તત્ર સ્નાત્વા તુ યઃ શ્રાદ્ધં પિતૃણાં તર્પણાદિકમ્ ॥ ૧૦ ઉ-૨૧ ॥

કૃત્વાપ્નોતિ સદા મર્ત્યો વાઞ્છિતં શિવશાસનાત્ ।

એકલિંગમ્ સમભ્યર્ચ્ય વિન્ધ્યવાસાસમન્વિતમ્ ॥ ૧૦ ઉ-૨૨ ॥

સર્વમેતત્કલં પ્રાપ્ય યન્મયોક્તં મહામુને ।

પ્રાપ્નોતિ પરમં સ્થાનં યદ્ગત્વા ન નિવર્તતે ॥ ૧૦ ઉ-૨૩ ॥

એકલિંગસ્ય ચરિતં તાપત્રયહરં મુને ।

કીર્તનાદપિ તત્સર્વ ભવેન્નાત્ર વિચારણા ॥ ૧૦ ઉ-૨૪ ॥

ઇહ તીર્થે નરો યાત્રાં કુર્યાત્ પર્વણિ પર્વણિ ।

બ્રહ્મહત્યાદિપાપાનામુપપાતકકર્મણામ્ ॥ ૧૦ ઉ-૨૫ ॥

ક્ષયં કરોતિ ભૂતેશ એકલિંગઃ કલૌ યુગે ।

ન તીર્થેન તપોદાનૈર્ન યજ્ઞૈર્બહુવિસ્તરૈઃ ॥ ૧૦ ઉ-૨૬ ॥

યત્કલં પ્રાપ્યતે બ્રહ્મત્રેકલિંગાવલોકનાત્ ।

કેદારં વિશ્વનાથં ચ માધવં ચાર્બુદં તથા ॥ ૧૦ ઉ-૨૭ ॥

હરિદ્ધારં પ્રયાગં ચ પૂર્વસાગરમેવ ચ ।

ત્ર્યમ્બકં ચ તથોઘ્નારં મહાકાલવનં તથા ॥ ૧૦ ઉ-૨૮ ॥

દ્વારવત્યાં લૃષીકેશં સેતુબન્ધં ચ નૈમિષમ્ ।

ગડ્ગાઘાઃ સરિતઃ સર્વાઃ સમ ચે(યાઃ) (શુચયઃ) સ્મૃતાઃ ॥ ૧૦ ઉ-૨૯ ॥

પુષ્કરાઘાનિ તીર્થાનિ દૃષ્ટ્વા સ્નાત્વા ફલં ચ યત્ ।

તત્કલં સમવાપ્નોતિ ચૈકલિંગે યુગે યુગે ॥

ઇષ્ટાપૂર્તૈર્ગૈરન્યૈર્ન તત્કલમવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૦ ઉ-૩૦ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે તીર્થયાત્રાફલં નામ દશમોઽધ્યાયઃ । ૧૦ ॥

અથૈકાદશોઽધ્યાયઃ । રાષ્ટ્રશ્યેનાપ્રાદુર્ભાવઃ ।

11. Upon being requested by Nārada નારદ, Vāyu વાયુ yet again describes the TīrthaKṣetra તીર્થક્ષેત્ર in proximity to Ekalinga એકલિંગ. The origin of Rāṣṭrasenā રાષ્ટ્રસેના, whose task is protection of Medapāṭa મેદપાટ, has been attributed to Vindhyaṅāsā વિન્ધ્યવાસા.

નારદ ઉવાચ -

ऐकलिङ्गस्य माहात्म्यं त्वयोक्तं यं श्रुतं मया ।
 समीपे यानि लिङ्गानि यानि तीर्थानि शंस मे ॥ ११-१ ॥
 राष्ट्रसेनेति या देवी तन्ममायक्ष्व सर्वग ।
 वायुरुवाच -
 ऐकलिङ्गे गते तत्र कैलाशः पर्वतोत्तमः ।
 स त्रिकूटोऽभवच्छृङ्गी सर्ववृक्षसमन्वितः ॥ ११-२ ॥
 मानसं तत्सरो जातं जाह्नवी कुटिलाऽभवत् ।
 अथैकलिङ्गस्थाग्रेभ्यां दिशि कुण्डं मलयत् ॥ ११-३ ॥
 भवान्या कामधेनुत्थं पञ्चगव्यं निवेशितम् ।
 स्वकरेणैव कुण्डेऽस्मिन् तत्करजं धत्ति कथ्यते ॥ ११-४ ॥
 लोकानां पावनार्थाय सर्वतीर्थमयं पुनः ।
 तस्मिन् कुण्डस्थतोयेन उद्धृतेन समाहितः ॥ ११-५ ॥
 स्नात्वा तत्रैकलिङ्गस्य प्रीतये शुभमाचरेत् ।
 सर्वान् कामानवाप्नान्ते शिवलोकमवाप्नुयात् ॥ ११-६ ॥
 दर्शने करकुण्डस्य यत्कलं समवाप्नुयात् ।
 तत्कलं समवाप्नोति स्मरणादेव नित्यशः ॥ ११-७ ॥
 शिवपार्श्वेन्द्रसरसि यज्जलं दृश्यते मुने ।
 अग्नीषोमस्वरूपं तज्जानीलि सर्वकामदम् ॥ ११-८ ॥
 तत्राभिषेकं यः कुर्यात् सर्वतीर्थकलं लभेत् ।
 तस्मिन् सरसि यः स्नात्वा करोति पितृतर्पणम् ॥ ११-९ ॥
 श्राद्धं कृत्वा नमस्कृत्य विन्ध्यवासां ततो हरम् ।
 सर्वान् कामानवाप्नोति रुद्रलोकं स गच्छति ॥ ११-१० ॥
 ऐकलिङ्गाद्दुष्टीभ्यां वै जातं तीर्थद्वयं परम् ।
 केदारकुण्डे यः स्नात्वा स्नात्वा कुण्डेऽमृताप्युके ॥ ११-११ ॥
 केदारेश्वरमभ्यर्च्य अमृतेशं तथा मुने ।
 सर्वान् कामानवाप्नान्ते ह्यमरत्वमवाप्नुयात् ॥ ११-१२ ॥
 सूत उवाच -
 अथ सा विन्ध्यवासा तु पूर्वस्थां दिशि नारद ।

पर्वताग्रे ळ्यथारामे सर्वतुर्कुसुमोद्भवे ॥ ११-१३ ॥

प्राकारान्तर्गते ळर्भ्ये स्वर्णसिंहासने शुभे ।

स्थित्वा तत्र भर्ति यङ्के राष्ट्ररक्षणोत्तवे ॥ ११-१४ ॥

स्वदेहाद्राष्ट्रसेनां तां सृष्ट्वा स्थाप्याथ तत्र सा ।

तस्याः स्वरूपे दृष्ट्वा वै ळृष्टा वाक्यमुवाच ळ ॥ ११-१५ ॥

श्येनारूपं सम्यगास्थाय देवि

राष्ट्रं त्राडि त्राड्यतो वज्रहस्ता ।

दृष्टान् दैत्यान् राक्षसान् वै पिश्यान्

भूतान् प्रेतान् योगिनीजृम्भकेभ्यः ॥ ११-१६ ॥

दृष्टत्रलेभ्योऽन्यतमेभ्य अवे

श्येने त्राणं मेदपाटस्य कार्यम् ।

येऽस्मिन् देशे प्रातियोत्स्यन्ति डेयित्

ते ळन्तव्या मायया दृष्टरूपाः ॥ ११-१७ ॥

जयः कार्यः स्वदेशीये भूपाले य तथा जने ।

अस्य लोकस्य भूपस्य नित्यं पूजा भविष्यति ॥ ११-१८ ॥

अष्टभ्यां य यतुर्दृश्यां सङ्कान्त्यादिषु पर्वसु ।

पूजयेत्तां राष्ट्रसेनां तद्रूपां य स्त्रियं तथा ॥ ११-१९ ॥

ब्राह्मणानपि सम्पूजय देवी प्रीत्यै विशेषतः ।

तेन तुष्टा राष्ट्रसेना पूजकानां वरप्रदा ॥ ११-२० ॥

तस्मात् सम्पूजयेद्भक्त्या राष्ट्रसेनां विधानतः ।

यैत्रमास्यसिते पक्षे भक्त्या नित्यं प्रपूजयेत् ॥ ११-२१ ॥

राष्ट्रसेनेति नाम्नीयं मेदपाटस्य रक्षणम् ।

करोति न य भङ्गोऽस्य यवनेभ्योऽपराग(ः)पि ॥ ११-२२ ॥

ःति श्रीवायुपुराणे मेदपाटीये श्रीभदेकलिङ्गमाहात्म्ये राष्ट्रश्येनाप्रादुर्भावी नामैकादशोऽध्यायः । ११ ॥

अथ द्वादशोऽध्यायः । कलिस्वरूपवर्णनम् ।

12.1 Upon being requested by Śaunaka शौनक, Sūta सूत redescribes the Devata-s देवतः and Svayambhū Līṅga-s स्वयम्भू लिङ्गाः that are in proximity of Ekalinga ऐकलिङ्ग.

12.2 Nārada નારદ attempts to understand from Vāyu વાયુ about how the Pṛthvī પૃથ્વી is sustained in KaliYuga કલિયુગ.

શૌનક ઉવાચ -

એકલિંગસ્ય માહાત્મ્યં ત્વયોક્તં વિદિતં મયા ।

યાનિ લિંગાનિ દેશેઽસ્મિન્ યત્ર યત્ર સ્થિતાન્યુત ॥ ૧૨-૧ ॥

કથયસ્વ સમાસેન મૂર્તયશ્ચાત્ર યાઃ સ્થિતાઃ ।

સ્વયમ્ભૂતાનિ લિંગાનિ ધેનુસંસ્મરણાદપિ ॥ ૧૨-૨ ॥

જાતાનિ કથમન્યાનિ મૂર્તયશ્ચાભવન્ કથમ્ ।

કે દેવાઃ પરિતસ્તસ્થુરેકલિંગં વદસ્વ નઃ ॥ ૧૨-૩ ॥

સૂત ઉવાચ -

વાયુના કથિતં બ્રહ્મન્નારદાય સુવિસ્તરમ્ ।

ત્વયા પૃષ્ઠં ચ તત્સર્વં કથયિષ્યામ્યશેષતઃ ॥ ૧૨-૪ ॥

સર્વવિશ્વમયો દેવ એકલિંગ ઇતિ સ્મૃતઃ ।

તસ્મિંલ્લિંગે સ્થિતો બ્રહ્મા વાસુદેવો જગદ્ભિઃ ॥ ૧૨-૫ ॥

શકો વૈશ્રવણઃ સૂર્યો વાયુર્વરુણ એવ ચ ।

વહ્નિગ્રહાસ્તથા તારા યમો દેવા મહર્ષયઃ ॥ ૧૨-૬ ॥

યક્ષાઃ સિદ્ધાઃ સગન્ધર્વાઃ સાધ્યાઃ કિન્નરપન્નગાઃ ।

સર્વે દેવગણાસ્તત્ર સ્થિતાશ્ચ પરમાત્મનિ ॥ ૧૨-૭ ॥

ઘૌર્ભૂમિરન્તરિક્ષં ચ તથા પાતાલમેવ ચ ।

ગડ્ગાઘાઃ સરિતઃ સર્વાસ્તથા સમૈવ સાગરાઃ ॥ ૧૨-૮ ॥

મહીધરાસ્તથા સર્વે જગત્ સ્થાવરજડ્ગમમ્ ।

દર્પણે ચ યથા તોયે પ્રતિબિમ્બં પ્રદૃશ્યતે ॥

તદ્દદસ્મિન્ જગત્ સર્વં દૃશ્યતે પરમાત્મનિ ॥ ૧૨-૯ ॥

સર્વદેવમયઃ શમ્ભુરેકલિંગ ઇતિ સ્મૃતઃ ।

તત્સમીપે ગણાધ્યક્ષઃ સિદ્ધિબુદ્ધિપ્રદઃ પ્રભુઃ ॥ ૧૨-૧૦ ॥

નિવસન્તિ સુરાઃ પૂજયા ચક્ષકિન્નરપન્નગાઃ ।

સર્વકાર્યસમારમ્ભે મન્યન્તે યે સદા બુધૈઃ ॥ ૧૨-૧૧ ॥

પ્રથમં પ્રાર્થયન્ સિદ્ધિમારાધ્યઃ સર્વકર્મસુ ।

सेनाधिपत्यं देवानां यङ्के योऽमितविङ्कमः ॥ १२-१२ ॥
 विजघ्ने तारकं दैत्यं जन्मतः प्रथमेऽहनि ।
 उलयामि कौञ्चमभिद(न)त् शक्त्या यो जाह्नवीसुतः ॥ १२-१३ ॥
 षड्भुजस्य विशेषेण पूजनाद् भयनाशनम् ।
 कश्चिद्यति न सन्देहो भक्त्या तुष्टश्च षड्भुजः ॥ १२-१४ ॥
 मयूरवाहनो नित्यमेकलिङ्गस्य सन्निधौ ।
 आस्ते ह्यत्रैव सर्वेषां द्युःखनाशनहेतवे ॥ १२-१५ ॥
 असुरानजयत् सङ्घ्ये देवानां हितकाम्यया ।
 तत्र ते प्रमथाः सर्वे नन्दिप्रभृतयस्तथा ॥ १२-१६ ॥
 वानरास्यास्त्वडिमुष्मा मडिषोष्ट्रमुष्मास्तथा ।
 भरोलूकमृगास्याश्च मकराश्चमुष्मास्तथा ॥ १२-१७ ॥
 नानास्याश्च तथा त्र्यक्षा द्विशीर्षा भयवर्द्धनाः ।
 त्रिमुष्माश्च यत्तुर्वङ्गत्राः पञ्चवङ्गत्राः षडाननाः ॥ १२-१८ ॥
 लम्बोष्ठा दन्तुराः कुब्जा दीर्घजङ्घाः कृशोदराः ।
 लम्बग्रीवाश्चलज्जिह्वा ह्रस्वहस्ता दिगम्बराः ॥ १२-१९ ॥
 गजयर्मपरीधाना येणसिंहाजिनाम्बराः ।
 यादृशं यस्य वदनं तादृशं तस्य वाहनम् ॥ १२-२० ॥
 अथ ते प्रमथा ब्रह्मत्रानाहुपाः समन्ततः ।
 वसन्ति यैकलिङ्गस्य सामीप्येऽथ सडस्रशः ॥ १२-२१ ॥
 तथा भवानी बह्नुमी रुपैस्तस्य समीपतः ।
 उवाच जगतां धात्री बह्नुनामा(भ्य)भवद्भुवि ॥ १२-२२ ॥
 यामुण्डा विन्ध्यवासेति कालिकाथाम्बिकेति य ।
 ग्रामनाम्नी क्वचिद्देवी तीर्थपर्वतगोत्रजा ॥ १२-२३ ॥
 विघ्नेभ्यः पाति लोकाँस्त्रीन् यथा माता सुतानि य ।
 उवाच तत्र मार्तण्डो द्वादशात्मा त्रयीतनुः ॥ १२-२४ ॥
 शुभाशुभानां यो देवः सदा साक्षी य कर्मणाम् ।
 प्रत्यक्षो दृश्यते व्योम्नि सर्वदेवमयो विभुः ॥ १२-२५ ॥

प्रातः पैतामडं रुपं धत्ते योऽसौ यतुर्भुजः ।
 मध्याह्ने शाम्भवं रुपं जटाभस्मास्थिभूषितम् ॥ १२-२६ ॥
 आस्ते नारायणं रुपं शङ्खचक्रगदाधरम् ।
 प्रत्यूषे ऋज्जयो देवो मध्याह्ने स यजुर्मयः ॥ १२-२७ ॥
 अपराह्णे सामरूपस्त्रयीरूपो निगद्यते ।
 यतुर्दश तथा विद्या भुवनानि यतुर्दश ॥ १२-२८ ॥
 तत्सर्वं विद्यते तस्मिन्नातोऽन्या देवताः क्वथित् ।
 आढृत्या(ऽऽ)ध्यायते सूर्यस्तस्माद्गृष्टिः प्रजायते ॥ १२-२९ ॥
 वृष्ट्या सस्यादिसम्पत्तिः सस्यप्राणा हि जन्तवः ।
 कल्पान्ते युगपद्विश्वं तस्माद् द्वादशमूर्तिभिः ॥ १२-३० ॥
 समुद्रानपि संशोष्य प्रदहत्यग्निं जगत् ।
 उदयास्तं व्रजन् विश्वं पाति घातं निवारयन् ॥ १२-३१ ॥
 स्वाहा स्वघादिकं कर्म प्रवर्तयति स प्रभुः ।
 वह्निरूपेण यो विश्वं पुष्पात्याहाराभक्षणात् ॥ १२-३२ ॥
 स्वाहाकारवषट्कारैस्तर्पयन् देवतान् पितॄन् ।
 स मार्तण्डश्च भगवान् जगत्तिमिरनाशनः ॥ १२-३३ ॥
 उवास परितस्तस्य देवो द्वादशमूर्तिभिः ।
 अथलायां य सप्तम्यां माघमासे समाहितः ॥ १२-३४ ॥
 कुटिलायामथ स्नात्वा सूर्यं सम्पूज्य भक्तितः ।
 अर्ध्यादिना विशेषेण प्राप्नोति परमां गतिम् ॥ १२-३५ ॥
 गाण्डक्यां यः शिलास्थानं धत्ते नारायणो विभुः ।
 योगिध्येयः स भगवान् शालग्रामाप्यतां गतः ॥ १२-३६ ॥
 अवतारो न मे आख्यः कलाविति शिलामयः ।
 पाति विश्वमरुपेऽपि कृपया भक्तवत्सलः ॥ १२-३७ ॥
 शालग्रामं तु यो भक्त्या कलावत्यर्थयेन्नरः ।
 राजसूयसहस्रेण तेनेष्टं प्रतिवासरम् ॥ १२-३८ ॥
 शिलात्रयं तु यो ब्रह्मन्नर्थयेद्भक्तितत्परः ।
 मन्येऽहं तेन कृतिना पूजितं भुवनत्रयम् ॥ १२-३९ ॥

શિલા દ્વાદશ યઃ કશ્ચિદર્થયેત્ વા કલૌ યુગે ।
 તસ્ય પુણ્યસ્ય સંરવ્યાં નો ચિત્રગુભોડપિ વેત્સલમ્ ॥ ૧૨-૪૦ ॥
 એવં દ્વારવતીચક્રં સહિતં ત્વચ્ચયેદ્ભુવિ ।
 મહાપાપોપપાપૈશ્ચ વૃતો યાતિ ન રૌરવમ્ ॥ ૧૨-૪૧ ॥
 શિવનાભં સમભ્યર્ચ્ય ભક્ત્યા પરમયા પુનઃ ।
 હરિહરાત્મકઃ સૌ(કોડસૌ) વૈ ભવેદેવ ન સંશયઃ ॥ ૧૨-૪૨ ॥
 મત્સ્યઃ કૂર્મો વરાહશ્ચ નારસિંહોડથ વામનઃ ।
 રામો રામશ્ચ કૃષ્ણશ્ચ બૌદ્ધઃ કલ્કી ત્વતે(ત્વિમે) દશ ॥ ૧૨-૪૩ ॥
 ભૂમેભારાવતારાય વાસુદેવો જગત્પ્રભુઃ ।
 અવતારૈર્દૃષ્ટૂપૈરવતીર્ણો મહીતલે ॥ ૧૨-૪૪ ॥
 નારાયણોડથ ભગવાન્ દામોદર ઇતિ ક્વચિત્ ।
 ત્રિવિક્રમો વિશ્વરૂપો ગોવિન્દોડથ ઇતિ ક્વચિત્ ॥ ૧૨-૪૫ ॥
 ગદાધરો માધવશ્ચ ચક્રપાણિરિતિ ક્વચિત્ ।
 એવં રૂપૈર્બહુવિઘૈર્ધત્તે યઃ પૃથિવીમિમામ્ ॥ ૧૨-૪૬ ॥
 જલશાયી ક્વચિત્તત્વાત્ ક્વચિલ્લક્ષ્મ્યા યુતઃ પ્રભુઃ ।
 તાક્ષ્યારૂઢઃ ક્વચિદેવઃ શેષે સુમઃ ક્વચિત્પ્રભુઃ ॥ ૧૨-૪૭ ॥
 નૃત્યન્ વેણુજનાદેન ગોપીભિઃ પરિવેષિતઃ ।
 એવંવિઘૈર્બહુવિઘૈર્ધત્તે યઃ પૃથિવીમિમામ્ ॥ ૧૨-૪૮ ॥
 સોડવસત્તત્સમીપેડથ એકલિંગસ્ય કેશવઃ ।
 ઇન્દ્રોડગ્નિર્ધર્મરાજશ્ચ વરુણો વાયુરેવ ચ ॥ ૧૨-૪૯ ॥
 કુબેરાધાઃ સુરાઃ સર્વે ન્યવસંસ્તત્સમીપતઃ ।
 સિદ્ધચારણગન્ધર્વાઃ પિશાચોરગકિન્નરાઃ ॥ ૧૨-૫૦ ॥
 મુનયઃ સાગરા નદ્યઃ પર્વતાઃ સકલં ચ યત્ ।
 પર્વતાઃ પર્વતેષ્વાસન્ વૃક્ષા વૃક્ષેષુ સંસ્થિતાઃ ॥ ૧૨-૫૧ ॥
 તીર્થાનિ કૂપવાપીષુ નદીષુ ચ સરસ્સુ ચ ।
 ક્ષેત્રપાલાસ્તથા સર્વે દિક્ષુ સર્વાસુ સંસ્થિતાઃ ॥ ૧૨-૫૨ ॥
 ભૂતપ્રેતપિશાચાશ્ચ રક્ષાં કુર્વન્તિ યે સદા ।

उवास उनुमांस्तत्र शाकिनी रक्षसां गणः ॥ १२-५३ ॥
 विषमज्वरदृष्टादिभयउन्ता नृणां भुवि ।
 अवेवं मुने जगत्सर्वमेकलिङ्गसमीपतः ॥ १२-५४ ॥
 छिताय सर्वभूतानां सर्वकार्यार्थसिद्धये ।
 वसन्ति तत्र यान्येऽपि सूक्ष्मरूपसमाश्रिताः ॥ १२-५५ ॥
 ऐकलिङ्गस्य पुरतः पूर्वस्थां दिशि तीर्थराट् ।
 तडागं वर्तते तत्र समीपे शङ्करस्य यत् ॥ १२-५६ ॥
 छन्द्रतीर्थमिति प्यातमिन्द्रलत्याविनाशकम् ।
 यत्र स्नातः कृतयुगे मुक्तो वृत्रस्य उत्पथा ॥ १२-५७ ॥
 ऐकलिङ्गं समाराध्य प्राप्तं राज्यमकण्टकम् ।
 त्रेतायां नन्दिनी धेनुः स्नात्वा पीत्वा पयोऽथ वै ॥ १२-५८ ॥
 प्रणाम्य शङ्करं पश्चादशैषीद्वाघिनन्दनम् ।
 द्वापरे तक्षको नागस्तत्र स्नात्वा य शङ्करम् ॥ १२-५९ ॥
 समाराध्य भयं लेभे सर्पसत्रान्निरामयः ।
 ददौ नागल्लदं ग्रामं द्विजश्रेष्ठ्यः स तक्षकः ॥ १२-६० ॥
 अतो नागल्लदं तीर्थं विख्यातं भुवि सर्वतः ।
 लृष्टो नागेन विहितस्तक्षकेण महात्मना ॥ १२-६१ ॥
 तत्र स्नात्वा भयं नास्ति विषात्स्थावरजङ्गमात् ।
 श्रावणस्य सिते पक्षे पञ्चम्यां स्त्री नरोऽपि य ॥ १२-६२ ॥
 तत्र स्नात्वा तक्षकेशं दृष्ट्वा स्वर्गमवाप्नुयात् ।
 सर्पतो न भयं तस्य दस्युतो वा न रोगतः ॥ १२-६३ ॥
 तत्र स्नात्वा प्रदातव्यं सर्पाणां प्रीतये नरैः ।
 ततः कलौ तु सम्प्राप्ते वाष्यदारीतकावुभौ ॥ १२-६४ ॥
 छन्द्रतीर्थे कृतस्नानौ स्वं स्वं काममवापतुः ।
 तस्मिन् सरसि यः स्नानं कृत्वा तु पितृतर्पणम् ॥ १२-६५ ॥
 नमस्कृत्यैकलिङ्गं तु विन्ध्यवासां तथाम्भिकाम् ।
 सुरानन्यान्नमस्कृत्य शिवलोकं य गच्छति ॥ १२-६६ ॥

માઘસ્નાનં તુ યઃ કુર્યાત્ પ્રાતઃ સ્નાનમથાપિ વા ।
 સર્વપાપવિનિર્મુક્ત મોદતે શિવસન્નિધૌ ॥ ૧૨-૬૭ ॥
 ઉપોષ્ય શિવરાત્રિ યઃ સ્નાત્વા તસ્મિન્ સરોવરે ।
 બ્રાહ્મણાય વૃષં દત્વા રુદ્રસાયુજ્યમશ્રુતે ॥ ૧૨-૬૮ ॥
 બ્રાહ્મણઃ ક્ષત્રિયો વૈશ્યઃ શૂદ્રશ્ચાન્યોઽપિ માનવઃ ।
 સ્નાત્વા કિચ્ચિત્ પ્રદત્વા ચ સર્વમક્ષયમાપ્નુયાત્ ॥ ૧૨-૬૯ ॥
 મહાપાતકયુક્તોઽપિ તથા યુક્તોઽપિ પાતકૈઃ ।
 સ્નાત્વા મુચ્યતિ પાપાનિ જીર્ણત્વચમિવોરગઃ ॥ ૧૨-૭૦ ॥
 એકલિંગસ્ય પુરતો વેદપારાયણં દ્વિજઃ ।
 અધીત્ય પુરતઃ શમ્ભો રાજસૂયકુલં લભેત્ ॥ ૧૨-૭૧ ॥
 ગીતં નૃત્યં તથા વાદ્યં કૃત્વા પૂજાદિકં નરઃ ।
 ઇહલોકે ભવેદ્રાજા મૃતો રુદ્રગણો ભવેત્ ॥ ૧૨-૭૨ ॥
 ભૂમિદાનહિરણ્યાદિધેનુવસ્ત્રાન્નમેવ ચ ।
 ઘૃતાદિકં પ્રિયં ચાન્યદત્વાનન્તકલં અન્ લભેત્ ॥ ૧૨-૭૩ ॥
 પચ્યામૃતેન યો દેવં સ્નાપયેદ્ભક્તિતત્પરઃ ।
 ગર્ભવાસં ન ચાપ્નોતિ ન વા રૌરવમજ્જનમ્ ॥ ૧૨-૭૪ ॥
 કરજે કુણ્ડકે કશ્ચિદભિષેકં સફલલૌ ।
 કુરુતેન ચ ગર્ભેષુ મજ્જતે દેવરૂપભાક્ ॥ ૧૨-૭૫ ॥
 અષ્ટમ્યાં ચ ચતુર્દશ્યાં નવમ્યાં વિન્ધ્યવાસિની(મ્) ।
 સમ્પૂજ્ય જમ્વા હૃત્વા ચ ચિન્તિતં પ્રાપ્નુયાત્ ફલમ્ ॥ ૧૨-૭૬ ॥
 ગન્ધપુષ્પાદિનૈવૈર્ગૌર્તૈર્નૃત્યૈરથામ્બિકામ્ ।
 અર્ચ્યન્ બ્રાહ્મણો વિદ્યામિતરો ધનમાપ્નુયાત્ ॥ ૧૨-૭૭ ॥
 કુટિલાયાં ભવેદૈષાં દેહદાહં શરીરિણામ્ ।
 ગચ્છન્તિ તે દિવં યુક્તાઃ સગરસ્ય સુતા ઇવ ॥ ૧૨-૭૮ ॥
 અર્થોદકે યોઽનશનં કુર્યાત્ કાષ્ઠાધિરોહણમ્ ।
 વારાણસ્યાં પ્રયાગે વા મરણાદધિકં ભવેત્ ॥ ૧૨-૭૯ ॥
 ચાતુર્માસ્યે તુ યસ્તત્ર વસતીહ જિતેન્દ્રિયઃ ।
 વારાણસ્યામામરણં તદ્દલં પ્રાપ્નુયાન્નરઃ ॥ ૧૨-૮૦ ॥

देवीं देवं तु यो भक्त्या परितोष्य प्रदक्षिणाम् ।
 कुर्यात् प्रदक्षिणी भूमिः कृता तेन ससागरा ॥ १२-८१ ॥
 शतैः सडस्त्रैः पुष्पाणां लक्षैर्वा कमलादिकैः ।
 अर्चयेद्देकलिङ्गं यो भवेत्पूज्यो जगत्त्रये ॥ १२-८२ ॥
 तृणैः काष्ठैश्च पाषाणैर्यैः कुयद्विवतालयम् ।
 न वसेज्जननीगर्भे भोक्षं याति स निश्चयम् ॥ १२-८३ ॥
 शोणोद्गारेण द्विगुणं तद्गुलं प्राप्नुयान्नरः ।
 वापीकूपतडागानामारामाणं विशेषतः ॥ १२-८४ ॥
 देवानामर्च्यनाथैव कुरुते पुष्पवाटिकाम् ।
 छल्लोके भवेद्भोगी मृतः स्वर्गमवाप्नुयात् ॥ १२-८५ ॥
 यतिभ्यस्तापसेभ्यश्च दीनानाथेभ्य एव य ।
 भैक्ष्यमन्नं तु यो दद्यात् सोऽमृतं पिवते दिवि ॥ १२-८६ ॥
 विद्यादानं तु यस्तत्र द्विजातिभ्यः प्रयच्छति ।
 अ(आ)भोक्षान्न जडाल्येव सो नयत्यमृतं पुनः ॥ १२-८७ ॥
 यो धर्मपथिनीं शालां कुरुते तत्र मानवः ।
 तापत्रयविनिर्मुक्तः स स्वर्गं सुप्नमेधते ॥ १२-८८ ॥
 ये यान्ये कुर्वते दानं जपडोमार्थनादिकम् ।
 तेनैव संशयो ब्रह्मन्नेकलिङ्ग परात्मनि ।
 विलयं यान्ति कर्मभ्यस्तमः (कर्माणि तमः) सूर्योदये यथा ॥ १२-८९ ॥
 वायुरुवाच -
 अथान्यं मेदपाटेऽस्मिन् लिङ्गं स्थावरजङ्गमम् ।
 यथा दृष्टं य तत्सर्वं कथयिष्यामि विस्तरम् ॥ १२-९० ॥
 कला द्वादश सूर्यस्य मासे मासे तु याः स्तुताः ।
 ऐकलिङ्गे स्थितिं कृत्वा मूर्तिभिः परितः स्थिताः ॥ १२-९१ ॥
 प्रतिमासञ्च या विष्णोमूर्तयः परिकीर्तिताः ।
 अनुग्रामं तथैवोक्ताः सामन्तात् सर्वदृक्ष्वथ ॥ १२-९२ ॥
 विनायकास्तथा ब्रह्मन् दिक्षु सर्वासु संस्थिताः ।

ઘટિતાનિ તુ લિંગાનિ શકુરસ્યેહ ભૂતલે ॥ ૧૨-૯૩ ॥
 વ્યાકર્તું નૈવ શક્યન્તે મયા વકુત્રશતૈરપિ ।
 ક્ષેત્રપાલાસ્તથા હ્યાસન્ ક્ષેત્રરક્ષાકરા ભુવિ ॥ ૧૨-૯૪ ॥
 અનુગ્રામં સ્થિતા દેશે મેદપાટેડભયપ્રદા ।
 ભૂતપ્રેતપિશાચાદિરાક્ષસાનાં નિવારણે ॥ ૧૨-૯૫ ॥
 આઞ્જનેયોડકરોન્મૂર્તિ યો લહ્કામદહદ્ધિભુઃ ।
 હનુમદ્ભક્તિમાત્રેણ એકલિંગસ્ય સન્નિધૌ ॥ ૧૨-૯૬ ॥
 નિવસોત્રૈવ સન્દેહો હનુમત્પૂજનાત્ સદા ।
 એકં દેવાસ્ત્રયસ્ત્રિંશત્કોટયો ભુવિ સંસ્થિતાઃ ॥ ૧૨-૯૭ ॥
 યક્ષા વિદ્યાધરાઃ સર્પા મુનયોડત્ર સમન્તતઃ ।
 પ્રત્યક્ષતાં ન તે જગ્મુર્મનુજાનાં કલૌ યુગે ॥ ૧૨-૯૮ ॥
 અર્ચિતા મૂર્તિભિસ્તત્ર ભુક્તિમુક્તિપ્રદા નૃણામ્ ।
 રતઘાતુપ્રવાલાદિમૂર્તયશ્ચાશ્મજાઃ શુભાઃ ॥ ૧૨-૯૯ ॥
 પૂજનીયા મનુષ્યૈશ્ચ તથા સ્થાવરજંગ્ગમાઃ ।
 જમ્બુદ્વીપે તુ યા મૂર્ત્યો યાનિ લિંગાનિ ભાગશઃ ॥
 કથિતું નૈવ શક્યન્તે મયા વકુત્રશતૈરપિ ॥ ૧૨-૧૦૦ ॥
 નારદ ઉવાચ -
 સ્વયમ્ભવાનાં લિંગાનાં શ(સ)કલીકરણં કૃતમ્ ।
 કામધેન્વા સ્વપયસા તથા સ્પૃષ્ટા નિવેશિતાઃ ॥ ૧૨-૧૦૧ ॥
 અન્યાસાં કથમત્રાસીન્મૂર્તીનાં તુ પ્રભઞ્જન ।
 કથયસ્વ મયા પૃષ્ઠઃ સર્વજ્ઞાસ્ત્વં મતં મમ ॥ ૧૨-૧૦૨ ॥
 વાયુરુવાચ -
 તપસ્તસ્વાડસુજદ્બ્રહ્મા બ્રાહ્મણાન્ વેદગુમયે ।
 તૃમ્થર્થ પિતૃદેવાનાં ધર્મસંરક્ષણાય ચ ॥ ૧૨-૧૦૩ ॥
 ભૂમિદેવાસ્તથા વિપ્રાસ્તેષાં વાક્યમુદીરિતમ્ ।
 વાસુદેવવરાત્તચ્ચ નાન્યથા જાયતે ક્વચિત્ ॥ ૧૨-૧૦૪ ॥
 અતો વેદાગમોક્તૈશ્ચ પુરાણસ્મૃતિયોદિતૈઃ ।
 સકલીકરણં વિદ્ધિ દેવાનાં મૂર્તિધારણામ્ ॥ ૧૨-૧૦૫ ॥

नारद उवाच -

सकलीकरां ज्ञानं त्वद्दुक्तं य तथा तथा ।

देवत्वं यद्वि मूर्तीनां भग्ने तासां कथं भवेत् ॥ १२-१०६ ॥

यवनाञ्ज्यादिघातानां पतनादिसमुद्भवम् ।

संशयं छिन्धि मे वायो सर्वज्ञस्त्वं मतो मम ॥ १२-१०७ ॥

वायुरुवाच -

यथा दैत्यास्तु देवानां छिंसने मतिमादधुः ।

यवनाद्यास्तथा ब्रह्मन् मूर्तिभङ्गे कृतोद्यमाः ॥ १२-१०८ ॥

प्रभावैस्ते शपेयुर्न पूर्ववैरनियन्त्रिताः ।

प्रतिमा यद्वि भग्ना येदन्यां स्थाप्य सुलक्षणाम् ॥ १२-१०९ ॥

आवाड्य तत्र चाभ्यर्चेदन्यथा निष्कलं भवेत् ।

अन्ये ये नास्तिकाः कुरा वेदभाज्याश्च निन्दकाः ॥ १२-११० ॥

पाषण्डिनो विकर्मस्था बिडालभकवृत्तयः ।

कर्मतो यवनान् विद्धि विशेषेण कलौ युगे ॥ १२-१११ ॥

प्रभावेणापि देवस्तान्न शापं दत्तवानिह ।

महत्पापेन ते शप्ता नरकानेकविंशति(तीः) ॥ १२-११२ ॥

भुक्त्वाऽतिदुःखं भूयस्ते कुयोनिषु पतन्ति वै ।

काशाः कुब्जाः कुडुपाश्च पङ्गवन्धा व्याधिपीडिताः ॥ १२-११३ ॥

दरिद्रा अडुशोकाश्च जातिहीना मृतप्रजाः ।

तापत्रयेण सन्तप्ता दुःखैरन्यैः समन्विताः ॥ १२-११४ ॥

कुयोनिषु य सम्भूय स्थावराः कृमिकीटकाः ।

पथ्यन्ते नरकेष्वेव यावदाहृतसम्प्लवम् ॥ १२-११५ ॥

रुद्रो वह्निर्यथा(?)विश्वं कल्पान्ते कालयोदितः ।

तथा मूर्तिजगत् सर्वं नश्यते कालभावतः ॥ १२-११६ ॥

सङ्गत्या वै पापकृन्मानवानां तुल्यं दण्डं साधवः संस्पृशन्ति ।

शुष्केणार्द्रं दण्ड्यते मिश्रभावात् तस्मात् पापैः सङ्गमं नैव कुर्यात् ॥ १२-११७ ॥

मनःप्रसन्नताशौचं देवतां मनसि स्मरन् ।

પ્રાયશ્ચિત્તી ચ વિધિવદ્બ્રાહ્મણાનર્યયેદ્ભુવિ ॥ ૧૨-૧૧૮ ॥

સ વિધૂયેહ પાપાનિ પરં બ્રહ્માધિગચ્છતિ ।

સર્વાન્ કામાનવાપ્નોતિ પ્રેત્ય ચાનુત્તમં સુખમ્ ॥ ૧૨-૧૧૯ ॥

નારદ ઉવાચ -

કલૌ પ્રાપ્તે તુ લોકાનાં ચ આચારો ભવિષ્યતિ ।

તન્મમાચક્ષ્વ વેગેન ભવાત્મા ચં(ત્વં) ચતઃ સ્મૃતઃ ॥ ૧૨-૧૨૦ ॥

વાયુરુવાચ -

કૃતે તુ માનવા ધર્માસ્ત્રેતાયાં ગૌતમસ્મૃતિઃ ।

દ્વાપરે શઙ્ખલિખિતૌ કલૌ પારાશરી સ્મૃતિઃ ॥ ૧૨-૧૨૧ ॥

પારાશરીમજાનન્તઃ સ્વકર્મપરિપાલકાઃ ।

તેષાં ન તત્કલં પ્રોક્તં વિકુર્વાણા દ્વિજાતયઃ ॥ ૧૨-૧૨૨ ॥

અતઃ કાલભવો મૃત્યુસ્તાન્ હિનસ્ત્યખિલાન્ જનાન્ ।

બ્રાહ્મણસ્તુ કૃતઃ પ્રોક્તસ્ત્રેતા ચ ક્ષત્રિયઃ સ્મૃતઃ ।

દ્વાપરો વૈશ્ય ઇત્યાહુઃ કલિઃ શૂદ્ર ઉદાહૃતઃ ॥ ૧૨-૧૨૩ ॥

કલૌ શૂદ્રા હિ રાજાનો ભવિષ્યન્તિ શનૈઃ શનૈઃ ।

વેદમાર્ગવિહીનાશ્ચ સ્વેચ્છાચારબહિર્બુખાઃ ॥ ૧૨-૧૨૪ ॥

વર્ણાશ્રમાચારધર્મા ન(ત્ર) જાનન્તો દ્વિજાતયઃ ।

ઉન્માર્ગામિનો નિત્યં યથા રાજા તથા પ્રજાઃ ॥ ૧૨-૧૨૫ ॥

શૂદ્રાદીનાં કલૌ પ્રાપ્તે સમૃદ્ધિર્જયતે ભૃશમ્ ।

શૂદ્રાઃ શૂદ્રેષુ દાસ્યન્તિ બુદ્ધરૂપો જનાર્દનઃ ॥ ૧૨-૧૨૬ ॥

કૃતે ચાસ્થિગતાઃ પ્રાણાસ્ત્રેતાયાં મેદસિ સ્થિતાઃ ।

દ્વાપરે રુધિરે પ્રોક્તાઃ કલાવન્ને પ્રકીર્તિતાઃ ॥ ૧૨-૧૨૭ ॥

કૃતે રાષ્ટ્રે તથા લિપ્યેત્ત્રેતાયાં ગ્રામમેવ ચ ।

દ્વાપરે કુલમેકં ચ કલૌ કર્તા ચ લિપ્યતે ॥ ૧૨-૧૨૮ ॥

કલૌ પ્રાપ્તે માનવા સત્યહીનાઃ પાપાચારા દુષ્ટસઙ્ગાઃ કુરુપાઃ ।

સ્વલ્પાયુષ્ઠા ધર્મહીનાઃ કૃતદ્વાશ્ચૌરા દુષ્ટા નાસ્તિકા દુષ્ટભાવાઃ ॥ ૧૨-૧૨૯ ॥

નો મન્યન્તે માતરં ભ્રાતરં ચ પૂજ્યં જ્યેષ્ઠં પિતૃદેવાદિતીર્થમ્ ।

નૈવ પ્રાણં નો ગુરું ભ્રાતૃજાયાં નો ધર્મ નો વેદમાર્ગ ન શાસ્ત્રમ્ ॥ ૧૨-૧૩૦ ॥

पौराणोक्तं स्मृतिमार्गं न येव ष्टापूर्त्तं नैव जनन्ति किञ्चित् ।
तपो व्रतं कृत्यमकृत्यमेवं न तेषु वै स्यात् शुभं(भः) कर्मभावं (वः) ॥ १२-१३१ ॥

कामक्रोधौ लोभभोडौ च दम्भो मात्सर्यं वार(ऽग)म्यगामित्यमेव ।
पैशुन्यं वै दृष्टभावः परेषु येषां तुष्टिर्जयतेऽन्यप्रविद्धे ॥ १२-१३२ ॥

डीर्ति(र्ते)र्द्धतोर्दातुमिच्छा तदीया व्यावृत्त्या वा कार्यतेतोश्च कामात् ।
लोभाभोडात्रैव धर्मार्थतेतोः सर्वं दत्तं भस्मसात्तत्रराणाम् ॥ १२-१३३ ॥

शुवनार्थं डि तीर्थस्य यात्रां कुर्वन्ति मानवाः ।
द्विजतयो व्रतं वापि विद्याभ्यासमथापि वा ॥ १२-१३४ ॥

अतिथिं तत्र नाडूय श्राद्धे मित्राभिमन्त्रणम् ।
कन्याया विक्रयश्चैव वेदविक्रय एव च ॥ १२-१३५ ॥

मडादानप्रतिग्राडी ब्राह्मणो वृषलीपतिः ।
पञ्चयज्ञविडीनश्च सर्वाशी सर्वविक्रयी ॥ १२-१३६ ॥

असन्मार्गरेतो लोको निजमार्गापडारकः ।
जिताश्चौरैश्च राजानः स्त्रीभिश्च पुरुषा जिताः ॥ १२-१३७ ॥

न शास्त्रं शृणुते लोको विटगोष्ठीविशारदः ।
सन्मार्गगामिनो धर्मं तर्कयन्ति विमार्गगाः ॥ १२-१३८ ॥

एवंविधैरनेकैश्च दोषैर्युक्ताश्च मानवाः ।
कलो प्राप्ते भविष्यन्ति बुद्धरूपे जनार्दने ॥ १२-१३९ ॥

नारद उवाच -
प्रियतेऽसौ धरा कस्मात् शेषनागेन मूर्ध्नि ।
पञ्चजन्यो वर्षते कस्मात् नाब्धिः प्लावयते कथम् ॥ १२-१४० ॥

वायुरुवाच -
गोभिर्विप्रश्च वेदैश्च सतीभिः सत्यवादिभिः ।
अलुब्धैर्दानशीलैश्च सप्तभिर्धार्यते मडी ॥ १२-१४१ ॥

कृते तु दशभिर्वर्षेस्त्रेतायां ढायनेन यत् ।
द्वापरे तस्य मासेन ङ्यडोरान्नेण तत् कलौ ॥ १२-१४२ ॥

ध्यायन् कृते यजन् यज्ञैस्त्रेतायां द्वापरेऽर्चयन् ।
यदाप्नोति तदाप्नोति कलौ सकृतीर्त्यं केशवम् ॥ १२-१४३ ॥

ભારાકાન્તા કલૌ ભૂમિર્ગોરૂપેણ દિવં યયૌ ।
પિતામહં નમસ્કૃત્ય સ્તુત્વોવાચ સુદુઃખિતા ॥ ૧૨-૧૪૪ ॥

નાહં ભારસહા બ્રહ્મન્ લોકાનાં પાપકર્મણામ્ ।
રસાતલં ગમિષ્યામિ નો ચેત્ ત્રાહિ પિતામહ ॥ ૧૨-૧૪૫ ॥

બ્રહ્મોવાચ -

યઃ કશ્ચિજ્ઞાનવાન્ દાન્તઃ શુચિર્દાતાડનસૂચકઃ ।
પગ્ચયજ્ઞરતઃ શાન્તો વેદવિદ્વેદમાર્ગગઃ ॥ ૧૨-૧૪૬ ॥

યુગત્રયે ય આચારસ્તેન વર્તેત કલ્હિચિત્ ।
સ વોઢવ્યસ્ત્વયા દેવિ કિમન્યથૈનરકાદિભિઃ ॥ ૧૨-૧૪૭ ॥

ઇત્યેતત્ કથિતં સર્વં કિમન્યત્ કથયામિ તે ॥ ૧૨-૧૪૮ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે કલિસ્વરૂપ- વર્ણનં નામ દ્વાદશોઽધ્યાયઃ । ૧૨ ॥

અથ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ । લોમશાશ્રમવર્ણનમ્ ।

13.1 Nārada નારદ enquires from Vāyu વાયુ about how even the evil or wicked people manage to acquire the Grace of Ekaliṅga એકલિંગ. Vāyu વાયુ responds with mention of certain communities and about ŚivaPūjana શિવપૂજન.

13.2 Sūta સૂત narrates story of RṣiŚrīṅga ઋષિશૃંગ and Daśaratha દશરથ.

13.3 There is mention about Parāśara પરાશર, Vyāsa વ્યાસ, Śuka શુકા; and description about Parāśara પરાશર staying near the Ekaliṅga એકલિંગ. Likewise detailed is the stay of Lomaśa લોમશ near the Ekaliṅga એકલિંગ and significance of Pitṛtarpaṇa પિતૃતર્પણ in that place.

નારદ ઉવાચ -

કલૌ પ્રાપ્તે મનુષ્યેષુ જરારોગાદિકેષુ ચ ।
સંસારાર્ણવમગ્રેષુ ન સ્વમાર્ગે પ્રવર્તિષુ ॥ ૧૩-૧ ॥

નિષ્કૃરેષુ કૃતઘ્નેષુ પિશુનેષુ દુરાત્મસુ ।
શાસ્ત્રાર્થસ્થાનભિજ્ઞેષુ સ્વસ્વમત્યુપજીવિષુ ॥ ૧૩-૨ ॥

જીવનાર્થોપિદેશં વૈ કૃત્વા ધર્મપરેષુ ચ ।
દૃષ્ટે(?)શયોર્મધ્યદેશે સ્થિત્વા(ઽ)ધર્મપરેષુ ચ ॥ ૧૩-૩ ॥

ઈશ્વરસ્ય ચ વિપ્રસ્ય પૂજાયાં વ્યુત્ક્રમેષુ ચ ।

संसारसागरस्यान्तःपतितेषु समीरण ॥ १३-४ ॥

अेतादृशेषु दृष्टेषु स्वस्वपक्षाश्रितेषु य ।

अेकविङ्गः कृपां यडे कथं तेषु वदस्व मे ॥ १३-५ ॥

वायुरुवाय -

साङ्ख्यैर्नैयायिकेश्चैव जैनपाशुपतादिभिः ।

यावद्वैर्बौद्धमतिभिः पन्थानो भववः कृताः ॥ १३-६ ॥

पाषण्डिभिस्तथात्पज्ञैर्विस्तृताः क्रूरबुद्धिभिः ।

भ्रामितं य जगत्सर्वं रजोवातैरिवोद्धतम् ॥ १३-७ ॥

अनीश्वरं जगदिति वदन्त्ये कुतार्किङ्काः ।

तेषां मतं नु विज्ञाय कलौ प्राप्ते मडामुने ॥ १३-८ ॥

अेकविङ्गोऽथ भगवान् मनुष्येष्वकरोत् कृपाम् ।

अष्टभिर्भूर्तिभिश्चाथ धत्ते स्थावरजङ्गमम् ॥

परोपकृतये शम्भुर्भूतनाथो निगद्यते ॥ १३-९ ॥

गुरुपदिष्टमार्गोऽयं देवं सम्पूज्य बुद्धिमान् ।

शिवसायुज्यमाप्नोति शिवभक्त्या मडामुने ॥ १३-१० ॥

यतेरन्त्याश्रमस्यापि शास्त्रज्ञस्य शिवस्य य ।

गुरुत्वं याथ नान्येषां कदाचित् सम्भवेद्भुवि ॥ १३-११ ॥

नमः कपर्दिने येति व्युत्थेऽशाय येति य ।

विशिषं (पे) यतिमात्रं (त्रे) तु गुरुत्वं श्रुतिराड य ॥ १३-१२ ॥

असङ्ख्यातैस्तु रुद्रैश्च पाल्यते भुवनत्रयम् ।

कृतादिषु त्रिषु श्रीशो मत्स्योऽभूद्भ्रामनस्तथा ॥ १३-१३ ॥

कूर्मो नृसिंह इत्यासीद्भ्रामो राम इति प्रभुः ।

कलौ प्राप्ते स भगवान् बुद्धो योगीश्वरो ऽसिः ॥ १३-१४ ॥

यो विष्णुः स य वै रुद्रो यो रुद्रः स जनार्दनः ।

यो ब्रह्मा स य वै शम्भुः प्रधानोऽपि स वै स्मृतः ॥ १३-१५ ॥

डत्वा दैत्यान् वासुदेवः श्रान्तः शान्तश्च पालने ।

बुद्धरूपधरो देवः कलौ योगीश्वरोऽभवत् ॥ १३-१६ ॥

બુદ્ધરૂપં હરિં જ્ઞાત્વા શકુરો લોકશકુરઃ ।
 અતઃ કૃપાં મનુષ્યેષુ નાથો(ઠ)નાથેષુ ચાકરોત્ ॥ ૧૩-૧૭ ॥
 વૈદ્યનાથમથૈર્લિંગૈરસંગ્ખ્યેચૈરભૂદ્ધિભુઃ ।
 સોમનાથ ઇતિ ખ્યાતિં તથા વિશ્વસ્ય પાલનાત્ ॥ ૧૩-૧૮ ॥
 વૈદ્યનાથસ્ય લિંગાનિ બહૂન્યાસન્ સમન્તતઃ ।
 મેદપાટેઽન્યદેશેષુ જમ્બૂદ્વીપે વિશેષતઃ ॥ ૧૩-૧૯ ॥
 વૈદ્યનાથ ઇતિ ખ્યાતો રામાખ્યો રામરૂપધૃક્ ।
 યસ્તં પશ્યતિ દેવેશં સર્વવ્યાધિહરં હરમ્ ॥ ૧૩-૨૦ ॥
 તસ્ય રોગભયં નાસ્તિ નરકસ્ય ભયં ન ચ ।
 દારિદ્રસ્ય ભયં નૈવ ન પાપસ્ય ન શનુ તઃ ॥ ૧૩-૨૧ ॥
 રવિવારે ચ યઃ શમ્ભુ પગ્ચામૃતસમુદ્ભવૈઃ ।
 સ્નાપયેત્તીર્થપાનીચૈઃ પુષ્પધૂપાદિભિસ્તથા ॥ ૧૩-૨૨ ॥
 તસ્ય રોગસ્ય શોકસ્ય ન ભયં વિદ્યતે ક્વચિત્ ।
 દેહાન્તે પરમં સ્થાનં યત્ર ગત્વા ન શોચતિ ॥ ૧૩-૨૩ ॥
 સૂત ઉવાચ -
 ઋષિશૃંગસ્ય માહાત્મ્યં મયોક્તં શૃણ્વતઃ પરમ્ ॥ ૧૩-૨૪ ॥
 પુરા દશરથો રાજા સૂર્યવંશસમુદ્ભવઃ ।
 સર્વૈર્નૃપગુણૈર્યુક્તો જનં પાલયતિ પ્રભુઃ ॥ ૧૩-૨૫ ॥
 તસ્યૈવં શાસતો ભૂમિં શરદામયુતં યયૌ ।
 સન્તતિસ્તસ્ય નૈવાસીત્ ઋષિશૃંગમતોઽભ્યગાત્ ॥ ૧૩-૨૬ ॥
 વશિષ્ઠસ્ય મતેનૈવ પુત્રેષ્ઠુઃ સ મહીપતિઃ ।
 તત્ર તં મૃગરૂપેણ ચરન્તં મૃગજાતિષુ ॥ ૧૩-૨૭ ॥
 લોભયામાસ વિવિઘૈર્ભક્ષ્યભોજ્યૈરિતસ્તતઃ ।
 અલક્ષ્ણાભિર્નારીભિર્વશવીણાદિભિસ્તથા ॥ ૧૩-૨૮ ॥
 લોભિતસ્તેન સ મુનિર્વિભાણ્ડકસુતસ્તતઃ ।
 એકચિત્તતથા સર્વં વિષ્ણુરૂપમપશ્યત ॥ ૧૩-૨૯ ॥
 લોભિતસ્તેન સ મુનિરાનીતો નિજમન્દિરમ્ ।
 પુત્રેષ્ટિ કારયામાસ વશિષ્ઠાનુમતેન ચ ॥ ૧૩-૩૦ ॥

यत्वारौ य(ज)ङ्गिरे तस्य रामाधाः कुलभूषणाः ।
 यतुर्भिरंशैर्भगवान् वासुदेवो जगत्पतिः ॥ १३-३१ ॥
 भावित्वाऽवतीर्णोऽसौ रावणस्य वधाय च ।
 भूमोर्भारं लघु कर्तुं विश्वस्य स्थितये पुनः ॥ १३-३२ ॥
 रामोऽथ भरतः श्रीमान् लक्ष्मणस्तदनन्तरम् ।
 शत्रुडा यैव शत्रुघ्नश्चत्वारो नृपसूनवः ॥ १३-३३ ॥
 यत्प्रसादात्सुताश्चासंस्तस्य राज्ञो मडात्मनः ।
 तमापृच्छ्य ततः सोऽथ ऋषिशृङ्गः समागतः ॥ १३-३४ ॥
 तेजस्वी ज्ञानसम्पन्नः सर्वभूतहिते रतः ।
 ऋषिशृङ्गः स्थितस्तत्र यस्य शृङ्गमभूत्ततः ॥ १३-३५ ॥
 ऐकलिङ्गस्य सान्निध्यमुवास मुनिसत्तमः ।
 वायुभक्षोऽभवद्धीमान् निर्द्भ्रो निः(निष्)परिग्रहः ॥ १३-३६ ॥
 वातातपसडो नित्यं निराहारः सदा शुचिः ।
 लोभितोऽलं नृपतिना त्यक्त्वा लोभमथाविशत् ॥ १३-३७ ॥
 निर्जले पर्वते ब्रह्मन् क्लृप्तोने क्लृप्तप्रदः ।
 भाद्रमासि मुनिश्रेष्ठ यात्रा तस्य मुनेः स्मृता ॥ १३-३८ ॥
 पञ्चम्यां कृष्णपक्षस्य तर्पयित्वा पितृन् सुरान् ।
 श्राद्धं कृत्वा तथान्यैश्च पायसैर्भोजयैत्रवैः ॥ १३-३९ ॥
 ऋषिशृङ्गं तथाऽभ्यर्च्य पञ्चामृतसमुद्भवैः ।
 पुष्पैर्धूपैश्च नैवेद्यैः पायसैर्दीपकैस्तथा ॥ १३-४० ॥
 सर्वान् कामानवाप्नोति पुत्रान् वंशधुरन्धरान् ।
 अथापरो मुनिवरः पाराशर इति स्मृतः ॥ १३-४१ ॥
 अनादिजगतामादिर्ब्रह्मा लोकपितामहः ।
 तस्माद्ब्रह्मशिषश्च शक्तिस्तस्माद्ब्रह्ममुनिः ॥ १३-४२ ॥
 ततः स भगवान् शक्तिः पराशर इति स्मृतः ।
 तस्माद्द्व्यासोऽभवच्छ्रीमान् कृष्णद्वैपायनो विष्णुः ॥ १३-४३ ॥
 शुकस्तस्माद्ब्रह्मयोगी समः सर्वेषु जन्तुषु ।

એવં બ્રહ્મકુલે વિપ્રજાતોઽસૌ મુનિસત્તમ ॥ ૧૩-૪૪ ॥
 અતઃ પરાશરમુનિઃ ખ્યાતોઽભૂન્મુનિપુઙ્ગવઃ ।
 એકલિંગમં સ્થિરં મત્વા વાસં તત્ર વ્યરોચયત્ ॥ ૧૩-૪૫ ॥
 પાતાલાદાનયામાસ ગઙ્ગાં ત્રિપથગામિનીમ્ ।
 તત્ર સ્નાત્વા ચ પીત્વા ચ ગઙ્ગાસ્નાનકૃલં લભેત્ ॥ ૧૩-૪૬ ॥
 સ્નાનં તર્પણશ્રાદ્ધં ચ દાનં હોમં તથા જપમ્ ।
 સર્વમક્ષયતાં યાતિ ગઙ્ગોદ્ભેદે કલૌ યુગે ॥ ૧૩-૪૭ ॥
 તત્સમન્તાત્ તતો દેવા અશ્મમૂર્તિભિરુષિરે ।
 વાસુદેવો જગદ્વ્યાપિમાર્તાણદાઘા ગ્રહાસ્તથા ॥ ૧૩-૪૮ ॥
 લિંગાનિ તત્ર બહુશો દેવ્યશ્ચાત્ર સમન્તતઃ ।
 ક્ષેત્રપાલાસ્તથા તત્ર ગણેશો વિઘ્નનાશનઃ ॥ ૧૩-૪૯ ॥
 મુદમાન્ માદનોન્માદો હાર્દઃ પ્રહ્લાદનસ્તથા ।
 પ્રહ્લાદનં નમસ્કૃત્ય સર્વવિઘ્નચ્છિદં ભુવિ ॥ ૧૩-૫૦ ॥
 સર્વાન્ કામાનવાપ્નોતિ શકુરસ્ય ગણો ભવેત્ ।
 કસ્તૂર્યગરુડપૂરૈશ્વન્દનૈઃ કુકુમાદિભિઃ ॥ ૧૩-૫૧ ॥
 પુષ્પૈર્ધૂપૈસ્તથા દીપૈઃ શુભૈર્મોદકસન્ચયૈઃ ।
 ગીતૈર્વાદૈસ્તથા નૃત્યૈઃ સ્તુતિભિશ્ચ ગણેશ્વરમ્ ॥ ૧૩-૫૨ ॥
 નિર્વિઘ્નો જાયતે જન્તુઃ સદા પ્રહ્લાદનાચ્ચકઃ ।
 ચતુર્થ્યા યો ગણેશં તમર્થયેદતિભક્તિમાન્ ॥ ૧૩-૫૩ ॥
 તસ્ય વિઘ્નભયં નાસ્તિ આજન્મમરણાદ્ભુવિ ।
 અનુપ્રવાહં નદ્યાશ્ચ વૈદ્યનાથઃ પરે તટે ॥ ૧૩-૫૪ ॥
 તત્ર સ્નાત્વા તમભ્યચ્ચર્ચ સર્વપાપપ્રણાશનમ્ ।
 સર્વકામપ્રદં દેવં રોગશોકહરં પરમ્ ॥ ૧૩-૫૫ ॥
 ઇહલોકે સુખં પ્રાપ્ય પ્રેત્ય ચાનુત્તમં સુખમ્ ।
 દુરિતાચ્ચ વિનિર્મુક્તઃ પરં બ્રહ્માધિગચ્છતિ ॥ ૧૩-૫૬ ॥
 નદ્યાશ્ચ દક્ષિણે કૂલે લોમશાસ્થાશ્રમં મહત્ ।
 તપશ્ચચાર સુમહલ્લોમશો મુનિસત્તમઃ ॥ ૧૩-૫૭ ॥

यान्द्रायैर्ययौ कालं कृच्छ्रसान्तपनैस्तथा ।
 पराकैस्तमकृच्छ्रैश्च पादकृच्छ्रादिकैस्तथा ॥ १३-५८ ॥
 ऐकभक्तेन नक्तेन तथैवायाचितेन य ।
 उपोषैरनयत् कालं नित्यं ध्यानपरः शुचिः ॥ १३-५९ ॥
 पक्षे गतेऽथवा स्नाति मासे वाऽऽनि यागते ।
 यः कष्टकैर्वितुदति यन्तैर्वा विलिम्पति ॥ १३-६० ॥
 अकुब्धः परितुष्टश्च समस्तस्य य तस्य य ।
 ग्रीष्मे पञ्चाग्निमध्यस्थो वर्षासु स्थण्डिलेशयः ॥ १३-६१ ॥
 आर्द्रवासास्तु उभन्ते रात्रावप्सु वसन्मुनिः ।
 वायुभक्षोऽम्बुभक्षश्च पार्श्वभक्षः क्वचित्क्वचित् ॥ १३-६२ ॥
 निराहारः क्वचिदपि अस्थिमात्रकलेवरः ।
 तदोजसा वनं दीप्तमाकाशमिव भानुना ॥ १३-६३ ॥
 लोमशस्य शरीराय्य मडाकल्पे मडात्मनः ।
 लोमैकं लक्ष्यते ब्रह्मन् तेन वैराग्यमागतः ॥ १३-६४ ॥
 न कुटीं कुरुते सोऽथ विनाशित्वान्निराशवान् ।
 अथैकस्मिन्नवसरे लिङ्गैः पूर्णा मडीभिमाम् ॥ १३-६५ ॥
 ऐकलिङ्गस्य सान्निध्ये कामधेनोः प्रभावतः ।
 दृष्ट्वा मुनिवरः श्रेष्ठः शिवलिङ्गं यकार उ ॥ १३-६६ ॥
 मत्वाऽविनाशि पाषाणं मज्ज्या साधुं युगक्षये ।
 अतः पिञ्जुलिकां बद्ध्वा काष्ठानां मुनिसत्तमः ॥ १३-६७ ॥
 लिङ्गं सस्मार स मुनिः शङ्करस्य मडात्मनः ।
 काष्ठेश्वरं धत्ति ज्यातो दृषत्त्वं प्राप्य शङ्करः ॥ १३-६८ ॥
 तस्मै वेत्रासनं दत्तं तथा नद्यां प्रभावतः ।
 तेन वेत्रवती नाम्ना ज्यापिता लोमशेन उ ॥ १३-६९ ॥
 तस्यां नद्यां नरः स्नात्वा कृत्वा य पितृतर्पणम् ।
 गङ्गायाः कृत्वामाप्नोति सर्वतीर्थकृतं लभेत् ॥ १३-७० ॥
 नमस्कृत्य मडेशं तं लोमशं य मुनीश्वरम् ।
 स विधूयेऽपि पापानि परं ब्रह्माधिगच्छति ॥ १३-७१ ॥

નદ્યા ઉત્તરતો બ્રહ્મન્ શેષેતિ જગદમ્બિકામ્ ।

અપૂજયત્ પરાં રાજા સુરથો નામ વીર્યવાન્ ॥ ૧૩-૭૨ ॥

સમાધિશ્ચ તથા વૈશ્યો ભક્ત્યા પરમયા યુતઃ ।

શેષેતિ ચાસ્ય વિશ્વસ્ય પૂજ્યા દેવગણૈઃ સહ ॥ ૧૩-૭૩ ॥

સૃષ્ટ્યાદૌ ચ તથાન્તે ચ મધ્યે ચા સર્વદા પરા ।

ધ્યેયા સર્વસ્ય જનની યસ્થામાદૌ ન કલ્હિચિત્ ॥ ૧૩-૭૪ ॥

વરપ્રદા ચ ભક્તાનાં તેન શેષેતિ કથ્યતે ।

તૌ તાં મહીમર્ચા મૂર્તિમર્ચયામાસતુઃ સદા ॥ ૧૩-૭૫ ॥

સમાધિસુરથૌ ત્યક્તૌ બન્ધુભિર્લોભમોહિતૈઃ ।

તથોસ્તુષ્ટા જગદ્દાત્રી ત્રિભિર્વર્ષૈર્જિતાત્મનોઃ ॥ ૧૩-૭૬ ॥

દદૌ યથેષ્ણિતં કામં તેન સા ખ્યાતિમાગતા ।

અષ્ટમ્યાં ચ નવમ્યાં ચ ચતુર્દશ્યાં વિશેષતઃ ॥

નદ્યાં સ્નાત્વા પ્રણમ્યૈનામીષ્ણિતં લભતે કૃલમ્ ॥ ૧૩-૭૭ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે લોમશાશ્રમવર્ણનં નામ ત્રયોદશોઽધ્યાયઃ । ૧૩ ॥

અથ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ । સોમનાથમાહાત્મ્યે માહેન્દ્રીવર્ણનમ્ ।

14.1 Nārada નારદ enquires about the Vaidyanātha વૈદ્યનાથ, Somanātha સોમનાથ, Viśvanātha વિશ્વનાથ et al Jyotirlinga જ્યોતિર્લિંગ.

14.2 Vāyu વાયુ thus narrates the story of Somanātha સોમનાથ who was worshipped by Soma સોમ for relief from the curse by Dakṣa દક્ષ for having favoured only Rohiṇī રોહિણી amongst his 27 wives who were the daughters of Dakṣa દક્ષ. Somanātha સોમનાથ advises Soma સોમ to take dip in the Svāmī River સ્વામી નદી, relieves him of the disease due to the curse and establishes his path in the NakṣatraMaṇḍala નક્ષત્રમણ્ડલ.

14.3 There is a brief mention of Vaidyanātha વૈદ્યનાથ and Viśvanātha વિશ્વનાથ Jyotirlinga જ્યોતિર્લિંગ and establishment of Śivaliṅga શિવલિંગ in each village.

14.4 Nārada નારદ enquires about the Svāmī River સ્વામી નદી, to which Vāyu વાયુ responds with story of Mahiṣa Daitya મહિષ દૈત્ય - who having won over the Deva-s દેવાઃ was causing

atrocities against humans. Somanātha सोमनाथ instructs Skanda स्कन्द to annihilate Mahiṣa Daitya मडिष डैत्य. Skanda स्कन्द deploys the Vidyutprabhā Śakti विद्युत्प्रभा शक्ति for the same; following which, Mahiṣa Daitya मडिष डैत्य enters Pātāla पाताल. Further, there is description about the Svāmī River स्वामी नदी (the underground Sarasvatī River सरस्वती नदी in that region), MāhendraTīrtha माडेन्द्रतीर्थ and Māhendrī River माडेन्द्री नदी.

नारड उवाच -

वैधेनाथादिविङ्गानि त्वयोक्तानि समासतः ।

सोमनाथ ँति प्रोक्तः क्वासौ तिष्ठति शङ्करः ॥ १४-१ ॥

सोमनाथः क्व सम्भूतो विश्वनाथः प्रयक्षते ।

अेतद्विस्तरतोऽस्माकं कथयस्व प्रभञ्जन ॥ १४-२ ॥

वायुरुवाच -

अेकविङ्गा(६)दक्षिणतो योजनानां य सप्तकात् ।

स्मृतोऽसौ कामधेन्वा य स्वयम्भूतो मलेश्वरः ॥ १४-३ ॥

पुरा दक्ष ँति ष्यातो विश्वस्यास्य प्रजापतिः ।

पुत्राणामसृजत् सोऽथ सडस्रं भूरितेजसाम् ॥ १४-४ ॥

सृष्ट्यर्थं तु प्रजाः सृष्ट्वा तानुवायेति पुत्रकान् ।

भुवः प्रमाणं विदितं भवद्भिर्निति तेऽब्रुवन् ॥ १४-५ ॥

तेनोक्तं यैव सर्वेभ्यो ज्ञातव्या भूः प्रमाणातः ।

सृष्टिः स्यादधिका ङ्येषा पृथ्वी किं वाऽधिका पुनः ॥ १४-६ ॥

विषमत्वं भवेदध तस्माद्दुर्वी विलोक्यताम् ।

तथेत्युक्त्वा तु ते सर्वे दिक्षु सर्वासु जग्मिरे ॥ १४-७ ॥

अधापि न निवर्तन्ते भुवोऽन्तमनवाप्य य ।

ततो दक्षोऽसृजत् पुत्रसडस्रमपरं डिल ॥ १४-८ ॥

तमस्येत्य मुने ते डि पूर्वमार्गे निवेशिताः ।

तेषां गतिमनु ज्ञात्वा ततो दक्षोऽसृजत् पुनः ॥ १४-९ ॥

दुडितृणां सडस्रं य सृष्ट्यर्थं भगवान् पुनः ।

सोमाय य ददौ सप्तविंशतिं सृष्टिडेतवे ॥ १४-१० ॥

सोमस्ताभिर्मनोज्ञाभिर्भुमुडे देववल्लभः ।

તથાડસૌ રોહિણી ભાર્યામધિચક્રે સુમધ્યમામ્ ॥ ૧૪-૧૧ ॥

અન્યાસુ ન તથા પ્રીતિર્વર્તતે તસ્ય કામિનઃ ।

તાભિરુક્તં ચ સર્વં વૈ જ્ઞાત્વા તદાડશપદ્મિધુમ્ ॥ ૧૪-૧૨ ॥

દક્ષોડપિ જ્ઞાનદૃષ્ટ્યા વૈ બુદ્ધ્વા કુદ્ધસ્ત્વરાન્વિતઃ ।

ગત્વા ચન્દ્રમસૌ ગેહમિત્યુવાચ મહામુને ॥ ૧૪-૧૩ ॥

યસ્માન્ મમ સુતાઃ સોમ વ્યક્તિભેદેન પશ્યસિ ।

તસ્માત્ ક્ષયી ભવાદ્યાશુ મમ શાપાત્ર સંશયઃ ॥ ૧૪-૧૪ ॥

સૂત ઉવાચ -

ક્ષીણીભૂતે તતશ્ચન્દ્રે જગત્ સ્થાવરજડ્ગમમ્ ।

ક્ષીણરૂપં તથા હ્યાસીત્તતઃ સોમો જગામ હ ॥ ૧૪-૧૫ ॥

આરિરાધયિષુઃ શમ્ભું સોમનાથં ક્ષયાન્વિતઃ ।

ગન્ધાદિના તમભ્યર્ચ્ય ભક્ત્યા પરમયા પુનઃ ॥ ૧૪-૧૬ ॥

તં તુ પ્રણમ્ય દેવેશં સ્તુતિં ચક્રે મહાત્મનઃ ।

સોમ ઉવાચ -

ધત્તે વિશ્વં વિશ્વકુદ્ધો વિધાય

મૂર્તીરષ્ટૌ પાલયન્ યો જગન્તિ ।

દેહે દેહે દીપવત્ સ્વપ્રકાશઃ

કૃત્વા ચાન્તે સઞ્જહારાથ વિશ્વમ્ ॥ ૧૪-૧૭ ॥

યસ્ય સ્મૃત્યા પાતકાનામમુષ્મિન્

લોકે લોકસ્યાશુ દુઃખાપહારઃ ।

દુર્વાસા વૈ મુનિરત્રિપ્રસૂત-

સ્તપશ્ચક્રે આનસૂયત્વમીહન્ ॥ ૧૪-૧૮ ॥

બ્રહ્માણ્ડાદ્યાં નિઃસૃતાં જહુકન્યાં

દૃષ્ટ્વા ચાસ્યા ઉગ્રતાપાચ્ય ભૂમેઃ ।

ભેદં મત્વા યાં વ્યવત્તાથ મૂર્ધ્ના

નમસ્તસ્મૈ સોમનાથાય નિત્યમ્ ॥ ૧૪-૧૯ ॥

રોષાત્ કામં ભસ્મસાધશ્ચકાર

યોષિદ્રૂપૈર્મોહયન્તં જગન્તિ ।

કૃત્વાડનડ્ગં તં ચ સૃષ્ટ્યાર્થમેવ

नमस्तस्मै सोमनाथाय नित्यम् ॥ १४-२० ॥

डेवाशाद्रिमुञ्जिडीर्षु दशास्यं
यो वै यङ्के पीडितं स्वाङ्घ्रिभारात् ।

उमाभीत्या श्लेषतुष्टोऽस्य नूनं
नमस्तस्मै सोमनाथाय नित्यम् ॥ १४-२१ ॥

ज्ञातुं ब्रह्मा यस्य रुपं तथोर्ध्व-
मगाद्विषशुरप्यधस्ताधदन्तम् ।
ताभ्यामन्तस्तस्य न ज्ञात एव
नमस्तस्मै सोमनाथाय नित्यम् ॥ १४-२२ ॥

यज्ञध्वंसं यश्चकारोग्ररूपो
रूपो(?)दक्षस्याशुरोषाद्भवान्याः ।
बद्धूनि रुपाण्यसृजध अेको
नमस्तस्मै सोमनाथाय नित्यम् ॥ १४-२३ ॥

पुरा देवैर्मन्थने सागरेऽपि
तस्माज्जातेष्वशु रत्नेषु भूयः ।
विषं कोऽन्यस्त्वदृते भक्षते वा
नमस्तस्मै सोमनाथाय नित्यम् ॥ १४-२४ ॥

कवी प्राप्तेऽनाथवत्सु
नाथो भूत्वा सोमनाथेन नाम्ना ।
पङ्गूनन्धान् दद्रुकुष्ठादितमान्
रोगग्रस्तान् त्वदृते (कुरुते) यो नवीनान् ॥ १४-२५ ॥

सूत उवाच -
अेवं स्तुतः सोमनाथः सोमेन क्षयरोगिणा ।
तुतोषास्मै करुणया सोमं वाङ्मयमुवाच ७ ॥ १४-२६ ॥

सोमनाथ उवाच -
यथा क्षयी भवान् जातः सोमे(म) विदितमेव हि ।
नधां स्वाभ्यां समाप्सुत्य समाराधय सत्वरम् ॥
क्षीणशापस्ततो भूत्वा क्षीणोऽक्षीणो भविष्यसि ॥ १४-२७ ॥

कृष्णपक्षे तनुक्षीणः सितेऽक्षीणवपुः पुनः ।

ડ્રાસવૃદ્ધ્યા ચ કલયા પક્ષે પક્ષે ભવિષ્યસિ ॥ ૧૪-૨૮ ॥
 દર્શો દર્શો તુ માં દૃષ્ટ્વા સ્નાત્વા સ્વામ્યાં નિશાકર ।
 મોદયસ્વ મ(મુ)દં પ્રાપ્ય જગત્ સ્થાવરજડ્ગમમ્ ॥ ૧૪-૨૯ ॥
 સોમનાથો ભવિષ્યામિ ત્વત્રામ્નાડહં યુગે યુગે ।
 યો ભક્ત્યાડડરાધયેન્નિત્યં સોમવારે વિશેષતઃ ॥ ૧૪-૩૦ ॥
 તસ્ય રોગભયં ન સ્યાત્ કિં વા શોકભયં પુનઃ ।
 પાપૌઘમખિલં હન્મિ દુઃખતોડથ ભયં તથા ॥ ૧૪-૩૧ ॥
 કામમન્યમભીષ્ટં વા દદ્યાં ભક્તસ્ય ચન્દ્રમઃ ।
 અહં યાસ્યામિ લિડ્ગત્વં કલૌ પ્રાપ્તે દૃષન્મયમ્ ॥ ૧૪-૩૨ ॥
 વાયુરુવાચ -
 ઇતિ શ્રુત્વા પ્રણમ્યેનં તપસ્તસ્વાડથ ચન્દ્રમાઃ ।
 તત્પ્રસાદાદ્ધરં પ્રાપ્ય ગતો નક્ષત્રમણ્ડલમ્ ॥ ૧૪-૩૩ ॥
 એવં સ ભગવાન્ રુદ્રો બહ્વીભિશ્ચ સ્વમૂર્તિભિઃ ।
 પાલયામાસ ભુવનં પિતા પુત્રાનિવૌરસાન્ ॥ ૧૪-૩૪ ॥
 ક્વચિત્ સોમેશ્વર ઇતિ વૈદ્યનાથ ઇતિ ક્વચિત્ ।
 અનીશ્વરં જગદિતિ વાક્યં શ્રુત્વા કુતર્કિણામ્ ॥ ૧૪-૩૫ ॥
 ભુવનં પાતિ વિશ્વાત્મા વિશેષેણ કલૌ યુગે ।
 વિશ્વનાથઃ પરાનન્દઃ પાતિ નિત્યં જગત્રયમ્ ॥ ૧૪-૩૬ ॥
 પગ્ચકોશાત્મકો ભૂત્વા વારાણસ્યાં સદા મુને ।
 કૃતાદિષુ ત્રિષુ હરિરવતીર્યં મુહુર્મહીમ્ ॥ ૧૪-૩૭ ॥
 વાતિ રૂપૈર્નૃસિહાદૈર્બુદ્ધઃ સોડધ કલૌ સ્થિતઃ ।
 અતોડનીશં કલિયુગં મત્વા શાસ્તિ જગત્રભુઃ ॥ ૧૪-૩૮ ॥
 સોમેશવિશ્વનાથાદૈ રૂપૈર્વ્યાપ્ય મહીમિમામ્ ।
 જન્તૂન્ કુષ્ઠાદિભી રોગૈર્ગસ્તાન્ દૃષ્ટ્વા પુનર્નવાન્ ॥ ૧૪-૩૯ ॥
 કરોતિ કૃપયા શમ્ભુઃ સ્વભક્તાન્ ભક્તવત્સલઃ ।
 પગ્ચામૃતાદૈર્યો દેવં સોમવારે વિશેષતઃ ॥ ૧૪-૪૦ ॥
 સ્નાપયન્નૈવ સો(સ) યાતિ માતુર્ગર્ભે પુનઃ ક્વચિત્ ।
 શતૈઃ સહસ્રૈઃ પુષ્પાણાં તથા લક્ષ્મૈઃ સકૃત્કલો ॥ ૧૪-૪૧ ॥

सोमेशमर्ययेद्भक्त्या सोऽर्थः स्याद्भुवनत्रये ।
गन्धधूपार्दिगीताद्यैर्नैवेद्यैस्तर्पयेच्छिवम् ॥ १४-४२ ॥
तापत्रयविनिर्मुक्तो वसेद्द्रुस्य सन्निधौ ।
उपोष्य शिवरात्रिं यो रात्रीं जागरणं (जागृयान्) नरः ॥ १४-४३ ॥
स्वर्गप्सुः स्वर्गतिं याति भोक्षेप्सुर्भोक्षमाप्नुयात् ।
येन केनैव कामेन सोमेशं पूजयेन्नरः ॥ १४-४४ ॥
तं तं काममवाप्नोति लभेद्वाञ्छाधिकं क्लमम् ।
पुत्रार्थी लभते पुत्रान् धनार्थी य तथा धनम् ॥ १४-४५ ॥
सुभमारोग्यमुद्धिं य राज्यमायुः शुभां मतिम् ।
सुकलत्रं तथारोग्यमैश्वर्यं लोकपूजयताम् ॥ १४-४६ ॥
सर्वप्रियत्वं सौभाग्यं सतीर्तिं शुभजन्मताम् ।
विद्धत्वं य शुभं यान्यत् सर्वं हि प्राप्नुयान्नरः ॥ १४-४७ ॥
अेकरात्रं द्विरात्रं य त्रियतुःपञ्चरात्रकम् ।
वसेत्सोमेशसामीप्ये नरो नार्थयवा शिशुः ॥ १४-४८ ॥
सप्तजन्म भवेद्भोगी डीनस्तापत्रयेण य ।
अन्ते शिवं परं धाम प्राप्नोति स न संशयः ॥ १४-४९ ॥
स्तुतिं करोति देवस्य वेदपारायणं द्विजः ।
सप्तजन्म भवेद्विप्रो धनाढ्यो वेदपारगः ॥ १४-५० ॥
वेदान्तस्थोक्तविधिना भोक्षभाजयते नरः ।
क्षत्रियो राजयमाप्नोति वैश्यः शूद्रो धनं लभेत् ॥ १४-५१ ॥
अन्योऽपि सोमनाथं तमर्थयित्वा कलौ युगे ।
यं यं प्रार्थयते कामं तं तं प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ १४-५२ ॥
सोमनाथस्य लिङ्गानि वैधनाथस्य चैव य ।
ग्रामे ग्रामे स्थितिं जग्मुः स्वयम्भूस्थापितानि य ॥ १४-५३ ॥
तत्र तत्र स्थितः शम्भुर्जगतः परिपालनम् ।
करोति रोगशोकार्त्तितमानां भक्तवत्सलः ॥ १४-५४ ॥
परलोकैऽन्यदेवानामर्थाभिः प्राप्यते क्लमम् ।

પરત્રેહ ચ દેવસ્ય સોમેશસ્ય ફલં લભેત્ ॥ ૧૪-૫૫ ॥

કલિના પીડિતાન્ દૃષ્ટ્વા મનુષ્યાન્ સોમશકુરઃ ।
કૃપાં મનુષ્યેષ્વકરોદીનાનાથેષુ રોગિષુ ॥ ૧૪-૫૬ ॥

સર્વરોગાભિભૂતેષુ જનેષુ ફલદઃ પ્રભુઃ ।
કલૌ રોગાપહો નિત્યમૂતે નાસ્તિકકિકિલ્વિષાત્ ॥ ૧૪-૫૭ ॥

જપહોમાદિભિર્જાતુ ગન્ધધૂપૈશ્ચ ભક્તિભિઃ ।
પાપરોગવિનિર્મુક્તાન્ સદ્વૈદ્યશ્ચૌષધૈરિવ ॥ ૧૪-૫૮ ॥

હિનસ્ત્યર્કો યથા ધ્યાન્તં સ્મૃતઃ પાપમિવાચ્યુતઃ ।
રોગપાપં તથા જન્તોઃ સોમઃ શો (સોમેશો) નાશયેત્પુનઃ ॥ ૧૪-૫૯ ॥

પરોપકૃતયે શમ્ભુરષ્ટમૂર્તિરિતિ સ્મૃતઃ ।
મહિમા નૈવ વાચ્યોડસ્ય મયા વક્રશતૈરપિ ॥ ૧૪-૬૦ ॥

વાયુરુવાચ -
ઇદં યઃ કીર્તયેજ્જન્તુઃ સોમેશચરિતં મહત્ ।
પાપ રોગવિનિર્મુક્તઃ પરાં સિદ્ધિમવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૪-૬૧ ॥

તાપત્રયભયં નાસ્તિ સુખમત્યન્તમશ્રુતે ।
યત્રૈતદ્વિદ્યેતે લિંગં સોમનાથસ્ય નારદ ॥ ૧૪-૬૨ ॥

તત્ર રોગભયં ન સ્યાત્ શોકપાપભયં નહિ ।
કાલે વર્ષતિ પર્જન્યો મહી સસ્યાભિપૂરિતા ॥ ૧૪-૬૩ ॥

કાલે ચ સફલા વૃક્ષા હૃષ્ટપુષ્ટા નૃપાસ્તથા ।
હૃષ્ટપુષ્ટજનઃ સર્વો ન ભયં તત્ર વિદ્યેતે ॥ ૧૪-૬૪ ॥

નારદ ઉવાચ -
સોમનાથસ્ય માહાત્મ્યં ત્વયોક્તં ચ શ્રુતં મયા ।
સ્વામિનામ્ની કથં જાતા નદી તત્ર વદસ્વ નઃ ॥ ૧૪-૬૫ ॥

વાયુરુવાચ -
પુરા મહિષનામાડભૂદૈત્યો દેવબલાર્દનઃ ।
વિજિત્ય સમરે દેવાન્ પ્રાપ્યાથ માહિષં વપુઃ ॥ ૧૪-૬૬ ॥

તતો ભૂમિમનુપ્રાપ્નો માનવાનાપ્યપીડયત્ ।
પીડયિત્વા મહીં સર્વાં સોમનાથસમીપતઃ ॥ ૧૪-૬૭ ॥

गत्वाऽसौ विघ्नमकरोन्ननुजानां समन्ततः ।
 तं दृष्ट्वा सोमनाथोऽथ स्कन्दमाड मडेश्चरः ॥ १४-६८ ॥
 शङ्क्यैर्न जडि कल्याण लोकाविघ्नकरं शठम् ।
 स्वामिनाऽथ तमुद्दिश्य शक्तिविद्युत्प्रभा मुने ॥ १४-६९ ॥
 मुक्ता सती तस्य पार्श्वं किञ्चिद्भित्त्वा व्यवस्थिता ।
 ब्रह्मणो वरदानात्तु न बिभेद शरीरकम् ॥ १४-७० ॥
 मडिषोऽथ तथा विधुः शङ्क्या सड पलायितः ।
 माडेन्द्रोमगमच्छीघ्रं शक्तिवह्निप्रदीपितः ॥ १४-७१ ॥
 तापार्तश्च प्रडारार्तो जलेप्सुः स जलप्रियः ।
 नद्या ड्डं याभ्यपतन्नडिषस्तममानसः ॥ १४-७२ ॥
 पातालमगमच्छीघ्रं यत्र ते दानवाः स्थिताः ।
 जिघृक्षुः शक्तिमगमत् स्कन्दो वेगेन पृष्ठतः ॥ १४-७३ ॥
 शक्तिलेभामनुप्राप्य ततो जग्राड तां पुनः ।
 आचर्ष करेणैव शक्तिं सेनापतिस्तदा ॥ १४-७४ ॥
 रेभामन्ववडत्तत्र स्वामिनाम्नी सरस्वती ।
 भूमिमध्यस्थता नित्यं वर्ततेऽन्तर्जला नदी ॥ १४-७५ ॥
 अतः स्वामीति नाम्ना सा नदी ष्याता मडीतले ।
 तस्यां (यः) कुरुते स्नानं सरस्वत्याः इलं लभेत् ॥ १४-७६ ॥
 कार्तिकयोऽथ तां शक्तिं गृडीत्वा शङ्कुरप्रियः ।
 वाल्मीकिं तोषयामास माडेन्द्रीतीरवासिनम् ॥ १४-७७ ॥
 मडिषं शमः (शम्भु) कामं तं तपोव्ययकृतक्षमम् ।
 वाल्मीकिना दत्तवरः कुमारोऽमितविक्रमः ॥ १४-७८ ॥
 आपृच्छय तं मुनिवरं पुनरागाम्मडेश्चरम् ।
 वाल्मीकिः स्वाश्रमं गत्वा जडो मडिषजं लयम् ॥ १४-७९ ॥
 तत्र त्वादिड्डं नाम तीर्थं माडेन्द्रसम्भवम् ।
 तत्र स्नात्वा य पीत्वा य वसेदिन्द्रस्य सन्निधौ ॥ १४-८० ॥
 माडेन्धां स्नानमात्रेण लभते वाञ्छितं इलम् ।
 ब्रह्मण्डा मधुपः स्तेथी तत्सङ्गी गुरुतल्पगः ।

માહેન્દ્રીસ્નાનમાત્રેણ દહ્યન્તે તૂલરાશિવત્ ॥ ૧૪-૮૧ ॥

નદ્યાં સ્નાનં તુ યઃ કશ્ચિન્માહેન્દ્યાં કુરુતે નરઃ ।

માહેન્દ્રીસ્નાનમાત્રણ સર્વપાપૈઃ પ્રમુચ્યતે ॥ ૧૪-૮૨ ॥

ઉપપાપાનિ સર્વાણિ તથા ક્ષુદ્રાણ્યનેકશઃ ।

પ્રયાગસ્ય સમં પ્રોક્તં વિશેષેણ કલૌ યુગે ॥ ૧૪-૮૩ ॥

યથા મહેન્દ્રો દેવાનાં ગરુડશ્ચ પતત્રિણામ્ ।

નક્ષત્રાણાં યથા સોમો ગ્રહાણાં ચ દિવાકરઃ ॥ ૧૪-૮૪ ॥

દ્રુદાણામુદયિઃ શ્રેષ્ઠો મેરુઃ શિખરિણામિવ ।

ઘાતૂનાં ચ યથા હેમ માહેન્દ્રી ચ સરિદ્વરા ॥ ૧૪-૮૫ ॥

કૃત્વા સ્નાનં (ચ) માહેન્દ્રયાં તર્પયિત્વા પિતૃસ્તતઃ ।

શ્રાઘ્દં કૃત્વા નરો યાતિ માહેન્દ્રસ્ય ચ સન્નિધૌ ॥ ૧૪-૮૬ ॥

ન દાનૈર્ન તપોભિશ્ચ ન વ્રતૈસ્તીર્થગાહનૈઃ ।

યા ગતિઃ પ્રાપ્યતે પુમ્ભિર્મહેન્દ્રયાં સા ગતિર્ભવેત્ ॥ ૧૪-૮૭ ॥

માહેન્દ્રીતિ કલૌ પ્રોક્તા મહત્વાચ્ચ વિશેષતઃ ।

સર્વતીર્થાધિકા કૃત્વા મુનિભિઃ પરિકીર્તિતા ॥ ૧૪-૮૮ ॥

માહેન્દ્યાં તુ નરઃ સ્નાનં કુર્યાત્ પર્વણિ પર્વણિ ।

તસ્ય પુણ્યસ્ય સદ્ગુણ્યાં નો ચિત્રગુમોડપિ વેત્સલમ્ ॥ ૧૪-૮૯ ॥

ઇતિ તે કથિતં સર્વં સોમનાથસ્ય કીર્તનમ્ ।

સ્વામિનઘાશ્ચ માહેન્દ્યાઃ કિમન્યત્ કથયામિ તે ॥ ૧૪-૯૦ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેઘપાઠીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે સોમનાથમાહાત્મ્યે માહેન્દ્રીવાર્ણનં નામ ચતુર્દશોઽધ્યાયઃ ।
૧૪ ॥

અથ પઞ્ચદશોઽધ્યાયઃ । ક્ષીરેશ્વરમાહાત્મ્યમ્ ।

15.1 Śaunaka શૈનક asks Sūta સૂત about the path taken by Kāmadhenu કામધેનુ towards reaching Amarakaṇṭaka અમરકણ્ટક; to which Sūta સૂત responds by describing several tīrthasthala તીર્થસ્થલ including Kuṇḍeśvara કુણ્ડેશ્વર, Guheśvara ગુહેશ્વર, Somanātha સોમનાથ, Vaidyanātha વૈદ્યાનાથ, Nīlakaṇṭha/ Nīlavarna નીલકણ્ઠ/નીલવર્ણક, Kedāra કેદાર, Kapileśa

द्वेषिगाणान्धर्वयक्षविधाधरोरगैः ॥ १५-१२ ॥

ब्राह्मणैः क्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैरपि मलामुने ।

वेदोक्तोनेव विधिना मन्त्रैर्वैदिकसम्भवैः ॥ १५-१३ ॥

स्थापनं चार्थनं तेषां त्रैवर्ण्यानां शुभप्रदम् ।

शुद्धाणां नाममन्त्रैश्च विधिरेष सनातनः ॥

न वैदिकैर्यज्ञेच्छूद्रः स्वधर्ममनुपालयन् ॥ १५-१४ ॥

श्रेयान् स्वधर्मो विगुणः परधर्मात् स्वनुष्ठितात् ।

स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥ १५-१५ ॥

(श्रीमद्भगवद्गीता ३।३५)

येन येनैव यद्विद्गं स्थापितं यत्र यत्र य ।

तत्तन्नाम्ना मणेशोऽभूत् सर्वविद्गमयो विभुः ॥ १५-१६ ॥

स्थावरं जद्गमं वापि पार्थिवं वा स्वयं विभुः ।

अर्चयेच्छुद्धं भक्त्या न वसेद्गर्भमन्दिरम् ॥ १५-१७ ॥

कृत्वा विद्गसदस्त्राणि गच्छन्(न्त्य)मरकटकम् ।

कामधेनुस्थापश्यत्त्वावयत्सुदमुत्तमं ॥ १५-१८ ॥

दृष्ट्वा तु तत्प्रभावं य सा धेनुर्मुद्रिताऽभवत् ।

रुद्राणां य स्थितिं मत्वा सस्मारैकादशैव सा ॥ १५-१९ ॥

रुद्रानेकस्थितान् कर्तुंलोकानां छितमिच्छ(न्)ती ।

अथ तत्र स्थिरा भूत्वा ध्यायन्ती नीलवर्णकम् ॥ १५-२० ॥

प्रसवेणाभिवर्षन्ती भुवं कोषणेन तत्र य ।

पयसां भूमिसंयोगात् प्रवालः समपद्यत ॥ १५-२१ ॥

गोमतीति नदी तत्र ध्याता लोके बभूव उ ।

पयसा सिञ्चिता भूमिरमृतेनैव भूयसा ॥ १५-२२ ॥

आविश्चकार रुद्राणां षट्कपञ्चाधिकं तदा ।

धयन्ती तार्णिकं धेनुर्मूर्तोद्गारं यकार उ ॥ १५-२३ ॥

तत्र कुण्डत्रयं जातं पुष्करत्रितयं परम् ।

यन्द्रभागा षोडशधा आविर्भूता समन्ततः ॥ १५-२४ ॥

भूषणार्थं च रुद्राणां तत्राभूदपरा सरित् ।
 यन्द्रभागेति विख्याता गोमत्या सऽ सङ्गता ॥ १५-२५ ॥
 गोमत्याश्चन्द्रभागायाः कुण्डेभ्यो यः समुत्थितः ।
 प्रवालस्त्रिविधो भूत्वा पश्चादैक्यं जगाम उ ॥ १५-२६ ॥
 तत्सङ्गमे नरः स्नात्वा प्रयागस्य कृलं लभेत् ।
 वृषोत्सर्गं तु यः कुर्यात् तत्र क्षीरेशसन्निधौ ॥ १५-२७ ॥
 भोक्षतीर्थकृलं तस्य गयापिण्डेन यत्कृलम् ।
 तत्कृलं समवाप्नोति पिशाचो न त्वयं भवेत् ॥ १५-२८ ॥
 भूतप्रेतोऽपि वा ब्रह्मन् दृष्टत्वेन मृतोऽपि वा ।
 भोक्षं स लभते वेगान्नडापापोऽपि निश्चितम् ॥ १५-२९ ॥
 प्रयागं विदधे ब्रह्मा प्रजानां हितकाम्यया ।
 तथा त्रिसङ्गमं चैतद्भुक्तिमुक्तिप्रदं कलौ ॥ १५-३० ॥
 तस्मिन् कुण्डे नरः स्नानं तर्पणं श्राद्धमेव च ।
 त्रिपुण्ड्रकृलं तस्य तत्सर्वमक्षयं भवेत् ॥ १५-३१ ॥
 डेदारै उदकं पीत्वा स्नात्वा चैव पृथुदके ।
 तत्कृलं समवाप्नोति कुण्डेऽस्मिन्नात्र संशयः ॥ १५-३२ ॥
 रुद्रैकादशकं तत्र कामधेनुश्चकार उ ।
 ऐकादश तथा रुद्राः प्रादुरासन्महीतवात् ॥ १५-३३ ॥
 तान् दृष्ट्वा ब्रह्मणा शुद्ध्येत् किमुतान्ये दुरात्म(त्मा)नः ।
 क्षीरेश्वरं प्रति प्यातो जगदादिर्मलामुने ॥ १५-३४ ॥
 तमत्स्यर्थं नरा यान्ति स्वर्गं देवगाणां एव ।
 कामधेनुर्यथा कामं कामं चिन्तामणिर्यथा ॥ १५-३५ ॥
 कल्पवृक्षो यथा कामं प्रयागश्च यथा कृलम् ।
 क्षीरेश्वरस्तथा पुंसां सर्वान् कामान् प्रयच्छति ॥ १५-३६ ॥
 सखितो दशमी रुद्रैर्नास्ति तत्र विचारणा ।
 क्षीरेश्वरः क्षीरप्रदः सर्वकामप्रदस्तथा ॥ १५-३७ ॥
 भुक्तिमुक्तिप्रदः शम्भुस्तथा लक्ष्मीप्रदः प्रभुः ।
 कामदो भोक्षदश्चैव सुकलत्रप्रदस्तथा ॥ १५-३८ ॥

વિદ્યાપ્રદશ્ચ વિપ્રાણાં રાણાં ચ પૃથિવીપ્રદઃ ।
 પુત્રદશ્ચૈવ નારીણાં તથા સૌભાગ્યદો વિભુઃ ॥ ૧૫-૩૯ ॥
 અવૈધવ્યપ્રદસ્તાસાં સૌખ્યા રોગ્યપ્રદસ્તથા ।
 જયપ્રદો નૃપાણાં ચ ભક્તાનાં સુમતિપ્રદઃ ॥ ૧૫-૪૦ ॥
 ઉપોષ્ય શિવરાત્રિં ચો રાત્રૌ જાગરણં ત્વિહ ।
 કરોતિ ચ નરો નારી સર્વાન્ કામાનવાપ્નુયાત્ ॥ ૧૫-૪૧ ॥
 શૌનક ઉવાચ -
 ક્ષીરેશ ઇત્યથાખ્યાતઃ કસ્માજજાતો વદસ્વ નઃ ।
 ક્ષીરેશસ્ય ચ માહાત્મ્યં વર્ણયસ્વ વિશેષતઃ ॥ ૧૫-૪૨ ॥
 સૂત ઉવાચ -
 ગોક્ષીરાદુદ્ગતં લિંગં તેન ક્ષીરેશ્ચરોડભવત્ ।
 દુગ્ધં ચન્દ્રં રસં ચૈવ ગોમૂત્રં યુગાપત્ સ્થિતમ્ ॥ ૧૫-૪૩ ॥
 ડ્રદે તસ્મિન્નતઃ ખ્યાતિર્લાવણ્યદ્દૃષ્ટ ઇત્યપિ ।
 ગણેશ્ચરાસ્તત્ર વાસં ચકુર્વિઘ્નહરા નૃણામ્ ॥ ૧૫-૪૪ ॥
 માતરઃ સપ્ત ચાન્યાશ્ચ વસન્તિ સ્મ તદદન્તિકે ।
 વિવસ્વાન્ કર્મસાક્ષી ચ વેદત્રયમયો વિભુઃ ॥ ૧૫-૪૫ ॥
 બ્રહ્મવિષ્ણુમયશ્ચૈવ તથા રુદ્રમયઃ પ્રભુઃ ।
 વિદ્યામયો જ્યોતિર્મયો વિશ્વાત્મા વિશ્વકૃદ્ધિભુઃ ॥ ૧૫-૪૬ ॥
 ભૂર્ભુવઃ સ્વર્મધ્યતો યસ્તમોહન્તા દિવાકરઃ ।
 અગ્રીષોમમયો દેવઃ સર્વદેવમયઃ પ્રભુઃ ॥ ૧૫-૪૭ ॥
 સર્વદેવમયો ભાસ્વાનોઙ્કારાર્ણમયઃ પુરા ।
 યસ્ય દેહે સર્વદેવા નદ્યશ્ચ ભુવનાનિ ચ ॥ ૧૫-૪૮ ॥
 તીર્થાણિ ચૈવ સર્વાણિ સાગરાઃ સરિતસ્તથા ।
 મહીધ્રાઃ પત્રગાઃ સર્વે યત્કિંચિદ્ધિદ્યતે જગત્ ॥ ૧૫-૪૯ ॥
 દૃશ્યતે બ્રહ્મણિ યથા જગત્ સ્થાવરજંગમમ્ ।
 સોડભવદ્ભગવાન્ સૂર્યો વિશ્વસાક્ષી જગત્પ્રભુઃ ॥ ૧૫-૫૦ ॥
 નારાયણસ્તથાનન્તો દશભિઃ સહ વિશ્વસુકૃ ।

उर्पैर्मत्स्यादिभिरिड वसति स्म श्रिया युतः ॥ १५-५१ ॥
 क्षेत्रपालोऽथ भगवान् क्षेत्ररक्षाकरः प्रभुः ।
 श्मशानवासी यो नित्यं भूतप्रेतयुतः सदा ॥ १५-५२ ॥
 करालवदनो घोरश्चलज्जिह्वः कृशोदरः ।
 कपालमालाभरणः स्थूलमूर्द्धा शुनां प्रियः ॥ १५-५३ ॥
 भक्तानां रक्षां कुर्वन् भूतप्रेतादिकान् छलन् ।
 अतः क्षेत्रप्रतीत्यर्थं सुरामांसादिभिर्भुतः ॥ १५-५४ ॥
 पूजयेद्भक्तिभावेन यतुर्वर्गप्रसिद्धये ।
 उनुमानाञ्जनेयोऽथ यो लङ्कामदलत् पुरीम् ॥ १५-५५ ॥
 सडायो रामभद्रस्य उनुमानिति विश्रुतः ।
 ब्रह्मशापपरामृष्टः स्ववीर्यज्ञानयन्त्रियः(तः) ॥ १५-५६ ॥
 कदाचिन्नाकरोद्भीर्यं स्मारितो वाऽकरोद्भलम् ।
 तुतोष सीतां सन्देहै रामस्य मछिर्षी प्रियाम् ॥ १५-५७ ॥
 सूर्याद्व्याकराणं लेभे जग्नेऽसङ्ख्यान् स राक्षसान् ।
 य उल्लङ्घ्याब्धिसिद्धितामूर्वीमामेरुदर्शनात् ॥ १५-५८ ॥
 ओषधीश्च समं तूर्णमाज्जलारायलं विभुः ।
 शिशुत्वे सूर्यबिम्बं यः कृलभ्रान्त्योत्पपात ७ ॥ १५-५९ ॥
 तमुत्सृज्याभ्यगात्तूर्णं राहुमत्तुं पराक्रमी ।
 देवेभ्यो यो वरं प्राप्य शक्त्या(ऽ)भेद्योऽमरोऽभवत् ॥ १५-६० ॥
 कौबेर्यां दिशि रामस्य कीर्तिस्तम्भ एव स्थितः ।
 योऽजुनस्य ध्वजे पञ्चशतभूतैः समन्ततः ॥ १५-६१ ॥
 स्थितोऽपश्यत् कुण्डलां य पाण्डवैः सुमलक्षयः(यम्) ।
 ब्रह्मचारी स भगवान् वायुपुत्रो मडाभलः ॥ १५-६२ ॥
 देवैरेकादशो रुद्रः पृथिव्यां योऽवतारितः ।
 रक्षोभूतपिशाचादिशाकिन्यादिमलदृढयम् ॥ १५-६३ ॥
 छिनत्ति पूजितो नित्यं बाल्येनापि मलद्विभुः ।
 निराकरोति भूतानां ऽकिन्त्यादिमलदृढयम् ।
 उवास उनुमांस्तत्र सर्वैः समुदितो गुणैः ॥ १५-६४ ॥

નારદ ઉવાચ -

કથિતં ચાસ્ય તીર્થસ્ય માહાત્મ્યમપિલં ત્વયા ।

પ્રત્યયં બ્રૂહિ મે વાયો શ્રદ્ધામિ તથા પુનઃ ॥ ૧૫-૬૫ ॥

વાયુરુવાચ -

સૂર્યવંશોદ્ભવો રાજા ધ્રુવસન્ધિરિતિ શ્રુતઃ ।

વદાન્યો યજ્ઞવાન્ ધીમાન્ પ્રજાનાં પરિપાલકઃ ॥ ૧૫-૬૬ ॥

સ કદાચિન્નૃપો બ્રહ્મન્ મૃગચારસિકો ભૃશમ્ ।

વનં જગામ સુમહદ્ધારા(મા)દિવ્યહૃદસંવૃતઃ ॥ ૧૫-૬૭ ॥

બદ્ધગોલાડ્ગુલીત્રાણો ધનુઃશરકરો નૃપઃ ।

ભૂમેર્ધુરં સમારોચ્ય મૂલમાત્સેષુ નિશ્ચલમ્ ॥ ૧૫-૬૮ ॥

વનાદ્ધનં યયૌ રાજા મૃગાનુપદમેવ ચ ।

સ કદાચિદ્દશપુરં જગામાથ મહીપતિઃ ॥ ૧૫-૬૯ ॥

વિનેષ્યન્નિવ દુષ્ટાનિ સત્વાનિ ચ દિવાનિશમ્ ।

મૃગયાક્રીડતો રાજા કાન્તારે ગહને દ્વિજ ॥ ૧૫-૭૦ ॥

દૈત્યપુત્રો દુરાત્માનો નામ્ના જમ્ભકરમ્ભકો ।

હન્તુકામૌ નૃપં વૈરાત્ સ્વપિતુઃ સિંહરૂપિણી ॥ ૧૫-૭૧ ॥

અન્વેષ્યન્તૌ છલોપાયં તદ્ધનં સમગચ્છતામ્ ।

તસ્મિન્નવસરે રાજા મૃગયૂથમપશ્યત(દ્હ) ॥ ૧૫-૭૨ ॥

દૃષ્ટ્વા હયેનાભ્યપતન્મનસા સમરંહસા ।

વિત્રસ્તે મૃગયૂથે તુ મૃગમેકમગાનૃપઃ ॥ ૧૫-૭૩ ॥

ગચ્છન્તમનુ દૈત્યૌ તૌ જગ્મતુર્વાતરંહસૌ ।

સિંહરૂપધરૌ દુષ્ટો હન્તુકામૌ છલાનૃપમ્ ॥ ૧૫-૭૪ ॥

તૌ ભૂપં પુરતો દૃષ્ટ્વા યથા (?) શૂન્યં નૃપાત્મજમ્ ।

તૌ દૃષ્ટ્વા નૃપતિશ્રેષ્ઠો બાણવર્ષૈરિવાકિરન્ ॥ ૧૫-૭૫ ॥

મુખમેકસ્ય વેગેન પૂરયન્ શરવૃષ્ટિભિઃ ।

તૂણીરમિવ પૂર્ણાસ્થં હતં દૃષ્ટ્વા પરોડસુરઃ ॥ ૧૫-૭૬ ॥

વેગેન ધનુરુદ્યમ્ય જઘાન સહયં રથમ્ ।

शिरस्तस्य पुरा दैत्यश्चकर्तास्येन(स्त्रोण) वीर्यवान् ॥ १५-७७ ॥

गृहीत्वा तच्छिरो दूरमगमत्स वनाद्धनम् ।

प्रगृह्य कुण्डले दृष्ट उत्ससर्ज शिरो वने ॥ १५-७८ ॥

पलायितस्ततः शीघ्रं पितुरानृण्यमेयिवान् ।

प्रत्यूषे तच्छिरः श्येनो गृहीत्वा व्योमनि स्थितः ॥ १५-७९ ॥

आगतस्तत्र वेगेन क्षीरेशो यत्र शङ्करः ।

नधास्त्रिसङ्गमे वृक्षं समीपस्थं ददर्श च ॥ १५-८० ॥

श्येनस्तत्रोपविश्याशु भक्षयामास तच्छिरः ।

कपालं संस्थितं तस्य तरोः शाखावलम्बितम् ॥

गतः श्येनः स्वमार्गोण मांसतृप्तः स्वनीडकम् ॥ १५-८१ ॥

वायुरुवाच -

अेतस्मिन्नन्तरे ब्रह्मन् राज्ञस्तस्य पदानुगाः ।

समीक्षन्तो नृपं सर्वे ङयमार्गे प्रयङ्गुः ॥ १५-८२ ॥

दृष्ट्वा तु ते नृपं तत्र उत्तं सिंहेन द्युःषिताः ।

रुरुदुः परिवार्येनं जगद्गुर्मुषिता षति ॥ १५-८३ ॥

न पश्यन्तः शिरस्तस्य बभ्रुमुः सर्वतो दिशम् ।

शरीरं तस्य नृपतेरदुन्दुस्ते विधानतः ॥ १५-८४ ॥

पुरं दाशरथं नीत्वा काष्ठेश्चागरुसम्भवैः ।

वेदोक्तेन विधानेन गतः स्वर्गं नृपात्मजः ॥ १५-८५ ॥

कामगेन विमानेन यज्ञकृद्दार्मिकः शुचिः ।

विदुषवदनो जात(तः) अदाहाच्छिरसस्तदा ॥ १५-८६ ॥

अतप्यत नृपो ब्रह्मन् स्वकर्म परिचिन्तयन् ।

जगाम शङ्करं देवं यं दृष्ट्वा नैव शोच्यते ॥ १५-८७ ॥

नत्वाऽथ शङ्करं राज्ञा स्तुत्वा यैनमुवाच च ।

राजोवाच -

भगवन् सूर्यवंशी यो राजा ते शरणां गतः ॥ १५-८८ ॥

दृष्ट्वन्तं न कृतं शम्भो येन मे विकृताननम् ।

जातं न तं(तत्) स्मराम्यद्य आजन्ममरणादिति ॥ १५-८९ ॥

ભવેદપિ મયિ સ્થાણો કૃપયા શંસ સત્વરમ્ ॥ ૧૫-૯૦ ॥

ઈશ્વર ઉવાચ -

નિહતસ્ત્વં નૃપશ્રેષ્ઠ સિંહેન ગહને વને ।

ઉત્કૃત્ય તે શિરો દૂરાત્ ત્યક્તં દુષ્ટાત્મના રુષા ॥ ૧૫-૯૧ ॥

તસ્થિરો વાયુવેગેન શ્યેનેનાપ્યાહૃતં નૃપ ।

લાવાણ્યહ્નનામાપ્યે તીર્થે ક્ષીરેશસન્નિધૌ ॥ ૧૫-૯૨ ॥

નિક્ષિપં સડ્ગમે નદ્યા ગોમત્યાસ્તીરજે દુમે ।

તત્ર ગત્વા નૃપશ્રેષ્ઠ સરિતઃ સડ્ગમે શુભે ॥ ૧૫-૯૩ ॥

કપાલં તદ્દુમાતોયે સડ્ગમેડસ્યા નિવેશય ।

એવં તે વદનં ભૂયઃ સોમાબ્જસદૃશં નૃપ ॥ ૧૫-૯૪ ॥

ભવિષ્યતિ ચ તત્તીર્થ પ્રભાવાત્ શકુરસ્ય ચ ।

વાયુરુવાચ -

એતસ્મૃત્વા નૃપશ્રેષ્ઠઃ પ્રણમ્ય વૃષભધ્વજમ્ ॥ ૧૫-૯૫ ॥

જગામ ત્વરિતસ્તત્ર ક્ષીરેશો યત્ર શકુરઃ ।

ત્રિસડ્ગમે કપાલં તત્ ક્ષિપ્ત્વા સ્નાત્વા ચ શકુરમ્ ॥ ૧૫-૯૬ ॥

પ્રણમ્યાથ યયો રાજા વિમાનેનેશસન્નિધૌ ।

સ્તૂત્યમાનઃ સગન્ધર્વૈરપ્સરોગણસેવિતઃ ॥ ૧૫-૯૭ ॥

ઇતિ તે કથિતં સર્વ તીર્થસ્થાસ્ય ફલં મહત્ ।

ચ ઇદં કીર્તયન્નિત્યં રુદ્રલોકં સ ગચ્છતિ ॥ ૧૫-૯૮ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે ક્ષીરેશ્વરમાહાત્મ્યં નામ પચ્ચદશોઽધ્યાયઃ । ૧૫ ॥

અથ ષોડશોઽધ્યાયઃ । ગૌતમમાહાત્મ્યમ્ ।

16.1 Vāyu વાયુ continues to narrate that after annihilating Vṛtra વૃત્ર, Indra ઇન્દ્ર along with other Deva-s દેવાઃ ask Bṛhaspati બૃહસ્પતિ about relief from the sin. Bṛhaspati બૃહસ્પતિ guides them to go to Kurumā Nadī કુરુમા નદી near Medapāṭa મેદપાટ and conduct a process that results in manifestation of River Sarasvatī સરસ્વતી that by nature relieves from sin and debts. The Deva-s દેવાઃ bathed in its waters and having gotten freed from their sins and debts reach

their abode. Kāmadhenu कामधेनु reaches there too and this is followed by manifestation of Rṇamocana Śiva ऋणमोचन शिव.

16.2 Upon being requested by Nārada नारद about Godvāra गोद्वार, Vāyu वायु narrates the story of Rṣi Gautama ऋषि गौतम and his curse to his wife Ahalyā अहल्या and Indra इन्द्र at Brahmagiri ब्रह्मगिरि in Daṇḍakāraṇya दण्डकारण्य. Following the episode, Rṣi Gautama ऋषि गौतम accidentally hits the Dhenu धेनु albeit due to the error of some Muni-s मुनयः. He conducts intense penance for this act; whereby, Śiva शिव makes an appearance and declares him sinless. Per the request by Rṣi Gautama ऋषि गौतम, Śiva शिव resides at Tryambaka Parvata त्र्यम्बक पर्वत as Gautameśvara गौतमेश्वर, with Gaṅgā गङ्गा following suit.

वायुरुवाच -

अतः परं मार्गवशाद्गच्छन्त्यमरकण्टकम् ।

कुरुमेति पुरा प्रोक्ता भूमौ गुप्ता सरस्वती ॥ १६-१ ॥

तस्याः प्रभावं वक्ष्येऽहं यथाऽभूत्सा सरिद्धरा ।

पुरा वृत्रे हते देवैश्छन्ना सागरान्तिके ॥ १६-२ ॥

हत्याभिभूतास्त्रिदशाः संसर्गाद्वासवस्य च ।

भृष्टस्मृतिं देवगुरुमपृच्छन् सङ्घिताः सुराः ॥ १६-३ ॥

देवा उचुः -

भृष्टस्यते यथास्माकं ब्रह्महत्या न बाधते ।

तथा कुरु मडाभाग ऐनसोऽस्य क्षयो भवेत् ॥ १६-४ ॥

भृष्टस्मतिरुवाच -

गच्छध्वं सङ्घिता देवा मेऽपाटान्तिकं पुनः ।

कुरुमेति नदी पुण्या जङ्गले पर्वते स्थिता ॥ १६-५ ॥

तत्र गत्वा गिरिः शृङ्गं धर्मो वैवस्वतः प्रभुः ।

भिनत्तु दण्डेन मर्डी ततः प्रादुर्भविष्यति ॥ १६-६ ॥

आपृच्छथ ते तथेत्युक्त्वा देवा धर्मपुरःसराः ।

तस्मिन् देशे च सङ्घिताः सविधाधरकिन्नराः ॥ १६-७ ॥

महर्षिगाणान्धर्वा जङ्गले पर्वतोत्तमे ।

धर्मराजोऽथ दण्डेन बिभेद गिरिमस्तकम् ॥ १६-८ ॥

तस्माद्भेदात्रदी जाता पुण्यतोया सरस्वती ।
 भङ्गुप्रवाहा गङ्गोव शीतैरुष्णः क्वचिज्जलैः ॥ १६-८ ॥
 ऋषाहा पापहा देवी ध्याति याता महीतले ।
 नारद उवाच -
 ऋषाडिति कथं जाता पापडिति कथं पुनः ॥ १६-१० ॥
 अतद्विस्तरतो वायो ब्रूहि त्वं सर्वगो यतः ।
 वायुरुवाच -
 वृत्रस्यापि पुरा देवै रजयं सम्प्रतिपादितम् ॥ १६-११ ॥
 वाया दत्तं मैत्र्यभावात् छद्मनापदृतं पुनः ।
 ततो हत्याभिभूतास्ते स्नानं यकुर्दिवीकसः ॥ १६-१२ ॥
 तेन सा पापहा जाता ऋषाहा ऋषामोचनात् ।
 तत्र देवास्त्रयस्त्रिंशत्कोटयो ऋषामोचने ॥ १६-१३ ॥
 स्नानं कृत्वा तु विधिवत् प्रयाता व्रतकर्षिताः(ताः) ।
 वाया ऋषेण निर्मुक्ताः(ताः) पापमुक्तास्ततोऽन्यतः ॥ १६-१४ ॥
 यमकुण्डं ततः प्रोक्तं यमहत्याव्यपोहनम् ।
 कर्त्तरीति य लोकेषु ध्याति यैव पृथक् पृथक् ॥ १६-१५ ॥
 तेषु कुण्डेषु यः स्नानं करोति भुवि मानवः ।
 वाया ऋषेण यान्येन मुच्यते तद्वाशादपि ॥ १६-१६ ॥
 वाण्या यत्कियते पापं वाण्या यद्धारितं पुनः ।
 तत्सर्वं विलयं याति तत्र स्नात्वा न संशयः ॥ १६-१७ ॥
 ततो देवाः कृतस्नानाः शुद्धाश्चासन् मलामुने ।
 विमानानि समारुह्य स्वं स्वं भवनमाययुः ॥ १६-१८ ॥
 ततो मार्गवशाद्धेनुर्गता सा ऋषामोचनम् ।
 पीत्वा तत्रापि पानीयं ज्ञात्वा तीर्थं प्रदर्षिता ॥ १६-१९ ॥
 सस्मार शङ्करं देवी स्मृतः प्रादुरभूच्छिवः ।
 ऋषामोचननामाऽसौ भुवि ध्यातो मહેश्वरः ॥
 तत्र स्नातस्तमभ्यर्च्य सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १६-२० ॥
 तस्य लिङ्गस्य सान्निध्ये वनं जातं महत्तरम् ।

वटैराश्रैश्च पालाशैर्जम्बूदुम्भरपाटलैः ॥ १६-२१ ॥

अश्वत्थयारभल्लातैः करवीरैश्च दाडिमैः ।

केतकैः शतपत्रैश्च वानीरैरर्जुनैस्तथा ॥ १६-२२ ॥

मालतीभिः सनारङ्गैश्चम्पकैश्च मनोहरैः ।

मधु(धू)केर्भाजपूरैश्च कदलीभिः सकर्णिकैः ॥ १६-२३ ॥

कदम्बैर्वीजपूरैश्च पनसैश्चापि सुन्दरैः ।

करञ्जवञ्जुलैश्चैव मुयुङुन्दैः सुगन्धिभिः ॥ १६-२४ ॥

लताभिश्च तथा पूर्णामन्यवृक्षैः सडम्भशः ।

सदाकूलं सदापुष्पं मृगपक्षिगाणाम्भ्रितम् ॥ १६-२५ ॥

मत्तभ्रमरसंयुक्तं कोडिलारावपूरितम् ।

वनं दृष्ट्वाऽथ सा धेनुर्मुद्रिताऽभ्रन्मखामुने ॥ १६-२६ ॥

मडीमच्छिन्नसलिलां यडे तां य सरस्वतीम् ।

तस्याः प्रवाले यः स्नानं करोति भुवि मानवः ॥

स विधूयेड पापानि शङ्कलोके सदा वसेत् ॥ १६-२७ ॥

रविवारे य सङ्कान्तौ दर्शो वायन्यपर्वसु ।

प्रवाले वैधूते तस्याः स्नानं दानं विशेषतः ॥ १६-२८ ॥

करोति यो नरः स्नानं तर्पणं देवतार्थनम् ।

तत्सर्वमक्षयं ब्रह्मन् भवतीड न संशयः ॥ १६-२९ ॥

दृष्ट्वा तां सरितं धेनुः स्मृत्वा याथ मलेश्वरम् ।

पुनर्यथौ मार्गवशान्माळेन्ध्यां द्विजसत्तम ॥ १६-३० ॥

तत्र पीत्वा जलं धेनुर्गता मार्गोण सा पुनः ।

किरातानां मलत्सैन्यं पर्वताग्राद्धिनिःसृतम् ॥ १६-३१ ॥

धनुः पाशविषाणैश्च शरपूर्णैश्च पूरितम् ।

शक्तितोमरभङ्गैश्च शस्त्रैरन्धैः समन्वितम् ॥ १६-३२ ॥

दृष्ट्वा धेनुर्बल्यैव दृष्टभावं य तस्य तत् ।

ज्ञात्वैव साऽथ सुरभी जनकायलमाश्रिता ॥ १६-३३ ॥

जनकायल एत्यत्र देवः प्याति समागतः ।

દુષ્ટભાવં વિદિત્વા સા તસ્ય સૈન્યસ્ય કોપિતા ॥ ૧૬-૩૪ ॥

પુચ્છમુત્યાપ્ય વેગેન તતો(થો)ન્નમ્ય શિરોધરામ્ ।

હુકુારાનથ કૃત્વા તુ નનાદ સા મુહુર્મુહુઃ ॥ ૧૬-૩૫ ॥

ત્રાસયામાસ તત્સૈન્યં કૈરાતં શ્ૃંગપટ્ટિશૈઃ ।

પુરાભિઘાતૈઃ પુચ્છેન તુણ્ડેનૈવોરસા પુનઃ ॥ ૧૬-૩૬ ॥

વિદ્રુતં તત્ક્ષણાત્ સૈન્યં દિશો ભેજે ભયાતુરમ્ ।

તતો ધેનૂ રુષા સૈન્યમશપદ્ધનવાસિનામ્ ॥ ૧૬-૩૭ ॥

યસ્માદ્ધિઘ્નં કૃતં મેડઘ ભવદ્ભિઃ કૂરબુદ્ધિભિઃ ।

પિબન્ત્યાઃ સ્વેચ્છયા તોયં માહેન્દ્યાં ચ કિરાતકાઃ ॥ ૧૬-૩૮ ॥

દેશેડસ્મિન્નૃપમુખ્યાનાં તસ્માદ્વશ્યા ભવિષ્યથ ।

જલાદ્રોગભયં ચાઘ દિનાન્નિત્યં ભવિષ્યતિ ॥ ૧૬-૩૯ ॥

નૃપા ચેડત્ર ભવિષ્યન્તિ વદાન્યાશ્ચિરજીવિનઃ ।

ન તેષુ તોયરોગોત્યં ભયં સ્યાન્ન ભવદ્ભયમ્ ॥ ૧૬-૪૦ ॥

ઇતિ શમ્વા તુ સા ધેનુર્થયૌ ગોદ્વારસંજ્ઞકમ્ ।

યત્રેશ્વરો જગદ્વ્યાપી ગુહાયાં સંસ્થિતો વિભુઃ ॥ ૧૬-૪૧ ॥

નારદ ઉવાચ -

ગોદ્વારમિતિ યત્પ્રોક્તં કથં જાતં સમીરણ ॥ ૧૬-૪૨ ॥

કથં સ ભગવાન્ શમ્ભુરાવિર્ભૂતો જગત્પ્રભુઃ ।

એતદ્વિસ્તરતઃ સર્વં કથયસ્વ મમાનઘ ॥ ૧૬-૪૩ ॥

વાયુરુવાચ -

પિતામહસુતઃ શ્રીમાન્ ગૌતમો નામ વિશ્રુતઃ ।

સ કદાચિત્પસ્તમુ દણ્ડકારણ્યમાવિશત્ ॥ ૧૬-૪૪ ॥

તત્ર બ્રહ્મગિરિર્નામ પર્વતો ભુવિ વિશ્રુતઃ ।

તસ્ય તીરે સ ભગવાન્ ગૌતમો મુનિસત્તમઃ ॥ ૧૬-૪૫ ॥

તપશ્ચકાર સુમહદહલ્યાસહિતો વિભુઃ ।

સદા ત્રિષવણસ્નાની વેદાભ્યાસરતઃ સદા ॥ ૧૬-૪૬ ॥

પગ્ન્યાગ્નિરતો ગ્રીષ્મે વર્ષાસુ સ્થણ્ડિલેશયઃ ।

હેમન્તે ચ વસેદપ્સુ શીતવાતસહો મુનિઃ ॥ ૧૬-૪૭ ॥

ॐ न न सत्त्वेष्वधिको बभाधे तत्राभावात्तः ।
 न दावाग्निभयं तत्र ञ्ज्जावातभयं न य ॥ १६-४८ ॥
 सदाङ्गलं सदापुष्पं वनं यैत्ररथं यथा ।
 शालैस्तालैस्तमालैश्च पनसैर्बकुलैरपि ॥ १६-४९ ॥
 प्रियालुनालिकेरैश्च भज्जुदैश्च सदाङ्गलैः ।
 पूगीङ्गलैरनेकैश्च जम्बूदुम्भरपाटलैः ॥ १६-५१ ॥
 वटाश्वत्थकपित्थैश्च यूताशोकार्जुनैस्तथा ।
 पलाशपट्टिराकैश्च निम्बत्रिजिञ्जिरेकैस्तथा ॥ १६-५२ ॥
 भिल्वामलकमल्लालैः करञ्जघवतिन्दुकेः ।
 मधूकैः शल्लकीभिश्च यारुभिश्च उरीतकैः ॥ १६-५३ ॥
 निगुण्डाङ्गुलीभिश्च वैतसैश्च सडस्रशः ।
 लवङ्गलानागवल्लीद्राक्षाजातीङ्गलैस्तथा ॥ १६-५४ ॥
 यम्पकैः करवीरैश्च दाडिमैश्च सदाङ्गलैः ।
 जम्बीरैर्बाजपूरैश्च नारिङ्गैश्च समन्ततः ॥ १६-५५ ॥
 जातीभिः शतपत्रीभिर्मुञ्जुकुन्दैर्जपादिभिः ।
 कदलीकेतकीभिश्च अन्यैश्च विविधैर्दुर्मैः ॥ १६-५६ ॥
 सदाङ्गलं सदापुष्पं सदापान्थनिषेवित्तम् ।
 न तत्र द्युर्भिक्षभयं गौतमस्य प्रभावात्तः ॥ १६-५७ ॥
 कामवर्षा सदा मेघः कृष्टा कृष्टा सदा मडी ।
 सदा सस्यसमायुक्ता भडुतोया सदाङ्गला ॥ १६-५८ ॥
 सशाद्गला सदा ब्रह्मन् गावः क्षीरप्रदाः सदा ।
 नैव रोगभयं तत्र नैव शोकभयं तथा ॥ १६-५९ ॥
 मुनेः प्रभावाद्देशेऽस्मिन् सर्वसौभ्यं प्रवर्तते ।
 कस्मिंश्चिदथ काले तु जनो द्युर्भिक्षपीडितः ॥ १६-६० ॥
 अभिलेष्वपि देशेषु वर्षद्वादशसङ्घ्यया ।
 अभाग्याश्वैव लोकानां नववर्षुर्बलाडकाः ॥ १६-६१ ॥
 अथ द्विजाः क्षत्रियाश्च विशः शूद्रास्तथा परेः ।

દુર્ભિક્ષપીડિતા જગ્મુર્યત્રાસૌ ગૌતમો મુનિઃ ॥ ૧૬-૬૨ ॥

ગત્વા તત્ર તથા સર્વે હૃષ્ટાઃ પુષ્ટા બભૂવિરે ।

કૃલાન્નમધુપાનાનિ ચક્રુસ્તે સ્વેચ્છયા સદા ॥ ૧૬-૬૩ ॥

પુષ્ટાઙ્ગાશ્ચાભવન્ સર્વે સપુત્રપશુબાન્ધવાઃ ।

એતસ્મિન્નતરે શકઃ કામબાણૈઃ પ્રપીડિતઃ ॥ ૧૬-૬૪ ॥

અહલ્યાં કામસન્તમ ઋષિભાર્યાં તપસ્વિનીમ્ ।

સદા સ સંસ્મરન્ મૂઢસ્તં દેશમગમત્ ક્ષણાત્ ॥ ૧૬-૬૫ ॥

તત્ર ગત્વા મુને રૂપં ગૌતમસ્ય ચકાર હ ।

સ સમિત્કુશમાહર્તુર્ ગતે તસ્મિન્ દ્વિજર્ષભે ॥ ૧૬-૬૬ ॥

અહલ્યાં પ્રાર્થયામાસ કાન્તાં મનોહરાં ગૃહે ।

વિસ્મયન્તી તુ સા તત્ર સત્રપા ગૃહમાવિશત્ ॥ ૧૬-૬૭ ॥

અનુ પશ્ચાદ્યૌ શકઃ કામબાણપ્રપીડિતઃ ।

ગૌતમસ્તત્ક્ષણાદેવ ભાવિત્વાદગમદ્ગૃહમ્ ॥ ૧૬-૬૮ ॥

શકોડથ ગૌતમં દૃષ્ટ્વા ચકમ્પે ભયવિહ્વલઃ ।

માર્જારરૂપમાસ્થાય ગન્તુમેવોપચક્રમે ॥ ૧૬-૬૯ ॥

ગૌતમોડથ બિડાલં તં જ્ઞાત્વા ધ્યાનેન વાસવમ્ ।

અહલ્યામબ્રવીત્ ક્રુદ્ધઃ કોડયં મે ગૃહમાગતઃ ॥ ૧૬-૭૦ ॥

મુનિં તમબ્રવીત્ સાધ્વી માર્જાર ઇતિ શક્ષિતા ।

તતોડશપદ્મૌતમસ્તં દેવેન્દ્રં મુનિસત્તમઃ ॥ ૧૬-૭૧ ॥

ચસ્માન્મદીયદારાન્સ્ત્વં ધર્ષસે પાપમોહિતઃ ।

અપ્સરસાં સહસ્રેષુ તવાધીનેષુ સર્વતઃ ॥ ૧૬-૭૨ ॥

તસ્માદ્ભગસહસ્રેણ યુક્તદેહો ભવિષ્યસિ ।

અહલ્યામશપત્ક્રુદ્ધઃ કમ્પન્તી કદલીમિવ ॥ ૧૬-૭૩ ॥

શિલારૂપા ભવસ્વાદ્ય મમ શાપાચ્ચ પુંશ્ચલિ ।

તયાનુનીતો ભગવાન્ પ્રણમ્ય ચ પુનઃ પુનઃ ॥ ૧૬-૭૪ ॥

નાપરાધોડસ્તિ મે કશ્ચિન્મનોવાક્કાયસમભવઃ ।

વચ્ચિતાડહં ત્વદીયેન વેષેણૈવ દુરાત્મના ॥ ૧૬-૭૫ ॥

क्षन्तव्यमिति मे ब्रह्मन् यथा शापो न ब्राधते ।
 तथा कार्यं मुनिश्रेष्ठ कृपां कृत्वा ममोपरि ॥ १६-७६ ॥
 तदा शापं य विज्ञाय गौतमो वाक्यमब्रवीत् ।
 नानृतं वचनं मेऽद्य शापो हि दुरतिक्रमः ॥ १६-७७ ॥
 शापमोक्षं य ते वस्मि शृणुष्वैकमनाः शुभे ।
 सूर्यवंशान्वये जातो रामो दाशरथिः स्मृतः ॥ १६-७८ ॥
 लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा सीताया (सीतया) सहितः प्रभुः ।
 वनमेष्यति धर्मात्मा नियोगात्पितुरात्मनः ॥ १६-७९ ॥
 तत्पादरजसा पूता शापान्मोक्षयसि दारुणात् ।
 अडल्यामनुकम्पयाथ गौतमो मुनिसत्तमः ॥ १६-८० ॥
 तपश्चकार विपुलं तस्मिन् ब्रह्मगिरौ मुने ।
 शक्रोऽथ गर्हितं रूपं निरीक्ष्य भगव्येष्टितम् ॥ १६-८१ ॥
 आत्मानं गर्हयामास सकामं दुर्मदं य ।
 धिक्कामं दुर्मदं शत्रुं देवस्थमपराजितम् ॥ १६-८२ ॥
 अमार्गगामिनं पापं सदा सन्तापकारकम् ।
 तावद्भुलस्य गणना शीलस्यापि श्रुतस्य य ॥ १६-८३ ॥
 मातृपित्रोर्भयं तावत्स्वजनस्य नृपस्य य ।
 लज्जा तावन्नृणां देहे तावच्छास्त्रार्थञ्चिन्तनम् ॥ १६-८४ ॥
 यावन्नारीषु कामोऽयं चित्तं न्यस्यति पापकृत् ।
 धर्मस्थार्थस्य हन्तारं यशसश्च विनाशनम् ॥ १६-८५ ॥
 पापराशिमिमं कामं को जित्वा सुभमेधते ।
 नारीति रूपं दृष्ट्वाऽत्र मुख्यन्ति मादृशा नराः ॥ १६-८६ ॥
 अस्थिस्तम्भं वसाबद्धं मांसं रक्तकलेवरम् ।
 यर्मावनद्धमशुचि पूर्णं मूत्रपुरीषयोः ॥ १६-८७ ॥
 भर्त्रादिरक्षितं नित्यं संयोगे मरणप्रदम् ।
 नार्याः शरीरमीदृक् तदृष्ट्वा मुख्यन्ति मद्विधाः ॥ १६-८८ ॥
 किं करोमि इव गच्छामि उत्तवीर्यं धवोरगः ।
 एति सञ्चिन्त्य मनसा लोडालोकमगात् सरः ॥ १६-८९ ॥

तत्र गत्वाणुत्तपोऽभूत् कृमिः पद्मवने मुने ।
 नावं भित्वा लयं लेभे भीतः कृत्यं विगर्हयन् ॥ १६-८० ॥
 ततो देवा गते शङ्के मुनिभिः सङ्घितास्तदा ।
 अराजकं ततो दृष्ट्वा ज्ञात्वा तस्यैव कारणम् ॥ १६-८१ ॥
 तीर्थेऽवगाढने शुद्धिं ज्ञात्वा यैवं प्रयोदितः ।
 पुष्कराद्यानि तीर्थानि स्नात्वा य विधिना ततः ॥ १६-८२ ॥
 कृततीर्थोऽथ शक्तश्च गतपापस्तदा मुने ।
 सङ्घस्रनेत्रो मुनिभिश्चङ्के राज्ञ्यमकण्टकम् ॥ १६-८३ ॥
 गौतमोऽथ मुनिश्रेष्ठस्तपस्युग्रे व्यवस्थितः ।
 कदाचित्स द्विजान् दृष्ट्वा मुदितान्निजसन्निधौ ॥ १६-८४ ॥
 पानदेहान् सुपुष्टाङ्गान् तानुवाच छितं वचः ।
 ब्रह्मणा ब्राह्मणाः सृष्टास्तपसा य महात्मना ॥ १६-८५ ॥
 तृम्यर्थं पितृदेवानां धर्मसंरक्षणाय य ।
 तस्मात्तपः प्रकर्तव्यं तपोमूला द्विजातयः ॥ १६-८६ ॥
 किं कायेन सुपुष्टेन अध्रुवेषोऽहं देहिनः ।
 तपसा प्राप्यते स्वर्गं तपसा मोक्ष एव य ।
 तपसानन्तसौम्यानि नासाध्यं तपसः किमु ॥ १६-८७ ॥
 गौतमस्य वचः श्रुत्वा मुनयोऽन्तः समत्सराः ।
 उपायं चिन्तयन्तस्ते देहं त्यक्तुं सगौतमम् ॥ १६-८८ ॥
 अथ मायामयीं धेनुं कपिलां वत्ससंयुताम् ।
 निर्माय गौतमाभ्याशे शालिक्षेत्रसमीपगाम् ॥ १६-८९ ॥
 सा सञ्चरन्ती कलमान् स्वयंरुद्रानितस्ततः ।
 दृष्ट्वा तां गौतमो रक्षन्नभ्यधावत्परान्वितः ॥ १६-९० ॥
 कुशाग्रेणैव धेनुं तां ताऽयामास वेगवान् ।
 सा ताऽिता कुशाग्रेण सद्यः प्राणैर्व्ययुज्यत ॥ १६-९० ॥
 गौतमोऽप्यथ तां दृष्ट्वा मृतां मोहं समाविशत् ।
 लब्धसंज्ञः पुनः सोऽपि रुरोऽहं भृशदुःषितः ॥ १६-९० ॥

मुनयो रुदितं श्रुत्वा गौतमस्य मडात्मनः ।
आगत्य तत्समीपं य ङाडेति तमथाब्रुवन् ॥ १६-१०३ ॥
नतमाश्वास्य शनकैराजग्मुः स्वाश्रमं प्रति ।
ये(य) आगता ययुस्तेऽथ सर्वे साग्निपरिग्राहाः ॥ १६-१०४ ॥
गतेषु तेषु मुनिषु गौतमो मुनिसत्तमः ।
ज्ञात्वा तदा स्वयं ध्यानात्तपस्तप्तुं प्रयुक्तमे ॥ १६-१०५ ॥
गोचर्मज्ञा परीताङ्गी निराडारो जितेन्द्रियः ।
शीतवातात्तपसः सर्वभूतहिते रतः ॥ १६-१०६ ॥
शिवमाराधयामास पदेनैकेन संस्थितः ।
तस्यैवमाराधयतस्त्र्यम्भकं पूजितं तदा ॥ १६-१०७ ॥
वर्षाणामयुतं ब्रह्मन् जगाम द्विवसैः क्वचित् ।
दीपितं तद्भनं सर्वं तपसा गौतमस्य च ॥ १६-१०८ ॥
पिङ्गीकृतस्तेजसाऽद्भिर्द्वैराभैरुखाबभौ ।
वह्निज्वालेव मडती वऽवानलसम्भवा ॥ १६-१०९ ॥
तपसा प्रबलं मत्वा गौतमस्य मडात्मनः ।
शम्भुराविरभूत्तत्र भक्त्या तुष्टो मडामुने ॥ १६-११० ॥
देवदेवो जगन्नाथस्त्र्यम्भको वृषवाहनः ।
प्रादुर्भूतो मुनिं प्राड शङ्करो लोकशङ्करः ॥ १६-१११ ॥
ईश्वर उवाच -
मुने मा साडसं कार्षीस्तपोराशिर्यन्तो भवान् ।
किं तवानेन तपसाऽसाध्यं जगति विद्यते ॥ १६-११२ ॥
न दूरं तमडं मन्ये शाधि किं करवाण्यडम् ।
गौतम उवाच -
शालिक्षेत्रगता धेनुः कुशाग्रेणैव ताडिता ॥ १६-११३ ॥
मया पूर्वं मृता सधः सा मद्भाग्यविपर्यया ।
गोघ्नं मां त्राडि भगवन् पापादस्मान् मडेश्वर ॥ १६-११४ ॥
ईश्वर उवाच -
कृत्रिमेयं कृता धेनुर्मुनिभिः डिल छद्मना ।

કથં હત્યા પ્રભવતિ ત્વયિ પાપહરે નૃણામ્ ॥ ૧૬-૧૧૫ ॥

યસ્ત્વાં પશ્યતિ ગોદ્ગોડપિ બ્રહ્મહા ગુરુતલ્પગઃ ।

સુરાપો હેમહારી ચ ઉપપાપં સમાશ્રિતઃ ॥ ૧૬-૧૧૬ ॥

સઘઃ સ મુચ્યતે પાપાદ્ધિના દાનતપોડધ્વરૈઃ ।

ગૌતમ ઉવાચ -

યદિ પ્રસન્નો ભગવાન્ કૃપાં કુરુ મમોપરિ ॥ ૧૬-૧૧૭ ॥

સ્વર્ગો પૃથિવ્યાં પાતાલે લિંગરૂપધરો ભવ ।

મનુષ્યલોકસ્ય યથા ગમ્યો ભૂત્વા બલપ્રદઃ ॥ ૧૬-૧૧૮ ॥

તથા કુરુ મહેશ ત્વં (ત્વં?) ત્રિષુ લોકેષુ સંસ્થિતઃ ।

ગડ્ગામાનય વેગેન અસ્મિન્ બ્રહ્મગિરૌ વિભો ॥ ૧૬-૧૧૯ ॥

ઈશ્વર ઉવાચ -

કુશાવર્ત્ત કુરુ મુને ત્વમિહોપરિ પર્વતમ્ ।

અધસ્તાચ્ચ તથા બ્રહ્મન્ ગડ્ગાડત્રાવિર્ભવિષ્યતિ ॥ ૧૬-૧૨૦ ॥

અહં ચ ત્રિષુ લોકેષુ લિંગરૂપધરો મુને ।

સ્થાસ્થામિ સતતં તુષ્ટયૈ ત્ર્યમ્બકઃ પર્વતોત્તમે ॥ ૧૬-૧૨૧ ॥

તથાડધસ્તાદ્ભવિષ્યામિ ત્ર્યમ્બકો ભૂમિસંસ્થિતઃ ।

ઉજ્જયિન્યાઃ પ્રદેશે તુ જનકાચલવિશ્રુતઃ ॥ ૧૬-૧૨૨ ॥

સમીપં તસ્ય ગત્વા ત્વં ગોદ્ધારં કુરુ સત્વરમ્ ।

ગૌતમેશ્વરનામાહં તત્ર સ્થાસ્થામિ લિંગવાન્ ॥ ૧૬-૧૨૩ ॥

અતઃ સ્વર્ગો ચ પાતાલે ભૂમ્યાં ચૈવ ત્રિધા સ્મૃતઃ ।

મનુષ્યદેવસર્પાણાં ભવિષ્યામિ સુપૂજિતઃ ॥ ૧૬-૧૨૪ ॥

ઇતિ દત્વા વરં શમ્ભુર્ગૌતમસ્ય મહાત્મનઃ ।

અદૃશ્યોડભૂજગન્નાથઃ સ્તુત્યા ભક્ત્યાથ તોષિતઃ ॥ ૧૬-૧૨૫ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે ગૌતમમાહાત્મ્યં નામ ષોડશોડધ્યાયઃ । ૧૬ ॥

અથ સમદશોડધ્યાયઃ । ગૌતમેશ્વરમાહાત્મ્યમ્ ।

17.1 Vāyu વાયુ continues to describe about establishment of Śivaliṅga શિવલિંગ in Kuśāvarta કુશાવર્ત, Janakācala જનકાચલ, Godvāra ગોદ્ધાર etc.

17.2 In the same context, there is description about GautameśaMāhātmyam गौतमेशमाडातयम् and Karmabhūmi कर्मभूमि.

17.3 Kāmadhenu कामधेनु journeys from Gautameśvara गौतमेश्वर to Ujjayinī उज्जयिनी.

वायुरुवाच -

अम्बकाय वरं प्राप्य गौतमो मुनिसत्तमः ।

अम्बकं पर्वते स्थाप्य कुशावर्तं तदग्रतः ॥ १७-१ ॥

तथा याद्रेः समीपस्थं भूमौ स्थाप्य मधेश्वरम् ।

कुशावर्तं च विन्यस्य सर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७-२ ॥

ततो जगाम त्वरितो जनकायलसन्निधौ ।

तत्समीपे मुनिवरो गोद्वारं च यकार उ ॥ १७-३ ॥

कुशात्रेण मडातेजा भूमिं भित्त्वा वरं स्मरन् ।

ततो गोद्वारमभवद्विपुलं भूमिमण्डले ॥ १७-४ ॥

प्रविश्य तत्र भगवान् सस्मार त्रिपुरान्तकम् ।

स्मृतः प्रादुरभूच्छम्भुर्गोतमस्य तदा मुने ॥ १७-५ ॥

देवदेवो जगन्नाथस्त्रिनेत्रो वृषभध्वजः ।

कृत्तिवासाः कपाली च त्रिशूली च पिनाकधृक् ॥ १७-६ ॥

उभया सडितः स्थाणुः शशाङ्कुडुतशेखरः ।

पञ्चवङ्गो दशभुजः कपर्दी भस्मभूषितः ॥ १७-७ ॥

नागकुण्डलकेयूरभद्राङ्गी त्रिपुरान्तकः ।

कामारिश्चूर्तिश्च तथानन्तवपुः प्रभुः ॥ १७-८ ॥

त्रयीमयो ज्ञानमयः सर्वज्ञः शङ्करो डरः ।

अष्टा पाता च संडर्ता सूर्यकोटिसभप्रभः ॥ १७-९ ॥

शरीरे दृश्यते चास्य जगत्स्थावरजङ्गमम् ।

जङ्गाधाः सरितः सर्वा भुवनानि यतुर्दश ॥ १७-१० ॥

सागराः सप्त दृश्यन्ते मेरुप्रभृतयोऽयलाः ।

सप्तद्वीपवती पृथ्वी सशैलवनकानना ॥ १७-११ ॥

पुष्कराधानि तीर्थानि दृश्यन्ते परमात्मनि ।

બ્રહ્મા વિષ્ણુસ્તથા રુદ્ર ઇન્દ્રાદ્યાઃ સર્વદેવતાઃ ॥ ૧૭-૧૧ ॥

યક્ષ કિન્નરગન્ધર્વા મુનિસર્પાસુરાદયઃ ।

વેદાઃ સાઙ્ગાઃ પુરાણાનિ દર્શનાનિ ષડેવ ચ ॥ ૧૭-૧૩ ॥

સ્મૃતિવ્યાકરણાદીનિ જ્યોતિઃશાસ્ત્રમથાપિ વા ।

કલાકાષ્ટામુહૂર્તાદિગ્રહનક્ષત્રદેવતાઃ ॥ ૧૭-૧૪ ॥

આશ્રમાસ્તત્ર દૃશ્યન્તે દ્વિજાતીનાં પૃથક્ પૃથક્ ।

શરીરે વિશ્વરૂપસ્ય શકુરસ્ય મહાત્મનઃ ॥ ૧૭-૧૫ ॥

યત્કિંચિદ્વિદ્યતે ચાન્યત્ શરીરે વાસ્ય દૃશ્યતે ।

ઇત્યં સ ગૌતમો દૃષ્ટ્વા શકુરસ્ય મહાત્મનઃ ॥ ૧૭-૧૬ ॥

નમસ્કૃત્ય સ્તુતિં ચક્રે જયપૂર્વં મહામુને ।

સ્તુત્યા ભક્ત્યા ચ સન્તુષ્ટઃ શકુરો લોકશકુરઃ ॥ ૧૭-૧૭ ॥

તુષ્ટોડસ્મીત્યબ્રવીચ્છમ્મુગૌતમં મુનિસત્તમમ્ ।

ઇશ્વર ઉવાચ -

યમિચ્છસિ વરં બ્રહ્મન્ મત્તઃ પ્રાર્થયં સુવ્રત ।

તપસા તોષિતઃ પૂર્વં સ્તુત્યા ભક્ત્યા ત્વયાડનઘ ॥ ૧૭-૧૮ ॥

ગૌતમ ઉવાચ -

યદિ પ્રસન્નો દેવેશ સ્થાતવ્યમિહ નિત્યશઃ ।

ગૌતમેશ ઇતિ ખ્યાતો ભક્તાનામભયપ્રદઃ ॥ ૧૭-૧૯ ॥

ગઙ્ગાદ્ધારં પ્રભવતુ નિત્યં ગોદ્ધારતઃ પ્રભો ।

ઉપવીતં ત્વદીયે તુ લિંગે ભૂયાદ્યુગે યુગે ॥ ૧૭-૨૦ ॥

સૂત ઉવાચ -

તથેત્યુક્ત્વા તુ ભગવાન્ ગૌતમેશોડભવદ્વિભુઃ ।

ભુક્તિમુક્તિપ્રદઃ શમ્ભુઃ સર્વદઃ સર્વજન્તુષુ ॥ ૧૭-૨૧ ॥

વાયુરુવાચ -

એવં સ ભગવાન્ રુદ્રો ગૌતમેન મહાત્મના ।

સ્વર્ગે પૃથિવ્યાં પાતાલે સ્થિરઃ સ્થાણુઃ કૃતો મુને ॥ ૧૭-૨૨ ॥

ગોદ્ધારે સંસ્થિતસ્તેન હેતુના જગતાં પતિઃ ।

ભુક્તિમુક્તિપ્રદઃ શ્રીમાન્ સર્વપાપપ્રણાશનઃ ॥ ૧૭-૨૩ ॥

तत्र सा कामधेनुश्च जगामामितविद्धमा ।
 सस्मार गौतमेशं तं गोद्वारे मुनिसत्तम ॥ १७-२४ ॥
 स्नानं य पयसा यके शङ्करस्य महात्मनः ।
 कृतस्नानोऽथ भगवान् वरं तस्यै ददौ विभुः ॥ १७-२५ ॥
 दार्षदं लिङ्गमास्थाय प्रसन्नात्मा जगद्गुरुः ।
 भक्तानां वरदः शम्भुर्विशेषेण कलौ युगे ॥ १७-२६ ॥
 तस्मिन् कुण्डे नरः स्नानं कृत्वा य पितृतर्पणम् ।
 श्राद्धं कृत्वा द्विजातिभ्यः कपिलां यः प्रयच्छति ॥ १७-२७ ॥
 सप्तजन्म भवेद्भ्राजा वदान्धी जनवल्लभः ।
 रुक्मं य रञ्जितकामात्रं ब्राह्मणोभ्यः प्रयच्छति ॥ १७-२८ ॥
 तदक्षयं भवेत्तस्य वसेथ्य शिवसन्निधौ ।
 वस्त्रमन्त्रं कृत्वा मूलमुपानत्कम्बलादिकम् ॥ १७-२९ ॥
 दत्त्वा नरो भवेत्पूतो धनाढ्योऽतिथिवल्लभः ।
 अस्थिक्षेपं तु यः कुर्यात् तस्मिन् तोये समाहितः ॥ १७-३० ॥
 न तावन्नरकं यान्ति तस्य ते मृतपूर्वजाः ।
 यावदस्थि मनुष्यस्य गङ्गातोये निमज्जति ॥ १७-३१ ॥
 तावद्दर्शसहस्राणि विष्णुलोकं न भुञ्चति ।
 तन्निर्जरभवे तोये अस्थिर्यस्य पतिष्यति ॥ १७-३२ ॥
 दृष्टत्वं य भवेदस्थि गङ्गातोयाधिकं यतः ।
 स याति परमं स्थानं सगरस्य सुता यथा ॥ १७-३३ ॥
 अस्थिक्षेपालये तस्मिन् देवतृपधरो भवेत् ।
 पृथिव्यामवतीर्णोऽसौ राजा भवति धार्मिकः ॥ १७-३४ ॥
 आयुष्मान् पुत्रवान् श्रीमान् रुपवान् शीलवानपि ।
 कुलीनो ज्ञानवान् दाता पूज्यो नीरुक् सदा सुधी ॥ १७-३५ ॥
 पञ्चामृतेन यः स्नानं कारयेद्गौतमेश्वरम् ।
 तीर्थतोयैस्तथा चान्यैर्गन्धपुष्पैर्मनोरमैः ॥ १७-३६ ॥
 धूपदीपैश्च नैवेद्यैर्गीर्तैर्वाद्यैरनेकशः ।
 प्रीतिं यः कुरुते शम्भौ नृपताविव यः पुमान् ॥ १७-३७ ॥

સદા સ રમતે સ્વર્ગે વિમાનેનાર્કવર્થસા ।
અપ્સરોભિર્વૃતઃ શ્રીમાન્ દ્વિતીય ઇવ ભાસ્કરં(૨ઃ) ॥ ૧૭-૩૮ ॥

કર્મભૂમિરિયં બ્રહ્મન્ ઇહ કર્મ શુભાશુભં ।
કરોતિ યો નરો મોહાત્ ૨ પ્રેત્ય ફલમશ્રુતે ॥ ૧૭-૩૯ ॥

ન પિતા બન્ધુજનનીભ્રાતૃપુત્રસુહૃત્પ્રિયાઃ ।
સુખદુઃખસ્ય ભોક્તારઃ સ્વયં ભુક્તોઽવશઃ પુમાન્ ॥ ૧૭-૪૦ ॥

ધનભાગી બન્ધુવર્ગઃ સુખભાગી ધને સતિ ।
ન પરત્રેહ ભાગોઽસ્તિ કસ્યચિત્ પુણ્યપાપયોઃ ॥ ૧૭-૪૧ ॥

મમ પુત્રઃ સુહૃદ્ભ્રાતા પિતા માતા પ્રિયા ધનમ્ ।
વક્તીતિ ચ નરો જીવન્ મૃત એકોઽપિ ગચ્છતિ ॥ ૧૭-૪૨ ॥

હાહેતિ બાન્ધવા જન્તું પરિવાર્ય મૃતં પુરઃ ।
રુદન્તિ સ્વાર્થતસ્તત્ર તસ્ય હેતોર્ન તે પુનઃ ॥ ૧૭-૪૩ ॥

મૃતં શરીરમુત્સૃજ્ય કાષ્ઠલોષ્ઠસમં ક્ષિતૌ ।
વિમુખા બાન્ધવા યાન્તિ ધર્મસ્તમનુગચ્છતિ ॥ ૧૭-૪૪ ॥

(મનુ ૦ અ૦૪ શ્લો ૦ ૨૪૧)

યથા નટો બહુવિઘૈર્વાર્ણયત્યાત્મનો વપુઃ ।
નાનારૂપાણિ કુર્વાણસ્તથાત્મા કર્મજા તનુમ્ ॥ ૧૭-૪૫ ॥

કાણઃ કુબ્જોઽથ પડ્ગુશ્ચ દન્તુરો અધિરસ્તથા ।
અન્ધો મૂકશ્ચ વિકલો અપસ્મારી દરિદ્રકઃ ॥ ૧૭-૪૬ ॥

ષણ્ડોઽથ વામનઃ કુષ્ઠી ક્ષયરોગાન્વિતો બહુ ।
સદા દુઃખી સશોકશ્ચ પરાધીનો મલિમ્લુયઃ ॥ ૧૭-૪૭ ॥

પ્રેતરૂપ ઇવાભાતિ પૃથિવ્યાં બહુદુઃખિતઃ ।
સદા ચૌરશ્ચ પિશુનઃ પરદારોપસેવકઃ ॥ ૧૭-૪૮ ॥

પરનિન્દારતઃ પાપઃ પરવિઘ્નેન તોષિતઃ ।
ન્યાસહર્તા કૃતઘ્નશ્ચ કૂટસાક્ષી સદાઽનૃતી ॥ ૧૭-૪૯ ॥

બકવૃત્તિર્મનુષ્યેષુ જાયતે પાપકર્મતઃ ।
પુણ્યકર્મફલં બ્રહ્મન્ કથયામિ તવાનઘ ॥ ૧૭-૫૦ ॥

स्वर्गप्रान्ते यतो जन्म शेषपुण्येन जायते ।
 कुले मडति वरुानां सदायारे समुन्नते ॥ १७-५१ ॥
 दीर्घायुश्च श्रिया युक्तो रूपावांश्च गुणाधिकः ।
 सदा भोगी सुधी यैव जगत्पूजयो बहुप्रजः ॥ १७-५२ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो व्याधिडीनश्च कीर्तिमान् ।
 उपश्रुत्यश्च बन्धूनां दीनानां च सदा भुवि ॥ १७-५३ ॥
 विद्वाननीयः सुमतिः सर्वभूतछिते रतः ।
 परवृद्ध्या सदा लृष्टः कृतज्ञो धार्मिकः शुचिः ॥ १७-५४ ॥
 निजमार्गंरतो नित्यं सदा शास्त्रार्थचिन्तकः ।
 ष्टापूर्तरतो नित्यं न्यायागतधनस्तथा ॥ १७-५५ ॥
 पितृदेवातिथीनां च प्रीतिदः सत्यवाग्यमी ।
 यं यं प्रार्थयते कामं तं तं प्राप्नोति निश्चयम् ॥ १७-५६ ॥
 भूतग्राहभयं नश्येय्यौराज्याद्विभयं तथा ।
 पूर्वोक्तगुणसम्पन्नो देवो भूत्वा चिरं दिवि ॥ १७-५७ ॥
 षडलोकं सुषं प्राप्य पुनर्देवः पुनर्नरः ।
 मुक्तिमार्गं ततो याति शुभकर्मप्रभावतः ॥ १७-५८ ॥
 नास्तिका दाम्बिकाः क्रूराः शोकव्याधिदरिद्रकाः ।
 पतन्ति नरकेष्वेव जायन्ते कृमियोनिषु ॥ १७-५९ ॥
 यथा सती स्वभर्तारं परलोकं ऽधिगच्छति ।
 तथा मनुष्यं प्रकृतिरनुयाति युगे युगे ॥ १७-६० ॥
 (शिशुपालवध प्रथम सर्ग श्लो० ७२)
 षडलोकं परे लोके भुजयते कर्मणः क्लमम् ।
 अर्थभागी भवेद्बन्धुः पापभागी न कश्चन ॥ १७-६१ ॥
 अेवं विचिन्त्य यो धीमान् पुण्यमार्गं प्रवर्तते ।
 स विधूयेड पापानि स्वर्गमार्गं स (य) गच्छति ॥ १७-६२ ॥
 षति ज्ञात्वा तु यो विषुं शङ्करं वाडर्येत्रनरः ।
 ष्टापूर्तशतं तेन कृतं स्यात् प्रतिवासरम् ॥ १७-६३ ॥

ગોદ્વારે ગૌતમેશં ચ સર્વકામફલપ્રદમ્ ।

સમભ્યર્ચ્યં નરો યાતિ શકુરસ્યાલયં પ્રતિ ॥ ૧૭-૬૪ ॥

દૃષ્ટ્વા બ્રહ્મગિરેઃ શૃંગં દૃષ્ટ્વા દેવં ચ ત્ર્યમ્બકમ્ ।

મહાપાપવિનિર્મુક્તઃ સિંહસ્થે ચ વિશેષતઃ ॥ ૧૭-૬૫ ॥

અબુદ્દે ગૌતમં દૃષ્ટ્વા સિંહસ્થે ચ બૃહસ્પતૌ ।

ગૌતમ્યાં દ્વાદશગુણમમાયાં સોમવાસરે ॥ ૧૭-૬૬ ॥

ગૌતમં ભૌમવારેણ દર્શો સર્વાષ્ટકેષુ ચ ।

તત્કલં સમવાપ્નોતિ દૃષ્ટ્વા ચ ગૌતમેશ્વરમ્ ॥ ૧૭-૬૭ ॥

ભૂમિ ભિન્વા કુશાગ્રેણ ગૌતમેન મહેશ્વરઃ ।

આવિઃકૃતો મહીપુત્રો વારેણ તુ મહત્કલમ્ ॥ ૧૭-૬૮ ॥

વાયુરુવાચ -

કામધેનુસ્તમામન્ત્ર્ય ગૌતમેશં જગત્પ્રભુમ્ ।

ઉજ્જયિન્યાં યયૌ બ્રહ્મન્ શિવલિંગાનિ પશ્યન્તી ॥ ૧૭-૬૯ ॥

ચ ઇદં કીર્તયેચ્છમ્ભોશ્ચરિત્રં ગૌતમસ્ય ચ ।

સર્વતીર્થકલં તસ્ય સર્વદાનકલં ભવેત્ ॥ ૧૭-૭૦ ॥

વ્યાધિતો મુચ્યતે રોગી નિર્ધનો ધનમાપ્નુયાત્ ।

અપુત્રો લભતે પુત્રાન્ રાજ્યાર્થી રાજ્યમાપ્નુયાત્ ॥ ૧૭-૭૧ ॥

વિદ્યાર્થી લભતે વિદ્યાં સર્વાન્ કામાનવાપ્નુયાત્ ।

દેહાન્તે પરમં સ્થાનં સ ગચ્છેન્નાત્ર સંશયઃ ॥ ૧૭-૭૨ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમહાત્મ્યે ગૌતમેશ્વરમહાત્મ્યં નામ સપ્તદશોઽધ્યાયઃ । ૧૭ ॥

અથાષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ । વાયુનારદસંવાદઃ ।

18.1 Vāyu વાયુ continues to describe about the journey taken by Kāmadhenu કામધેનુ, who reaches Ujjayinī ઉજ્જયિની after bathing in the Carmanvatī Nadī ચર્મણવતી નદી.

18.2 The significance of intent in reaping benefit from Dharma ધર્મ, Tīrtha તીર્થ, Dāna દાન is emphasized.

18.3 Vāyu वायु narrates the story about Kṛṣṇa कृष्ण advising Pāṇḍava-s पाण्डवः to proceed towards Himādri हिमाद्रि. Thereafter, in Dvārāvātī द्वारावती, Kṛṣṇa कृष्ण remembers Pṛthvī पृथ्वी who appears in form of a cow. Kṛṣṇa कृष्ण tells her that in KaliYuga कलियुग her role will be greater than ever and that she will have to protect any human who by any chance is on the righteous path. The path of dharma धर्म in three yuga युगः has been detailed in this context.

18.4 At behest of Pārvatī पार्वती, Brahma ब्रह्मा and other devata-s देवतः manifest as stone idols i.e. PāṣāṇaMūrti-s पाषाणमूर्तयः in order to reduce the adverse effect of KaliYuga कलियुग.

वायुरुवाच -

ततो जगाम सा धेनुरवन्तीं प्रथितां भुवि ।

विस्तारयन्ती लिङ्गानि तस्मिन् देशे समन्ततः ॥ १८-१ ॥

रन्तिदेवस्य नृपतेः कीर्तिभूता महीतले ।

तावय्यर्मावतीं प्राप्य ययौ तोयं यदृच्छया ॥ १८-२ ॥

यत्र स्नात्वा नरा यान्ति वैकुण्ठसदनं ज्वलत् ।

न तीर्थेन तपोदानैर्न प्रतैराप्यते नृभिः ॥ १८-३ ॥

या गतिः प्राप्यते तस्यां स्नानमात्रेण सत्वरम् ।

तामतीत्य नदीं धेनुरुज्जयिन्यां जगाम उ ॥ १८-४ ॥

तं य दृष्ट्वा मलाकालं सर्वदेवमयं विभुम् ।

पथसा स्नापयित्वा तं देवं य वृषभध्वजम् ॥ १८-५ ॥

भुक्तिमुक्तिप्रदातारं कामदं त्रिपुरान्तकम् ।

पञ्चवक्त्रं दशभुजं त्रिनेत्रं शूलपाणिनम् ॥ १८-६ ॥

कपालभट्टाङ्गधरं जटामुकुटभूषितम् ।

भस्मास्थिव्यालशोभाढ्यं सेवितं सनकादिभिः ॥ १८-७ ॥

मलाकालं य संस्मृत्य वल्लामोश्चैरितस्ततः ।

लिङ्गानि सं(सम)भवंस्तत्र शतशोऽथ सडस्रशः ॥ १८-८ ॥

ब्रह्माधाः सकला देवा वासुदेवस्य मूर्तयः ।

विनायकास्तथा रुद्रा ब्रह्मन् देव्यस्तथाऽवसन् ॥ १८-९ ॥

उरसिद्धिप्रभृतयः क्षेत्रपालाः समन्ततः ।

शक्तिभेदः कुमारेण कृतस्तत्र महात्मना ॥ १८-१० ॥

तीर्थानां च तथा षष्टिरासीत्त्राघिकाष्टभिः ।

सरितस्तत्र सम्भूता निवसन्ति समन्ततः ॥ १८-११ ॥

निरायासेन भवति मुक्तिर्यत्र नृणां भुवि ।

मरणं स्वेष्यथा यत्र मोक्षमार्गो न दूरतः ॥ १८-१२ ॥

कीचकोऽपि मृतो यत्र मुक्तिं याति विशङ्कितः ।

विना दानेन तपसा नियमेन व्रतेन च ॥ १८-१३ ॥

विना तीर्थेन यज्ञेन शुभेन स्वेन कर्मणा ।

उलया प्राप्यते मुक्तिरुषित्वा यत्र निश्चितम् ॥ १८-१४ ॥

असंस्कृतः संस्कृतो वा विधिनाऽविधिना तथा ।

यस्यां देहात्ययं प्राप्य न शरीरं पुनर्लभेत् ॥ १८-१५ ॥

अज्ञानी ज्ञानवान् वापि मुक्तो भवति निश्चितम् ।

मरणाद्गुञ्जयिन्यां च विना नास्तिकव्यञ्जकात् ॥ १८-१६ ॥

भावेनान्येन दृढितुराश्रेषो जायते यथा ।

तथा कान्तस्य कान्तायास्तस्माद्भावो हि कारणम् ॥ १८-१७ ॥

(सङ्गीर्तणरञ्ज रसरत्नकोश)

धर्मे तपसि सत्ये च तीर्थे दाने तथा श्रुते ।

मरणे च यथा भावस्तथा सिद्धिर्न संशयम् ॥ १८-१८ ॥

वासं करोति यस्तत्र मतिपूर्वं सुनिश्चयः ।

यथा तथा मृतस्तस्यां मुक्तिं याति विनिश्चितम् ॥ १८-१९ ॥

मूर्धो वा पण्डितो वापि पापीयानथ पुण्यकृत् ।

नरो नार्युत्तमो ङीनो मृतस्तत्रामृतं लभेत् ॥ १८-२० ॥

तस्याभवन्त्यां सुरभी महाकालं विलोक्य च ।

तमापृच्छयागमच्छीघ्रं क्षेत्रं यामरकण्टकम् ॥ १८-२१ ॥

तस्मिन् मार्गे तु लिङ्गानि विनिवेष्ट्य समन्ततः ।

प्राप्य रेवां च तत्रापः पीत्वौडुण्डं ददर्श च ॥ १८-२२ ॥

पयसा स्नापयित्वा तमोडुण्डं सुरभी तदा ।

निवेश्य तत्र लिङ्गानि शङ्करस्य सदस्रशः ॥ १८-२३ ॥

नमस्कृत्य तथोद्गारं शङ्करं जगतः प्रभुम् ।

संस्थाप्य देवतास्तत्र ब्रह्माद्या ऋषयस्तथा ॥ १८-२४ ॥

परिभ्राम्य मर्डीं कृत्स्नां सशैलवनसागराम् ।

लिङ्गपूजां विधायेमां गोलोकं सा जगाम ह ॥ १८-२५ ॥

एति ते कथितं सर्वं लिङ्गानामुद्भवं भुवि ।

सूत उवाच -

कलौ प्राप्ते विशेषेण दृषन्मूर्तिषु देवताः ॥ १८-२६ ॥

आराध्याश्च नृणां ब्रह्मन् सर्वकामकृत्प्रदाः ।

कृतादिषु पुरा देवो वासुदेवो जगत्पतिः ॥ १८-२७ ॥

निराकारोऽपि भूभारमवतीर्य च संहृतः ।

अवतारं न कुरुते कलावाचारवर्जिते ॥ १८-२८ ॥

बुद्धरूपं समास्थाय योगमार्गं व्यवस्थितः ।

कृतादिषु यतुर्ष्वेव य आचारो बुधैः स्मृतः ॥ १८-२९ ॥

शंस तं मे समीर त्वं वर्णानामनुपूर्वशः ।

वायुरुवाच -

द्रापरान्तं पुरा दृष्ट्वा वासुदेवो जगत्पतिः ॥ १८-३० ॥

प्राप्तं कलियुगं दृष्ट्वा पाण्डवानिदमब्रवीत् ।

भगवानुवाच -

नातः परं मडासत्त्वा(त्वाः) स्थातव्यं वै महीतल ॥ १८-३१ ॥

न शक्यते कलौ प्राप्ते राज्ञ्यं कर्तुं भवाद्दृशैः ।

उपायो नास्ति वै सौम्या(भ्याः) स्वर्गतिं प्रति नान्यतः ॥ १८-३२ ॥

भवन्तस्त्वरिता यान्तु बिलम्भो नात्र युज्यते ।

गोत्रहत्याभिभूतानां तथा भ्रूणादिहत्यया ॥ १८-३३ ॥

हतास्ते न्यायतो दृष्टास्तथैवान्ये महत्तराः ।

गच्छध्वमयलं यूयं छिमाद्रि द्रौपदीयुताः ॥ १८-३४ ॥

तमद्भिमवगाह्याथ गमिष्यथ परां गतिम् ।

वायुरुवाच -

તથેત્યુક્તવા ગતેષ્વેવ પાણ્ડવેષુ મહાત્મસુ ।
 સ્થિરો દ્વારાવતીં કૃષ્ણઃ સંસ્મરન્ જગતીપ્રભુઃ ॥ ૧૮-૩૫ ॥
 સ્મૃતા તેનાથ વસુધા ગૌર્ભૂત્વાવિરભૂન્મુને ।
 પ્રણમ્ય દેવકીપુત્રં તમુવાચાથ મેદિની ॥ ૧૮-૩૬ ॥
 પૃથ્વી ઉવાચ -
 સર્વસહા હ્યહં વિષ્ણો ત્વહ્નૃતા દુષ્ટશાસનાત્ ।
 ભગવાનુવાચ -
 કૃતાદિષુ ત્રિષ્વપિ તે ન ભારો વિદ્યતે તથા ॥ ૧૮-૩૭ ॥
 ભવિષ્યતિ કલૌ તદ્વન્ મહાભારોડતિદુઃસહઃ ।
 કૃતાદિષુ યથા દેવિ વર્તન્તે દિવિ દેવતાઃ ॥ ૧૮-૩૮ ॥
 તથા ભુવિ સમાહૂતા યજિવે(જવ)ભિર્મુનિપુડ્ગવાઃ ।
 નૃપા દ્વિજાતિમુખ્યાશ્ચ યથા ભુવિ તથા દિવિ ॥ ૧૮-૩૯ ॥
 વર્તન્તે સ્વેચ્છયા દેવિ ધોભૂમ્યોર્નાન્તરં ક્વચિત્ ।
 બ્રાહ્મણો વેદમર્ગેણ સર્વભૂતહિતે રતઃ ॥ ૧૮-૪૦ ॥
 સદાચારસ્તપસ્વી ચ ક્ષમાવાનનસૂચકઃ ।
 યતેન્દ્રિયસ્તત્ત્વવેત્તા દેવતાતિથિપૂજકઃ ॥ ૧૮-૪૧ ॥
 પગ્ચયજ્ઞરતો નિત્યં ન્યાયાગતધનસ્તથા ।
 સદા પિતૃમનુષ્યાણાં તૃપ્સિદઃ સત્યવાક્ શુચિઃ ॥ ૧૮-૪૨ ॥
 ઇષ્ટાપૂર્તરતો નિત્યં ગુરુભક્તઃ સદા શુભે ।
 એતૈરેવ ગુણૈર્યુક્તઃ ક્ષત્રિયો વૈશ્ય એવ ચ ॥ ૧૮-૪૩ ॥
 નિષેકાઘાઃ શ્મશાનાન્તાસ્તેષાં ચૈવ પૃથક્ ક્રિયાઃ ।
 બ્રહ્મચર્યે ગૃહસ્થે વૈ વાનપ્રસ્થે યતિવ્રતે ॥ ૧૮-૪૪ ॥
 બ્રહ્મક્ષત્રવિશઃ સર્વે વર્તન્તે ચાનુપૂર્વશઃ ।
 ચત્વારો હ્યાશ્રમાઃ પ્રોક્તા બ્રાહ્મણાનાં યુગે યુગે ॥ ૧૮-૪૫ ॥
 ક્ષત્રિયસ્ય ત્રયઃ પ્રોક્તા દ્વાવેકો વૈશ્યશૂદ્રયોઃ ।
 બ્રાહ્મણીં ક્ષત્રિયાં વૈશ્યાં પરિણેત(ણયેદ્) દ્વિજો યતઃ ॥ ૧૮-૪૬ ॥
 ક્ષત્રિયઃ ક્ષત્રિયાં વૈશ્યાં વૈશ્યઃ શૂદ્રશ્ચ શૂદ્રજામ્ ।
 વેદસ્મૃતિપુરાણેષુ વર્તન્તે બ્રાહ્મણાસ્તથા ॥ ૧૮-૪૭ ॥

शूद्राणां द्विजशुश्रूषा वैश्यानां क्यविक्रयः ।
 प्रधानं क्षत्रियाणां य प्रजानां परिपालनम् ॥ १८-४८ ॥
 कुसीदं दृषिवाणिज्यं पशुपाल्यं विशः स्मृतम् ।
 स्ववर्णाश्रमधर्मेषु वर्तन्ते तेऽतिधार्मिकाः ॥ १८-४९ ॥
 नृपो विप्रार्थनपरः स्वर्गमार्गाविरोधकः ।
 वर्णानां ब्राह्मणाः श्रेष्ठास्तेषां पूज्यो यतिः स्मृतः ॥ १८-५० ॥
 यतेः पूज्यो न कोऽप्यस्ति तस्मात् पूज्यो यतिः स्मृतः ।
 येषां पूज्यनमात्रेण पूजिताः सर्वदेवताः ॥ १८-५१ ॥
 वासुदेवस्य द्वे मूर्ती यरं यायरमेव य ।
 यरं सन्यासिनां रुपमयरं प्रतिमादिकम् ॥ १८-५२ ॥
 युगत्रयेष्वतो भूमेः कामवर्षा य तोयदः ।
 अडुसस्या तथा त्वं वै अडुदुग्धाश्च घेनवः ॥ १८-५३ ॥
 सदाकृला भूमिरुडः शुभमन्यत् प्रवर्तते ।
 शरदामयुतं नृणामायुः सर्वत्र दृश्यते ॥ १८-५४ ॥
 गोमडिष्यादिवृतानि अह्नायूषि मडान्ति य ।
 नाकाले मरणं तेषु न जरारोगजं भयम् ॥ १८-५५ ॥
 व्यक्तिक्रमान्न मरणं जायते य जगत्त्रये ।
 स्वर्गे भोक्षे य वर्तन्ते नरकेषु न ते क्वचित् ॥ १८-५६ ॥
 मडापापीपपापेषु जायते न मतिर्नृणाम् ।
 कथञ्चित् पापसम्पर्कात् प्रायश्चित्तं यरन्त्यतः ॥ १८-५७ ॥
 पुण्या अधीयसा ये तु वोढव्यास्ते त्वयाऽनघे ।
 दुराचाराश्च ये तत्र अवतीर्य मया उताः ॥ १८-५८ ॥
 अवतारो न मे आरुमः कलौ प्राप्ते य मेदिनि ।
 दुराचाराश्च मनुजा भविष्यन्ति सदा भुवि ॥ १८-५९ ॥
 अतो दृषन्मयै रुपैरवतीर्णा दिवोकसः ।
 गोभिर्विप्रैश्च वैदैश्च सतीभिः सत्यवादिभिः ॥ १८-६० ॥
 अलुब्धैर्दानशीलैश्च स्थिरा त्वं भव मेदिनि ।
 यः उश्चिद्विशतौ भागे सन्मार्गेषु प्रवर्तते ॥ १८-६१ ॥

સ વોઢવ્યશ્ચિરં દેવિ કિમન્યૈઃ પાપકર્મભિઃ ।
 કલૌ પ્રાપ્તે ચ મનુજાઃ સદા લોભેન પૂરિતાઃ ॥ ૧૮-૬૨ ॥
 નિધિચ્છવો ભવિષ્યન્તિ જરાભયવિમુક્તયે ।
 નિધીઃ પદ્મમહાપદ્મૌ તથા મકરકચ્છપૌ ॥ ૧૮-૬૩ ॥
 મુકુન્દન(કુ)ન્દનૌ નીલશઙ્ખખર્વા અનુક્રમાત્ ।
 સત્વાશ્રિતો મહાપદ્મ સ્થિરશ્ચ કુલમણ્ડનઃ ॥ ૧૮-૬૪ ॥
 રતિસ્તસ્ય ભવે(ત્) તીર્થે યતિસ્ત્રેતાગ્નિકર્મસુ ।
 તામસો મકરશ્ચૈવ નાન્યં ગચ્છતિ તત્સુખમ્ ॥ ૧૮-૬૫ ॥
 શસ્ત્રપ્રિયોદ્યમકરો ધનાર્થં મૃત્યુમીહકઃ ।
 તમોગુણઃ કચ્છપોડપિ સ ચૈકપુરુષં વસેત્ ॥ ૧૮-૬૬ ॥
 કર્મ સંહરતે ચૈવ વિશ્વાસો નૈવ કુત્રચિત્ ।
 રજોગુણો મુકુન્દોડપિ ભોગવૃત્તાદિતુષ્ટિકૃત્ ॥ ૧૮-૬૭ ॥
 દાતા કુટિલમલ્લાદિવિટેષ્વેવ ન સાધુષુ ।
 રજઃસત્વમયો નન્દઃ સ્થિરશ્ચાસમપૂરુષઃ ॥ ૧૮-૬૮ ॥
 માનકૃચ્ચ કુલાધારો બહુભાર્યોડતિમાનકૃત્ ।
 તમઃ સત્વમયો નીલસ્તિષ્ઠતિ પુરુષત્રયમ્ ॥ ૧૮-૬૯ ॥
 ભોગારામતડાગાદિચૈત્યકૂપેષુ યો રતઃ ।
 રજસ્તમોમયઃ શઙ્ખઃ કૃપણશ્ચૈકભુગ્રહઃ ॥ ૧૮-૭૦ ॥
 વગ્ચકઃ સ્વસુતાનન્યાનન્મતો મુગ્ધતિ કષ્ટતઃ ।
 નિધયોડષ્ટૌ સમાપ્યાતાસ્તેષાં શ્રીરધિદેવતા ॥ ૧૮-૭૧ ॥
 વિશેષેણ કલૌ શઙ્ખનિધિરાશ્ર(શ્રી)યતે નરૈઃ ।
 પદ્મિની ચિત્રિણી જાત્યા હસ્તિની શઙ્ખિનીતિ ચ ॥ ૧૮-૭૨ ॥
 ચતુર્વિધાઃ સ્ત્રિયઃ પ્રોક્તા ગુણાતો રૂપતસ્તથા ।
 વિશેષેણ કલૌ પ્રાપ્તે શઙ્ખિની જાયતે ભુવિ ॥ ૧૮-૭૩ ॥
 પદ્મિની પદ્મવદ્ન્યા ચિત્રરૂપાણિ(હિ)ચિત્રિણી ।
 હસ્તિની હસ્તિવદ્દેહ્યા ક્ષારગન્ધા ચ શઙ્ખિની ॥ ૧૮-૭૪ ॥
 બ્રાહ્મણઃ ક્ષત્રિયો વૈશ્યઃ શૂદ્રો યુગચતુષ્ટયમ્ ।

क्मादतः कलौ प्राप्ते क्वचिश्शूद्रा एव द्विजाः ॥ १८-७५ ॥
 कलौ प्राप्ते मया देवि कृष्णद्वैपायनेन य ।
 ब्राह्मणार्थाश्च यत्वारः पृथक्केचिन्निवेशिताः ॥ १८-७६ ॥
 ज्ञातिबन्धः कृतोऽमीषां वार्णसङ्करजाद्भवयात् ।
 विवाह्या ब्राह्मणी विप्रैः क्षत्रिया क्षत्रियेण च ॥ १८-७७ ॥
 वैश्या वैश्येन वोढव्या शूद्री शूद्रेण यैव हि ।
 यत्र तत्र न भोक्तव्यं अनिन्द्यामन्त्रणार्थादृते ॥ १८-७८ ॥
 जातीयेषु गृहेष्वेव भुञ्जन्तोषैर्न लिप्यते ।
 न मांसभुग्भवेद्विप्रो नाज्ञातं भक्षयेत्क्वचित् ॥ १८-७९ ॥
 दीक्षितो ब्रह्मसूत्री य यष्टिमान् सकमाण्डलुः ।
 सदायारः कलियुगे तेनेयं जगती धृता ॥ १८-८० ॥
 कलौ नृपतयः सर्वे व्यवहारमया यतः ।
 जिताश्चौरैः सदा भूपाः प्रजापीडनतत्परः ॥ १८-८१ ॥
 लुब्धाश्च क्रूरमतयो मद्योन्मत्ता विवेकिनः ।
 दुपात्रत्यागिनः सर्वे सन्मार्गनिरताः क्वचित् ॥ १८-८२ ॥
 ष्टापूर्तादिकं कर्म न जानन्ति विकर्मिणः ।
 कामादिविषयासक्ता भविष्यन्ति कलौ युगे ॥ १८-८३ ॥
 तथा क्षत्रविशश्चैव भविष्यन्ति य शूद्रवत् ।
 ब्रह्मचारिप्रभृतिषु स्वाश्रमेषु यतुर्ध्वपि ॥ १८-८४ ॥
 मोडाद्गुहस्थनाम्नैव भविष्यन्ति न धर्मतः ।
 यथा वार्णाश्च यत्वारः कृताधाश्च तथा युगाः ॥ १८-८५ ॥
 अतः शूद्रः कलियुगः शूद्रायारा द्विजातयः ।
 भङ्गनां जन्मनामन्ते स्वधर्मविषयेषु य ॥ १८-८६ ॥
 रतिं प्राप्येह कष्टेन मोक्षधर्मे प्रवर्तयेत् ।
 यौवने पलितः सर्व अकालमरणं कलौ ॥ १८-८७ ॥
 न शास्त्रगामिनो वार्णा न स्वमार्गेषु गामिनः ।
 उत्पथे गमनं तेषां प्रभिन्नकरिणामिव ॥ १८-८८ ॥

न माता न गुरुस्तेषां न पिताऽन्यो न देवता ।
 वेदस्मृतिपुराणानि न धर्मो (ऽ) धर्मकीर्तन(म्) ॥ १८-८९ ॥
 पाषण्डिनो विकर्मस्थाः परदारोपसेवकाः ।
 मडापापोपपापैश्च युक्ताश्चौराश्च नाम ते ॥ १८-९० ॥
 धृतभार्यान् कलियुगे दृष्ट्वा प्रीतो भविष्यति ।
 कलौ स्वल्पजला मेघा अल्पपुष्पकूलद्रुमाः ॥ १८-९१ ॥
 स्वल्पक्षीरास्तथा गावः स्वल्पसस्या य मेदिनी ।
 नार्यो द्वादशमे वर्षे बहुपुत्राल्पपुत्रकाः ॥ १८-९२ ॥
 मकरादिभयं तत्र दुर्भिक्षश्चादियौरजम् ।
 तापत्रयभयं नित्यमकालमरणदुःखम् ॥ १८-९३ ॥
 श्रुतिस्मृतिभवा मार्गाः सरिदोघाः शुभ्याविव ।
 दृष्टादृष्टा भविष्यन्ति मयि बौद्धत्वमागते ॥ १८-९४ ॥
 शूद्रः कलियुगो नाम विलोड्यावनिमण्डलम् ।
 दुराचारांश्च मनुजान् उर्षं प्राप्य मुहुर्मुहुः ॥ १८-९५ ॥
 आधिक्यं स्त्रीषु शूद्रेषु यकार वसुधे सदा ।
 तत्र त्वया य रक्षीया (रक्षाणीया) सदायारा द्विजातयः ॥ १८-९६ ॥
 षष्ठापूर्तरता वेदशास्त्रज्ञाः सत्यवादिनः ।
 त्यागिनोऽलुब्धकाश्चैव गावो नार्यः पतिप्रताः ॥ १८-९७ ॥
 आर्त्तार्त्तं मुदिते लृष्टा प्रोषिते मलिना कृशा ।
 आयान्तीं पतिसंयुक्तां विमानस्थां सर्तीं किल ।
 सूर्यस्त्यजति तन्मार्गं भयान्मण्डलभेदतः ॥ १८-९८ ॥
 धृतस्त्री पतिमन्वेति मृतं यास्मिन् कलो युगे ।
 सापि तारयते कान्तं युगेष्वन्येषु किम्पुनः ॥ १८-९९ ॥
 धृतायाश्च सुतः श्राद्धे पिण्डक्षेत्राधिपाय य ।
 दद्यात्पूर्वं ततस्तस्य पित्रादिरनुपूर्वशः ॥ १८-१०० ॥
 अन्येषामपि पापानां कलौ प्राप्ते नृणां भुवि ।
 विशुद्धिर्दानतीर्थेन भृग्वञ्चनशनाम्भुभिः ॥ १८-१०१ ॥
 सङ्ग्रामे गोगृहे वापि सर्वपापैः प्रमुच्यते ।

कलौ पापमतिर्जन्तुः प्रायश्चित्तं कथं यरेत् ॥ १८-१०२ ॥
 तत्पुरुश्चरणं दानं तीर्थं यान्तेऽग्निसेवनम् ।
 न्यायागतधनस्तत्त्वज्ञाननिष्ठोऽतिथिप्रियः ॥ १८-१०३ ॥
 श्राद्धकृत्सत्प्रवादी य गृहस्थोऽपि विमुख्यते ।
 अस्मिन् कलियुगे प्राप्ते भवः पापकारिणः ॥ १८-१०४ ॥
 यद्येषु यं बहुष्वेको धार्मिको विद्यते क्वचित् ।
 तस्यैकस्य त्वया रक्षा कर्तव्या यैव मेदिनि ॥ १८-१०५ ॥
 रत्नगर्भेति ते नाम सत्यं भवतु निश्चितम् ।
 स वोढव्यश्चिरं देवि मद्भक्तो धार्मिकः शुचिः ॥ १८-१०६ ॥
 कलिना कूरमतिना क्लेशितं धार्मिकं परम् ।
 रक्ष रक्ष सदा तस्मात् पापाद्भङ्गोव मानवम् ॥ १८-१०७ ॥
 षट्पञ्चधेनून् भूमे त्वं धार्यसे पुण्यकर्मणा ।
 रक्षेन्नं यं प्रयत्नेन किमन्यथै रक्षितैस्त्वया ॥ १८-१०८ ॥
 क्लेशेभ्यश्च न भयं विद्यते धार्मिके नरे ।
 तस्मात् त्राडि नरं शीघ्रं यद्ग्रीन्द्रं मण्डिषादिव ॥ १८-१०९ ॥
 षति श्रुत्वा मडी देवी श्रीकृष्णस्य यं तद्रथः ।
 तथेत्युक्त्वा प्रणाम्यैनं जगामादर्शनं मुने ॥ १८-११० ॥
 वायुरुवाच -
 षत्थं लघीयसीं कर्तुमवतेरुर्मडीतले ।
 ब्रह्माद्या देवताः सर्वाः पार्वत्या वयनाम्बुने ॥ १८-१११ ॥
 ग्रामे ग्रामे तथा तीर्थे जम्बुद्वीपे कलौ युगे ।
 दृषन्मूर्तिं विधायाशु लोकानां हितकाम्यया ॥ १८-११२ ॥
 यं षट् कीर्तयेद्विप्रो देवानामग्रतो मुने ।
 यं यं प्रार्थयते कामं तं तं प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ १८-११३ ॥
 पारायणं पुराणस्य दुर्यादभ्यर्थ्य देवताः ।
 विधाश्रुतुर्दशकलं राजसूयकलं लभेत् ॥ १८-११४ ॥
 तापत्रयविनिर्मुक्तः प्रदृष्टः पुत्रपौत्रकैः ।
 विधाचारधनायुर्भिर्भवेदच्छिन्नसन्ततिः ॥ १८-११५ ॥

ગ્રહપીડા ન તસ્યાસ્તિ નાગ્નિચૌરનૃપાદ્ભયમ્ ।

રક્ષોભૂતપિશાચાદિરોગશોકં ન ચાપ્નુયાત્ ॥ ૧૮-૧૧૬ ॥

મહાપાપોપપાપં ચ વાઙ્મનઃકર્મભિઃ કૃતમ્ ।

તત્સર્વં વિલયં યાતિ તમઃસૂર્યોદયે યથા ॥ ૧૮-૧૧૭ ॥

અભિમાની કૃતઘ્નોઽપિ નિન્દકો દામ્ભિકોઽશુચિઃ ।

કૃપણોઽસૂચકઃ કામી નિદ્રાતન્દ્રાસમન્વિતઃ ॥ ૧૮-૧૧૮ ॥

ય ઇદં કીર્તયેજ્જહ્યાદેનસોઽહિરિવ ત્વચમ્ ।

પુરાણકીર્તિતા દેવાઃ સંસારાબ્ધિં વિલક્ષ્ય ચ ॥ ૧૮-૧૧૯ ॥

યેન કેનાપિ કામેન પુરાણં કીર્તયેદ્ધ્વિજઃ ।

અનાયાસાત્પુમાનસ્મિંલ્લભેદ વાઙ્છાધિકં ફલમ્ ॥ ૧૮-૧૨૦ ॥

ઇદં સદ્વાચકાદ્બ્રહ્મન શ્રુત્વા ભક્તિસમન્વિતઃ ।

નિયમસ્થઃ શુચિઃ શ્રોતા શ્લોકવન્ સ ફલમશ્રુતે ॥ ૧૮-૧૨૧ ॥

અપ્સરોગણાસહીર્ણા વિમાનં લભતે મહત્ ।

પ્રહૃષ્ટઃ સ તુ દેવૈશ્ચ દિવં યાતિ ન સંશયઃ ॥ ૧૮-૧૨૨ ॥

દિવ્યમાલ્યામ્બરધરો દિવ્યગન્ધાનુલેપનઃ ।

દિવ્યાડ્ગનાદિભૂષાઢ્યો વાચસ્પતિરિવાપરઃ ॥ ૧૮-૧૨૩ ॥

દિવ્યં વિમાનમારુહ્ય ચરેન્નિત્યં જગત્ત્રયે ।

ચન્દ્રરશ્મિપ્રતીકાશૈર્હયૈર્યુક્તં મનોજવૈઃ ॥ ૧૮-૧૨૪ ॥

સેવ્યમાનો વરસ્ત્રીણાં ચન્દ્રાકારમુખૈઃ શુભૈઃ ।

મેખલાનાં નિનાદેન નૂપુરાણાં ચ નિઃસ્વનૈઃ ॥ ૧૮-૧૨૫ ॥

અહ્ને પરમનારીણાં સુખસુમો વિબુધ્યતે ।

ભુક્ત્વા ભોગાન્ યથા બાષ્પો મુક્તિમાપૈકલિંગકાત્ ॥ ૧૮-૧૨૬ ॥

તસ્માચ્ચતુરાશ્રમિણામધ્યસ્મિન્નધિકારિતા ।

કિં બહુક્તેન સર્વેષ્ટદાયિનિ ત્વં(ન્યત્ર) ન સંશયઃ ॥ ૧૮-૧૨૭ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે વાયુનારદસંવાદે અષ્ટાદશોઽધ્યાયઃ । ૧૮ ॥

अथ ऐकोनविंशोऽध्यायः । आष्यमन्त्रसाधनम् ।

19.1 Nārada नारद enquires from Vāyu वायु about how did Bāṣpa बाष्प conduct Śiva Pūjā शिव पूजा, and how was his lineage i.e. vaṃśa वंश.

19.2 Vāyu वायु narrates the story of a Vedajña Brāhmaṇa वेदज्ञ ब्राह्मण called ŚivaŚarmā शिवशर्मा, who was a devotee of Ekaliṅga ऐकलिङ्ग. During Caitrī Yātrā चैत्री यात्रा, a Ṛṣi ऋषि came to his house, and ŚivaŚarmā शिवशर्मा went along with him for Ekaliṅga darśana ऐकलिङ्ग दर्शन. There he spent his lifetime in study of Vedānta वेदान्त and took Saṃnyāsa संन्यास. When he passed away, his son Bāṣpa बाष्प stayed at the site of Ekaliṅga ऐकलिङ्ग. Bāṣpa बाष्प practiced the Sanātana Mantra सनातन मन्त्र of the form of HaṃSa हंस.

19.3 Pañcopacāra pūjā पञ्चोपचार पूजा and the list of articles for naivedya नैवेद्य that include preparation of pakvāna पक्वान्न, pAnaka पानक, sandhānaka सन्धानक are described.

नारद उवाच -

बाष्पस्य चान्वयं ब्रूहि द्विजाग्रस्याथ तस्य च ।

केन पुण्यप्रभावेण शङ्करश्चाकरोत् कृपाम् ॥ १९-१ ॥

सेवा च कीदृशी तस्य कथयस्व यथायथम् ।

किं जप्तं केन विधिना पूजितं च द्विजन्मना ॥ १९-२ ॥

सन्देहोऽस्त्यत्र मे वायो यथावदनुवर्णय ।

ऐकलिङ्गस्य भक्तस्य वृत्तान्तं वेत्सि नापरः ॥ १९-३ ॥

तत्सर्वं कथ्यतां वायो तस्य योत्पत्तिपूर्वकम् ।

सन्ततिस्तस्य भूपस्य कीदृगासीन्महात्मनः ॥ १९-४ ॥

वायुरुवाच -

वक्ष्यमाणं यथा ब्रह्मन् सावधानतया शृणु ।

धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि सर्वज्ञोऽसि विशेषतः ॥ १९-५ ॥

जानन्नथ्यथ मां प्रष्टुमुद्युक्तोऽसि यथाऽज्ञवत् ।

लोकोपकारकं प्रश्नं न केनापि कृतं पुरा ।

दुर्लभं त्रिषु लोकेषु तच्छृणुष्व वदाम्यहम् ॥ १९-६ ॥

कलावाराधनकलमेकलिङ्गाय्य लब्धवान् ।

तस्य चाशित्रमाकर्ष्य प्राप्नुयात् परमां गतिम् ॥ १९-७ ॥

મેદપાટસ્ય મધ્યે યચ્ચિત્રકૂટસ્ય સન્નિધૌ ।
 અથાનન્દપુરં નામ પત્તનં મહદદ્ભુતમ્ ॥ ૧૯-૮ ॥
 તત્રાસીચ્છિવશર્માખ્યો બ્રાહ્મણો વેદપારગઃ ।
 સર્વશાસ્ત્રાર્થતત્ત્વજ્ઞો યાજ્ઞિકો ધાર્મિકઃ શુચિઃ ॥ ૧૯-૯ ॥
 પુત્રપૌત્રાદિકૈર્યુક્તઃ પ્રજાવાન્ પશુમાન્ ગૃહી ।
 અતિથીનાગતાન્નિત્યં ભોજનાવસરે તતઃ ॥ ૧૯-૧૦ ॥
 અન્નાછા(ચ્છા)દનદ્રવ્યેણ વાણ્યા યાપિ તુ તોષયન્ ।
 એકલિંગસ્ય ચ ધિયા પશ્યન્ સર્વાનપૂજયત્ ॥ ૧૯-૧૧ ॥
 એવં પ્રવર્તમાને તુ ચૈત્રીયાત્રાર્થમુદ્યાતાઃ ।
 ઋષયસ્તે સમાયાતાસ્તદ્ગુહ્યં પ્રતિ નારદ ॥ ૧૯-૧૨ ॥
 અતીથીનાગતાન્ દૃષ્ટ્વા પૂજયામાસ ભક્તિતઃ ।
 તેભ્યશ્ચાશિષમાદાય પૃષ્ટવાનિતિ તાન્ પ્રતિ ॥ ૧૯-૧૩ ॥
 કુતઃ સમાગતાઃ યૂયં કિચ્ચિકીર્ષુ(ચ કર્તુ)મિહેચ્છથ ।
 ઇતિ તસ્ય વચઃ શ્રુત્વા અથર્વા ત્વબ્રવીદિદમ્ ॥ ૧૯-૧૪ ॥
 ચૈત્રી યાત્રા સમાયાતા એકલિંગસ્ય વાર્ષિકી ।
 તસ્માદ્વયં ગમિષ્યામ એકલિંગસ્ય સન્નિધૌ ॥ ૧૯-૧૫ ॥
 ઇન્દ્રાદ્યા દેવતાઃ સર્વા યક્ષગન્ધર્વકિન્નરાઃ ।
 ઋષયો મુનિસિદ્ધાશ્ચ તત્રાયાસ્યન્તિ વૈ તદા ॥ ૧૯-૧૬ ॥
 ઇતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા શિવશર્માડાપ્યવાચ તમ્ ।
 મયાડપિ વાર્ષિકી યાત્રા ક્રિયતે પ્રતિવત્સરમ્ ॥ ૧૯-૧૭ ॥
 ઇત્યુક્તા(જ્ત્વા) સર્વસમ્ભારાન્ રથેસં સ્થાપ્ય પ્રસ્થિતઃ ।
 તેષાં સહૈવ હર્ષેણ એકલિંગદિદૃક્ષયા ॥ ૧૯-૧૮ ॥
 સપુત્રપૌત્રભાર્યાદિબન્ધુભૃત્યસમન્વિતઃ ।
 માર્ગે યાત્રાર્થિનામન્નં દદન્નિત્યં સમાગતઃ ॥ ૧૯-૧૯ ॥
 કુટિલાદ્યેષ્ટીર્થેષુ સ્નાત્વાડભ્યર્ચ્યેકલિંગકમ્ ।
 સ્તુત્વા નત્વા તથાગત્ય નૈરૃત્યાં દિશિ સંસ્થિતિમ્ ॥ ૧૯-૨૦ ॥
 અકરોત્તેન વિધિના દિક્ષાલાનચ્ચર્ચવાસ્તુપમ્ ।
 અથા(આથ)ર્વણસ્ય પાર્શ્વે તુ વેદાન્તશ્રવણાદિના ॥ ૧૯-૨૧ ॥

कालं निर्गम्य पश्चात्तु वेदान्ते मतिमाधत् ।
स्ववित्तं भागशः कृत्वा पुत्रेभ्यो व्यभज्य तत् ।
स्वकीयं भागमादाय आथर्वण(णार्थ)मादरात् ॥ १८-२२ ॥

मठं सम्यगथारथ्य दीपस्थानं विलोक्य च ।
तत्र संस्थाप्य स्वगुरुमथर्वाणं सुतापसम् ॥ १८-२३ ॥

तपश्चत्वार सुमहच्छिवशर्माऽथ स द्विजः ।
अन्ते संन्यस्य विधिना परं धाम अवाप सः ॥ १८-२४ ॥

अपरे भ्रातरः सर्वे काले कालवशं गताः ।
ततः स बाष्पः सुमहत् पितुरन्त्येष्टिमादरात् ॥ १८-२५ ॥

कृत्वात्रैव स्थितः पश्चाज्जजाप मनुमुत्तमम् ।
पराप्रासादमन्त्रोऽयं सर्वमन्त्रोत्तमं महत् ॥ १८-२६ ॥

नारद उवाच -

कुतो लब्धोऽथ मन्त्रोऽयं ममाथक्ष्व समीरण ।
कस्मिन् काले च माडात्म्यं विधानमपि सुव्रत ॥ १८-२७ ॥

मन्त्रस्य देवता काऽत्र स्वरूपमपि ब्रूयथ ।

सूत उवाच -

एति नारदवाक्यं तच्छ्रुत्वा वायुरथाब्रवीत् ॥ १८-२८ ॥

हारीतादिति सङ्क्षिप्य पुनः सम्यगथाब्रवीत् ।
क्षाणं विशिन्त्य स्वात्मानं उंसरूपं सनातनम् ॥ १८-२९ ॥

उकारेण विशन्तं तं सकारेण विनिर्गतम् ।
शक्तिं च परमानन्दरूपिणीं परदेवताम् ॥ १८-३० ॥

वार्द्धयमयं मन्त्रमोहुरेणोन्दुसंयुतम् ।
सर्वदेहेषु ञ्जोऽयं वर्तते मुनिसत्तम ॥ १८-३१ ॥

माडात्म्यमपि मन्त्रस्य वर्णितुं केन शक्यते ।
वेदान्तविज्ञानकलं मन्त्रोऽयं मुनिपूजितः ॥ १८-३२ ॥

मोक्षरूपस्य मन्त्रस्य वर्णितुं केन शक्यते ।
शिवशक्त्यात्मको मन्त्रो मन्त्रिणां सिद्धिदः क्षणात् ॥ १८-३३ ॥

અનેન મન્નરાજેન સાડ્ગન્યાસયુતેન ચ ।

વેદાગમોક્તવિધિના પૂજિતઃ સુકલપ્રદઃ ॥ ૧૯-૩૪ ॥

ઇતિ શ્રુત્વા વચો વાયો નારદઃ પર્યપૃચ્છત ।

નારદ ઉવાચ -

હારીતઃ કેન વિધિના દત્તવાન્ સ દ્વિજન્મને ॥ ૧૯-૩૫ ॥

હારીતેન કુતો લબ્ધો મન્નરાજઃ પરાભિધઃ ।

એતત્સર્વં ચ સક્ષિપ્ય કથયસ્વ સમીરણ ॥ ૧૯-૩૬ ॥

વાયુરુવાચ -

કદાચિદાગતાવસ્મિન્ ક્ષેત્રે નાગહ્રદાભિધે ।

ચૈત્રે સૂર્યોપરાગે તુ સ્થિતાવેકત્ર તૌ દ્વિજો ॥ ૧૯-૩૭ ॥

હારીતમભિવાદૈવ સાષ્ટાડ્ગં વિનયેન ચ ।

બાષ્પઃ પપ્રચ્છ ભોઃ સ્વામિન્ ગુરો દીક્ષાં પ્રદેહિ મે ॥ ૧૯-૩૮ ॥

કેન માર્ગેણ જીવોડયં તત્ક્ષણાદ્બ્રહ્મતાં વ્રજેત્ ।

સંશયં છિન્ધિ મે બ્રહ્મન્ સઘઃ પ્રત્યયકારકમ્ ॥ ૧૯-૩૯ ॥

હારીત ઉવાચ -

ભજસ્વ ત્વરથા બાષ્પ એકલિંગં મહાપ્રભુમ્ ।

તત્ક્ષણાન્મોક્ષયસે દુઃખાદિહામુત્ર ન સંશયઃ ॥ ૧૯-૪૦ ॥

નાસ્ય દીક્ષાવિધાનાદિતિથિવારાદિચિન્તનમ્ ।

નાત્ર સિદ્ધાદિ દ્રષ્ટવ્યે(વ્યાં) ગુર્વનુગ્રહકાક્ષિકૈઃ ॥ ૧૯-૪૧ ॥

મન્ત્રે તદેવતાયાં ચ તથા મન્ત્રપ્રદે ગુરૌ ।

ત્રિષુ ભક્તિઃ સદા કાર્યા સા હિ પ્રથમસાધનમ્ ॥ ૧૯-૪૨ ॥

યસ્ય મન્ત્રે ચ દેવે ચ ગુરૌ ચ ત્રિષુ નિશ્ચલા ।

ન વ્યવચ્છિદ્યતે ભક્તિસ્તસ્ય સિદ્ધિરદૂરતઃ ॥ ૧૯-૪૩ ॥

લક્ષમાત્રેણ જપ્તેન મન્ત્રસિદ્ધિર્ભવિદ્ધ્રુવમ્ ।

ષોઢા ન્યાસાદયો ન્યાસા નોચ્યન્તે ગ્રન્થવિસ્તરાત્ ॥ ૧૯-૪૪ ॥

ષડ્ગાવરણાદૈશ્ચ ઇન્દ્રાદ્યાવરણૈઃ સહ ।

યજન્નાપ્નોતિ દૈવત્વં દેવતાવરદાનતઃ ॥ ૧૯-૪૫ ॥

યસ્ય દેવે પરા ભક્તિર્યથા દેવે તથા ગુરૌ ।

तस्यैते कथिता ङ्यथाः प्रकाश्यन्ते मडात्मनः ॥ १९-४६ ॥

(श्वेताश्वतरोपनिषत् ६.२३ ।)

ततो मे मित्रभूतोऽसि पृथसे भक्तिः प्लु ।

तवानुग्राहमुद्दिश्य वक्ष्याम्यद्यैशसन्निधौ ॥ १९-४७ ॥

मन्त्रस्यास्य ऋषिर्भ्रामा जगतीछन्द उच्यते ।

उकारो ङीज छत्युक्तः सकारः शक्तिरुच्यते ॥ १९-४८ ॥

भिन्दुना कीलितं सर्वं तेन कीलकमुच्यते ।

अतस्त्वमपि विप्रेन्द्र ऋष्यादीन् स्वकलेवरे ॥ १९-४९ ॥

कृताञ्जलिपुटो भूत्वा नमस्काराप्यमुद्रया ।

मूर्ध्नि लुद्गुल्यपादेषु सर्वाङ्गेषु विभावय ॥ १९-५० ॥

षड्दीर्घस्वरभेदेन षडङ्गानि समाचर ।

तारेण पुटितं कृत्वा सर्वाङ्गे व्यापकं त्रिधा ।

विरच्य च ततो ध्यायेद्धर्षनारीश्वरं शिवम् ॥ १९-५१ ॥

सर्वाभराणसंयुक्तं सर्वदेवनमस्कृतम् ।

दिव्याम्बरस्रगालेपं दिव्यभोगसमन्वितम् ॥ १९-५२ ॥

पानपात्रं च सिन्धुद्रां त्रिशूलं पुस्तकं करैः ।

भिन्नाणां सुप्रसन्नं च भक्तानुग्राहकातरम् ॥ १९-५३ ॥

त्रिकोणान्तःसमासीनं चन्द्रसूर्यायुतप्रभम् ।

अेवं स्वलृदि सञ्चिन्त्य मूर्ध्नि वा गुरुमात्मनः ॥ १९-५४ ॥

भावयित्वा चिरं कालं मुद्रादशकमाचर ।

लिङ्गं योनिं च सुरभिं त्रिशूलं ज्ञानमेव च ॥ १९-५५ ॥

पुस्तकं पानपात्रं च वनमालां न (च) भात्मकम् (?) ।

नतिमुद्रां च संरच्य मनसा सम्प्रपूजय ॥ १९-५६ ॥

आह्वानाद्युपयारैश्च भोजनावसरे ततः ।

मन्त्रं प्रजप साडस्रं श्वासोच्छ्वासाविवर्जितः ॥ १९-५७ ॥

अेवं तु वर्षमात्रं यः प्रजपेन्नियतः सुधीः ।

दशांशतोऽथ लुत्वैवं ब्राह्मणानपि भोजय ॥ १९-५८ ॥

तेभ्यश्चाशिषमादाय भुङ्क्व नैवेद्यमादरात् ।

પુરાણશ્રવણં પશ્ચાત્ કુર્યાદ્વિદાન્તચિન્તનમ્ ॥ ૧૯-૫૯ ॥

વાયુરુવાચ -

ઇતિ સંશિક્ષ્ય તં વાષ્પં હારીતો મુનિસત્તમઃ ।

તત્કર્ણો કથયામાસ ઋષ્યાદિન્યાસપૂર્વકમ્ ॥ ૧૯-૬૦ ॥

મન્ત્રરાજમમું બ્રહ્મન્ સહૌમ્બિન્દુયુતં શનૈઃ ।

સફલં કરમાદાય તસ્ય મૂર્ધ્યથ દત્તવાન્ ॥ ૧૯-૬૧ ॥

અન્તર્હૃદિ નિચન્તારં બહિશ્ચ ગુરુરુપિણમ્ ।

ઉભયત્રૈકલિંગગાખ્યં સંસ્મૃત્ય ચ મહર્ષિણા ॥ ૧૯-૬૨ ॥

આશીર્દતાથ બાષ્પાય તવ યદદભીષ્ણિતમ્ ।

તત્સર્વં સફલં યાતુ એકલિંગપ્રસાદતઃ ॥ ૧૯-૬૩ ॥

બાષ્પશ્ચાપિ વિનીતોડયં પૂજયામાસ તં ગુરુમ્ ।

ધૂપદીપૈશ્ચ નૈવેદ્યેઃ સુમનોભિઃ સુગન્ધિભિઃ ॥ ૧૯-૬૪ ॥

પગ્થોપચારમાર્ગેણ વિત્તશાઠ્યવિવર્જિતઃ ।

શુશ્રૂષયાડય સન્તોષ્ય મુદું લેભે પરં તદા ॥ ૧૯-૬૫ ॥

યસ્ય ચાનુગ્રહાદેવ મહર્ષે તત્ક્ષણાત્ કિલ ।

તસ્ય ચારિત્ર્યમાહાત્મ્યં વક્તું કેનેહ શક્યતે ॥ ૧૯-૬૬ ॥

ઇતિ તે કથિતં બ્રહ્મન્ વાષ્પસ્યારાધનં શુભમ્ ॥ ૧૯-૬૭ ॥

નારદ ઉવાચ -

પગ્થોપચારપૂજાં મે સક્લેપેણ સમીરણા ।

વદસ્વ યેન વિધિના સર્વમડ્ગલદા ભવેત્ ॥ ૧૯-૬૮ ॥

વાયુરુવાચ -

હારીતેન યથાડકારિ પૂજા ચ શાસ્ત્રવર્ત્મના ।

બાષ્પદ્વારા સમાસેન તત્તવાગ્રે વદામ્યહમ્ ॥ ૧૯-૬૯ ॥

અષ્ટાદ્રવ્યોદ્ભવં ગન્ધમેકલિંગાય ચાર્પયત્ ।

અક્ષતાંસ્તણ્ડુલાન્પશ્ચાત્ કાશ્મીરયુતમાદરાત્ ॥ ૧૯-૭૦ ॥

સમર્થ્ય પત્રપુષ્પાણિ ધૂપદીપૌ વિધાનતઃ ।

નિવેદ્ય ચાથ નૈવેદ્યં તદા ભક્ત્યા મહામુને ॥ ૧૯-૭૧ ॥

તોષયામાસ સ ગુરુ વાષ્પો વૈ દ્વિજસત્તમઃ ।

श्रूयतां मुनिशार्दूल श्रवणान्मनसः सदा ॥ १८-७२ ॥
 सन्तोषमेष्यति सदा नैवेद्यस्य य भक्षणे ।
 पायसं याथ संयावं लडुकाः पूरिका वटाः ॥ १८-७३ ॥
 भाण्डमण्डकनामानि क्षीरमोदकमेव य ।
 अपूपं पोलिका भाद्यं सोडाली घृतपूरकम् ॥ १८-७४ ॥
 सुभापूपकसंज्ञं य भाण्डकानि य धारिका ।
 भाण्डवर्तिकमिन्दूरं टूटिरीयकरञ्जकाः ॥ १८-७५ ॥
 कर्पूरनलिका यैव ललत्रासिकसंज्ञकम् ।
 सम्यङ्निष्पन्नरोटी य क्रेनसंज्ञं य मुर्मुर्म् ॥ १८-७६ ॥
 शाल्यन्नं कलमान्नं य गन्धशालिभवं तथा ।
 राजान्नं सञ्चसंज्ञं य यकोदर्यभिधं तथा ॥ १८-७७ ॥
 कामोदं श्वेतसंज्ञं य षष्टिकाद्यादिवौदनम् ।
 मुद्गदालिकया जातं निस्त्वयासूपमुत्तमम् ॥ १८-७८ ॥
 सत्वग्निः केवलैर्मुद्गैर्मध्यमं सूपमेव य ।
 कदापि न कृतं तेन वर्णिना बाष्पधीमता ॥ १८-७९ ॥
 तुवरीयण्डाकाद्यैश्च सूपधममुदाहृतम् ।
 तद्य (६) त्र न मया दृष्टं तस्य नैवेद्यभाजने ॥ १८-८० ॥
 गव्यं घृतं प्रशस्तं स्यात्सद्यः सन्ताप्य निर्मितम् ।
 तदेव य धनीभूतमुत्तमोत्तममुच्यते ॥ १८-८१ ॥
 माछिषं मध्यमं प्रोक्तमजादीनां तथाधमम् ।
 नानीतं तेन विप्रोण उत्तमास्ते न सर्वदा ॥ १८-८२ ॥
 यतुर्विधानि शाकानि प्रशस्तानि निवेदने ।
 ताडिते(तं)भर्जितं यैव रन्धितं बाष्पितं तथा ॥ १८-८३ ॥
 शिम्ब्यादिभिः कृलैः शाकैर्घृतपाकैश्च ताडितम् ।
 वर्णैः कृलैर्घृतैः पक्वैर्भर्जितं शाकौ(कं) उच्यते ॥ १८-८४ ॥
 शालिपर्पटकादीनि भर्जितं परियक्षते ।
 वास्तूकपत्रशाकादि रन्धितं परियक्षते ॥ १८-८५ ॥

कन्दाधा बाष्पिताः प्रोक्ताः शाकलेदा निवेदने ।
 तदपि प्रत्यक्षं दृष्टं भाजने य पृथक् पृथक् ॥ १९-८६ ॥
 नानीतं शुनं शाकं गुरुनैवेद्यकर्मणि ।
 अतिपक्वमपक्वं य पूतिदुर्गन्धवस्तु(त्तु) यत् ॥ १९-८७ ॥
 संस्कारहीनं विरसं रक्षितं मरियादितिः ।
 पानकानि य तत्रैव दृष्टानि मुनिसत्तम ॥ १९-८८ ॥
 शृणुष्वैकाग्रमनसा वक्ष्याम्युद्देशमात्रतः ।
 अम्बिकासम्भवं श्रेष्ठमेकभागस्तथाऽम्बिका ॥ १९-८९ ॥
 भागत्रयं तु भाण्डस्य मारीयस्त्रिशको मतः ।
 ओलायास्तु तथा भागश्चतुःषष्टिः प्रकल्पितः ॥ १९-९० ॥
 लवणस्य तथा भागः शतांशपरिकल्पितः ।
 तथा कर्पूरसंयुक्तं सुगन्धिसुमनांसि य ॥ १९-९१ ॥
 दत्त्वाऽथ वासयित्वाऽथ अष्टांशेन जलं पुनः ।
 निक्षिप्य तत्सामानीय गुरवे य समर्पितम् ॥ १९-९२ ॥
 अत्र पानकयोगं तु निम्बुष्वाद्यौ तथा यरेत् ।
 अम्बानि यानि वस्तूनि नारङ्ग्यादीनि तैरपि ॥ १९-९३ ॥
 द्राक्षाभर्जूरकादीनां मध्ये यिञ्च्यदितिमिश्रितम् ।
 अष्टमेन तु भागेन निम्बुनारङ्गकं तथा ॥ १९-९४ ॥
 कादले पानसे यैव पानककम अषडः ।
 तथा शिभरिणी दत्ता तत्प्रकारोऽधुनोच्यते ॥ १९-९५ ॥
 अनम्लं य तथा(दधि)ग्राह्यं निज्जलं स्फुटयेच्च तत् ।
 धनीभूतस्य दध्नश्च भागैकः शर्करा समा ॥ १९-९६ ॥
 आम्बिका विंशको भागो दुग्धभागश्चतुर्थकः ।
 मरिचस्य तथा भागो द्वात्रिंशच्चूर्णितस्य य ॥
 यतुःषष्टितमो भाग ओलायाः परिकल्पितः ॥ १९-९७ ॥
 सुशुद्धो धवले वस्त्रे सर्वमेतत्तु गालयेत् ।
 सुशीतले तथा स्थाने व्यञ्जनैर्वाजय वासितम् ॥ १९-९८ ॥

20.2 SadāŚiva સદાશિવ makes His appearance to Bāṣpa બાષ્પ and his Guru Hārīta ગુરુ હારીત. He instructs that should proceed to Bāṣpa બાષ્પ to Citrakūṭa ચિત્રકૂટ and Hārīta હારીત to Svarga સ્વર્ગ.

20.3 Bāṣpa બાષ્પ; in accordance with Vaikhānasa Dharma વૈખાનસ ધર્મ (i.e. of Vānaprastha વાનપ્રસ્થ, hands over the reins of his kingdom to his son and goes to ĀtharvaṇaGuru આથર્વણગુરુ in Nāgahrada નાગહરદ and requests him for Saṃnyāsa સંન્યાસ.

20.4 Hearing about the same, his son Bhoja ભોજ rushes to meet him. Bāṣpa બાષ્પ pacifies is son and thereafter conducts Guru Pūjana ગુરુ પૂજન.

20.5 There is description about NṛpaDharma/Rājadharmā નૃપધર્મ/રાજધર્મ, Saṃnyāsa સંન્યાસ and GuruParamparā ગુરુપરમ્પરા in that context.

20.6 SadāŚiva સદાશિવ, Īśvara ઈશ્વર, Rudra રુદ્ર, Viṣṇu વિષ્ણુ, Brahmā બ્રહ્મા, Nakulīśa નકુલીશ, Gaurīśa ગૌરીશ, Atrīśa અત્રીશ, Mitreśa મિત્રેશ, Kapilāṇḍa કપિલાણ્ડ, Siddhaśāsana સિદ્ધશાસન, Piṅgākṣa પિંગ્ગાક્ષ, Manuṣya મનુષ્ય, Puṣpadanta પુષ્પદન્ત, Śantanu શન્તનુ, Agasti અગસ્તિ, Durvāsā દુર્વાસા, Kauśika કૌશિક, Jaigīśa જૈગીશ, Kaunḍinya કૌણ્ડિન્ય, Bhairavāṣṭaka ભૈરવાષ્ટક, Oṃkāra ઓંકાર, Viśvanātha વિશ્વનાથ, Someśvara સોમેશ્વર, Vaśiṣṭha વશિષ્ઠ, Śakti શક્તિ, Parāśara પરાશર, Vyāsa વ્યાસ, Śuka શુક, Gauḍapāda ગૌડપાદ, Govinda ગોવિન્દ, Śaṅkarācārya શંકરાચાર્ય; and thereafter the 4 Maṭhāḥ ૪ મઠ: established by Śaṅkarācārya શંકરાચાર્ય and the GuruŚiṣyaParamparāગુરુ શિષ્ય પરમ્પરા are mentioned.

20.7 According to Ātharvaṇa Ācāraya આથર્વણ આચાર્ય, Rājā Bhoja રાજ ભોજ - the son of Bāṣpa બાષ્પ, conducted Guru Pūjana ગુરુ પૂજન every year. After a long time of his rule, he adopted YogaMārga યોગમાર્ગ and stayed at Ekalinga એકલિંગ until and where he breathed his last. The name of his Guru ગુરુ was Vedagarbha Muni વેદગર્ભ મુનિ.

નારદ ઉવાચ -

તતઃ કિમભવદ્વાયો બાષ્પસ્ય ચ વિશેષતઃ ।

શૃણ્વતો મે મનસ્તુષ્ટિરુપયાતિ કુતૂહલાત્ ॥ ૨૦-૧ ॥

સ ષડ્ગુણુ ગ્રીષ્માદિતપસા તોષિતસ્તદા ।

ઇત્યુક્તો ન ચ મર્યાદાં શ્રુતવાનહમાદિતઃ ॥ ૨૦-૨ ॥

વાયુરુવાચ -

સૂર્યોદયં સમારભ્ય ઘટિકાદશસડ્ક્રમાત્ ।

ऋतवः स्युर्वसन्ताधा ङ्यडोरत्रं दिने दिने ॥ २०-३ ॥
 वसन्तग्रीष्मवर्षाभ्यशरदृडेमन्तशैशिराः ।
 डेमन्तः शान्तिके प्रोक्तो वसन्तो वश्यकर्मणि ॥ २०-४ ॥
 शिशिरः स्तम्भने ज्ञेयो विद्वेषे ग्रीष्म हरितः ।
 प्रावृडुष्याटने ज्ञेयः शरन्मारण्डकर्मणि ॥ २०-५ ॥
 आविर्भूतोऽथ कलया परया स सदाशिवः ।
 उवाच वचनं प्रीत्या बाष्पं तद्गुरुमेव य ॥ २०-६ ॥
 गच्छ बाष्प स्वकं स्थानं चित्रकूटामिधं परम् ।
 एति श्रुत्वा वयस्तस्य प्राणमंश्च मुहुर्मुहुः ॥ २०-७ ॥
 डारीतोऽध्यगमत्स्वर्गमेकलिङ्गाभ्यनुज्ञया ।
 अथ बाष्पो गतस्तत्र चित्रकूटे सरत्कम् ॥ २०-८ ॥
 प्राकारतोरणैर्युक्तगोपुराट्टालमण्डितम् ।
 यतुर्द्धारिसमोपेतं दिव्यसोपानसंयुतम् ॥ २०-९ ॥
 नानाजनपदाकीर्णमापणारामसंवृतम् ।
 स्वज्ञात्यामथ योद्गाढ्य ऐकपत्नीप्रतेन य ॥ २०-१० ॥
 प्रत्युष्टे सोमपायी य ब्राह्मणैः सड भूमिपः ।
 स्वाश्रमोचितधर्मा ये ज्ञात्वा तान् प्रतिपालयन् ॥ २०-११ ॥
 मातृवत्परदारेषु लोष्टवत्परवस्तुनि ।
 पश्यन् सदैकलिङ्गात्मरूपं ध्यायंश्चयार सः ॥ २०-१२ ॥
 न्यायागतधनस्तद्भ्रतृजा धर्मेण पालयन् ।
 यड्ववर्ती य बुभुजे यान्यदृशाधिपानपि ॥ २०-१३ ॥
 स्वकीयवशमापाद्य स्ववीर्यैर्लौव वीर्यवान् ।
 राज्यं यकार सुमडदेकलिङ्गप्रसादजम् ॥ २०-१४ ॥
 प्रतिमासमथासाद्य शिवरात्रिदिनं य सः ।
 ऐकलिङ्गं समभ्यर्च्य परेऽडनि तु पारणाम् ॥ २०-१५ ॥
 विधाय गुरुणा साकं ब्राह्मणानपि भोजयन् ।
 उमामडेश्चराद्याभ्यैरिष्टमित्रैः सभन्धुभिः ॥ २०-१६ ॥

ब्रह्मचारिवनस्थैश्च यतिभिः सः सः भूमिपः ।
 पञ्चरात्रव्रतं कुर्वन् ज्ञानवान् प्रतिहारकः ॥ २०-१७ ॥
 भूत्वा द्वार्यन्थ देवस्य पार्श्वे तिष्ठति भृत्यवत् ।
 सुवर्णरत्नभूषितयष्टिकां स्वकरे दधत् ॥ २०-१८ ॥
 स्वमौद्ध्यं विहायाथ विनयेन समन्वितः ।
 सेवयामास नृपतिः स राज्यं परिपालयन् ॥
 स्वपत्निपुत्रभृत्यैश्च सामात्यो नृपतिः सदा ॥ २०-१९ ॥
 अयं कतिपर्यवर्षः कृतं राज्यमकण्टकम् ।
 गृहे वैभानसान् धर्मानायरन् स्थिरमानसः ॥ २०-२० ॥
 राज्यं दत्त्वा स्वपुत्राय आर्थांशमुपागतः ।
 भयन्द्रदिग्गजाभ्ये य वर्षे नागद्वे मुने ॥ २०-२१ ॥
 क्षेत्रे य भुवि विभ्याना(ते) स्वगुरोर्गुरुदर्शनम् ।
 यकार स समित्वाशिश्चतुर्थाश्रममाश्रयन् ॥ २०-२२ ॥
 परमेष्ठिगुरुः पश्चात् तथा काममादरात् ।
 पृष्टः सविनयं पुत्र(त्रः) किमागमनकारणम् ॥ २०-२३ ॥
 साम्प्रतं तव देशेऽत्र निर्विघ्नं वर्तते भव ।
 प्रजं सर्वप्रयत्नेन पास्यनिर्विण्णतो यतः ॥ २०-२४ ॥
 एति श्रुत्वा मुनेर्वाक्यं बाष्पराज उवाच तम् ।
 प्रश्रयाद्दिनयेनैव स्तुत्वा नत्वा पुनः पुनः ॥ २०-२५ ॥
 आनन्दबाष्पं मुञ्चन् स कृताञ्जलिपुटस्तथा ।
 बाष्प उवाच -
 त्वदीयकृपया ब्रह्मन् सर्वतः सुभमस्ति हि ।
 राज्यं प्रशासितं सम्यग् विज्ञप्तुं किञ्चिदागतः ॥ २०-२६ ॥
 राज्याभिषेकं भोजाय कारयित्वा विधानतः ।
 तस्मै समर्थं सर्वस्वं यतुर्थाश्रमकाङ्क्षया ॥ २०-२७ ॥
 अत्रागतो ज्येष्ठं ब्रह्मन् मा विलम्बं कुरु प्रभो ।
 संसारः स्वप्नतुल्यो हि हृदि ज्ञात्वा विचारतः ॥ २०-२८ ॥
 भवदन्तिकमायातः संसाराद्बुद्धुर प्रभो ।

वायुरुवाय -

तं तथाविधमालक्ष्य प्रोवाय मुनिसत्तमः ॥ २०-२९ ॥

मुनिरुवाय -

आत्ये वयसि किं तात यतुर्थाश्रममीडसे ।

राज्यं सुङ्क्ष्वाधुना प्राप्तमेकलिङ्गप्रसादजम् ॥ २०-३० ॥

किन्तु साम्प्रतमेतद्धि राज्यं सुङ्क्ष्व समीडितम् ।

त्वयैव प्रार्थितं पूर्वमित्युक्त्वा स मडामुनिः ॥ २०-३१ ॥

वायुरुवाय -

प्रडसन् तत्परीक्षार्थं मौनमास्थाय संस्थितः ।

तद्वाक्यश्रवणार्थं तु राजोवाय प्रसन्नधीः ॥ २०-३२ ॥

आष्य उवाय -

दृढतं मेऽथ जानन् वै किमितीड विडम्बनम् ।

त्वत्पादावेव सेवे(ऽ)डमिति निश्चित्य वै मया ॥ २०-३३ ॥

सर्वं सुक्तं मया ब्रह्मन् त्वत्प्रसादादितिडैव डि ।

स्थास्याभ्यत्रैव त्वत्पादावनुध्यायन् मडामुने ॥ २०-३४ ॥

सूत उवाय -

ठिति श्रुत्वा तु तद्वाक्यं आष्यस्य य मडात्मनः ।

तथेत्युक्त्वा तु मुनिना तस्मै संन्यासमादरात् ॥ २०-३५ ॥

आश्रमादाश्रमं गच्छेदिति वेदविदां वयः ।

दृदि सञ्चिन्त्य स मुनिः स्वशिष्यं प्रत्यभाषत ॥ २०-३६ ॥

अथर्वाङ्गिरस उवाय -

वेदमित्रास्य आष्यस्य संन्यासाधिगतस्य य ।

अष्टब्राह्मादिडकर्माणि विरजडोममेव य ॥ २०-३७ ॥

डियतां मम वाक्यात्तु मा विलम्बं कुरुष्व डि ।

वायुरुवाय -

तथैव तेन सुधिया वर्णिना ब्रह्मयाशिणा ॥ २०-३८ ॥

कृतं तत्तत्विधानोक्तं ब्राह्मणैः सड सोऽथ वै ।

अथर्वा तमथाडूय आष्यं संन्यासमिच्छुकम् ॥ २०-३९ ॥

તત્ત્વમસ્થાદિવાક્યેન મુનિના તેન બોધિતઃ ।
 તતો બાષ્પેણ યતિના બહુકાલમિહૈવ સઃ ॥ ૨૦-૪૦ ॥
 અયાચ્યવૃત્તિમાલમ્ય આથર્વેણ સહૈવ તુ ।
 એકલિંગં હૃદિ ધ્યાયન્ ધર્મસંરક્ષણાય ચ ॥ ૨૦-૪૧ ॥
 અવસ્થિતિ મઠે યાત્ર વેદાન્તશ્રવણાદિના ।
 અકરોન્મતિમાન્ વિદ્મન્નેતસ્મિન્નન્તરે પુનઃ ॥ ૨૦-૪૨ ॥
 રાજા ભોજશ્ચ તચ્છૃત્વા પિતુઃ સંન્યાસકારણમ્ ।
 મહત્યા ચિન્તયાડડકાન્તઃ પિતુ દર્શનલાલસઃ ॥ ૨૦-૪૩ ॥
 સત્વરઃ સ સમાયાત એકલિંગસ્ય સન્નિઘૌ ।
 એકલિંગં સમભ્યર્ચ્ય સ્તુત્વા નત્વા પ્રહર્ષતઃ ॥ ૨૦-૪૪ ॥
 પિતુરન્તિકમાગત્ય તદ્ગુરું વિનયેન ચ ।
 પ્રણમ્યાશ્રૂણિ મુગ્ધ્યન્ સ પિતરં યતિરૂપિણમ્ ॥ ૨૦-૪૫ ॥
 કિં કૃતં ભો મહારાજ યતુર્થાશ્રમમાશ્રિતમ્ ।
 તદિદં મે મહદ્દુઃખમુત્પન્નં સામ્પ્રતં પ્રભો ॥ ૨૦-૪૬ ॥
 કિં કરોમિ ક્વ ગચ્છામિ યેન મે વચ્ચિતઃ પિતા ।
 સૂત ઉવાચ -
 લપન્તમીદૃશં બાષ્પઃ શનૈરાશ્વાસ્ય ચાત્મજમ્ ।
 વેદાન્તશાસ્ત્રવિજ્ઞાનકૃલાકાઙ્કી ણ્યહં સુત ॥ ૨૦-૪૭ ॥
 અતઃ શિવપદં ધ્યાયન્ પ્રજેડહં શિવમાદરાત્ ।
 બ્રાહ્મણાઃ પ્રવ્રજન્તીતિ શ્રુતિ(તં) વાક્યં ત્વયૈવ હિ ॥ ૨૦-૪૮ ॥
 પારાથણં પ્રકુરુતે(ષે) તર્હિં વિસ્મૃતવાનસિ ।
 સ્વધર્મવિદ્વિશેષેણ મૈવં વક્તુમિહાર્હસિ ॥ ૨૦-૪૯ ॥
 ઇતીદૃગ્વચનં શ્રુત્વા તૂષ્ણીમાસ સવિસ્મયઃ ।
 તતઃ શ્રીપાદનામ્નાડથ નિત્યાનન્દાશ્રમા ઇતિ ॥ ૨૦-૫૦ ॥
 ખ્યાતિરાવિરભૂતસ્માદ્બાષ્પરાજ ઇતિ શ્રુતમ્ ।
 તતઃ સોડથર્વણસ્તં તુ ભોજરાજાનમ(યા)બ્રવીત્ ॥ ૨૦-૫૧ ॥
 ચિન્તયા મ્લાનવદનમુત્તિષ્ઠોત્તિષ્ઠ ભૂમિપ ।
 આષાઢીપૂર્ણિમાયાં વૈ સમ્મારાનાનય પ્રભો ॥ ૨૦-૫૨ ॥

गुडुलां पूजनं कार्यं व्यासभुङ्गया यतींस्तथा ।
 पूजनाद्भर्षपर्यन्तं निर्विघ्नं ते भविष्यति ॥ २०-५३ ॥
 प्रत्यष्टं त्वत्पिताऽप्यत्र व्यासपूजार्थमादरात् ।
 सम्भारानानयामास त्वमध्येतत् समाचर ॥ २०-५४ ॥
 षति तस्य वयः श्रुत्वा भोजस्तमनु पृष्टवान् ।
 भोज उवाच -
 को गुरुः पूजनं कीदृग्विशेषेण प्रशंस मे ॥ २०-५५ ॥
 तच्छ्रुत्वाऽहं तथा कुर्यां यथा शक्या सद्येव हि ।
 भूतानां येऽधिपतयो विशिभासः कपर्दिनः ॥ २०-५६ ॥
 श्रुत्याऽप्युदाहृता यस्मात् पूज्यत्वेनैव द्देहिनाम् ।
 आथर्वण उवाच -
 शृणुष्यावहितो राजन् यन्मां त्वं परिपृच्छसि ॥ २०-५७ ॥
 तदहं कथयिष्यामि समासेन विबुद्धये ।
 गुरुः सदाशिवत्वाद्यै पश्चादीश्वरसंज्ञकः ॥ २०-५८ ॥
 रुद्रो विष्णुस्ततो ब्रह्मा नकुलीशाभिधः परः ।
 गौरीशसंज्ञकस्तस्मादत्रीशो मुनिवन्दितः ॥ २०-५९ ॥
 मित्रेशः कपिलाण्डश्च सिद्धशासनसंज्ञिकः ।
 पिङ्गाक्षश्च मनुष्यश्च पुष्पदन्ताभिधस्तथा ॥ २०-६० ॥
 शन्तनोऽगस्तिसंज्ञश्च दुर्वासाभ्यस्तथैव य ।
 कौशिकोऽन्यस्ततः प्रोक्तो जैगीशो नामतः परः ॥ २०-६१ ॥
 प्रतायार्यस्तु कौण्डिन्यो भैरवाष्टकसंज्ञितः ।
 ओङ्कारो विश्वनाथश्च ततः सोमेश्वराभिधः ॥ २०-६२ ॥
 वशिष्ठः शक्तिसंज्ञश्च ततः पाराशराभिधः ।
 व्यासः शुक्रस्ततो गूढपादगोविन्दसंज्ञकः ॥ २०-६३ ॥
 ततः श्रीशङ्कराचार्यः कलावाचार्यं हरितः ।
 तच्छिष्याश्चैव यत्वारः सम्प्रदायप्रवर्तकाः ॥ २०-६४ ॥
 विश्वरूपः पद्मपादस्त्रोटकाचार्यं भवे य ।
 उस्तामलकसंज्ञश्च यतुर्थः परिकीर्तितः ॥ २०-६५ ॥

મઠસ્તુ શારદા ચેતિ પ્રથમઃ પરિકીર્તિતઃ ।
 દ્વારકા ક્ષેત્રમિત્યાહુઃ પશ્ચિમાયાં તથા દિશિ ॥ ૨૦-૬૬ ॥
 સિદ્ધેશ્વરો દેવતાડત્ર ભક્તાનાં સિદ્ધિદઃ સદા ।
 ભદ્રકાલીતિ તત્રાસ્તિ ગોમતી સરિતાં વરા ॥ ૨૦-૬૭ ॥
 તત્ર ખ્યાતો વિશ્વરૂપસ્તથૈવાચાર્યતાં ગતઃ ।
 તસ્મિન્પુત્રૌ દ્વૌ મહાપ્રાણૌ તીર્થાશ્રમાવિતિ સ્મૃતૌ ॥ ૨૦-૬૮ ॥
 નન્દશ્ચ બ્રહ્મચારીતિ તત્સેવાયાં પ્રકલ્પિતઃ ।
 સમ્પ્રદાયઃ કીટવારઃ પ્રથમં પરિકીર્તિતઃ ॥ ૨૦-૬૯ ॥
 ગોવર્ધ્નમઠો નામ દ્વિતીયઃ પરિકીર્તિતઃ ।
 પુરુષોત્તમ ઇતિ ક્ષેત્રં પૂર્વસ્થાં દિશિ ભૂપતે ॥ ૨૦-૭૦ ॥
 જગન્નાથો દેવતાડત્ર દેવી તુ વિમલા મતા ।
 મહોદધિસ્તીર્થરાજઃ પદ્મપાદસ્તથા મુનિઃ ॥ ૨૦-૭૧ ॥
 તસ્મિન્પુત્રૌ દ્વૌ વનારણ્યૌ ચૈતન્યબ્રહ્મચાર્યથ ।
 તત્સેવાયાં સ્મૃતસ્તત્ર ભોગવાર ઇતિ સ્ફુટમ્ ॥ ૨૦-૭૨ ॥
 તૃતીયસ્તુ મઠો જ્યોતિઃ સ્થિતં(તશ્)ચોત્તરતો દિશિ ।
 ક્ષેત્રં વૈ બદરી પ્રોક્તં દેવો નારાયણઃ સ્મૃતઃ ॥ ૨૦-૭૩ ॥
 પુણ્યકરીતિ દેવી વાડલકનન્દા સરિત્ સ્મૃતા ।
 ત્રોટકાચાર્યસંજ્ઞાશ્ચ સમ્પ્રદાયપ્રવર્તકઃ ॥ ૨૦-૭૪ ॥
 તસ્ય શિષ્યાસ્રયઃ પ્રોક્તા ગિરિપર્વતસાગરાઃ ।
 સ્વરૂપબ્રહ્મચારીતિ તત્સેવાયાં પ્રકલ્પિતઃ ॥ ૨૦-૭૫ ॥
 ચતુર્થઃ શ્રીગિરિમઠો ચામ્યાં દિશિ તુ સંસ્થિતં(તઃ) ।
 રામેશ્વરો દેવતાત્ર આદિવારાહ એવ ચ ॥ ૨૦-૭૬ ॥
 કામાક્ષીતિ મહાદેવી ભક્તાનાં સર્વદાયિની ।
 હસ્તામલક આચાર્ય આચારસ્ય પ્રવર્તકઃ ॥ ૨૦-૭૭ ॥
 તસ્મિન્પુત્રૌ ત્રયઃ પ્રોક્તાઃ સરસ્વતીતિ ભારતી ।
 તૃતીયસ્તુ પુરી ચેતિ બ્રહ્મચાર્યપિ શૃણ્વથ ॥ ૨૦-૭૮ ॥
 પ્રકાશ ઇતિસંજ્ઞાશ્ચ બ્રહ્મચાર્યપ્રવર્તકઃ ।
 તેષાં શિષ્યા ઇતિ પ્રોક્તા દશસંજ્ઞા યથાક્રમાત્ ॥ ૨૦-૭૯ ॥

यतुर्थुगङ्गमेणैव पारम्पर्यमुदाहृतम् ।
 युगभेदेन ते वयि सङ्क्षिप्य शृणु मद्भयः ॥ २०-८० ॥
 कृते ज्ञानप्रदः सत्यस्त्रेतायां दत्त अेव य ।
 द्वापरे व्यासनामा तु कवी शङ्करनामधृक् ॥ २०-८१ ॥
 सत्यो ब्रह्मा उरिर्दत्तो व्यासो रुद्रः प्रकीर्तितः ।
 शङ्करः सविता साक्षादीश्वराः सर्व अेव ते ॥ २०-८२ ॥
 युगे युगे प्रल्लस्य ज्ञानस्योद्धरणाय वै ।
 श्रुतिस्मृत्यर्थबोधाय पाषाण्डनिधनाय य ॥ २०-८३ ॥
 अध्यात्मशास्त्रविज्ञास्यै लोकानुग्रहकारणात् ।
 अवतारांश्चकारासावीश्वरः परमेश्वरः ॥ २०-८४ ॥
 सत्यः सुमेधसाद्(सो)ब्रह्मा पुत्रभावमुपागतः ।
 अत्रेर्दत्त शक्तिपुत्रः सुतो व्यासः प्रकीर्तितः ॥ २०-८५ ॥
 विष्णुतेजाःसुतः साक्षात् शङ्करः परिकीर्तितः ।
 रुद्रो व्यास इति प्रोक्तो यस्मात्तस्मानृपात्मज ॥ २०-८६ ॥
 रुद्ररूपो गुरुः साक्षाद्भक्त्या पूजो समाचर ।
 अतः कलौ विशेषेण व्यासपूजो भिना भवेत् ॥ २०-८७ ॥
 विघ्नबाहुल्यमेतत् ते श्रावितं विघ्ननाशनम् ।
 वायुरुवोय -
 इति गुरुवयः श्रुत्वा भोजो नाम्ना महीपतिः ॥ २०-८८ ॥
 तथैव विधिना पश्चात् सम्भारानुपगृह्य य ।
 आथर्वणायार्थपार्श्वे स्थाप्य पूजो तथाऽऽचरत् ॥ २०-८९ ॥
 ततः स्वपितरं नत्वा सम्पूज्य य विधानतः ।
 प्रत्यष्टं वार्षिकीं पूजो स्वकरेणैव चाकरोत् ॥ २०-९० ॥
 बाष्पोण यद्यदादिष्टं तत्तथैव समाचरन् ।
 राज्यं यकार स नृपः प्रजो सम्यगनुत्तमाम् ॥ २०-९१ ॥
 वद्धुयन् धर्ममर्यादां बाष्पधर्मान् समाचरन् ।
 समुद्रं इव गाम्भीर्ये धैर्येण छिमवानिव ॥ २०-९२ ॥

રામેણ સદૃશો વીર્યે વિષ્ણુના સદૃશઃ સ વૈ ।

સમઃ સમવિભક્તાઙ્ગઃ સ્નિગ્ધવર્ણઃ પ્રતાપવાન્ ॥ ૨૦-૯૩ ॥

પીનવક્ષો વિશાલાક્ષો લક્ષ્મીવાન્ સમિતિગ્જયઃ ।

ધર્મજ્ઞશ્ચ કૃતજ્ઞશ્ચ સત્યવાક્યો જિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૨૦-૯૪ ॥

આજાનુહસ્તઃ સુશિરાઃ સુલલાટઃ સુવિક્રમઃ ।

એવં સ બાષ્પતનયો ભોજનામાડતિવિશ્રુતઃ ॥ ૨૦-૯૫ ॥

નીતાઃ શતં સમાસ્તત્ર ચિત્રકૂટેતિભૂધરે ।

વાહ્યૈ વયસિ સોડપ્યેવં યોગમાર્ગમુપાશ્રિતઃ ॥ ૨૦-૯૬ ॥

વેદગર્ભમુનેઃ પાર્શ્વમવલમ્બ્ય સુતોત્તમ ।

રાજયં સમર્પ્ય વિધિના રાજ્યાર્હું મુનિસત્તમ ॥ ૨૦-૯૭ ॥

એકલિંગમથાગત્ય ત્યક્તં સ્વીયં કલેવરમ્ ।

ઇતિશ્રીભોજરાજસ્ય ચાખ્યાનં સમ્યગીરિતમ્ ।

પઠનાચ્છુવણાન્નિત્યં શિવલોકમવાપ્નુયાત્ ॥ ૨૦-૯૮ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે બાષ્પાન્વયે વિશોડધ્યાયઃ । ૨૦ ॥

અથૈકવિંશોડધ્યાયઃ । બાષ્પાન્વયમ્ ।

21.1 Upon being requested by Nārada નારદ about son of Rājā Bhoja રાજા ભોજ, Vāyu વાયુ says that his name was Suṣamāṇa સુષમાણ and that he too of his own accord gave up his reign, took to Saṃnyāsa સંન્યાસ and merged in Ekaliṅga એકલિંગ.

Saṃnyāsa સંન્યાસ is extolled in this chapter.

21.2 Son of Suṣamāṇa સુષમાણ was Govinda ગોવિન્દ and he was very Dhārmika અતિધાર્મિક and has been hailed as Nārāyaṇa Avatāra નારાયણ અવતાર. Govinda ગોવિન્દ had received mantra મન્ત્ર from Ekaliṅga એકલિંગ Himself at the age of seven. The Mantra મન્ત્ર and Dhyāna ધ્યાન are described in detail. Suṣamāṇa સુષમાણ was very pleased with his son's achievement in these terms.

નારદ ઉવાચ -

વેદગર્ભ ઇતિ પ્રોક્તઃ કોડસૌ યસ્યાશ્રયં ગતઃ ।

બાષ્પરાજસુતઃ શ્રીમાન્ રાજા ભોજોડતિવિક્રમઃ ॥ ૨૧-૧ ॥

वायुरुवाय -

पूर्वमेव मयाभ्यातं डारीतस्य गुरुः स वै ।

ब्रह्मथर्याश्रमादेव परिब्राजक ँत्युत ॥ २१-२ ॥

अेकलिङ्गं स्मरन्तः स्वधर्ममनुपालयन् ।

आथर्वणस्य शिष्योऽसौ गुरुसेवापरः सदा ॥ २१-३ ॥

ब्रह्मथर्याश्रमादेव गृहीभूत्वा वनात्ततः ।

अेकलिङ्गाभ्यनुज्ञातो डारीतोऽगादिवं जवात् ॥ २१-४ ॥

सूत उवाच -

ँति तद्दाड्यमाकण्यं नारदः पर्य(रि)पृष्टवान् ।

देवर्षिरपि सर्वं तज्ज्ञानंल्लोकार्थम्मादरात् ॥ २१-५ ॥

नारद उवाच -

भोजस्य राज्ञस्तनयः कथं पृथ्वीं शशास ँ ।

नाम किं तस्य भूपस्य वार्णयस्व समीरण ॥ २१-६ ॥

तत्सन्ततिरभूत् कीदृगिति मे पृथतः प्रभो ।

सर्वज्ञोऽसि तथा तस्य पराङ्कममतो मडत् ॥ २१-७ ॥

बाष्पस्य द्विजवर्यस्य शृण्वंस्तुमिं न याप्नुयाम् ।

वायुरुवाच -

नामकर्मसमारम्भे तस्य पौत्रस्य भूपतेः ॥ २१-८ ॥

ज्योतिर्विदस्तथाडूय किं नामास्य भविष्यति ।

ँति बाष्पेण सम्पृष्टास्ते सर्वेऽप्य्युरादरात् ॥ २१-९ ॥

राजन् पौत्रस्य ते नाम सुषमाण ँति स्फुटम् ।

भ्यातिमेष्यति भूयस्ते शोभनश्चेति नामतः ॥ २१-१० ॥

सुषुमा परमा शोभा शोभनोऽयं य सर्वतः ।

वेदवेदाङ्गसम्पन्नो धार्मिकः सत्यराङ्कमः ॥ २१-११ ॥

समुद्रवलयं पृथ्वीं भोक्षिष्यति मडायशाः ।

तव वंशाग्रणीर्भूत्वा पुत्रपौत्रादिकैर्युतः ॥ २१-१२ ॥

वाञ्जि(ज)पेयादिकृदयं याङ्गिकः शरदां शतम् ।

भुक्त्वा राजयं मडाराजन्नेकलिङ्गप्रसादजम् ॥ २१-१३ ॥

ત્રિકાલજ્ઞાનસમ્પન્નઃ ક્ષાત્રધર્મપરાયણઃ ।
 કાશ્યપાનાં કુલે જાતો ભવાન્તરકલાન્યદન્ ॥ ૨૧-૧૪ ॥
 ઇહ જન્મનિ ભુક્ત્વા તુ તતઃ શિવપદં પુનઃ ।
 પ્રાપ્નોતીત્યત્ર સન્દેહો ન મનાગપિ વિદ્યતે ॥ ૨૧-૧૫ ॥
 ઇતિ તેષાં વચઃ શ્રુત્વા બાષ્પઃ પૌત્રસ્ય હર્ષતઃ ।
 સુવાર્ણરત્નવાસાંસિ ગોગજાશ્વાદિમાહિષમ્ ॥ ૨૧-૧૬ ॥
 ગ્રામાંશ્ચ બ્રાહ્મણાગ્ર્યેભ્યો દદૌ બન્દિજનાય ચ ।
 ચારણાગ્રેસરેભ્યશ્ચ રત્નાનિ વિવિધાનિ ચ ॥ ૨૧-૧૭ ॥
 સોડપિ કાલેન શનકૈરારાધ્યાશુ સ્વકં પરમ્ ।
 એકલિંગં ચ સુધિયા વેદગર્ભસ્ય સન્નિધૌ ॥ ૨૧-૧૮ ॥
 પિતૃપૈતામહાન્ ધર્માન્ જ્ઞાત્વા વેદોક્તકર્મણા ।
 એકપત્નીવ્રતેનૈવ ગાર્હસ્થ્યં ધર્મમાચરન્ ॥ ૨૧-૧૯ ॥
 માસિ માસિ સમાગમ્ય એકલિંગં તથા ગુરુમ્ ।
 સમ્પૂજ્ય સ્વયમેવાથ પટ્ટરાજીયુતઃ પ્રભુઃ ॥ ૨૧-૨૦ ॥
 પચ્ચરાત્રવ્રતં કુર્વન્ ભૂશાયી વિજિતેન્દ્રિયઃ ।
 સ્વપુત્રપૌત્રકૈર્યુક્તસ્ત્રિકાલં ધર્મતત્પરઃ ॥ ૨૧-૨૧ ॥
 ષષ્ઠેડહનિ તુ સમ્પૂજ્ય તમાપૃચ્છ્ય ચ સદ્ગુરુમ્ ।
 ઉપાનધાનહીનોડસૌ ગમનાગમને સદા ॥ ૨૧-૨૨ ॥
 એકલિંગસમીપે સ રાજા ભૃત્ય ઇવાપરઃ ।
 દૂરતશ્છત્રયાનાદિસેનાં ચ વિસૃજન્ સદા ॥ ૨૧-૨૩ ॥
 ગુરોરગ્રે સ્વમૌહૃત્યં મુક્ત્વાયાત્યુપહારધૃક્ ।
 પુત્રપૌત્રાદિપત્ન્યા ચ વિનયેન મહીપતિઃ ॥ ૨૧-૨૪ ॥
 એકલિંગસ્ય સામીપ્યં મુક્ત્વા યાતિ યદા તદા ।
 રાજચિહ્નાનિ સન્ધાર્ય વિ(વ્ય)રાજત્સ્વં નિકેતનમ્ ॥ ૨૧-૨૫ ॥
 પ્રવિશ્ય સર્વદા બ્રહ્મન્ સ રાજા પિતૃશાસનાત્ ।
 રાજ્યં પ્રશાસ્તિ ભૂપાલો રાજધર્માનનુસ્મરન્ ॥ ૨૧-૨૬ ॥
 એવં બહુત્થ (બહવોડ)ગ(મ)-વર્ષાસ્તસ્મિન્ શાસતિ ભૂપતૌ ।
 તતઃ સોડપિ વિહાયાશુ રાજલક્ષ્મીં યદૃચ્છ્યા ॥ ૨૧-૨૭ ॥

कृच्छ्रैश्चान्द्रायणैरन्यैरसङ्ख्येयैर्नैः शुभैः ।
 पत्न्या साकं तपः कृत्वा वानप्रस्थाश्रमोच्यितम् ॥ २१-२८ ॥
 ब्राह्मणैः सङ्घर्षः स्वधर्ममनुपालयन् ।
 अग्निहोत्रक्रियां त्यक्त्वा वर्षे द्वादशमे गते ॥ २१-२९ ॥
 भार्यापुत्राण्यथा चैव यतुर्थाश्रममाप सः ।
 ततः स्वल्पेन वयसा अेकलिङ्गे लयं गतः ॥ २१-३० ॥
 संन्यासमहिमा वक्तुं को वा जानाति तत्पतः ।
 (संन्यासमहिमानं को वक्तुं जानाति तत्पतः ।)
 श्रुतिरेवं तथा वक्ति न्यास अेवात्परे(त्मनश्)ययत् ॥ २१-३१ ॥
 यत्र सात्त्विकधर्मा ये राजसास्तामसा न वै ।
 तेषां धर्मा मया सम्यक्तुभ्यमत्र प्रकाशिताः ॥ २१-३२ ॥
 संन्यस्यन्तं द्विजं दृष्ट्वा स्थानाभ्यलति भास्करः ।
 अयं मे मण्डलं भित्त्वा परं ब्रह्माधिगच्छति ॥ २१-३३ ॥
 देवताप्रतिमां दृष्ट्वा यति दृष्ट्वैकदण्डिनम् ।
 न नमेदपि कायेन ब्रह्मला स निगद्यते ॥ २१-३४ ॥
 यतीनां पुरतो मोडादुभ्यासनगताश्च ये ।
 मडापातकिनस्ते वै सङ्गं तेषां न कारयेत् ॥ २१-३५ ॥
 एति राजाश्च तस्याथ सुषमाणस्य धीमतः ।
 यस्मिन् द्विजवर्यस्य यः शृणोति सुभक्तितः ॥ २१-३६ ॥
 श्रावयेद्भाणस्य मतिमान्सर्वकामानवाप्नुयात् ।
 भाष्यस्य राजधानी सा विष्णोरिव यथा शुभा ॥ २१-३७ ॥
 श्रवणात्पठनाद्भाणसि शिवपार्श्वत्वमाप्नुयात् ।
 एति नारद यत्पृष्टं तत्सर्वं कथितं मया ॥ २१-३८ ॥
 किमन्यत्पृष्टुकामोऽसि तदिदानीं वदस्व मे ।
 तवाज्ञातं तु नास्त्येव तथापि लोकोत्तरे ॥ २१-३९ ॥
 पृच्छसीति य मे ज्ञातं तद्भवान्वक्तुमर्हसि(ति) ।
 नारद उवाच -

પિતર્યુપરતે વાયો તત્સૂનુઃ કિમકારિવાન્(વૈ) ॥ ૨૧-૪૦ ॥

નામ્ના સોડપિ કથં ખ્યાતસ્તદ્ધર્માનાશુ શંસ મે ।

સર્વજ્ઞોડસિ મહાબાહો સંશયં છિન્ધિ મેડનઘ ॥ ૨૧-૪૧ ॥

વાયુરુવાચ -

નામ્ના ગોવિન્દ ઇત્યાસીદ્વિજશ્રેષ્ઠોડતિધાર્મિકઃ ।

દયાવાનનસૂયશ્ચ યજ્ઞક્રુદ્ધાર્મિકાગ્રણીઃ ॥ ૨૧-૪૨ ॥

પિતૃપૈતામહાન્ ધર્માન્ સંરક્ષન્ પૃથિવીમિમામ્ ।

પાલયાયાસ ધર્માત્મા યથા વિષ્ણુરિવાપરઃ ॥ ૨૧-૪૩ ॥

હર્ષાદ્યોડતોલયત્ સ્વીયં કલત્રં શિશુભિઃ સહ ।

સુવર્ણરત્નવૈડુર્યૈર્બ્રાહ્મણોભ્યો હ્યદાત્તતઃ ॥ ૨૧-૪૪ ॥

પ્રતિવર્ષં સ ભૂપાલ એકલિંગસ્ય સન્નિધૌ ।

નિત્યં તથૈકલિંગસ્ય પ્રીતયે રત્નકાગ્ચનૈઃ ॥ ૨૧-૪૫ ॥

કુસુમાનિ વિનિર્માય પૂજયામાસ સ પ્રભુઃ ।

નવરત્નૈર્વિનિર્માય ભૂષયામાસ ભૂષણૈઃ ॥ ૨૧-૪૬ ॥

એકલિંગં તથા દેવીં ભક્તિતઃ પર્વતાત્મજામ્ ।

ઉમામહેશ્વરપ્રીત્યૈ દમ્પતીનપિ સર્વદા ॥ ૨૧-૪૭ ॥

મિષ્ટાન્નૈર્ભોજયામાસ સહસ્રં ભૂરિતૈજસઃ ।

બ્રાહ્મણાન્ સ નૃપો બ્રહ્મન્ દક્ષિણાભિર્વિશેષતઃ ॥ ૨૧-૪૮ ॥

એકલિંગસ્ય પુરતઃ સરસીન્દ્રાપ્થકેડનિશમ્ ।

નિત્યં વ્રતમિમં તસ્ય ગોવિન્દસ્ય ચ નારદ ॥ ૨૧-૪૯ ॥

બ્રાહ્મણક્ષત્રિયાદીંશ્ચ સ્વસ્વધર્મે પ્રવર્તયન્ ।

સ્વયં તથાવિધો ભૂત્વા બ્રહ્મણ્યો બ્રાહ્મણપ્રિયઃ ॥ ૨૧-૫૦ ॥

ધનુર્વેદસ્ય યદ્દુહ્યં પ્રાપ્તવાન્ શકુરાત્પ્રભુઃ ॥

સ યદા યાતિ સામીપ્યે એકલિંગસ્ય પાર્થિવઃ ॥ ૨૧-૫૧ ॥

આવિર્ભૂત્વા(ય)વચસ્તં તુ બોધયન્ પ્રીતમાનસઃ ।

દાર્ષદં લિંગમાસ્થાય શિવનાભમયં મહત્ ॥ ૨૧-૫૨ ॥

ચતુરસ્રાત્મિકાયાં તુ વેદ્યાં મધ્યેડગ્રતઃ સ્થિતઃ ।

नो वदत्येकलिङ्गोऽपि छिताछितमनन्यधीः ॥ २१-५३ ॥

नारद उवाच -

कथं स ऐकलिङ्गोऽपि नान्येषां दृष्टिगोचरः ।

गोविन्दस्यैव भवता विशेषेणोऽहं गोचरः ॥ २१-५४ ॥

छत्युक्तं यत्त्वया वायो कारणं तत्र कथ्यताम् ।

गोविन्दस्यैकलिङ्गस्य परस्परमभूत्किल ॥ २१-५५ ॥

सभ्यत्वं यात्र नान्येषां सेव्यसेवकयोस्तयोः ।

किञ्च तेनेऽहं प्रभुणाऽऽचरितं तस्य कथ्यताम् ॥ २१-५६ ॥

वायुरुवाच -

श्रूयतां मुनिशार्दूल वक्ष्यमाणं मडादभुतम् ।

यस्य स्मरणमात्रेण ज्ञानं स्यादीशज्ज्वयोः ॥ २१-५७ ॥

नारायणोऽथ भगवान् ऐकलिङ्गाज्ञया प्रभुः ।

बाष्पान्वये समुत्पन्नो धर्मसंरक्षणाय च ॥ २१-५८ ॥

विनाशाय च दुष्टानां साधूनां पालनाय वै ।

अतोऽत्र ज्ज्वरुपेण ऐकलिङ्गामपूजयन् ॥ २१-५९ ॥

स्वप्रलब्धममुं मन्त्रं जपन् सम्यग्विधानवित् ।

शिवेन सऽहं मित्रत्वमाप सेवाकलं तदा ॥ २१-६० ॥

ततः स्वकुलमार्गेण शिवे लयमवाप सः ।

यतुर्थाश्रमधर्मा ये ब्राह्मणानां युगे युगे ॥ २१-६१ ॥

विछितायारयुक्तः सन् ज्ञानाग्निदग्धकिट्विषः ।

छति ते कथितं ब्रह्मन् किमन्यच्छ्रोतुमर्हसि ॥ २१-६२ ॥

नारद उवाच -

स्वप्रलब्धं कथं मन्त्रं जमवानिऽहं सुव्रत ॥

विधानमपि तत्सर्वं कुतः प्राप्त महीभर्ता ॥ २१-६३ ॥

वायुरुवाच -

जन्मतः सप्तमे वर्षे मौञ्ज्ज्वलनकर्मणि ।

पितृरुपेण यागत्य स्वोत्सङ्गे विनिवेश्य च ॥ २१-६४ ॥

ऐकलिङ्गः स भगवान् तं शिशुं प्रत्यभाषत ।

વત્સ ગોવિન્દ ભૂયસ્ત્વમિમં મન્ત્રં પ્રજાપ્ય ચ ॥ ૨૧-૬૫ ॥

પરં મુદમવાપ્યાત્ર ચિત્રકૂટાધિપો ભવ ।

ઇત્યુક્ત્વા દક્ષકર્ણો તુ તારં હંસૌમિતીર્ય ચ ॥ ૨૧-૬૬ ॥

ક એ ઇ લે તિ સમ્પ્રોચ્ય ઢ્રીમિત્યન્તે તથા હ સ(સઃ) ।

કહલેતિ ચ સમ્પ્રોચ્ય ઢ્રીમિત્યન્તે તથૈવ ચ ॥ ૨૧-૬૭ ॥

સકલાન્તે ચ હૃલ્લોખાં નમઃ શિવાય ચેત્યથ ।

મન્ત્રસ્ય ચ ઋષિર્બ્રહ્મા વિરાટ્ છન્દ ઇહોચ્યતે ॥ ૨૧-૬૮ ॥

દેવતા ચાસ્ય મન્ત્રસ્ય એકલિંગો નિગદ્યતે ।

સર્વવ્યાપી પરાનન્દઃ પ્રણવો બીજમુચ્યતે ॥ ૨૧-૬૯ ॥

હંસૌ શક્તિરિતિ પ્રોક્તં રેકઃ કીલકમિત્યથ ।

ચતુર્વર્ગાસ્યે ચાત્ર વિનિયોગ ઇતીરિતઃ ॥ ૨૧-૭૦ ॥

બીજેન ચ દ્વિતીયેન ષડ્ડગન્યાસ ઇત્યપિ ।

તારેણ પુટિતં કૃત્વા સર્વાડ્ગે વ્યાપકં કુરુ ॥ ૨૧-૭૧ ॥

મન્ત્રધ્યાનં પ્રવક્ષ્યામિ ત્રિવિધં મુનિસત્તમ ।

પ્રણવસ્ય જપં દુર્યાન્મુનિર્મોક્ષપરાયાણઃ ॥ ૨૧-૭૨ ॥

હૃદ્ગતં યોગિભિર્ધ્યાનગમ્યં દીપશિખોપમમ્ ।

વેદ દેવત્રયૈ(ચેડાપ્યે)વં સારં ચૈકં વિમોક્ષદમ્ ॥ ૨૧-૭૩ ॥

પ્રણવાગ્નિમબીજસ્ય ધ્યાનં પૂર્વ મયેરિતમ્ ।

પગ્ચાક્ષરસ્ય મન્ત્રસ્ય ધ્યાનં સર્વાર્થસિદ્ધિદમ્ ॥ ૨૧-૭૪ ॥

પ્રવક્ષ્યામિ તુ શૈવાનાં સર્વસ્વં બ્રહ્મપુત્રક ।

હિમગિરિશિખરાભં પદ્મસંસ્થં ત્રિનેત્રમ્

સુરવરમુનિપૂજ્યં વ્યાઘ્રકૃત્તિં વસાનમ્ ।

પરશુમૃગવરાભીર્ધારયન્તં પ્રસન્નં

નિખિલભયવિનાશં વિશ્વકૃત્યં ચ વક્ત્રમ્ ॥ ૨૧-૭૫ ॥

ત્રિધેતિ ધ્યાનમાપ્યાતં ઋષિપત્ન્યગ્રતો હ્યભૂત્ ।

રૂપં પરમનૌપમ્યં કામેશો યત્ર નામકઃ ॥ ૨૧-૭૬ ॥

વેદાગમપુરાણેષુ ખ્યાતઃ સર્વત્ર વન્દિતઃ ।

ઇતિ ધ્યાત્વા યથાધ્યાનં ગુરું માં ચ કુમારક ॥ ૨૧-૭૭ ॥

अष्टोत्तरशतं नित्यं जपस्व मम वल्लभा ।

सूत उवाच -

स तथैवाकरोत् स्वप्ने प्रबुद्ध्य य विधानवित् ।

पितुरन्तिकमागत्य तत्सर्वं कथितं यदा ॥ २१-७८ ॥

तदा स राजराजोऽपि न मया कथितं तव ।

ऽत्युक्तं तद्भयः श्रुत्वा पुनराह नृपं प्रति ॥ २१-७९ ॥

स्वाङ्गे निवेश्य मां तात किं त्वया कथितं न मे ।

भूषैव ति नेतीति किमर्थमिह भाषसे ॥ २१-८० ॥

तदा राजा (प्र)दर्शेण पुत्रमालिङ्ग्य मानतः ।

शनैः शनैरुवाचेऽमेकलिङ्गाख्य लब्धवान् ॥ २१-८१ ॥

त्वयेति येति सम्बोध्य ऐकलिङ्गात् ततः परम् ।

तवेप्सितं सकलं भविष्यति गुरोर्भवात् ॥ २१-८२ ॥

ऽत्युक्त्वा विररामासौ स्वसुतं विनयेन तु ।

तत्सुतस्य य भाग्यत्वादिति निश्चित्य भूपतिः ॥ २१-८३ ॥

नारद उवाच -

ततः किमकरोद्वायो राजा स य मलामतिः ।

श्रोतुमिच्छामि वृत्तान्तं तत्पुत्रस्य य विस्तरात् ॥ २१-८४ ॥

वायुरुवाच -

पितुर्वाक्यमिति श्रुत्वा वचने पितरं तदा ।

दर्शयिष्यामि मुञ्चन् स मातरं प्रत्यभाषत ॥ २१-८५ ॥

मातरेर्दृष्टे मे तात वाक्यं शर्णु शुभप्रदम् ।

तथा पप्रच्छ भर्तारं किं वक्षतीति सुतस्तव ॥ २१-८६ ॥

ऽति पृष्टे तथा साध्व्या राजा तां दर्शयन् तदा ।

मेघगम्भीरगिरया श्रोतृणां सुभदं तदा ॥ २१-८७ ॥

पुत्रस्य स्वप्नवृत्तान्तं भार्यायै सर्वमीरितं(तवान्) ।

सापि तद्भूतमाकर्ण्य स्वसुतं प्रत्यभाषत ॥ २१-८८ ॥

धन्योऽसि इतःकृत्योऽसि सकलं श्रुवितं सुत ।

ततः स भूपतिर्वाक्यमूचिवानिति पुत्रकम् ॥ २१-८९ ॥

એકલિંગં વ્રજામ્યાશુ પચ્ચરાત્રપ્રતાય વૈ ।
 તત્ર તેભ્યઃ સકાશાત્તુ વેદગર્ભાશ્રમાત્ ક્રમાત્ ॥ ૨૧-૯૦ ॥
 સર્વં જ્ઞાત્વાડથ શાસ્ત્રીયં સાડ્ગોપાડ્ગમુપાસનમ્ ।
 કરિષ્યામીતિ નિશ્ચિત્ય માઘસ્નાનાર્થમાદરાત્ ॥ ૨૧-૯૧ ॥
 આગતઃ પુત્રભાર્યાઘૈઃ સહૈવાવનિપાલકૈઃ ।
 ડસ્ત્યશ્વરથયાનૈશ્ચ પદાતિભિરથાવૃતઃ ॥ ૨૧-૯૨ ॥
 ગ્રામાદ્ભહિઃ સ્વસૈન્યં તત્ સંસ્થાપ્યાથ સમાહિતઃ ॥ ૨૧-૯૩ ॥
 ઉપહારકરઃ પશ્ચાદાજગામ મુનીશ્વરમ્ ।
 સાષ્ટાડ્ગેન નમસ્કૃત્ય સભાર્યઃ સસુતો નૃપઃ ॥ ૨૧-૯૪ ॥
 કૃતાઞ્જલિપુટો ભૂત્વા વિનયાનતકન્ધરઃ ।
 પુરઃ સ્થિતસ્તદા તેન મુનિના સત્કૃતો નૃપઃ ॥ ૨૧-૯૫ ॥
 પપ્રચ્છ તં નૃપવરં સ મુનિઃ પર્યનન્દયત્ ।
 કુશલં તે મહારાજ સપુત્રપશુબાન્ધવૈઃ ॥ ૨૧-૯૬ ॥
 કચ્ચિત્તે(ત્વં) સામ્પ્રતં રાજ્યં નિર્વિઘ્નં પાસિ પુત્રક ।
 વાયુરુવાચ -
 ઇતિ તદ્વાક્યમાકર્ણ્ય રાજા વચનમબ્રવીત્ ॥ ૨૧-૯૭ ॥
 રાજોવાચ -
 સ્વામિન્ ભવન્તમેવાહમનુસ્મૃત્ય યદૃચ્છયા ।
 કરોમિ શાસનં સમ્યગ્ યાદૃગાણા તથૈવ ચ ॥ ૨૧-૯૮ ॥
 આસમુદ્રાન્તવલયાં મેદિનીં મુનિસત્તમ ।
 એકલિંગસ્ય ચારિત્રં સામ્પ્રતં કિઞ્ચિદ્દ્ભુતમ્ ॥ ૨૧-૯૯ ॥
 પ્રષ્ટુમિચ્છામ્યહં બ્રહ્મન્ મત્પુત્રસ્ય સમીહયા ।
 તદ્દિમૃશ્ય યથાડસ્માકં સુખમેઘેત તદ્દદ ॥ ૨૧-૧૦૦ ॥
 ત્વં ગતિઃ સર્વલોકાનાં કૃપાસિન્ધો મહદ્(હા)યતે ।
 ત્વત્તેજસા વિશેષેણ કૃતકૃત્યોડસ્મિ સર્વથા ॥ ૨૧-૧૦૧ ॥
 ઇતિ તસ્ય વચઃ શ્રુત્વા સ મુનિસ્તિવદમબ્રવીત્ ।
 વેદગર્ભ ઉવાચ -
 કથ્યતાં નૃપશાર્દૂલ યત્તે મનસિ વર્તતે ॥ ૨૧-૧૦૨ ॥

ऐकलिङ्गस्य यारित्र्यं पठतां शृण्वतां सदा ।

यतुर्वर्गप्रदं नृणां प्रोक्तं तद्वायुना पुरा ॥ २१-१०३ ॥

अतस्त्वमपि जनासि वार्यतामनुपूर्वशः ॥ २१-१०४ ॥

एति श्रीवायुपुराणे मेघपाटीये श्रीमदैकलिङ्गमाडात्त्रये आष्वान्वये ऐकविंशोऽध्यायः । २१ ॥

अथ द्वाविंशोऽध्यायः । आष्वान्वये प्रातःकृत्यादिकथनम् ।

22. Suṣamāna सुषमाण requests his Guru Vedagarbha गुरु वेदगर्भ to grant him the benefits of Mantra मन्त्र akin to what his son received. Vedagarbha वेदगर्भ obliges with knowledge of Japa जप, Pūjāvīdhi पूजविधि and MātrkāNyāsa मातृकान्यास.

सुषुमाण उवाच -

ब्रह्मन् मत्पुत्रभाग्यात्तु ऐकलिङ्गोऽकरोत् कृपाम् ।

उपदिष्टं यथा स्वप्ने स तथैवावदस्य माम् ॥ २२-१ ॥

तच्छ्रुत्वा विस्मितश्चाहं त्वरयाऽत्र प्रशाधि माम् ।

गुरोः कृपां विना ब्रह्मन् कथं ज्ञानमवाप्नुयाम् ॥ २२-२ ॥

तत्र यद्यद्द्रव्यं स्यात्तन्मे वक्तुमथार्हसि ।

सूत उवाच -

एति श्रुत्वा नृपात् सोऽपि विस्मयं परमं गतम्(तः) ॥ २२-३ ॥

भाव्ये वयसि तत्रापि गायत्रीग्रहणे दिने ।

उत्सवे च विशेषेण प्राप्तवान् स्वप्नतः किल ॥ २२-४ ॥

अतोऽस्य मङ्गी कीर्तिर्भविष्यति सुतस्य ते ।

सुषुमाण उवाच -

उपदेशविधानेन पत्न्या सह मङ्गामुने ॥ २२-५ ॥

अथैव दिवसः श्रेष्ठो ह्यधुनैवोपदिश्यताम् ।

सूत उवाच -

नृपस्येति वचः श्रुत्वा सम्भारानुपप्लृत्य च ॥ २२-६ ॥

पूर्वाभिषेकविधिना ह्यभिषिष्य सपत्निकम् ।

स्वरानुसारतः स्वस्य तत्कर्णं कथितं यदा ॥ २२-७ ॥

गुरुमन्त्रं तथा शैवं कामेशाण्यं सविस्तरम् ।

सऋषिश्चन्द्रबीजादिषुऽङ्गान्यासपूर्वकं ॥ २२-८ ॥
तथा तदात्मजं(जः) सोऽपि पृथक्त्वेनोपदिष्टवान् ।
वेदगर्भं उवाच -
मन्त्रस्यास्य प्रभावोऽयं वर्णितुं केन शक्यते ॥ २२-९ ॥
मन्त्रात्मकस्य देवस्य पूजयन् विधिना सदा ।
त्रिकालमेककालं वा मन्त्री सद्गतिमाप्नुयात् ॥ २२-१० ॥
जन्मान्तराराधनाय्य स मन्त्रः प्राप्यते पुनः ।
येन येन निमित्तेन सा विद्या कुलदा ततः ॥ २२-११ ॥
अतोऽयमधुना पुत्रः प्रामवांस्तव भूपते ।
अस्मिन्नर्थे नृपश्रेष्ठ संशयो माऽस्तु सर्वथा ॥ २२-१२ ॥
नायं लोकोऽस्ति न परो न सुभं संशयात्मनः ।
(भगवद्गीता ४/४०)
अतो मया विचार्यैवं कथितं ते सविस्तरम् ॥ २२-१३ ॥
प्रातःकृत्यमतो वक्ष्ये संक्षेपेण नृपोत्तम ।
ब्राह्मे मुहुर्त्तं योत्थाय कृत्वा शौर्यादिकं सुधीः ॥ २२-१४ ॥
परिधायाम्बरं शुद्धं मन्त्रस्नानं विधाय च ।
प्रविश्य देवतागारं कुर्यान्मार्जनलेपने ॥ २२-१५ ॥
मङ्गलारार्त्तिकं कृत्वा निर्मात्यमपसायं च ।
दद्यात्पुष्पाञ्जलिं दन्तधवनायमने तथा ॥ २२-१६ ॥
आधारादिपुत्रिव्यन्तास्तत्र सम्पूज्य देवता(ताः) ।
आसनं तत्र विन्यस्य त्रैलाङ्गिनकुशोत्तरम् ॥ २२-१७ ॥
तारमायात्तथाधारशक्त्यन्ते कमलासनः ।
ओं नमश्चेति सम्प्रोष्य गन्धादिना ततोऽर्थयेत् ॥ २२-१८ ॥
स्वस्तिकादिङ्कमेषैव स्वासने उपविश्य च ।
मूर्ध्नि स्वस्य गुरुंस्मृत्य(त्वा) यथाज्ञपं प्रसन्नधीः ॥ २२-१९ ॥
वराभयकरं शान्तं स्मरेत्तं मन्त्रपूर्वकम् ।
शिख्यकृत्वा सल संसिद्ध्यै ततः सम्पूज्य भक्तिः ॥ २२-२० ॥
मानसैरुपचारैश्च ततो यायाज्जलाशयम् ।

देवस्य गुणानामानि कीर्तयन् मौनतः सुधीः ॥ २२-२१ ॥
 स्वशाभोक्तविधानेन स्नात्वा छन्दसस्वथथ ।
 वाससी परिधायाथ कस्तूर्यगरुकुङ्कुमैः ॥ २२-२२ ॥
 यन्द्रयन्धनसंयुक्तां विभूतिं धारयेत्सुधीः ।
 मालां सोदस्वक्षस्सु कुर्यात् पञ्चत्रिपुण्ड्रकान् ॥ २२-२३ ॥
 क्मात्तत्पुरुषाघोरसद्योवामेनामभिः ।
 त्रयम्भकेति मन्त्रेण मन्त्रितं भस्म धारयेत् ॥ २२-२४ ॥
 सन्ध्यां य वैदिकीं कृत्वा मन्त्रसन्ध्यां तथैव य ।
 कृत्वा य विधिना पश्चात् स्तुतिं कुर्वन् शिवालयम् ॥ २२-२५ ॥
 आगत्य दृष्टे सङ्गाल्य पादौ उस्तौ शुचिस्ततः ।
 आयम्य त्रिस्तथा प्राणानायाम्य विधिना तथा ॥ २२-२६ ॥
 पश्चिमद्वार्यथागत्य सामान्यार्घ्यमथाचरेत् ।
 अस्त्रेण पात्रं सङ्गाल्य साधारं मण्डले न्यसेत् ॥ २२-२७ ॥
 भिन्दुत्रिकोणवृतं तय्यतुरस्त्रमथापि य ।
 मण्डलं येति सम्प्रोक्तं मन्त्रेणानेन पूजयेत् ॥ २२-२८ ॥
 मायाव्यापकं छित्युक्त्वा मण्डलाय नमस्तथा ।
 छिन्मन्त्रेण जलं पूर्य गन्धाद्यैरर्घ्यं मुद्रया ॥ २२-२९ ॥
 अमृतीकृत्य मन्त्रेण सकलीकृत्य वै पुनः ।
 त्रिधाऽभिमन्त्र्य मूलेन योऽन्या योदीपयेज्जलम् ॥ २२-३० ॥
 पुष्पोष्णोद्धृत्य यात्मानं पूजोपकरणानि य ।
 प्रोक्षयेत् ततो द्वारदेशे द्वाराधिपानु यजेत् ॥ २२-३१ ॥
 द्वारमस्त्राम्बुभिः प्रोक्ष्य भक्त्या परमया पुनः ।
 विघ्नं द्वारोर्ध्वशाभायां मडालक्ष्मीं सरस्वतीम् ॥ २२-३२ ॥
 ततो दक्षिणशाभायां विघ्नं क्षेत्रेशमन्यतः ।
 तयोः पार्श्वगते गङ्गायमुने पुष्पकादिभिः ॥ २२-३३ ॥
 धातारं य विधातारं शङ्खपद्मनिर्धीस्तथा ।
 देहल्यामर्घ्येदस्त्रं प्रतिद्वारमिति क्मात् ॥ २२-३४ ॥

પશ્ચિમદ્વારમારભ્ય દ્વો દ્વાવન્યાન્ પ્રપૂજયેત્ ।
 નન્દિસંહો મહાકાલો ગણેશો વૃષભસ્તથા ॥ ૨૨-૩૫ ॥
 ભૃગુગિરીટિસ્તથા સ્કન્દ ઉમા ચણ્ડેશ્વરસ્તથા ।
 ઇતિ સમ્પૂજ્ય વિધિના પશ્ચાદ્દક્ષિણદ્વાર્યથ ॥ ૨૨-૩૬ ॥
 કલ્પવૃક્ષવનાન્તસ્થવેદિકાયાં પ્રપૂજયેત્ ।
 સરત્યા (સરતિ) મન્મથં ચાદી વસન્તં પ્રીતિસંયુતમ્ ॥ ૨૨-૩૭ ॥
 સમ્પૂજ્ય નૃપશાર્દૂલ સર્વમીપ્સિતમાપ્નુયાત્ ।
 દ્વારપૂજા વિધાયેત્થં મૂલમન્ત્રં પઠન્ધિયા ॥ ૨૨-૩૮ ॥
 દિવ્યાન્તરિક્ષભૌમાંશ્ચ સર્વવિદ્યાન્નિવારયેત્ ।
 શિવાજ્ઞયા ઇતોડન્યત્ર વ્રજન્તુ સર્વ એવ હિ ॥ ૨૨-૩૯ ॥
 દ્વારપા દેવદેવસ્ય દ્વારાત્રક્ષન્તુ સર્વતઃ ।
 વિનિવાર્યાખિલાન્ વિદ્યાનિત્યાજ્ઞા શમ્ભુના કૃતા ॥ ૨૨-૪૦ ॥
 પાષ્ણિઘાતત્રયં હત્વા સ્વાડ્ગં સહુોચયઞ્ચનૈઃ ।
 વામશાખાં સ્પૃશન્નન્તઃ પ્રવિશેદ્દક્ષિણાડ્ઘ્નિણા ॥ ૨૨-૪૧ ॥
 તીક્ષ્ણદંષ્ટ્ર મહાકાય કલ્યાન્તદહનોપમ ।
 ભૈરવાય નમસ્તુભ્યમનુજ્ઞાં દાતુમર્હસિ ॥ ૨૨-૪૨ ॥
 ઇત્યનુજ્ઞાં ગૃહીત્વાડસ્ય જપસ્થાનં વિશોધયેત્ ।
 નિરીક્ષ્ય મૂલમન્ત્રેણ અસ્ત્રેણ પ્રોક્ષ્ય ચૈવ હિ ॥ ૨૨-૪૩ ॥
 તાડયિત્વાડસ્ત્રમન્ત્રેણ વર્મણાડભ્યુક્ષ્ય તાં ભુવમ્ ।
 ચન્દનાગરુગન્ધાઘૈર્ધૂપયેદન્તરં તતઃ ॥ ૨૨-૪૪ ॥
 ઉક્તેષુ ચાસનેષ્વેકં ચૈલાજિનકુશોત્તરમ્ ।
 વેદિકાયાં પ્રવિન્યસ્ય પ્રોક્ષયેત્ સલિલૈઃ શુભૈઃ ॥ ૨૨-૪૫ ॥
 આધારાદિપૃથિવ્યન્તાસ્તત્ર સમ્પૂજ્ય દેવતાઃ ।
 મેરુપૃષ્ઠઋષિશ્છન્દઃ પૃથિવ્યા(વ્યાઃ) સુતલં મતમ્ ॥ ૨૨-૪૬ ॥
 દેવતા કૂર્મ આપ્યાતઃ સંસ્મરેદ્ધિપૂર્વકાન્ ।
 પૃથિવે ત્વયા ધૃતા લોકા દેવિ ત્વં વિષ્ણુના વૃતા ॥ ૨૨-૪૭ ॥
 ત્વં ચ ધારય માં દેવિ પવિત્રં કુરુ ચાસનમ્ ।
 ઇતિ મન્ત્રં પઠન્ પીઠે પ્રાઙ્મુખો વાપ્યુદઙ્મુખઃ ॥ ૨૨-૪૮ ॥

स्वस्तिकादिङ्कमेषैवं ऋजुकायो विशेद्धुधः ।
 स्थापयेद्दक्षिणे भागे पूजाद्रव्याणि यात्मनः ॥ २२-४८ ॥
 सुवासिताम्बुसम्पूर्णा सव्ये कुम्भं सुशोभनम् ।
 प्रक्षालनाय करयोः पृष्ठे पात्रं विधापयेत् ॥ २२-५० ॥
 घृतादिज्वलितान् दीपान् स्थापयेत् परितः शुभान् ।
 दर्पणे यामरं छत्रं तालवृन्तं य पादुके ॥ २२-५१ ॥
 आदर्शः स तु विज्ञेयो दैव आसुर अेव वा ।
 दैवतं तं विजानीयात् कान्तिर्यत्र समा भवेत् ॥ २२-५२ ॥
 आसुरः स तु विज्ञेयो घोरा यत्र प्रभा भवेत् ।
 अतो दैवतसंज्ञो य आदर्शं सङ्गृहेत् सदा ॥ २२-५३ ॥
 कृताञ्जलिपुटो भूत्वा वामदक्षिणार्धयोः ।
 नत्वा गुरुं गाणेशं य पुरतः स्वेष्टदैवतम् ॥ २२-४४ ॥
 रेकत्रयमथोच्यार्थं भिन्दुयुक्तं तथोच्यरेत् ।
 तेजोवल्गुकाशाय नमः स्वपरितः स्मरेत् ॥ २२-५५ ॥
 अग्निप्राकारमन्त्रेण स्वस्य रक्षां विधाय य ।
 त्रिशूलमुद्रया पूर्वं विदध्यात्तद्विधानतः ॥ २२-५६ ॥
 सुदर्शनस्य मन्त्रेण रक्षां कुर्यात् समन्ततः ।
 ओं सडस्रावर्मास्त्रं सुदर्शनमनुः स्मृतः ॥ २२-५७ ॥
 सुगन्धपुष्पमर्द्धं(र्द)न सुरभीकृत्य उस्तकौ ।
 क्षिपेदुत्तरतः पुष्पं मन्त्री नारायमुद्रया ॥ २२-५८ ॥
 भूतशुद्धिं ततः कुर्यात्तत्रकारोऽधुनोच्यते ।
 पादतो जानुपर्यन्तं यतुरस्रं सवज्जम् ॥ २२-५९ ॥
 लं युतं पीतवर्णं य भुवः स्थानं विचिन्तयेत् ।
 जान्वोरानामिचन्द्रार्द्धनिभं पद्मेन लाञ्छितम् ॥ २२-६१ ॥
 शुक्लवर्णं स्वबीजेन युतं ध्यायेदपां स्थलम् ।
 नाभितः कण्ठपर्यन्तं त्रिकोणं रक्तवर्णकम् ॥ २२-६१ ॥
 स्वस्वस्तिकं स्वबीजेन युतं वहेस्तु माण्डलम् ।

કષ્ટાદ્ભૂમધ્યપર્યન્તં કૃષ્ણં વાયોસ્તુ મણ્ડલમ્ ॥ ૨૨-૬૨ ॥

ષટ્કોણં બિન્દુભિઃ ષડ્ભિર્યુતં બીજેન ચિન્તયેત્ ।

ભૂમધ્યાદ્બ્રહ્મરન્ધ્રાન્તં વર્તુલં ધ્વજલાઞ્છિતમ્ ॥ ૨૨-૬૩ ॥

ધૂમ્રવર્ણં સ્વબીજેન યુક્તં ધ્યાયેન્નભઃસ્થલમ્ ।

એવં ધ્યાત્વા પુરસ્તાનિ ભૂતાનિ પ્રવિલાપયેત્ ॥ ૨૨-૬૪ ॥

પૃથ્વીમપ્સુ ચ તા વક્તૌ વક્ત્રિનં વાયો સમીરણમ્ ।

પ્રવિલાપ્ય તથાકાશેડથાકાશં પ્રકૃતૌ તતઃ ॥ ૨૨-૬૫ ॥

પરબ્રહ્મસ્વરૂપાન્તાં માયાશક્તિં પરાત્મનિ ।

ઇત્યં સમસ્તદેહાદિપ્રપગ્ચં પરમાત્મનિ ॥ ૨૨-૬૬ ॥

પ્રવિલાપ્ય પરબ્રહ્મરૂપસ્તિષ્ઠેત્કિયત્ક્ષણમ્ ।

પુનરુત્પાદયેદ્દેહં પવિત્રં પરમાત્મનઃ ॥ ૨૨-૬૭ ॥

શબ્દબ્રહ્માત્મિકા માયા માતૃકા પ્રકૃતિઃ પરા ।

અજાયત જગન્માતૃરાકાશં નભસોડનિલઃ ॥ ૨૨-૬૮ ॥

સમીરણાદભૂદ્રહ્નિર્વહિરાપસ્તતો મહી ।

સ્વીયમેભ્યોડપ ભૂતેભ્યસ્તેજોરૂપં કલેવરમ્ ॥ ૨૨-૬૯ ॥

દેવતારાધને યોગ્યમુત્પન્નમિતિ ભાવયેત્ ।

તસ્મિન્ દેહે પરાત્માનં સર્વજ્ઞં સર્વશક્તિકમ્ ॥ ૨૨-૭૦ ॥

સમસ્તદેવતારૂપં સર્વમન્ત્રમયં શુભમ્ ।

આત્મરૂપેણ દેહે સ્વે બીજભાવેન તિષ્ઠતિ ॥ ૨૨-૭૧ ॥

ઇત્યેષા ભાવના મુખ્યા ભૂતશુદ્ધિરિતીરિતા ।

ભૂતશુદ્ધિવિહીનેન કૃતા પૂજાડભિચારવત્ ॥ ૨૨-૭૨ ॥

વિપરીતં ફલં દદ્યાદભક્ત્યા પૂજનં યથા ।

ભૂતશુદ્ધિં વિધાયેત્યં તતો વૈ સ્થાપયેદસૂન ॥ ૨૨-૭૩ ॥

પાશાક્રુશેન પુટિતાં માયામાદૌ સમુદ્ધરેત્ ।

ચકારાદિસકારાન્તાન્ બિન્દુમસ્તકલાઞ્છિતાન્ ॥ ૨૨-૭૪ ॥

તદન્તે ચોદ્ધરેત્પ્રાણો વ્યોમસન્નેન્દુસંયુતમ્ ।

તતો હંસપરાત્માનો તતોડમુખ્ય પરં વદેત્ ॥ ૨૨-૭૫ ॥

प्राणा ँति वदेत् पश्चादिल प्राणास्ततः परम् ।
 अमुष्य ञुव ँडतः स्थितोऽमुष्य पदं ततः ॥ २२-७६ ॥
 सर्वेन्द्रियाण्यमुष्यान्ते वाऽमनश्चक्षुरन्ततः ।
 श्रोत्रघ्राणपदे प्राणा ँडागत्य सुभं थिरम् ॥ २२-७७ ॥
 तिष्ठन्त्वञ्जिवधूपूर्वं प्रत्यमुष्य पदं बुधः ।
 पाशाधानि प्रथोज्यैवं प्राणमन्त्रं समुद्दरेत् ॥ २२-७८ ॥
 ब्रह्मर्षिरस्य छन्दस्तु विराट् प्राणस्तु देवता ।
 प्राणवोऽञ्जिवधू बीजं शक्तिरुक्ता मनीषिभिः ॥ २२-७९ ॥
 शिरोवदनद्वन्द्वयपादेष्वध्यादि विन्यसेत् ।
 अमुष्येति पदस्थाने साध्यस्य पदमुख्यरेत् ॥ २२-८० ॥
 त्रिर्जपेत् साध्यसंस्पर्शे कृत्वा मन्त्रमुद्धारधीः ।
 अेष प्राणप्रतिष्ठायाः प्रकारः परिकीर्तितः ॥ २२-८१ ॥
 ततस्तु मातृकान्यासं कुर्यादध्यादिपूर्वकम् ।
 अथातः कथयिष्यामि मातृकान्यासमुत्तमम् ॥ २२-८२ ॥
 यत्कृत्वा मन्त्रिणः सर्वे दिव्यभावं प्रपेदिरे ।
 ऋषिर्ब्रह्मा समुद्दिष्टो गायत्रं छन्दं ँरितम् ॥ २२-८३ ॥
 सरस्वती समारव्याता देवता मातृकामिधा ।
 डलः स्वरः समारव्याता बीजानि शक्तयः क्मात् ॥ २२-८४ ॥
 अव्यक्तं कीलकं यास्याश्चातुर्वर्गामये नृणाम् ।
 अकलीबद्धस्वदीर्घान्तर्गतैः षड्वर्गैः क्मात् ॥ २२-८५ ॥
 अङ्गुष्ठादिष्वङ्गुलीषु न्यसेन्मन्त्रैः सजातिभिः ।
 अस्त्रं य तलयोर्न्यसेत् कुर्यात्तालत्रयादिकम् ॥ २२-८६ ॥
 दिशस्तेनैव बध्नीयाच्छोडिकाभिः समाडितः ।
 दृदयादिषु विन्यसेदङ्गमन्त्रांस्तु जातिभिः ॥ २२-८७ ॥
 दृदयाय नमो ब्रूयाच्छिरसे वह्निवल्लभा ।
 शिभायै वषडित्युक्तं कवयाय डुमीरितम् ॥ २२-८८ ॥
 नेत्रत्रयाय वौषट् स्यादस्त्राय इडिति क्मात् ।
 जातयः षट्कमादेताः षडङ्गेषु नियोजयेत् ॥ २२-८९ ॥

હૃદયાયેતિ શબ્દેન હૃત્સ્થો દેવઃ સવિગ્રહઃ ।

નુદ્યતે નમસા ચૈવ જ્ઞાનં તદુહૃદયં પરમ્ ॥ ૨૨-૯૦ ॥

શિરઃ શબ્દો દેવતાયા ઉષ્કૃષ્ટવાભિધાયકઃ ।

સ્વાહેતિ વિષયઃ સર્વો દેવતાયાં સમર્પિતઃ ॥ ૨૨-૯૧ ॥

શિખા જ્યોતિઃ સ્વરૂપં ચ વષડપિ તદુચ્યતે ।

દેવસ્ય વ્યાપકત્વં વૈ કવચેનાભિધીયતે ॥ ૨૨-૯૨ ॥

હુમપિ વ્યાપકં તેજો દેવતાયાઃ પ્રકાશ્યતે ।

નેત્રશબ્દેન દેવસ્ય સ્વવેદ્યત્વં પ્રકાશ્યતે ॥ ૨૨-૯૩ ॥

વૌષડપિ તદેવોક્તમસ્ત્રશબ્દેન વારણમ્ ।

અનિષ્ટસ્ય કૃલસ્યેદં દાહકં તેજ ઉચ્યતે ॥ ૨૨-૯૪ ॥

જ્ઞાત્વૈવમ્-ડગમન્નાર્થમ્-ડગન્યાસં કરોતિ યઃ ।

કરપ્રચેયાસ્તસ્યાર્થાઃ પૂજ્યન્તે ત્રિદશૈરપિ ॥ ૨૨-૯૫ ॥

અથાન્તર્માતૃકાન્યાસઃ પ્રોચ્યતે નૃપસત્તમ ।

આધારે લિન્ડગનાભૌ ચ હૃત્કણ્ઠે હિ તથા ભુવોઃ ॥ ૨૨-૯૬ ॥

વાદિસાન્તાત્ર્યસેદાદૌ વાદિલાન્તાત્ર્યસેત્તતઃ ।

કાદિક્ષાન્તાંસ્તથા ન્યસ્ય કાદિક્ષાન્તાંસ્તથૈવ ચ ॥ ૨૨-૯૭ ॥

અકારાદિસ્વરાન્ કણ્ઠે હક્ષૌ ભ્રૂમધ્યકે ન્યસેત્ ।

એવં ન્યાસવિધિ કૃત્વા ધ્યાત્વા વૈ વેદમાતરમ્ ॥ ૨૨-૯૮ ॥

પચ્ચોપચારમાર્ગેણ પૂજયિત્વાડતિભક્તિતઃ ।

માનસૈરુપચારૈશ્ચ સ્થિરબુદ્ધયા ચ સાધકઃ ॥ ૨૨-૯૯ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે બાષ્પાન્વયે પ્રાતઃકૃત્યાદિકથનં નામ દ્વાવિંશોડધ્યાયઃ । ૨૨ ॥

અથ ત્રયોવિંશોડધ્યાયઃ । મન્ત્રારાધનકથનમ્ ।

23. Vedagarbha વેદગર્ભ continues with the JapaPūjāvīdhīNirūpaṇa જપપૂજાવિધિનિરૂપણ. there is description about the So'ham Hamsaḥ mantra સોહડ હંસઃ મન્ત્ર, processes of Prāṇāyāma પ્રાણાયામ, offerings etc. during Pañcopacāra પચ્ચોપચાર etc. Pūjā પૂજા and some do-s and don't-s about these.

वेदगर्भ उवाच -

अजपाराधनं वक्ष्ये दृष्टादृष्टकलप्रदम् ।

येन विज्ञानमात्रेण मुक्तः संसारबन्धनात् ॥ २३-१ ॥

विचरेन्नात्र सन्देशो राजन् गुरुमुभात्कमात् ।

अज्ञानान्न विजानन्ति सर्वाङ्गं सर्वशक्तिकम् ॥ २३-२ ॥

स्वात्मानं ये न जानन्ति ज्ञेयास्ते यात्मघातकाः ।

ऋषिर्दसोऽथ गायत्री छन्दो हंसापराप्यकः ॥ २३-३ ॥

देवताऽहं तथा भीजं सः शक्तिः सोऽहमित्यथ ।

कीलकं विनियोगोऽत्र चतुर्वर्गामये तथा ॥ २३-४ ॥

हसपङ्दीर्घयुक्तेन षडङ्गानि प्रविन्यसेत् ।

बीजेन व्यापकं कृत्वा ध्यायेद्द्वंसं प्रसन्नधीः ॥ २३-५ ॥

अग्नीषोमगुरुद्वयं प्राणवकं भिन्दुस्त्रिनेत्रोज्ज्वलं

भास्वदुद्रुमुभं शिवाङ्घ्रियुगलं पार्श्वस्थसूर्यानलम् ।

उद्यत्सूर्यसहस्रकोटिसदृशं हंसं जगद्व्यापिनं

शब्दं ब्रह्ममयं हृदम्बुजकुटीनीडे सदा संस्मरे(त्) ॥ २३-६ ॥

आधारे मतिसंयुतं गणपतिं षट्पत्रके गीर्युतं

ब्रह्माणं मणिपूरके हरिरमायुक्तं स्मरे(द्)द्वादशे ।

पार्वत्या सह रुद्रमीश्वरमनोन्मन्या युतं षोडशे

द्वे पत्रे तु परा सदाशिवयुतं मूर्ध्निम्बुजे श्रीगुरुम् ॥ २३-७ ॥

शिरश्चकत्या सह सर्वदा विमलधीर्ध्यायन् जपन्नर्ययन्

सम्प्राप्नोति परां सुसिद्धिमतुलां वेदान्तविज्ञानदाम् ।

ब्रह्माद्वैरपि सेवितां शिवयुतामानन्दकन्दाम्बिधां

विद्युत्पुञ्जसाम्प्रभां मुनिजनेराराधितां तां शिवाम् ॥ २३-८ ॥

षट्शतं तु गणेशाय षट्सहस्रं प्रजापतेः ।

षट्सहस्रं गद्यापाणेः षट्सहस्रं पिनाडिने ॥ २३-९ ॥

ईश्वरस्य सहस्रं तु सहस्रं परमात्मने ।

सहस्रं गुरवे दद्यादजपाविनियोगतः ॥ २३-१० ॥

हंसो गणेशो विधिरत्र हंसो हंसो हरिश्चैव हरश्च हंसः ।

जुवोऽपि हंसः परमात्महंसो हंसो गुरुश्चैव तथाऽहं सः ॥ २३-११ ॥

નમો ગુરુભ્યો ગુરુપાદુકાભ્યો નમઃ પરેભ્યઃ પરપાદુકાભ્યઃ ।
 આચાર્યજાગેશ્વરપાદુકાભ્યો નમોઽસ્તુ લક્ષ્મીપતિપાદુકાભ્યઃ ॥ ૨૩-૧૨ ॥
 ઇતિ નત્વા તતો દિવ્યૈર્માનસેરુપચારકૈઃ ।
 યજ્ઞેદેવાન્ જપેન્મન્થાન્ યજ્ઞેદગ્નિમનન્યધીઃ ॥ ૨૩-૧૩ ॥
 તતો વિશેષકલ્પોક્તન્યાસાનન્યાન્ સમાચરેત્ ।
 યો ન્યાસકવચચ્છત્રો મન્ત્રં નિત્યં જપેત્ સુધીઃ ॥ ૨૩-૧૪ ॥
 સ યાતિ પરમં સ્થાનં યત્સુરૈરપિ દુર્લભમ્ ।
 યથા હિ વૈષ્ણવે તન્ન તત્ત્વન્યાસં વિદુર્બુધાઃ ॥ ૨૩-૧૫ ॥
 ઇતિ કૃતેઽધિકૃતો ભવતિ ધ્રુવં સકલદૈવતમન્ત્રજપાદિષુ ।
 પવનસંયમનં ત્વમુનાચરેદમિહ જમુમસૌ મનુમિચ્છતિ ॥ ૨૩-૧૬ ॥
 અથવા સાધકઃ કુર્યાત્ પ્રણવેનાશુ સંયમમ્ ।
 સ્ત્રીભિઃ શુદ્ધૈશ્ચ કર્તવ્યો લૌકિકેનાશુ સંયમઃ ॥ ૨૩-૧૭ ॥
 ન વૈદિકં જપેચ્છૂદ્ધઃ સ્ત્રિયશ્ચૈવ કદાચન ।
 એતદ્દુઃશ્ચિજજાતીનાં જાનીહિ નૃપસત્તમ ॥ ૨૩-૧૭ ॥
 યથાઽધિકારઃ શ્રૌતેયો યોષિતાં કર્મસુ સ્મૃતઃ ।
 એવમેવાનુમન્યસ્વ બ્રહ્મણિ બ્રહ્મવાદિનીમ્ ॥ ૨૩-૧૮ ॥
 પ્રાણાયામાનતઃ કુર્યાત્ તત્પ્રકારોઽધુનોચ્યતે ।
 અતસ્ત્રયાત્મક(કઃ) પ્રોક્તઃ પૂરકુમ્ભકરેચકૈઃ ॥ ૨૩-૨૦ ॥
 બાહ્યાદાપૂરણં વાયોરુદરે પૂરકો હિ સઃ ।
 સમ્પૂર્ણકુમ્ભવદ્વાયોર્ધારણં કુમ્ભકો મતઃ ।
 બહિર્યદ્રેચનં વાયોરુદરદ્રેચકો મતઃ ॥ ૨૩-૨૧ ॥
 ઇડયા કર્ષયેદ્વાયું બાહ્યં ષોડશમાત્રયા ।
 ધારયેત્ પૂરિતં મન્ત્રી યતુઃષષ્ટયા તું માત્રયા ॥ ૨૩-૨૨ ॥
 સુષુમ્ણામધ્યગં સમ્યગ્દ્વાત્રિશન્માનતઃ શનૈઃ ।
 નાઽપ્યા પિડ્ગલયા ચૈનં રેચયેન્નૃપસત્તમ ॥ ૨૩-૨૩ ॥
 ચેનૈવ સંત્યજેત્તેન પૂરયેદ્ધારયેત્તતઃ ।
 રેચયેચ્ચ તતોઽન્યેન શનરેવં પુનઃ પુનઃ ॥ ૨૩-૨૪ ॥

युक्तं युक्तं पिबेद्वायुं युक्तं युक्तं य धारयेत् ।
 युक्तं युक्तं त्यजेदेनमेवं सिद्धिमवाप्नुयात् ॥ २३-२५ ॥
 यथा सिंखो गजो व्याघ्रो भवेद्धार्यः शनैः शनैः ।
 तथैव लभते वायुरन्यथा लन्ति साधकम् ॥ २३-२६ ॥
 प्राणायामेन युक्तेन सर्वपापक्षयो भवेत् ।
 अयुक्ताभ्यासयोगेन सर्वरोगसमुद्भवः ॥ २३-२७ ॥
 लिङ्का श्वासश्च कासश्च शिरःकर्णाक्षिवेदना ।
 भवन्ति विविधा रोगाः प्राणायामव्यतिक्रमात् ॥ २३-२८ ॥
 ततः शास्त्रोक्तमार्गेषु प्राणायामान्-समाचरेत् ।
 त्रिषुद्वादशवारं वा पुरतः परतो जपात् ॥ २३-२९ ॥
 ज्ञेयं द्विजातिवर्णानां प्राणायामकर्मं शुभम् ॥ २३-३० ॥
 शुचिः प्राणायामान् प्राणवसहितान् षोडश वशी
 प्रभाते सायं च प्रतिदिवसमेवं वितनुते ।
 द्विजो यस्तं भूषणप्रदरुणकृतांछोऽभिकवितं
 पुनन्ते तं मासादिह दुरिततूलौघदहनाः ॥ २३-३१ ॥
 त्रायन्त्यमी षड्भिरपीड मासैर्जन्मान्तरोपार्जितपापपुञ्जान् ।
 संवत्सराद्ब्रह्मपदं तदेकं प्रकाशयत्येव यद्व्युताप्यम् ॥ २३-३२ ॥
 प्राणायामान् विधायेत्यं योगपीठं स्वके तनौ ।
 न्यसेदाधारशक्तिं च प्रकृतिं कमठं तथा ॥ २३-३३ ॥
 शेषं धरां सुधासिन्धुं रत्नद्वीप मनोरमम् ।
 माण्येयं मण्डपं दिव्यं कल्पवृक्षांश्च वेदिकाम् ॥ २३-३४ ॥
 रत्नसिंहासनं न्यस्येदेतद्दृष्टयपङ्कजे ।
 अंसोरुयुग्मयोश्चैव प्रादक्षिण्येन साधकः ॥ २३-३५ ॥
 धर्मं ज्ञानं च वैराग्यमैश्वर्यं न्यस्य च क्रमात् ।
 भुजपार्श्वनाभिपार्श्वेष्वधर्मादीन् प्रकल्पयेत् ॥ २३-३६ ॥
 रक्तश्यामलरिद्रेन्द्रनीलवर्णविराजितान् ।
 वृषकेसरिभूतेभरुपान् धर्माधिकान्यसेत् ॥ २३-३७ ॥
 धर्माधिधर्मादि च पादगात्रयतुष्टयं लृधथ शेषमञ्जम् ।

सूर्येन्द्रवह्नीन् प्रलवांशयुक्तान् स्वाधक्षरैः सत्त्वश्जस्तमांसि ॥ २३-३८ ॥

आत्माद्वित्रयमात्मबीजसहितं व्योमाग्निमायालवै-
र्ज्ञानात्मानमथाष्टदृक्षु परितो मध्ये य शक्तीर्नव ।
न्यस्येत्पीठमनुं य तत्र विधिवत् तदर्णिकामध्यगं
शम्भोः कल्पविधानभोधिततनुं सञ्चिन्तयेद्धाम तत् ॥ २३-३९ ॥

राजोवाय -

भगवा(व)त्र(व)शक्तीनां संज्ञां तासां वदस्व मे ।
केन क्रमेण ताः पूज्याः संशयं छिन्धि मेऽधुना ॥ २३-४० ॥

रशि(ऋषि)रुवाय -

वामा ज्येष्ठा तथा रौद्रो काली कलपदादिका ।
विकरिण्याह्वया प्रोक्ता बलाद्या विकरिण्यथ ॥ २३-४१ ॥

बलप्रमाथिनी पश्चात्सर्वभूतदमिन्यथ ।
मनोन्मनीति सम्प्रोक्ताः शैवपीठस्य शक्तयः ॥ २३-४२ ॥

पूर्वादिक्रमतः पूज्यास्तथाऽष्टदलकेसरे ।
ततो ऽयुपास्यमत्रस्य न्यासानृष्यादिकांश्चरेत् ॥ २३-४३ ॥

जपतर्पणलोभार्थाः सिद्धमन्त्रकृता अपि ।
अङ्गान्यासाद्विभिर्दीना न दास्यन्ति कृलान्यमूः ॥ २३-४४ ॥

ततो मन्त्रपुटैर्दणैः मातृकाणैः सविन्दुकेः ।
विन्यसेन्मन्त्रवित्सम्यक् शास्त्रदृष्टेन वर्त्मना ॥ २३-४५ ॥

ललाटमुभवृत्ताक्षिश्रुतिघ्राणेषु गण्डयोः ।
ओष्ठदन्तोत्तमाङ्गस्य द्योःपत्सन्ध्ययङ्केषु य ॥ २३-४६ ॥

पार्श्वयोः पृष्ठतो नाभौ जठरे हृदयेंडसके ।
ककुधंसे य हृत्पूर्वं पाणिपाद्युगे ततः ॥ २३-४७ ॥

जठराननयोर्न्यस्यैन्मातृकार्णान् यथाङ्गमात् ।
ध्यानं कुर्यात् ततो विद्वान् यथाज्ञानं समाहितः ॥ २३-४८ ॥

ध्यानमात्मेष्टेवस्य वेदनं मनसा मतम् ।
तदपि द्विगुणं(विधं) प्रोक्तं सगुणं निर्गुणं तथा ॥ २३-४९ ॥

यज्जुवब्रह्मणोरैक्यं सोऽहं स्यामिति वेदनम् ।

तदेव निर्गुणं ध्यानमिति वेदविदो विदुः ॥ २३-५० ॥
 आत्मना लृट्याम्भोजं कर्णिकाकेसराश्रितम् ।
 प्रकुल्लं सोमसूर्याग्निमण्डलेन विराजितम् ॥ २३-५१ ॥
 स्वीयेष्टदेवतां तत्र ध्यायेद्भेदोक्तमार्गतः ।
 अेवं यद्भेदनं तद्धि सगुणं ध्यानमुच्यते ॥ २३-५२ ॥
 ध्यात्वा यजेथ्यन्तनाद्यैर्मानसैर्भोजनान्तकैः ।
 भोजनावसरे यान्तर्वैश्वदेवं समाचरेत् ॥ २३-५३ ॥
 मूलाधारते कुण्डे देवताग्निसमुज्ज्वले ।
 धर्माधिर्मेधिते त्र्यस्रे मूलमन्त्रपुरःसरम् ॥ २३-५४ ॥
 अमूं जुडोमि स्वाडेति प्रत्येकं जुडुयात् सुधीः ।
 अलन्ताऽसत्यपैशुन्यकामकोषादिकं उविः ॥ २३-५५ ॥
 मन अेव स्रुवः प्रोक्तं सुषुम्णः सगुटीरिता ।
 तदन्ते तन्मयो भूत्वा जपेद्विष्णानुवृत्तः ॥ २३-५६ ॥
 तं जपं सर्वसम्पत्तयै देवतायै निवेदयेत् ।
 गुड्यातिगुड्यगोसा त्वं गुडाणास्मद्धृतं जपम् ॥ २३-५७ ॥
 सिद्धिर्भवतु मे देव त्वत्प्रसादेन शङ्कर ।
 धृत्युक्त्वा दक्षिणो पाणौ देवस्य य समर्पयेत् ॥ २३-५८ ॥
 ततस्तु देवतावृषो भूत्वा तिष्ठेत् कियत्क्षणात् ।
 धृत्येवमान्तरं यागं कृत्वा आख्य प्रपूजयेत् ॥ २३-५९ ॥
 आत्माग्रतश्चतुष्कोणं षडस्रं य त्रिकोणकम् ।
 स(सं)मान्यायञ्जलेर्नैव कृत्वाङ्गानि प्रपूजयेत् ॥ २३-६० ॥
 आग्नेयादिषु कोणेषु लुटाद्यङ्गयतुष्टयम् ।
 नेत्रमध्ये दिक्षु यात्रं तस्मिन् मूलेन क्षालितम् ॥ २३-६१ ॥
 त्रिपादिकां प्रतिष्ठाप्य पूजयेन्मनुनाऽमुना ।
 मम(मा)ग्निमण्डलायेति तथा दशकलात्मने ॥ २३-६२ ॥
 नमोऽस्रं(स)क्षालितं यार्ध्यापात्रं स्थाप्य य पूजयेत् ।
 अम(मा)र्कमण्डलायेत्यमुना द्विषड्(ट्)कलात्मने ॥ २३-६३ ॥

નમઃ સુધામયૈસ્તોયૈર્મૂલાન્તે માતૃકાં પઠન્ ।
 વિલોમાં પૂરયેત્ તસ્મિન્ પૂજયેન્મનુનાડમુના ॥ ૨૩-૬૪ ॥
 સં સોમમાણ્ડલાયેતિ અષ્ટયુગ્મકલાત્મને ।
 નમોડર્કમાણ્ડલાતીર્થમાવાહ્યાકુશમુદ્રયા ॥ ૨૩-૬૫ ॥
 તીર્થમન્ત્રેણ વિધિવન્મન્ત્રસ્ત્વત્રૈવ કથ્યતે ।
 ગડ્ગે ચ યમુને ચૈવ ગોદાવરિ સરસ્વતિ ॥ ૨૩-૬૬ ॥
 નર્મદે સિન્ધુ કાવેરી(રિ) જલેડસ્મિન્ સન્નિધિં કુરુ ।
 ઘેન્વાખ્યયાડમૃતીકૃત્ય ચિન્ત્ય તન્ત્રેષ્ટદેવતામ્ ॥ ૨૩-૬૭ ॥
 અડ્ગન્યાસેન સકલીકૃત્યાસ્ત્રેણ દિશો દશ ।
 કલયેન્નેત્રમન્ત્રેણ નિરીક્ષ્ય શડ્બમુદ્રયા ॥ ૨૩-૬૮ ॥
 અવષ્ટભ્ય તથોદ્દીપ્ય મુદ્રયા યોનિસંજ્ઞયા ।
 ગન્ધપુષ્પાદિભિસ્તત્ર પૂજયેદિષ્ટદેવતામ્ ॥ ૨૩-૬૯ ॥
 અષ્ટકૃત્વો જપેન્મૂલમાચ્છાદ્ય મત્સ્યમુદ્રયા ।
 તજ્જલં પ્રોક્ષણીપાત્રે કૃત્વાત્માનં ત્રિવારતઃ ॥ ૨૩-૭૦ ॥
 આત્મતત્ત્વાત્મને નમો વિદ્યાતત્ત્વાત્મને નમઃ ।
 શિવતત્ત્વાત્મને નમઃ ઇત્યેતૈર્મનુભિસ્ત્રિમિઃ ॥ ૨૩-૭૧ ॥
 પ્રોક્ષ્ય પુષ્પાદિકં ચાપિ માણ્ડલં વિધિવત્સુધીઃ ।
 તતઃ સમ્પૂજયેદ્દેવં ગન્ધાદૌર્મૂલમુચ્ચરન્ ॥ ૨૩-૭૨ ॥
 પગ્ચકૃત્વઃ પુનઃ કુર્યાત્ પુષ્પાગ્જલિમનન્યધીઃ ।
 ઉત્તમાડ્ગહૃદાધારપાદસર્વાડ્ગકે ક્રમાત્ ॥ ૨૩-૭૩ ॥
 આદૌ લિખેધન્ત્રરાજં તત્પ્રકારમિહોચ્યતે ।
 ષટ્કોણાતં કુર્યાદષ્ટપત્રં મનોહરમ્ ॥ ૨૩-૭૪ ॥
 ચતુર્દ્વારસમોપેતં ચતુરસ્રાત્મવિગ્રહે ।
 કામક્રોધાદિનિઃશેષમનોમાલિન્યન્ત્રણાત્ ॥ ૨૩-૭૫ ॥
 યન્ત્રમિત્યાહુરેતસ્મિન્ દેવઃ પ્રીણાતિ પૂજિતઃ ।
 અષ્ટગન્ધેન સંલિપ્ય મન્ત્રરાજમનુત્તમમ્ ॥ ૨૩-૭૬ ॥
 સૌવર્ણે રાજતે તામ્રે પીઠે ભૂર્જે પટે ભુવિ ।
 શાલગ્રામેડયવા લિડ્ગે મૂર્તે વા સંલિખેન્નૃપ ॥ ૨૩-૭૭ ॥

बिना यन्त्रेण येत्पूजा देवता न प्रसीदति ।
 पीठन्यासविधानेन पीठं सम्पूज्य पूर्ववत् ॥ २३-७८ ॥
 पञ्चोपचारमार्गेण भक्त्या यैव नृपोत्तम ।
 पाद्यार्थायमनार्थं य मधुपर्कार्थमप्युत् ॥ २३-७९ ॥
 पात्राण्यधारयुक्तानि स्वर्गादिरचितानि य ।
 स्थापयेत्पुरतस्तानि पूरयेत्पूर्ववन्नृप ॥ २३-८० ॥
 पाद्येश्यामाकटूर्वाब्जविषण्डान्तां(सु) तथैव य ।
 अर्घ्यं पुष्पाक्षतयवकुशाग्रतिलसर्षपैः ॥ २३-८१ ॥
 गन्धदूर्वाङ्गुरैः प्रोक्तं ततश्चायमनीयकम् ।
 जातीकुलं य कङ्गुलं लवङ्गं सजलं त्विदम् ॥ २३-८२ ॥
 आज्यं दधिमधून्मिश्रं मधुपर्कः समीरितः ।
 ऐकस्मिन्नथवा पात्रे पाद्यादीनि प्रकल्पयेत् ॥ २३-८३ ॥
 सर्वोपचारवस्तूनामभावे भावयेद्धिया ।
 अेवमासाद्य पात्राणि तत्र पीठं निधाय य ॥ २३-८४ ॥
 मूलेन मूर्तिं सङ्कुल्य ध्यात्वा देवं यथोदितम् ।
 आवाढ्य पूजयेत्तस्यां परिवारगणैः सङ् ॥ २३-८५ ॥
 शालग्रामे स्थावरे य नावाहनविसर्जने ।
 अण्डिते स्फुटिते लष्टे दग्धे मानर्विवर्जिते ॥ २३-८६ ॥
 यागदीनेऽथवोच्छिष्टे पतिते दृष्टभूमिषु ।
 अन्यमन्त्रार्थिते यैव पतितस्पर्शदूषिते ॥ २३-८७ ॥
 दशस्येतेषु नो यङ्कुः सन्निधानं द्विवौकसः ।
 षति सर्वगतः शम्भुः परिभाषां यकार ७ ॥ २३-८८ ॥
 अण्डितादिनिषिद्धां यत्प्रतिमां सर्वथा षुधः ।
 विक्षिपेद्दारुजामग्नौ तथान्यामप्यु निक्षिपेत् ॥ २३-८९ ॥
 ऐकाडपूजाविडतौ कुर्याद्द्विविगुणामर्चनम् ।
 द्विरात्रे तु मडापूजा सम्प्रोक्षणमतः परम् ॥ २३-९० ॥
 मासादूर्ध्वमनेकाडपूजा यद्वि विडन्यते ।

પ્રતિષ્ઠૈવેષ્યતે કૈશ્ચિત્ કૈશ્ચિત્ સમ્પ્રોક્ષણકમઃ ॥ ૨૩-૯૧ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે શ્રીમદ્દેવકલિંગમાહાત્મ્યે મન્ત્રારાધનકથનં નામ ત્રયોવિંશોઽધ્યાયઃ । ૨૩ ॥

અથ ચતુર્વિંશોઽધ્યાયઃ । બાષ્પાન્વયે પચ્યવક્ત્રપૂજાકથનમ્ ।

24. There is continuation about the descriptions further to those mentioned in the preceding chapter.

રાજોવાચ -

પ્રતિષ્ઠા કીદૃશી બ્રહ્મન્ કીદૃક્ સમ્પ્રોક્ષણં તથા ।

કથ્યતાં કૃપયા મેઽત્ર યેનાહં સુખમાપ્નુયામ્ ॥ ૨૪-૧ ॥

ઋષિરુવાચ -

અચ્યુત્તારણમન્ત્રેણ વૈદિકેન સમાસતઃ ।

અથોચ્ચરેદશમન્ત્રૂર્જમ્મિત્યાદિ વૈદિકી(કી) ઋચા(મ્) ॥ ૨૪-૨ ॥

અનેન મન્ત્રરાજેન અચ્યુત્તારણમષ્ટધા ।

કૃત્વાઽથ સમમૃત્સ્ના ચ સ્નાપયેદ્ભક્તિતો નૃપઃ ॥ ૨૪-૩ ॥

અશ્વસ્થાનાદ્રજસ્થાનાદ્ભ્રમીકાત્સડ્ગમાદ્દુદાત્ ।

ગોશ્ડગાઝ્યાચરાચ્ચૈવ મૃત્તિકાઃ સમકીર્તિતાઃ ॥ ૨૪-૫ ॥

તતઃ સમકષાયૈશ્ચ અભિષેકં સમાચરેત્ ।

આમ્નો જમ્બૂસ્તથા ધાત્રી પ્લક્ષ્ણૈવ ચતુર્થકઃ ॥ ૨૪-૫ ॥

અશ્વત્થોદુમ્બરવટાઃ કષાયાઃ સમ કીર્તિતાઃ ।

પલ્લવૈઃ પચ્યકૈશ્ચૈવ અભિષેકં તતશ્ચરેત્ ॥ ૨૪-૬ ॥

અશ્વત્થોદુમ્બરપ્લક્ષ્યૂતન્યગ્રોધપલ્લવાઃ ।

પચ્યભડ્ગા ઇતિ પ્રોક્તાઃ સર્વકર્મસુ શોભનાઃ ॥ ૨૪-૭ ॥

તતઃ પચ્યામૃતૈશ્ચૈવ સ્નપનં વિધિના ચરેત્ ।

પચ્યામૃતં દધિ ક્ષીરં સિતા મધુ ઘૃતં ચ(ત)થા ॥ ૨૪-૮ ॥

ગાયત્ર્યા શૈવયા ચૈવ ત્રિધા સમભિમન્થ ચ ।

હૃદયાન્નિર્ગતં તેજો દીપાદીપાન્તરં યથા ॥ ૨૪-૯ ॥

સુષુમ્ણાવર્ત્મના દે(ચૈ)વં નાસિકારન્નિર્ગતમ્ ।

કરસ્થાં માતૃકાં ભોજે (?) નિત્યાનન્દગુણોદયમ્ ॥ ૨૪-૧૦ ॥

સર્વદુઃખક્ષયાર્થં ચ મધુનાકૃતૈઃ સતન્દુલૈઃ ॥ ૨૪-૨૪ ॥

તિલૈર્વાં યવસમ્મિશ્રૈર્મહાસૌભાગ્યમાપ્નુયાત્ ।

મહોત્સવં તતઃ કુર્યાદ્દિનત્રયમનન્યધીઃ ॥ ૨૪-૨૫ ॥

એવં ચઃ કુરુતે મૂર્તિપ્રતિષ્ઠાં વિધિના તતઃ ।

ત્રૈલોક્યં પૂજિતં તેન સફલં તસ્ય જીવિતમ્ ॥ ૨૪-૨૬ ॥

અથ સમ્પ્રોક્ષણં વક્ષ્યે મૂર્તિસંશુદ્ધિહેતવે ।

સમ્પ્રોક્ષણં તુ દેવસ્ય દેવમુદ્ગ્રાસ્ય પૂર્વવત્ ॥ ૨૪-૨૭ ॥

ઉત્તિષ્ઠ દેવદેવેશ પુનરાગમનાય ચ ।

પ્રસીદ શ્રીમહાદેવ એકલિંગ જગત્પ્રભો ॥ ૨૪-૨૮ ॥

ઇત્યુદ્ગ્રાસ્ય ચ મૂલેન સંહરિણ્યા ચ મુદ્રયા ।

પગ્ચપગ્ચક્રમેણૈવ સ્નાપયિત્વા મૃદમ્ભસા ॥ ૨૪-૨૯ ॥

ગવાં રસૈશ્ચ સંસ્નાપ્ય દર્ભતોચૈર્વિશોદ્ય ચ ।

પ્રોક્ષયેત્રોક્ષણીતોચૈર્મૂલેનાષ્ટોત્તરં શતમ્ ॥ ૨૪-૩૦ ॥

સમુષ્ણં સકુશં પાણિં ન્યસ્ય દેવસ્ય મસ્તકે ।

પગ્ચવારં જપેન્મૂલં ચાષ્ટોત્તરશતાવધિ ॥ ૨૪-૩૧ ॥

તતો મૂલેન મૂર્ઘાદિ પીઠાન્તં સંસ્પૃશેદપિ ।

તત્વન્યાસં લિપિન્યાસં મન્ત્રન્યાસં ચ વિન્યસેત્ ॥ ૨૪-૩૨ ॥

પ્રાણપ્રતિષ્ઠામન્ત્રેણ પ્રતિષ્ઠાપનમાચરેત્ ।

પૂજાં ચ મહર્તાં કુર્યાત્ સ્વતન્ત્રોક્તાં યથાવિધિ ॥ ૨૪-૩૩ ॥

યાગહીનાદિષુ પ્રાયઃ સમ્પ્રોક્ષણવિધિઃ સ્મૃતઃ ।

ખણ્ડિતાદિનિષિદ્ધેષુ પ્રતિષ્ઠા પૂર્વમીરિતા ॥ ૨૪-૩૫ ॥

રાજોવાચ -

દ્વિરશ્વૈરુપચારૈસ્તુ પૂજયેદિતિ સૂચિતમ્ ।

તદહં શ્રોતુમિચ્છામિ કથ્યતાં મુનિસત્તમ ॥ ૨૪-૩૫ ॥

વેદગર્ભ ઉવાચ -

અથોપચારાન્ કુર્વીત મન્ત્રવિત્ સ્વાગતાદિકાન્ ।

સ્વાગતં કુશલપ્રશ્નં કૃત્વા પુષ્પાઞ્જલિ તતઃ ॥ ૨૪-૩૬ ॥

મૂલાન્તે સાયુધાયાદિ (?) સર્વાત્મન્ ભગવન્ પદે ।

डे (?) तं येवैष्टेवस्य नाम तादृगुदीरयेत् ॥ २४-३७ ॥

ततः पाधं पदे ब्रूयात् पर्यन्ते डवयामि य ।

उक्त्वा तदन्ते लृद्यं पाधमन्त्रोऽयमीरितः ॥ २४-३८ ॥

पाधं पादाभ्युजे दधादनेन मनुना ततः ।

उपचारमिमं तुभ्यं ददामि परमेश्वर ॥ २४-३९ ॥

मूलान्ते सायुधायादि शक्त्यन्तमनुनाऽमुना ।

दधात्पुष्पाञ्जलिं तस्मै पाधान्ते साधकोत्तमः ॥ २४-४० ॥

पाधस्थाने त्वर्धशब्दं नतिस्थाने द्विहं ? वदेत् ।

तदा मन्त्री तदन्ते य शिरस्यर्धं विनिर्दिशेत् ॥ २४-४१ ॥

ततः पुष्पाञ्जलिं दत्वा पूर्वोक्तमनुना सुधीः ।

अर्धशब्दं परित्यज्य राजन्नायमनं वदेत् ॥ २४-४२ ॥

स्वाहास्थाने स्वधां ब्रूयादनेनायमनं भुजे ।

ततः पुष्पाञ्जलिं दत्वा त्यजेदायमनं पदे ॥ २४-४३ ॥

मधुपर्कं प्रयुञ्जत तद्दधाद्दधने भुधः ।

पुष्पाञ्जलिं विधायाथ दधादायमनं पुनः ॥ २४-४४ ॥

तेनैव मनुना तत्र दधात्पुष्पाञ्जलिं ततः ।

पादुके परिधायाथ भगवन् रत्ननिर्मिते ॥ २४-४५ ॥

स्नानमाऽपमायाडि स्नानाय त्वीश दिग्गतम् ।

साम्प्रार्थ्य य प्रयत्नेन स्नानवस्त्रं सुशोभनम् ॥ २४-४६ ॥

अभ्यङ्गोद्धर्तनं कुर्यान्मडाराजोपचारवत् ।

क्षीरदध्याज्यमधुभिः षाऽउनोष्णोदकेन य ॥ २४-४७ ॥

गन्धाद्भिः कारयेत्स्नानं दधादायमनीयकम् ।

केशाङ्गमार्जनं वस्त्रं दत्वा सूक्ष्मे दृक्कुले ॥ २४-४८ ॥

यज्ञसूत्रं ततो दधाद्दधादायमनं पुनः ।

पादुके परिधायाथ भगवन् रत्ननिर्मिते ॥ २४-४९ ॥

आगच्छ निर्मितं याम्यमलङ्कुराय माऽपम् ।

प्रार्थनापूर्वकं येष्टेवतां माऽपं नयेत् ॥ २४-५० ॥

સંસ્થાપ્ય મણ્ડપે યામ્યે દિવ્યમાલ્યાનુલેપનૈઃ ।
 અન્યૈરાભરણૈર્દિવ્યૈર્નાનારત્નસમન્વિતૈઃ ॥ ૨૪-૫૧ ॥
 અલક્ષ્મ્ય તતશ્છત્રચામરાદર્શપૂર્વકમ્ ।
 પાદુકાયુગમારુહ્ય પગ્યપાધપુરઃસરમ્ ॥ ૨૪-૫૨ ॥
 યાગમણ્ડપમાયાહિ પરિવારગણૈઃ સહ ।
 પ્રાર્થનાપૂર્વકં ચેત્યં યોગપીઠં નયેત્સુધીઃ ॥ ૨૪-૫૩ ॥
 તત્રોપવેશ્ય ગન્ધાદૈરુપચારૈઃ સમર્થયેત્ ।
 યજુરભિમુખો દેવો દેવાભિમુખતો દિશા ॥ ૨૪-૫૪ ॥
 પ્રાચ્યાદિહરિતો જ્ઞેયા પૂજાહોમાદિકર્મણિ ।
 ન્યાસક્રમેણ મનુના પુષ્ટિતૈર્માતૃકાક્ષરૈઃ ।
 અભ્યર્ચ્ય દેવં ગન્ધાદૈરડ્ગાદીન્ પુનરર્થયેત્ ॥ ૨૪-૫૫ ॥
 મૂલમન્ત્રં સમુચ્ચાર્ય સમ્બોધ્ય સ્વેષ્ટદેવતામ્ ।
 નમસ્તે દેવદેવેશ સર્વતૃપ્તિકરં પરમ્ ॥ ૨૪-૫૬ ॥
 અન્યાનિવેદિતં શુદ્ધં પ્રકૃતિરથં સુશીતલમ્ ।
 અમૃતાનન્દસમ્પૂર્ણં ગૃહાણ જલમુત્તમમ્ ॥ ૨૪-૫૭ ॥
 ચન્દનં મલયોત્પન્નમનાદ્યાતં સુશીતલમ્ ।
 કર્પૂરાગરુકસ્તૂરીહિમામ્બુક્ષોદિતં શુભમ્ ॥ ૨૪-૫૮ ॥
 સકાશમીરં સબૈલ્લવં તદ્યક્ષકર્દ્દમમુત્તમમ્ ।
 પરમાનન્દસૌરભ્યપરિપૂર્ણદિગન્તરમ્ ॥ ૨૪-૫૯ ॥
 ગૃહાણ પરમં ગન્ધં કૃપયા પરમેશ્વર ।
 અનન્યાર્પિતપૂતં ચાચ્છિદ્રં પૂજ્યં નવં શુભમ્ ॥ ૨૪-૬૦ ॥
 ગુણવધે(હ્યે)મસમ્ભૂતં નાનાગન્ધમનોહરમ્ ।
 આનન્દસૌરભં પુષ્પં ગૃહાણ પરમેશ્વર ! ॥ ૨૪-૬૧ ॥
 સારાડ્ગારૈર્ઘૃતવિલુલિતૈર્જર્જરૈઃ સંવિકીર્ણૈઃ
 કર્પૂરાદૈર્ઘનપરિમલૈર્ધૂપમાપાઘ મન્ત્રી ।
 દધાત્રીચૈરસુરમથનાયાપરેણાથ દોસ્મા(ષા) ।
 ઘણ્ટાં ગન્ધાક્ષતકુસુમકૈરર્ચિતાં વાદયન્ સઃ ॥ ૨૪-૬૨ ॥
 વનસ્પતિરસો દિવ્યો ગન્ધાઢ્યો ગન્ધ ઉત્તમઃ ।

आधेयः सर्वदेवानां धूपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ॥ २४-६३ ॥
 एत्थं धूपं प्रकुर्वीत ताम्रकांस्यादिनिर्मिते ।
 भाजने द्विपदे भुग्ननाले पद्माङ्गतौ शुभे ॥ २४-६४ ॥
 साराङ्गारविनिक्षिप्तैर्गुग्गुलागरुवृक्षजैः ।
 निर्यासाद्दुत्थितैर्गन्धद्रव्यैरथोदितैः ॥ २४-६५ ॥
 अनन्यार्पितधूपोऽयं शस्यतेऽर्थनकर्मणि ।
 वर्त्या कर्पूरगर्भिएष्या सर्पिषा तिलजेन वा ॥ २४-६६ ॥
 आरोग्ये दृश्येदीपानुच्यैः सौरभशालिनः ।
 स्वप्रकाशो मलान् दीपः सर्वतस्तिमिरापडः ॥ २४-६७ ॥
 सभाह्याभ्यन्तरं ज्योतिर्दीपोऽयं प्रतिगृह्यताम् ।
 दोषोऽप धूपवर्त्यादिपद्माकारविनिर्मिते ॥ २४-६८ ॥
 प्रतिपत्रं प्रदीपश्च वर्त्या गव्यघृताक्तया ।
 ततो नैवेद्यताम्बूलमुपवासादि चार्थं य ॥ २४-६९ ॥
 अन्यानिवेदिता पूजा काले एव प्रशस्यते ।
 अभ्यर्च्येवं च तस्याङ्गां गुडीत्वाऽङ्गानि पूजयेत् ॥ २४-७० ॥
 प्रायः प्रथमतस्तेषां क्वचिदेवान्यथा भवेत् ।
 देवतायाश्चाभिमुख्यमारभ्याङ्घ्र्यादि कल्पयेत् ॥ २४-७१ ॥
 रुद्रानेकादृशानर्थेत् क्मात् पूर्वादितः सुधीः ।
 अधोर्ध्वं तथा मध्ये राजन् सम्पूज्य भक्तितः ॥ २४-७२ ॥
 सर्वान् कामानवाप्नोति तेषां नामानि च ऋषे ।
 अघोरः पशुपः शर्वो विरूपो विश्वरूपकः ॥ २४-७३ ॥
 त्र्यम्बकश्च कपर्दी च भैरवः शूलपाणिकः ।
 एशानोऽथ मडेशश्च देवस्य परितो नृप ॥ २४-७४ ॥
 अभ्यर्च्य चार्ध्यतो येन पूजा देवे समर्प्य तु ।
 पुष्पाञ्जलिं समर्प्याथ सद्योजातमथार्थयेत् ॥ २४-७५ ॥
 शिवस्य पश्चिमे वक्त्रे भावयन् ब्रह्मदैवतम् ।
 सद्योजातं प्रपद्यामीत्यादिमन्त्रेण पूज्य य ॥ २४-७६ ॥

મન્ત્રં જપેત્ તતો રાજન્ ઋષ્યાદિસ્મૃતિપૂર્વકમ્ ।
 ઋષિઃ સદ્યોઽસ્ય મન્ત્રસ્ય ગાયત્રી છન્દ ઉચ્યતે ॥ ૨૪-૭૭ ॥
 બ્રહ્મા ચ દેવતા પ્રોક્તા લં બીજં શ્વેતવર્ણકમ્ ।
 હંસારૂઢઃ સૃષ્ટિકર્તા સૃષ્ટ્યર્થે વિનિયોજનમ્ ॥ ૨૪-૭૮ ॥
 ઇતિ જ્ઞાત્વા તતસ્તસ્ય કલાઃ સમ્પૂજયેત્ ક્રમાત્ ।
 ઋદ્ધિઃ સિદ્ધિર્ધૃતિર્લક્ષ્મીર્મેઘા કાન્તિઃ સ્તુતિઃ પ્રભા ॥ ૨૪-૭૯ ॥
 સદ્યોજાતકલા જ્યેતા અષ્ટૌ ચ પરિકીર્તિતાઃ ।
 શ્વેતાક્ષતૈઃ શ્વેતપુષ્પૈઃ પૂજયેદ્દંસવાહનમ્ ॥ ૨૪-૮૦ ॥
 પ્રાલેયામલમિન્દુકુન્દધવલં ગોક્ષીરકૃનપ્રભં
 ભસ્માભ્યઃકુન્દકુન્દલદમનં જવાલાવલીલોચનમ્ ।
 બ્રહ્મેન્દ્રાદિમરુદ્રણૈઃ સ્તુતિપરૈરભ્યર્ચિતં યોગિભિ-
 વ્દન્દેઽહં સકલં કલકુરહિતં સ્થાણોર્મુખં પશ્ચિમમ્ ॥ ૨૪-૮૧ ॥
 ઇતિ પુષ્પાઞ્જલિં દત્વા વામદેવં તતો(થો)ત્તરે ।
 વામદેવસ્ય મન્ત્રેણ વામદેવાય ચેતિ ચ ॥ ૨૪-૮૨ ॥
 મન્ત્રસ્ય વામદેવસ્ય વામદેવ ઋષિઃ સ્મૃતઃ ।
 જગતી છન્દ ઇત્યત્ર દેવો વિષ્ણુઃ સનાતનઃ ॥ ૨૪-૮૩ ॥
 નં બીજં ગૌરકાશ્મીરવર્ણમુક્તં મનીષિભિઃ ।
 આપસ્તત્ત્વં સ્થિતિવિઘૌ વિનિયોગઃ પ્રકીર્તિતઃ ॥ ૨૪-૮૪ ॥
 ગન્ધાદિના સમભ્યર્ચ્ય કલાઃ સમ્પૂજયેત્તતઃ ।
 રજસી ચ તથા રક્ષા રતી(તિઃ) પાલી ચ કામિકા ॥ ૨૪-૮૫ ॥
 સઞ્જીવિની પ્રિયા બુદ્ધિઃ ક્રિયાધાત્રી ચ ભ્રામરી ।
 મોહિની હિ જરા ચૈવ પૂજયેત્ પુરતઃ ક્રમાત્ ॥ ૨૪-૮૬ ॥
 વામદેવકલા જ્યેતાસ્ત્રયોદશ વરાનને ।
 તુલસીશતપત્રૈશ્ચ યજેદ્દ્રુહવાહનમ્ ॥ ૨૪-૮૭ ॥
 ગૌરે કુહુમપિઞ્જરં સુતિલકં વ્યાપાણુગાણ્ડસ્થલં
 ભૂવિક્ષેપકટાક્ષવીક્ષણાલસત્સંસક્તકર્ણોત્પલમ્ ।
 યાજુર્વેદમયં સદા પ્રહસિતં નીલાલકાલંકૃતં
 વામં સિદ્ધસુરાસુરેન્દ્રનમિતં વક્ત્રં હરસ્થોત્તરમ્ ॥ ૨૪-૮૮ ॥

હં બીજં હિ સશક્તિશ્ચ પ્રણવઃ કીલકં પરમ્ ।

જમ્બૂપકવક્રલાભાસો વિનિયોગાર્થસિદ્ધયે ॥ ૨૪-૧૦૧ ॥

તત ઈશાનમન્ત્રેણ તમીશાનં પ્રપૂજ્ય ચ ।

તતઃ કલા યજેત્તસ્ય પરિતઃ પૂર્વતઃ ક્રમાત્ ॥ ૨૪-૧૦૨ ॥

શશિની ચાડ્ગદા રિષ્ટા મરીચિજ્ઞાનદા તથા ।

ઈશાનસ્ય કલાઃ પચ્ય નિરઞ્જનપદાનુગાઃ ॥ ૨૪-૧૦૩ ॥

હંસો હંસેતિ યો બ્રૂયાત્ હંસો નામ સદાશિવઃ ।

બિલ્વૈઃ કનકપુષ્પૈશ્ચ પૂજયેત્ સિંહપીઠગે ॥ ૨૪-૧૦૪ ॥

વ્યક્તાવ્યક્તગુણોત્તરં ચ વિમલં ષટ્ત્રિંશતત્ત્વાત્મકં

વેદાદ્યક્ષરમન્ત્રશાસ્ત્રનિલયં ધ્યેયં સદા યોગિભિઃ ।

સર્વજ્ઞાત્વમતીશ્વરત્વમચલં સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મં પરં

શાનં પચ્યમમીશ્વરસ્ય વદનં ખંવ્યાપિ તેજોમયમ્ ॥ ૨૪-૧૦૫ ॥

ઇતિ પુષ્પાઞ્જલિં દત્વા અર્ઘ્યોદકમનન્યધીઃ ।

દેવસ્ય દક્ષિણે હસ્તે સપર્યાં તાં નિવેદયેત્ ॥ ૨૪-૧૦૬ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે બાષ્પાન્વયે પચ્યવક્રપૂજાકથનં નામ ચતુર્વિંશોઽધ્યાયઃ ।

૨૪ ॥

અથ પચ્યવિંશોઽધ્યાયઃ । બાષ્પાન્વયે પૂજાકથનમ્ ।

25. There is continuation about Pūjā પૂજા especially about the Pañcamukha Śiva પચ્યમુખ શિવ.

તતઃ ષટ્કોણમધ્યે તુ ષડ્ડગ્ગાવરણં યજેત્ ।

કેસરેષ્વગ્નિકોણાદિ હૃદયાદીનિ પૂજયેત્ ॥ ૨૫-૧ ॥

નેત્રમધ્યે દિક્ષુ ચાસ્ત્રમડ્ગમન્ત્રૈર્નમોઽન્તકૈઃ ।

તુષારસ્ફટિકશ્યામનીલકૃષ્ણારુણાર્ચિષઃ ॥ ૨૫-૨ ॥

વરદાભયધારિણ્યઃ પ્રધાનતનવઃ સ્ત્રિયઃ ।

ઘાતવ્યા વિદુષાઽનેન ક્રમેણૈવાડ્ગદેવતાઃ ॥ ૨૫-૩ ॥

ક્ષાલયિત્વા તતઃ પાણિમાદાય સુમનોઽઞ્જલિમ્ ।

અભીષ્ટસિદ્ધિં મે દેહિ શરણાગતવત્સલ ॥ ૨૫-૪ ॥

भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्थनम् ।
 धृत्युख्यार्थं क्षिपेत्पुष्पं देवतामूर्ध्नि साधकः ॥ २५-५ ॥
 प्रत्यावृत्तिं बुधः कुर्यादित्यमावरणार्थनम् ।
 ततः पूर्वादिपत्रस्थकेसरेषु कुमेण य ॥ २५-६ ॥
 उमा देवी ततः पूज्या पूज्या वै शङ्करप्रिया ।
 गौरी य पार्वती काली कोटरी विश्वधारिणी ॥ २५-७ ॥
 अष्टमी पार्वती ज्ञेया सपर्या प्राग्वदर्पयेत् ।
 अम्बीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सल(ले) ॥ २५-८ ॥
 भक्त्या समर्पये तुल्यं द्वितीयावरणार्थनम् ।
 पत्रमध्ये गणपतिं क्षेत्रपालं कुमारकम् ॥ २५-९ ॥
 स्वामिपूर्वं पुष्पदन्तं तथैव य कपर्दिनम् ।
 नन्दिकेशं मडाकालं भृङ्गिरीट(टि)मिति क्मात् ॥ २५-१० ॥
 पूर्वादितः समभ्यर्च्य सपर्या प्राग्वदर्पयेत् ।
 आदित्यं पूर्वतोऽभ्यर्च्य सोममग्नौ य भूमिजम् ॥ २५-११ ॥
 दक्षिणे निरृते सौम्यं पश्चिमे य भृङ्गस्पतिम् ।
 वायव्ये शुक्रमभ्यर्च्य शनिमुत्तरतो यजेत् ॥ २५-१२ ॥
 ईशान्यां राडुकेतुभ्यां सपर्या प्राग्वदर्पयेत् ।
 नन्दिनं य मडाकालं भृङ्गिरीट(टिं) वृषं तथा ॥ २५-१३ ॥
 स्कन्दं कपर्दिनं यैव ऋषिदेवं तथा पुनः ।
 मडादेवं ततोऽभ्यर्च्य सपर्या प्राग्वदर्पयेत् ॥ २५-१४ ॥
 पूर्वं डेतुकपीठं तु आग्नेय्यां त्रिपुरान्तकम् ।
 वेतालं दक्षिणे भागे निरृतावांसपत्रकम् ॥ २५-१५ ॥
 पश्चिमे वारुणं पीठं वायव्ये य कुलान्तकम् ।
 उत्तरे यक्षपीठं तु ईशान्यां भीमपीठकम् ॥ २५-१६ ॥
 धृति कुमेण सम्पूज्य सपर्या प्राग्वदर्पयेत् ।
 यतुरस्रत्रिरेभायां इन्द्रादीनर्थयेत् क्मात् ॥ २५-१७ ॥
 इन्द्रं वै पूर्वदिग्भागे अग्निमाग्नेयदिश्यथ ।
 दक्षिणे यमराजानं नैरृतौ निरृतिं यजेत् ॥ २५-१८ ॥

પશ્ચિમે વરુણં વાયૌ વાયુમુત્તરતો યજેત્ ।
 કુબેરમીશદિગભાગે ઈશાનં સમ્યગર્ચયેત્ ॥ ૨૫-૧૯ ॥
 ઊર્ધ્વં બ્રહ્માડપ્ય(ણમ) ધોડનન્તમિતિ રાજન્ તતોડર્ચયેત્ ।
 જાતુ તોયપયોમધ્યેડનન્તં પૂર્વેશયોસ્તુ કમ્ ॥ ૨૫-૨૦ ॥
 ઇતિ સમ્યગથાભ્યર્ચ્યં સપર્યાં પ્રાગ્વદર્પયેત્ ।
 ઇન્દ્રાદિપુરતઃ પશ્ચાત્ તેષામસ્ત્રાણિ પૂજયેત્ ॥ ૨૫-૨૧ ॥
 વજ્રં શક્તિં તથા દણ્ડં ખડ્ગં પાશમથાકુશમ્ ।
 તતઃ સમ્યગથાભ્યર્ચ્યેદ્રદાં શૂલં કમણ્ડલુમ્ ॥ ૨૫-૨૨ ॥
 ચક્રં સમ્પૂજ્ય રાજેન્દ્ર સપર્યાં પ્રાગ્વદર્પયેત્ ।
 વાહનાનિ યજેત્ પશ્ચાત્ તેષામગ્રત એવ હિ ॥ ૨૫-૨૩ ॥
 ઐરાવતં તથા મેષં મહિષં પ્રેતમેવ ચ ।
 મકરં ચ મૃગાશ્ચં હિ વૃષભં હંસકૂર્મકમ્ ॥ ૨૫-૨૪ ॥
 ઇતિ સમ્પૂજ્ય સમ્પ્રાર્થ્યં કુસુમાગ્જલિમર્પયેત્ ।
 અભીષ્ઠસિદ્ધિં મે દેહિ શરણાગતવત્સલ ॥ ૨૫-૨૫ ॥
 ભક્ત્યા સમર્પયે તુભ્યં નવમાવરણાર્ચનમ્ ।
 ઇત્યાવરણપૂજાં તુ કૃત્વા પ્રક્ષાલ્ય હસ્તકૌ ॥ ૨૫-૨૬ ॥
 ધૂપપાત્રસ્થિતાડ્ગારે ક્ષિભ્વાગરુશિરા(લા)દિકમ્ ।
 પાત્રમસ્ત્રેણ સમ્પ્રોક્ષ્ય હૃદા પુષ્પં સમર્પયેત્ ॥ ૨૫-૨૭ ॥
 સંસ્મૃશ્ય વામતર્જન્યા મૂલં શ્લોકં ચ સમ્પઠેત્ ।
 વનસ્પતિરસોપેતો ગન્ધાઢ્યો ગન્ધ ઉત્તમઃ ॥ ૨૫-૨૮ ॥
 આગ્નેયઃ સર્વદેવાનાં ધૂપોડયં પ્રતિગૃહ્યતામ્ ।
 સાડ્ગાય સપરીત્યન્તે વારાય ડેન્ત દેવતા (?) ॥ ૨૫-૨૯ ॥
 ધૂપં સમર્પયામીતિ નમોડન્તં મન્ત્રમુચ્ચરન્ ।
 અર્ધ્યામ્બુ પ્રક્ષિપેદ્ભૂમૌ તતો ઘણ્ટાં પ્રપૂજયેત્ ॥ ૨૫-૩૦ ॥
 ગજધ્વનિમન્ત્રમા(મ)તઃ સ્વાહાન્તગ્ચ દશાક્ષરઃ(રમ્) ।
 વાદયન્ વામહસ્તે તાં કીર્તયન્ દેવતાગણાન્ ॥ ૨૫-૩૧ ॥
 ધૂપયેદ(દ)ક્ષહસ્તે દેવતાં નાભિદેશતઃ ।

दीपदानं ततः कुर्यात् पूर्वमेव मयेरितम् ॥ २५-३२ ॥

स्वर्णादिभाजने साज्यशर्करं पयसादिकम् ।

परिवेष्य यथाशक्ति प्रोक्षेत्कैर(?)स्त्रमन्त्रितः ॥ २५-३३ ॥

अस्त्रेण पात्रं परितः परिषिष्य यथाविधि ।

यङ्कमुद्रामथारथ्य प्रोक्षेत्तैर्मन्त्रितैर्जलैः ॥ २५-३४ ॥

वायुबीजेनार्कवारं ततस्तज्ज्जातमारुतैः ।

नैवेद्यदोषं संशोष्य(ध्य)यित(न्त)येद्दक्षिणे करे ॥ २५-३५ ॥

अग्निबीजं तस्य पृष्ठे वामं करतलं न्यसेत् ।

तं दर्शयित्वा नैवेद्यं तदुत्थेनाग्निनापिलम् ॥ २५-३६ ॥

नैवेद्यदोषं सन्दृष्ट्य ध्यायेद्भामकरेऽमृतम् ।

तत्पृष्ठे दक्षिणं उस्तं कृत्वा तत्र प्रदर्शयेत् ॥ २५-३७ ॥

मुद्रां च सौरभीं पश्चाद्ग्रन्थपुष्पैस्तमर्थयेत् ।

दक्षउस्ते जलं धृत्वा मूलं श्लोकं च सम्पठेत् ॥ २५-३८ ॥

साङ्गायादि पदं प्रोक्त्वा(थ्य) नैवेद्यपदमुच्यरेत् ।

पर्यन्ते कल्पयामीति युलुकोदकमर्पयेत् ॥ २५-३९ ॥

अथामृतोपस्तरणमसीत्यादि नयेत्ततः ।

ग्रासमुद्रां वामदोषणा(षा) विकथोत्पलसन्निभाम् ॥ २५-४० ॥

प्रदर्शयेद्दक्षिणेन प्राणादीनि प्रदर्शयेत् ।

प्राणाग्नितोत्रे पृ(प्र)थितास्तांस्तु वक्ष्यामि लूषते ॥ २५-४१ ॥

स्पृशेत्कनिष्ठोपकनिष्ठके द्वे स्वाङ्गुष्ठमूर्ध्ना प्रथमे तु मुद्रा ।

तथाऽपरा तर्जनिमध्यमे स्यात् अनामिका मध्यमिके तृतीया ॥ २५-४२ ॥

अनामिका तर्जनि मध्यमा स्यात् तद्ग्रन्थतुर्था सकनिष्ठिकास्ताः ।

स्यात्पञ्चमी तद्ग्रदिति प्रदिष्टा प्राणादिमुद्रा निजमन्त्रयुक्ताः ॥ २५-४३ ॥

प्राणापानव्यानोदानसमानास्तारपूर्विकाः ।

यतुर्थ्यग्निवधूयुक्ताः प्राणाधाः कथिता अमी ॥ २५-४४ ॥

ततो निवेद्य मुद्रिकां प्रधानया करद्वये ।

स्पृशन्ननामिकां निजो मनुं जपन् प्रदर्शयेत् ॥ २५-४५ ॥

मूलमन्त्रं पठित्वास्य सम्भोधनपुरःसरम् ।
सत्पात्रं सद्भुविः सौम्यं विविधानेकभक्षाणाम् ॥ २५-४६ ॥
निवेदयामि भवते सानुगाय जुषाण तत् ।
ॐति पुष्पाञ्जलिं कुर्यादस्त्रेण कल्पयेद्दिशः ॥ २५-४७ ॥
ब्रह्मेशाद्यैः ससुभमभितः सुपविष्टैः समेतो
दिव्या सिञ्जद्भलयकलया सादरं वीज्यमानः ।
नर्मडीडाप्रदसनपरो ङासयन् पङ्क्तिभोक्तृन्
भुङ्क्ते पात्रे कनकघटिते षड्सानेकलिङ्गः ॥ २५-४८ ॥
शालीभक्तं सुभक्तं शशिकरससितं पायसापूपसूपं
लेढ्यं पेयं च योष्यं सितममृतकृतं धारिकाद्यं सप्पाद्यम् ।
आज्यं प्राश्यं समुज्यं नयनरुचिकरं राज्जिडैलामरीचि-
स्वादीयः शाकराञ्च परिकरममृताडारजोधं जुषस्व ॥ २५-४९ ॥
ध्यात्वेवं विधिवद्भिर्द्रव्यं वैश्वदेवं समाचरेत् ।
दीर्घविस्तारितो ऽस्तं यतुरङ्गुलम(मु)च्छ्रितम् ॥ २५-५० ॥
दक्षिणे स्थण्डिलं कृत्वा तत्राधाय लुताशनम् ।
संस्कृत्य तं यथान्यायं साधको देवताधिया ॥ २५-५१ ॥
तत्र सम्पूज्य गन्धाद्यैर्देवतामुक्तविग्रहम् ।
तारव्यालृतिभिर्दुत्वा मूलमन्त्रेण मन्त्रवित् ॥ २५-५२ ॥
सर्पिषा वा तिलैर्वापि भक्षै(क्ष्यै)र्वा पायसेन वा ।
जुडुयात् साधकश्रेष्ठः पञ्चविंशतिसङ्ख्यया ॥ २५-५३ ॥
पश्चाद्द्व्यालृतिभिर्दुत्वा गन्धाद्यैः पुनर्ययेत् ।
देवतां योजयेत्पीठमूर्त्तं वह्निं विसर्जयेत् ॥ २५-५४ ॥
अवशिष्टेन ऽविषा गन्धपुष्पाक्षतान्वितम् ।
देवतायाः पार्श्वेभ्यो बलिं दद्याद्विषक्षाणः ॥ २५-५५ ॥
ये शैद्राःस्थानपा ये च भैरवाश्च विनायकाः ।
योगिन्योऽप्युग्ररुपाश्च गणानामधिपाश्च ये ॥ २५-५६ ॥
विघ्नभूतास्तथा चान्ये दिग्विदिक्षु समाश्रिताः ।
सर्वे ते प्रीतमनसः प्रतिगृह्णन्त्विमं बलिम् ॥ २५-५७ ॥

धृत्यष्टदिक्षु दत्त्वा तु करौ सङ्कालयेत्ततः ।
 युलुकोदकमृतापिधानमसि वद्धयम् (मापिब स्वयम्) ॥ २५-५८ ॥
 अनेन देवताडस्ते दत्त्वा याथ विचिन्तयेत् ।
 उच्छिष्टभोजनं स्वीयदेवताया निदेशितम् ॥ २५-५९ ॥
 गतसारं तु नैवेद्यं ततश्चैनं समुद्धरेत् ।
 उच्छिष्टं तद्भुजे दत्त्वा किञ्चित्स्थानं विशोधयेत् ॥ २५-६० ॥
 याएडेशं य नमस्कृत्य गण्डूषादि निवेदयेत् ।
 ताम्बूलं य ततो दत्त्वा मुभवासादिसंयुतम् ॥ २५-६१ ॥
 पूगीयूर्णा सकर्पूरं नागवल्लीदलैर्युतम् ।
 अेलालवङ्गमदिरैस्ताम्बूलमिति कीर्तितम् ॥ २५-६२ ॥
 पूगीङ्गलानि निर्भिद्य मध्ये कीटादिवर्जितम् ।
 सुचिक्कणानिपक्वानि योज्यानि विनिवेदयेत् ॥ २५-६३ ॥
 धोटा(अधौता)-न्यबाष्पितान्यत्र वर्जयेत् पूजनं(ने) सदा ।
 सुधौतानि सुपक्वानि यन्द्रुभिम्भसमानि य ॥ २५-६४ ॥
 सुगन्धीनि मनोङ्गानि नागवल्लीदलानि य ।
 सुतीक्ष्णानि निवेद्यानि जूर्णानि परिवर्जयेत् ॥ २५-६५ ॥
 भ्लानानि यैव शुष्काणि नात्यन्तसुतलानि य ।
 मौक्तिकैर्निर्मितं यूर्णं प्रशस्तं विनिवेदयेत् ॥ २५-६६ ॥
 पाषाणजं तु मध्यं स्थाय्यर्करं याधमं स्मृतम् ।
 शुक्तिकासम्भवं नैव ताम्बूले विनिवेदयेत् ॥ २५-६७ ॥
 आरार्तिकं ततोऽव्यर्थ्यं ङमात्रीराजयेष्य तम् ।
 धएटां वामकरेणैव वाद्ययन् साधकोत्तमः ॥ २५-६८ ॥
 यतुष्टयं पादतले निराजनं द्वौ नाभिदेशे मुभमाएडलैकम् ।
 सर्वाङ्गदेशेषु य सप्तवारानारार्तिकं लक्तजनाश्च कुर्युः ॥ २५-७९ ॥
 पुष्पाञ्जलिं ततः कृत्वा छत्रमादृश्यामरान् ।
 संवीज्य व्यजनेनाथ नृत्यवाधादिभिस्तथा ॥ २५-८० ॥
 सन्तोष्य देवं स्तुत्वा य प्रदक्षिणमथाचरेत् ।
 नन्दिशङ्करयोर्मध्ये योऽन्तरायं व्रजन् यरेत् ।

प्रदक्षिणामतो राजन् सर्वे निरयगामिनः ॥ २५-७१ ॥
 यथाशक्ति जपं कृत्वा ऋष्यादिन्यासपूर्वकम् ।
 तं जपं देवताहस्ते दत्त्वा सम्भूजय पूर्ववत् ॥ २५-७२ ॥
 स्तुत्वा तु विविधैः स्तोत्रैः साष्टाङ्गैः प्रणिपत्य च ॥ २५-७३ ॥
 शिष्टं गन्धमर्धतोये विलोडय पाणौ कृत्वा दक्षिणे मूलमन्त्रम् ।
 सामावृत्त्या सञ्जपेत् सर्वतीर्थीभूतं ध्यात्वा प्रोक्षयेदात्मनोऽङ्गम् ॥ २५-७४ ॥
 देवताया(र्था) वशिष्टं यत् सलिलं यार्धमध्यगम् ।
 अङ्गलग्नं मनुष्याणां ब्रह्महत्यां व्यपोडति ॥ २५-७५ ॥
 पुष्पादिशिष्टं यद्भस्तु दत्त्वा तत्परिचारि(र)के ।
 स्वयं स्वीकृत्य भक्त्या वै स्तुत्वा नत्वा पुनः पुनः ॥ २५-७६ ॥
 आत्मार्पणविधानेन स्वात्मानं सम्यगर्पयेत् ।
 शरीरमर्थसम्प्राप्तिकेकलिङ्गाय चार्पयेत् ।
 आत्मदारादिकं चैव सद्गुरुभ्यो निवेदयेत् ॥ २५-७७ ॥
 कृमिकीटकभस्मादिविष्ठादुर्गन्धमूत्रकम् ।
 श्लेष्मरक्तत्वयाचर्मं न वाचापि नृपोत्तम ॥ २५-७८ ॥
 पुष्पाञ्जलिं पुनर्दत्त्वा तन्मूर्तावुपसंभरेत् ॥ २५-७९ ॥
 परिवारणं सर्वभुपसंभारमुद्रया ।
 क्षमस्वेति वदन् मूलमन्त्रेण व्यापकं त्रिधा ॥ २५-८० ॥
 विधाय देवतां पश्चात् स्वीयहृत्सरसीरुडे ।
 सुषुम्णावर्त्मना पुष्पमाघ्रायोद्धतयेत्सुधोः ॥ २५-८१ ॥
 गन्धाधैर्मानसैश्चिष्ट्वा ऋष्यादिन्यासपूर्वकम् ।
 ध्यात्वेष्टेदेवताज्ञपमात्मानं प्रजपेन्मनुम् ॥ २५-८२ ॥
 शास्त्रदृष्टेण(न) विधिना भक्तिमान् स्थिरमानसः ।
 सङ्ख्यापूर्तौ पुनः कुर्यात् ऋष्यादिप्राणसंयमान् ॥ २५-८३ ॥
 ततो जपदशांशेन ङोमं कुर्याद्दिने दिने ।
 अथवा लक्षसङ्ख्यायां पूर्णायां ङोममाचरेत् ॥ २५-८४ ॥
 ङोमाद्दशांशतः कुर्यात् तर्पणं देवतामुभे ।

तर्पणस्य दशांशेन मार्जयेदात्ममूर्धनि ॥ २५-८५ ॥

मार्जनस्य दशांशेन कुर्याद्ब्राह्मणाम्भोजनम् ।

डोमाशक्तौ जपं कुर्यात्सङ्ख्यायतुर्गुणम् ॥ २५-८६ ॥

षड्गुणं याष्टगुणितं यथासङ्ख्यं द्विजातयः ।

द्विजस्त्रीणां तु विज्ञेयो द्विजातीनां समो जपः ॥ २५-८७ ॥

स्वामिन्युक्तो जपः शूद्रे केचिदाहुरितोऽभ्यन्यथा ।

डोमाशक्तौ यतुर्नसङ्ख्यं सर्वो जपेन्मनुम् ॥ २५-८८ ॥

यस्मिंश्च निगदेनैव जपसङ्ख्या विधीयते ।

तत्र सर्वत्र मन्त्राणां सङ्ख्यावृत्तिर्युगकमात् ॥ २५-८९ ॥

कल्पोक्तैर्वर्द्धते सङ्ख्या त्रेतायां द्विगुणा स्मृता ।

द्वापरे द्वि(त्रि)गुणा ज्ञेया कलौ प्रोक्ता यतुर्गुणा ॥ २५-९० ॥

अेवं यः पूजयेन्नित्यं स शैवपदवीं व्रजेत् ।

सूत उवाच -

एति ते कथितं सम्यग्ग्रथाङ्कममनुत्तमम् ॥ २५-९१ ॥

यः पठेन्नियतो भक्त्या श्रुणुयाद्वा समाहितः ।

पूजाङ्गलमवाप्नोति शिवस्थानुयरो भवेत् ॥ २५-९२ ॥

शिवपूजाविहीनो यः स नरो नरके पयेत् ॥ २५-९३ ॥

एति श्रीवायुपुराणे मेघपाटीये श्रीमदैकलिङ्गमाडात्म्ये बाष्पान्वये पूजाकथनं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः । २५ ॥

अथ षड्विंशोऽध्यायः । बाष्पान्वयम् ।

26.1 Upon being requested by Śaunaka शौनक, Sūta सूत describes about the Gururupinī Pādūkā गुरुरूपिणी पादुका.

26.2 Overview of the Royal Lineage are given, in which each King handed over his kingdom to his successor son and accepted Saṁnyāsa संन्यास.

26.3 The Kings were Suśumāṇa सुषुमाण, Govinda गोविन्द, Ālu आलु, Viśvanātha विश्वनाथ, Kāla काल, Śālivāhana शालिवाहन, Naravāha नरवाह, Kīrtivarmā कीर्तिवर्मा, Naravarmā नरवर्मा, Karṇa karNa Sahasrākṣa सहस्राक्ष, Śrīpuṅja श्रीपुञ्ज, Karṇa कर्ण, Carāṇamalla चरणमल्ल, Khaṅgāra ऋङ्गार, Kṣetrapa क्षेत्रप, Karṇa कर्ण, Tejasimha तेजसिंह, Amara अमर, Subāhu

સુબાહુ, Ratnasimha ratnasiMha Jayasimha જયસિંહ, Lakṣmīsimha લક્ષ્મીસિંહ, Hammīra હમ્મીર, Kṣetrpa ક્ષેત્રપ, Mokala મોકલ, Kumbhakarṇa (Mahārāṇā Kumbhā) કુમ્ભકર્ણ (મહારાણા કુમ્ભા).

26.4 Sons of Kumbhakarṇa (Mahārāṇā Kumbhā) કુમ્ભકર્ણ (મહારાણા કુમ્ભા), due to their actions became susceptible to atrocities caused by mleccchāḥ મ્લેચ્છા; and therefore, approached the disciple of Hārīta હારીત, who advised them to worship Pārvatī પાર્વતી and Ekaliṅga એકલિંગ. Their leader was Rājamalla રાજમલ્લ. Ekaliṅga એકલિંગ accepted their worship and arranged for Rāṣtrasenā રાષ્ટ્રસેન to assist them. Rāṣtrasenā રાષ્ટ્રસેન established them in Citrakuṭa ચિત્રકૂટ. Thereafter, whenever their ŚivaBhakti શિવભક્તિ declined, they would fall susceptible to the mleccchāḥ મ્લેચ્છા.

26.5 The disciple of Hārīta હારીત was known as Vidyācārya વિદ્યાચાર્ય who was very learned and was an asset to the Nāgahraḍa kṣetra નાગહ્રદ ક્ષેત્ર. Eventually, he too took to Saṃnyāsa સંન્યાસ. His disciples ran the Maṭha મઠ for some time based on the due knowledge and procedures; until KaliYuga કલિયુગ commenced and the kingdom eventually became subject to disorder and chaos. The miffed Guru-s ગુરુવઃ departed for Kāśī કાશી. War with mleccchāḥ મ્લેચ્છા: continued.

26.6 Anticipated was the arrival of a righteous and majestic king who would follow the path of his ancestors, restore the Glory of Ekaliṅga એકલિંગ, bring back the disciples of the upset Guru-s and re-establish the Worshipping process.

શૌનક ઉવાચ -

પાદુકામન્ત્રમારવ્યાતં પૂર્વં તત્પ્રકટીકુરુ ।
ઇદાનીં શ્રોતુમિચ્છામિ સાડ્ગમૃષ્યાદિપૂર્વકમ્ ॥ ૨૬-૧ ॥

સૂત ઉવાચ -

શ્રૂયતાં મુનિશાર્દૂલ પાદુકાં ગુરુરૂપિણીમ્ ।
યાં જ્ઞાત્વા મુનયઃ સર્વે પરાં સિદ્ધિમિતો ગતાઃ ॥ ૨૬-૨ ॥

સુષુમાણોઽપ્યથ બ્રહ્મન્ વિનયેન સમન્વિતઃ ।
વેદગર્ભાતુ યાં પ્રાપ્ય સર્વસૌભાગ્યવાનભૂત્ ॥ ૨૬-૩ ॥

વાઝ્માયા કમલા(લાઃ) પ્રાન્તે હસખઠ્કે હસૌં તથા ।
આનન્દભૈરવૌ પ્રોક્તૌ તથા પલ્લવવર્જિતૌ ॥ ૨૬-૪ ॥

સહખઠ્કેમથોચ્ચાર્ય સ્વગુરુત્રયનામકમ્ ।

सिद्धः श्रीऽयमुकानन्तनाथ(श्)सिञ्छक्तिपूर्वकम् ॥ २६-५ ॥

द्वेष्यं श्रीपदं प्रोच्य साधको द्युःखनाशिनीम् ।

पादुकां पूजयामीति सर्वदा भक्तिमांश्वरेत् ॥ २६-६ ॥

नत्यन्तां संस्मरेन्मन्त्री स्वीयमूर्ध्नि कृत्वप्रदाम् ।

पादुकाया ऋषिर्ब्रह्मा गायत्री छन्द उच्यते ॥ २६-७ ॥

वाऽमायाभीजशक्ती य यतुर्थं कीलकं स्मृतम् ।

यतुर्वर्गामये प्रोक्तं ऋषिणा नृपतिं सदा ॥ २६-८ ॥

त्रिराद्यैः(द्यैः) पुनरेकैकमेकैकेन षडङ्गकम् ।

भीजैर्यथाविधिं कृत्वा ध्यायेन्मूर्ध्निभुजे गुरुम् ॥ २६-९ ॥

शिवरूपं स्वप्रकाशमानन्दं परमव्ययम् ।

मनुष्यो नाट्यसंरम्भं द्विनेत्रं द्विभुजं सदा ॥ २६-१० ॥

मानसैरुपचारैश्च सम्पूज्य गुरुमात्मनः ।

आदौ त्रिकालमेवं छि संस्मृत्यान्वत् समाचरेत् ॥ २६-११ ॥

द्विकालमेककालं वा संसेवेत् साधकोत्तमः ।

एति ते कथितं ब्रह्मन् किमन्यत् श्रोतुमिच्छसि ॥ २६-१२ ॥

शौनक उवाच -

सूत सूत महाभाग सुषुमाणास्य धीमतः ।

तत्पुत्रस्य य यद्भूतं तत्सर्वं कथयस्व मे ॥ २६-१३ ॥

सूत उवाच -

मन्त्रस्य त्र्यष्टौ(वः) पूजनादपि तत्क्षणात् ।

आविर्भूत्वा(य) दृषन्मूर्तौ तत्क्षणाद्भरोऽभवत् ॥ २६-१४ ॥

यथा ध्यातं तथा तेन रूपं कृत्वाऽब्रवीद्विदम् ।

सुषुमाणा महाप्राज्ञ यत्ते मनसि वर्तते ॥ २६-१५ ॥

तदद्य प्रार्थयित्वाशु प्रसन्नोऽस्मि सदा त्वयि ।

भक्तोऽसि धर्मशीलोऽसि तद्गुणेषु समीहितम् ॥ २६-१६ ॥

राजोवाच -

भगवंस्त्वत्प्रसादेन त्रिकालं ज्ञानमाप्नुयाम् ।

येनाहं द्युःखसंसारान् मुञ्चन्वा सद्गतिमाप्नुयाम् ॥ २६-१७ ॥

તવ પાદામ્બુજે દેવ ભક્તિરસ્તુ સદા મમ ।
 યથાડધુના દૃશ(ષ)ન્મૂર્તાવાવિભૂત્વા(ય) પ્રસન્નતઃ (?) ॥ ૨૬-૧૮ ॥
 વરદોડસિ તથા નાથ સર્વદા મે કૃપાં કુરુ ।
 એતાવદેવ યાયેડહં કિમન્યદ્ભક્તવત્સલ ॥ ૨૬-૧૯ ॥
 શ્રીમદેકલિંગ ઉવાચ -
 વત્સ તુભ્યં મયા દત્તં યદદ્ય પ્રાર્થિતં ત્વિહ ।
 ગોવિન્દ ત્વં તથા મત્તો વૃણીષ્વાવહિતો વરમ્ ॥ ૨૬-૨૦ ॥
 ગોવિન્દ ઉવાચ -
 મત્પિત્રા યાયિતં યદ્યત્તત્સર્વં દીયતાં મમ ।
 મજ્જનન્યાસ્તથા સ્વામિન્ સર્વાન્ કામાન્ પ્રપૂરય ॥ ૨૬-૨૧ ॥
 હૃદ્ગતં ત્વં વિજાનાસિ સર્વદૃકસર્વસાક્ષ્યસિ ।
 કિમન્યદ્હુધુક્રોને કૃપાં કુરુ જગત્પ્રભો ॥ ૨૬-૨૨ ॥
 શ્રીમદેકલિંગ ઉવાચ -
 ભર્વાદ્ભશ્ચિન્તિતં ચિત્તે તત્સર્વં સમ્ભવિષ્યતિ ।
 અત્રાર્થે સંશયો માસ્તુ સત્યમેતદ્બ્રવીમિ વઃ ॥ ૨૬-૨૩ ॥
 વાયુરુવાચ -
 ઇત્યેતત્ શ્રુતવાન્ રાજા એકલિંગાજ્જગત્પતેઃ ।
 સ્વં સ્વં સુતં કલત્રં ચ વરદાનેન તોષિતમ્ ॥ ૨૬-૨૪ ॥
 હર્ષાદ્શ્રૂણિ મુગ્ધન્ સો સઃ વિનયેન વવન્દ ચ ।
 એકલિંગ તથા દેવીં સ્તુત્વા નત્વા વિનિર્યયૌ ॥ ૨૬-૨૫ ॥
 ગુરુણા જ્ઞાપિતઃ શીઘ્રં ગતો ગચ્છન્નિજાલયમ્ ।
 ગોવિન્દોડપિ તથા બાલ્યાદારભ્યારાધયન્ શિવમ્ ॥ ૨૬-૨૬ ॥
 ભુભુજે વિવિધાન્ ભોગાન્ ગાર્હસ્થસ્થાશ્રમોચિતામ્ ।
 યુ(યૌ)વરાજ્યેડથ સંસ્થાય પિતરં પર્યસેવયત્ ॥ ૨૬-૨૭ ॥
 એવં કતિપર્યૈર્વર્ષેઃ કૃતં રાજ્યમકણ્ટકમ્ ।
 સ રાજા સુષુમાણોડપિ ભુક્ત્વા ભોગાન્ યદૃચ્છયા ॥ ૨૬-૨૮ ॥
 રાજધાનીં સ્વપુત્રાય સમર્પ્ય ત્વરયા હ્યગાત્ ।
 ગુરુપાદૌ સ્મરન્નત્ર ત્યક્તં સ્વીયં કલેવરમ્ ॥ ૨૬-૨૯ ॥

યોગમાર્ગસ્ય વિધિના એકલિંગસ્ય સન્નિધૌ ।
 ગોવિન્દોડપિ તદન્ત્યેષ્ટિ કૃત્વા પૃથ્વી શશાસ હ ॥ ૨૬-૩૦ ॥
 ક્ષાત્રધર્મેણ ધર્મજ્ઞસ્ત્રાયન્નન્યાન્ સ ભૂમિપાન્ ।
 સ્વીયાન્યુષણંસ્તદા સોડપિ કાલેન મહતા પુનઃ ॥ ૨૬-૩૧ ॥
 સોડપિ સ્વરાજ્યે સંસ્થાપ્ય આલુનામાનકં સુતમ્ ।
 તસ્માદભૂદ્વિશ્વનાથો વિશ્વસ્ય સ્થિતિહેતવે ॥ ૨૬-૩૨ ॥
 સંસ્થાપ્ય તં વિશ્વનાથં યોગમાર્ગમવાસવાન્ ।
 ચતુર્થાશ્રમધર્મજ્ઞઃ સત્યવાદી જિતેન્દ્રિયઃ ॥ ૨૬-૩૩ ॥
 એકલિંગસ્ય ચાભ્યર્ણે કાલનામા નૃપોત્તમઃ ।
 વિશ્વનાથઃ સ્વરાજ્યે તં કુમારં શક્તિપૂર્વકમ્ ॥ ૨૬-૩૪ ॥
 સંસ્થાપ્ય વિગ્રહે સોડપિ શસ્ત્રપૂતો દિવં યયૌ ।
 તસ્માદભૂનૃપશ્રેષ્ઠઃ શાલિવાહનસંજ્ઞકઃ ॥ ૨૬-૩૫ ॥
 તત્પુત્રો નરવાહશ્ચ જાતઃ સર્વત્ર વિશ્રુતઃ ।
 કીર્તિવર્મેતિ તત્પુત્રસ્તત્પુત્રો નરવર્મકઃ ॥ ૨૬-૩૬ ॥
 તત્પુત્રઃ કર્ણનામાડભૂત્ રાજા કર્ણ ઇવાપરઃ ।
 તસ્માદભૂત્સહસ્રાક્ષઃ શ્રીપુઞ્જસ્તસ્ય નન્દનઃ ॥ ૨૬-૩૭ ॥
 શ્રીપુઞ્જદથ કર્ણોડભૂત્કર્ણોચ્ચરણમલ્લકઃ ।
 તસ્માદભૂચ્ચ ખડ્ગારઃ ખડ્ગારાત્ ક્ષેત્રપો હ્યભૂત્ ॥ ૨૬-૩૮ ॥
 ક્ષેત્રપાદથ કર્ણોડભૂત્કર્ણાજ્જાતા બહુપ્રજાઃ ।
 તેષાં ધુરન્ધરઃ શ્રીમાન્ તેજસિહ ઇતિ પ્રભુઃ ॥ ૨૬-૩૯ ॥
 તદાત્મજોડમરઃ પ્રોક્તઃ સિંહસ્યેવ પરાક્રમી ।
 તસ્માદભૂત્સ(સુ)બાહુર્યઃ સ્વબાહુબલવિક્રમઃ ॥ ૨૬-૪૦ ॥
 તસ્માદભૂદ્રલસિંહો રત્નાકર ઇવાપરઃ ।
 તત્પુત્રો જયસિંહશ્ચ શાસ્ત્રાગ્નિદગ્ધકિલ્બિષઃ ॥ ૨૬-૪૧ ॥
 લક્ષ્મીસિંહશ્ચ તત્પુત્રસ્તત્પુત્રોડતિપરાક્રમી ।
 હમ્મીરસંજ્ઞકો ભૂપઃ પાલયન્ પૃથિવીમિમામ્ ॥ ૨૬-૪૨ ॥
 તત્સૂનુઃ ક્ષેત્રપો નામ મોકલસ્તુ તદાત્મજઃ ।
 તત્સૂનુઃ કુમ્ભકર્ણોડભૂત્ કુમ્ભકર્ણાત્પરાક્રમી ॥ ૨૬-૪૩ ॥

તસ્યૈવં શાસતઃ પૃથ્વી બહુકાલમગાત્ તદા ।
 વેદવેદાડુગતત્ત્વજ્ઞો ધનુર્વેદવિદાંવરઃ ॥ ૨૬-૪૪ ॥
 યોગમાર્ગેણ સ્વં દેહં ત્યક્ત્વા સાયુજ્યમામવાન્ ।
 તતસ્તત્તનુજા જાતાઃ પરસ્પરવિરોધિનઃ ॥ ૨૬-૪૫ ॥
 સ્પર્ધ્યા નીચસંસર્ગાચ્છૂદ્ધાચારપરા (અ)ભવન્ ।
 અ(સ્વ)ધર્માચ્ચ ચ્યુતાસ્તે વૈ ભવાન્યાઃ શાપકારણાત્ ॥ ૨૬-૪૬ ॥
 બ્રાહ્મણાન્ કલેશયન્ સર્વાન્ દત્તદાનાપહારકાઃ ।
 દેવસ્વમપિ હર્તારઃ કૂરાશ્ચૌરાશ્ચ તેડભવન્ ॥ ૨૬-૪૭ ॥
 એતસ્મિન્નતરે બ્રહ્મન્ મ્લેચ્છૈરાગત્ય કલેશિતાઃ ।
 પરસ્પરમભૂતેષાં વિગ્રહશ્ચાતિદારુણઃ ॥ ૨૬-૪૮ ॥
 એવં કતિપયૈર્વર્ષૈર્ગતે(તૈસ્)તાં મુનિસત્તમ ।
 હારીતસ્ય ચ શિષ્યં તે વિનયેનાભિવાદ્ય ચ ॥ ૨૬-૪૯ ॥
 મ્લેચ્છૈરાક્રમિતાં પૃથ્વી શાધ્યસ્માન્ યેન પ્રાપ્તુમઃ ।
 બ્રહ્મરાજ્યાન્ કૃપાસિન્ધો સ્વરાજ્યે સન્નિવેશય ॥ ૨૬-૫૦ ॥
 ત્રાહિ ત્રાહ્યાશ્રિતાન્ ભક્તાન્ બ્રહ્મન્ન ગતિરન્યથા ।
 સૂત ઉવાચ -
 ઇતિ તેષાં વચઃ શ્રુત્વા ક્ષણમાત્મનિ ચિન્તયન્ ॥ ૨૬-૫૧ ॥
 ભવાન્યા વચનાજ્જાતમિતિ નિશ્ચિત્ય વૈ હૃદિ ।
 શિવાં તથૈકલિંગં ચ પૂજ્યધ્વં યથાવિધિ ॥ ૨૬-૫૨ ॥
 ગુરોઃ પરમ્પરાયાતં ત્યક્ત્વાડન્યપથગામિનઃ ।
 અથશ્ચૈતાદૃશં જ્ઞાતં દેશોપદ્રવજં ભયમ્ ॥ ૨૬-૫૩ ॥
 તસ્માદત્રૈવ સંસ્થાય પૂજ્યધ્વં સદાશિવમ્ ।
 ઇતિ શ્રુત્વા તદા તે વૈ શૂદ્ધાચારૈરપૂજયન્ ॥ ૨૬-૫૪ ॥
 તેષાં ધુરન્ધરો જાતો રાજમલ્લ ઇતિ પ્રભુઃ ।
 એકલિંગોડપિ તાં પૂજામડુગીકૃત્ય પ્રસન્નતઃ (પ્રસાદિતઃ) ॥ ૨૬-૫૫ ॥
 રાષ્ટ્રસેનામથાહૂય એકલિંગોડબ્રવીદિદમ્ ।
 શ્યેને(સેને) સહાયમેતેષાં કુરુ શીઘ્રં મમાજ્ઞયા ॥ ૨૬-૫૬ ॥

धृति श्रुत्वा तु सा देवी तेषां साहाय्यमाचरत् ।
चित्रकूटे पुनस्तेषां संस्थाप्यात्रागताऽथ सा ॥ २६-१७ ॥

तदारभ्य तु ते सर्वे शूद्राचारपरायणाः ।
राज्यं यक्षुर्धथापूर्वं क्षात्राभासाश्च ते पुनः ॥ २६-५८ ॥
यदा यदा शिवे भक्तिं न कुर्वन्ति तदा तदा ।
अेवमेवोपद्रवैश्च भवेच्छाधीना भवन्ति हि ॥ २६-५९ ॥

शौनक उवाच -
हारीतस्य य शिष्योऽसौ किं नाम्ना भ्यातिमागताः(तः) ।
अेतन्मे संशयं सूत निराकर्तुमिहार्हसि ॥ २६-६० ॥

सूत उवाच -
विद्याचार्यं धृति भ्यातो वेदवेदाङ्गपारगः ।
सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो निग्रहानुग्रहक्षमः ॥ २६-६१ ॥

दयावाननसूयश्च ऐकलिङ्गं य पूजयन् ।
तपश्चचार सुमल्लोकानुग्रहकारणात् ।
तत्तेजसा य शुशुभे क्षेत्रं नागल्लुप्तं परम् ॥ २६-६२ ॥

ऐकलिङ्गोऽथ भगवांस्तस्यैव वशमाययौ ।
तथा स विन्ध्यवासापि पाति पुत्रमिवौरसम् ॥ २६-६३ ॥
तपसा स्वीयवशगं कृत्वाऽत्रैव स्थितः स हि ।
तयो रुपमनुध्यायन् ब्रह्मचर्याश्रमाग्राणीः ॥ २६-६४ ॥

यस्य दर्शनमात्रेण नृणां सर्वार्थसिद्धये (यः) ।
भवन्ति य तथाभूतः सत्यधर्मपरायणः ॥ २६-६५ ॥

शिष्यप्रशिष्यैः सङ्घितो महे तत्र व्यवस्थितः ।
ब्राह्मणान् पाठयन्नित्यं तदा क्षत्रविशानपि ॥ २६-६६ ॥

कुम्भाद्यो नृपा ह्यासन् तदाज्ञापस्त्रिपालकाः ।
यष्टिं पाणौ गृहीत्वा ते स्वभौद्धत्यं विहाय य ॥ २६-६७ ॥

प्रतीहारं धव द्वादि पूर्वज्ञाननियन्त्रिताः ।
स्वराजधानीं सम्प्राप्य राजसिंहानि(न्य) धारयन् ॥ २६-६८ ॥

ऐकलिङ्गस्य तस्यापि (अैक्यं समवगम्य) य ।

सोऽपि तान्वर्धयन्नाशीवादिनाभिविवृ(वर)ध्रुय य ॥ २६-६८ ॥

ततः सोऽपि मडाधीमान् यतुर्थाश्रममग्रीहीत् ।

शिवानन्दाश्रमाभ्यर्षो कालेन निधनं गतः ॥ २६-७० ॥

तस्य शिष्यप्रशिष्याश्च भडवस्तन्मठे ङिल ।

विद्याः प्रवर्तयन् देशे यतुर्दशाभ्यकास्ततः ॥ २६-७१ ॥

आचरन् स्वयमाचारान् श्रुतिस्मृत्युदितान् स्वकान् ।

प्रेरयन् ब्राह्मणार्थांश्च स्वस्वधर्मं विशेषतः ।

ऐकलिङ्गाज्ञया ब्रह्मन् शुशुभुस्तते तपस्विनः ॥ २६-७२ ॥

अेवं भडुसमा नीताः स्वधर्मं परिपालयन् ।

ऐतस्मिन्नन्तरे यैव कविराविर्भूव उ ॥ २६-७३ ॥

स तस्य भूपलुदये प्रविश्य मतिमन्यथा ।

करेण कारयामास यैकलिङ्गस्य सन्निधौ ॥ २६-७४ ॥

शम्भुनारायणो नाम संस्मरन् शिवमेत्य य ।

तमुद्दृश्योपडास्येन यत्किञ्चिद्वलपितो(तवान्) नृपः ॥ २६-७५ ॥

शम्भुर्निवारयामास मैवं वद नृपोत्तम ।

तथापि तेन डास्येन पूर्ववद्वलपितं पुनः ॥ २६-७६ ॥

सोऽपि तापसवर्षस्तु क्रोधरक्तक्षणोऽवदत् ।

ब्रष्टराज्यो भवाशु त्वं यतो राज्यमदेन ङि ॥ २६-७७ ॥

भाषसे गुरुमुद्दिश्य गच्छ दृष्ट नृपाधम ।

अेवमुक्त्वा गतः सोऽपि देशं त्यक्त्वा त्वरान्वितः ॥ २६-७८ ॥

नृपोऽपि चिन्तयाङ्कान्तः सान्तवयामास तं गुरुम् ।

गते नैव गतः सोऽपि सशिष्यः पित्रमानसः ॥ २६-७९ ॥

काश्यां निवासमकरोन्निराडानुग्रहक्षमः ।

ऐतस्मिन्नन्तरे विप्रं षाण्मासाभ्यन्तरे मडत् ॥ २६-८० ॥

भ्वेच्छैः सड विरोधेन युद्धमुग्रमभूत्तदा ।

वर्षद्वादशपर्यन्तं न सुभं लेभिरे पुनः ॥ २६-८१ ॥

सभ्यं यकुश्च तैः साडं सेवया विनयेन य ।

अेवं कतिपर्यैर्वर्षैर्गते(तैः) त (स्त)त्सन्ततौ पुनः ॥ २६-८२ ॥

भविष्यति नृपः कोऽपि धर्मनिष्ठः प्रतापवान् ।
 पितृपैतामहादीनां राजयं सम्पालयिष्यति ॥ २६-८३ ॥
 यङ्कवर्तीव शुशुभन् (?) म्लेच्छादींस्त्रासयन् पुनः ।
 स्ववीर्यबलकोशेन स्वराज्यं स करिष्यति ॥ २६-८४ ॥
 ततः परम्परायातो(ता) गुरुमार्गानुगामिनः ।
 ततः सम्मान्य तानत्र स्थापयिष्यति तन्मठे ॥ २६-८५ ॥
 शम्भुनारायणस्याथ शिष्यानाल्लूय भक्तितः ।
 यथापूर्वं य मडती पूजाऽग्रेऽपि भविष्यति ॥ २६-८६ ॥
 ऐकलिङ्गस्य विधिना ञ्जोर्द्ध्वारङ्कमेण छि ।
 कारयिष्यन्ति तच्छिष्या यथाशास्त्रं तथा ततः ॥ २६-८७ ॥
 वायुरुवाच -
 एति बाष्पस्य वृत्तान्तं कथितं ते मडामुने ।
 अन्वयं यापि भूतस्य बाष्पस्य य मडात्मनः ॥ २६-८८ ॥
 य एदं कीर्तयेन्नित्यं बाष्पान्वयमनुत्तमम् ।
 शृणुयाद्वा प्रयत्नेन ऐकलिङ्गस्य सन्निधौ ॥ २६-८९ ॥
 गृह्णोष्ठवनारामनदीनगसुरालये ।
 समीपे वा गुरोः सिद्धिः शीघ्रं स्याद्दत्तरोत्तरम् ॥ २६-९० ॥
 स दुःखौघाद्भिर्मुक्तः सर्वान् कामानवाप्नुयात् ।
 अश्रममेघसलस्राणि वाञ्छि(ञ्ज)पेयशतानि य ॥ २६-९१ ॥
 कोटिकन्याप्रदानेन यत्कृत्वा प्राप्यते नरैः ।
 तत्कृत्वा प्राप्यते ज्यस्मिन् वंशश्रवाणकीर्तनात् ॥ २६-९२ ॥
 एति श्रीवायुपुराणे मेढपाटीये श्रीमटेकलिङ्गमाडात्म्ये बाष्पान्वये षड्विंशोऽध्यायः । २६ ॥

अथ सप्तविंशोऽध्यायः । श्रीनारायणप्रादुर्भावः ।

27. Upon being requested by Nārada नारद, Vāyu वायु describes about the AṣṭaTīrtha अष्टतीर्थ in proximity of Ekaliṅga ऐकलिङ्ग, and about the PūjāVidhi पूजाविधि.

नारद उवाच -

अष्ट तीर्थानि यानीड प्रथितानि समीरए ।
 तान्यडं श्रोतुमिच्छामि नामतो व्यङ्गितः क्मात् ॥ २७-१ ॥
 माडातम्यमपि तेषां यत्तद्दर्शय विस्तरात् ।
 सर्वे देवाः सऋषयो यत्र स्नात्वा सुभङ्गितः ॥ २७-२ ॥
 स्वं स्वमासाधे कामानि (कामं तु) यैत्रे मासि विशेषतः ।
 यात्रार्थिनो विशेषेण तीर्थयात्रां यरन्ति ड(डि) ॥ २७-२ ॥
 वायुरुवाय -
 यदा कामदुधा याता गोलोकादिड नारद ।
 शङ्करं द्रष्टुकामा सा तदा डैलासपर्वतात् ॥ २७-४ ॥
 भैरवोऽपि स्वयं डर्षादिडायातो मडाभलः ।
 शिवस्य दर्शनाकाङ्क्षी वियोगाद्बुडकालतः ॥ २७-५ ॥
 सगाणः सड योगिन्या भूतवैतालसंवृतः ।
 यतुर्भुजस्त्रिनयनो बालाडार्थुतसन्निभः ॥ २७-६ ॥
 शूलं कपालं डमरुं भड्वाङ्गमपि धारयन् ।
 रक्तमाल्याम्बरधरो रक्तमाल्यानुलेपनः ॥ २७-७ ॥
 त्रिकूटायलमध्ये तु पश्चिमायां तथा दिशि ।
 स्वालयं स विनिर्माया(य) वापिका(का) कारिता(कृतवान्) पुनः ॥ २७-८ ॥
 सर्वतीर्थान्यथानीय सूर्यमण्डलतः प्रभुः ।
 प्रतिष्ठां कारयित्वास्या वेडागमविधानतः ॥ २७-९ ॥
 तत्र स्वयं सुसंस्नातो डर्षेण शिवमादरात् ।
 ध्यायन् शिवां य तत्रैव शिवस्याविर्भवोत्सवे ॥ २७-१० ॥
 तदारभ्यादितीर्थं तत् सर्वतीर्थमिति श्रुतम् ।
 तस्मिंस्तीर्थे नरो यस्तु स्नात्वा भैरवमर्थयेत् ।
 स सर्वतीर्थस्नानस्य डूलं प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ २७-११ ॥
 यैत्रङ्कषण्यतुर्दृश्यां कार्तिकस्यापि भैरवम् ।
 भक्त्या ये पूजयिष्यन्ति ब्राह्मणानपि नारद ॥ २७-१२ ॥
 भैरवः सर्वदस्तेषां सर्वदा सुप्रसन्नदृक् ।
 यात्रार्थिनोऽध्यथाटौ डि भैरवं सम्यगर्थ्य य ॥ २७-१३ ॥

तीक्ष्णदंष्ट्र मडाकाय कल्पान्तदण्डनोपम ।

भैरवाय नमस्तुभ्यमनुज्ञां द्यातुमर्हसि ॥ २७-१४ ॥

इत्यनेन य मन्त्रेण सम्प्रार्थ्य प्रथमं ततः ।

ऐकलिङ्गं समभ्यर्च्येदन्वथा निष्कलं भवेत् ॥ २७-१५ ॥

नारद उवाच -

ऐकलिङ्गस्य पूजायां कानि कानि उ (किं किमत्र डि) योदितम् ।

पत्रपुष्पकृवादीनां कृत्वं त्वं वक्तुमर्हसि ॥ २७-१६ ॥

वायुरुवाच -

अथावराण्यपूजाद्यै यथावाभं सुभक्तिः ॥ २७-१७ ॥

मात्वानि तु ततो दद्यात् सुगन्धैः कुसुमैस्तथा ।

निर्मितानि मनोज्ञानि पत्रैर्मरुभकोद्भवैः ॥ २७-१८ ॥

तुलसीपत्रिकापत्रैर्बर्भरीं तु विवर्जयेत् ।

मत्सुर्णीं बाहुथीं चैव तथा श्वेततुलस्यपि ॥ २७-१९ ॥

करवीराणि योज्यानि श्वेतरक्तभवानि च ।

नीलरक्तोत्पलैः श्वेतैः कमलानि सदा ददेत् ॥ २७-२० ॥

कल्डाराणि तथा शस्तमे (शस्ता-ये) कलिङ्गार्थने सदा ।

कुमुदानि तु योज्यानि यम्पकानि (य) मालती ॥ २७-२१ ॥

मल्लिका वै कुरभकं बहुलं बन्धुशुवकम् ।

नागपुष्पं केसरजं कुङ्कुमोद्भवमेव च ॥ २७-२२ ॥

शतपत्री तथा श्रेष्ठा केतकीं वर्जयेत् सदा ।

द्वैत्यै तु सर्वदा योज्या केतकी तु विशेषतः ॥ २७-२३ ॥

शिवे माधविका शस्ता शिवां यापि विशेषतः ।

करुणाकुसुमानि स्युः कुन्दाशोकभवानि च ॥ २७-२४ ॥

द्रीवेरं च तथा श्रेष्ठं नन्दावर्तभवं तथा ।

काञ्चनारभवं पुष्पं कर्णिकारजमेव च ॥ २७-२५ ॥

शिवमल्ली तथा श्रेष्ठा पाटली द्विविधा भवेत् ।

भूतपत्राणि तत्पुष्पं कोमलाः पल्लवाः शुभाः ॥ २७-२६ ॥

शालमालतमालाद्विपल्लवाः परिकीर्तिताः ।

किंशुकं पारिभद्रं स्यादतिमुक्तकमेव य ॥ २७-२७ ॥
 घत्तूरार्कभवं पुष्पमपामार्गस्य पल्लवाः ।
 पत्रं नागबलायाश्च तत्पुष्पाणि य योजयेत् ॥ २७-२८ ॥
 अगस्त्यपुष्पं तत्पत्रं पूजने श्रेष्ठमिष्यते ।
 भृङ्गराजस्य पत्राणि मुद्गी गान्धारिका तथा ॥ २७-२९ ॥
 आम्रातकस्य पत्राणि तथा दूर्वाङ्कुरा मताः ।
 कुशपुष्पाणि योज्यानि जलजम्बूभवानि य ॥ २७-३० ॥
 बिल्वपत्रं सदा योजयं उरितं शुष्कमेव य ।
 यूर्णाभूतमथापि स्यात् सर्वतः श्रेष्ठमुच्यते ॥ २७-३१ ॥
 तुलस्यपि तथैव स्यादेकलिङ्गार्थने सदा ।
 आलुरेदथ पुष्पाणि स्वयमेव विचक्षणैः ॥ २७-३२ ॥
 अन्याहुतेषु पुष्पेषु क्वलं स्वल्पं तथा भवेत् ।
 क्यकीते तथा पादं याचिते निष्कलं भवेत् ॥ २७-३३ ॥
 योरिते मल्लेन(नः) स्यात्ततस्तं(तत्) परिवर्जयेत् ।
 पुष्पाध्यायोक्तम्पुष्पाणि पत्राणि विविधानि य ॥ २७-३४ ॥
 स्वयं निष्पाद्य यत्नेन क्षालयित्वा जलैस्ततः ।
 उक्तस्थाने य संस्थाप्य निर्माल्यानि विसर्जयेत् ॥ २७-३५ ॥
 सौवर्णानि य पुष्पाणि निर्माल्यानि कदाचन ।
 मौक्तिकादीनि रत्नानि योजयेच्च पुनः पुनः ॥ २७-३६ ॥
 नूतनं वस्त्रयुग्मं स्यात् नित्यं सङ्काल्य यार्पयेत् ।
 सस्त्रिंशत् मलिनं शुद्धं त्यजेत् तैलादिदूषितम् ॥ २७-३७ ॥
 निर्गन्धकेशकीटादिदूषितं योग्यगन्धकम् ।
 मलिनं तत्तु संस्पृष्टमाघ्रातं भ(त्वं) विकीर्णम् ॥ २७-३८ ॥
 अशुद्धभाजनानीतं स्वा (हु) त्वानीतं य याचितम् ।
 कदापि न सपर्यार्थमाहरेष्य विचक्षणैः ॥ २७-३९ ॥
 यम्पकं कमलं त्यक्त्वा कलिकामपि वर्जयेत् ।
 पत्रं पुष्पं क्वलं देवे न प्रदद्यादधोमुष्पम् ॥ २७-४० ॥

पुष्पाञ्जलौ न तद्दोषस्तथा सर्वत्र भूपते ।
 जम्बूदाडिमज्जीरतिन्तिर्णीबीज पूरिकाः ॥ २७-४१ ॥
 रम्भा धात्री य बदरी रसावः पनसोऽपि य ।
 येषां इवैर्यैर्जेद्वमेकलिङ्गाप्यमव्ययम् ॥ २७-४२ ॥
 यद्यद्वाञ्छति भृत्यो यस्तत्तदस्मादवाप्नुयात् ।
 षति भैरवमाडात्त्र्यं ये शृण्वन्ति पठन्ति य ॥ २७-४३ ॥
 सर्वतीर्थस्य माडात्त्र्यं प्राप्नुवन्त्यतिभक्तितः ।
 भैरवस्तु सडाथः स्यात्तेषां नास्त्यत्र संशयः ॥ २७-४४ ॥
 वेदागमपुराणेषु प्रथितो भैरवस्तथा ।
 तस्य नित्यं विशेषेण पूजयेद्योऽतिभक्तितः ।
 यं यं कामयते कामं तं तं प्राप्नोति निश्चितम् ॥ २७-४५ ॥
 नारद उवाच -
 अन्यानि कथमत्रासन् तीर्थानि हि समीरण ॥ २७-४६ ॥
 शृण्वन्न मे मनस्तुष्टिमुपयाति कुतूहलात् ।
 वायुरुवाच -
 विन्ध्यवासा यदायाता स(स्व)सम्पीभिः समन्विता ।
 कैलासादिल तं द्रष्टुं शङ्करं लोकशङ्करम् ॥ २७-४७ ॥
 स्थानं दृष्ट्वाऽतिरम्यं य लोषेण मलता पुनः ।
 विश्वकर्माणामाढ्यं वाटिका कारिता शुभा ।
 सर्वतुर्कुलपुष्पाढ्या नानाद्रुमलतान्विता ॥ २७-४८ ॥
 तस्यां सा क्रीडयामास सम्पीभिः सह नारद ।
 अेतस्मिन्नन्तरे तस्यां भैरवः स समागतः ॥ २७-४९ ॥
 विन्ध्यवासां नमस्कृत्य विनयेन समन्वितः ।
 अम्भाडलं तृषितोऽस्म्यत्र जलं मे देहि सत्व्वरम् ॥ २७-५० ॥
 तच्छृत्वा साऽतिलोषेण कथयामास तं पुनः ॥ २७-५१ ॥
 वत्स शूलाग्रभागेण पातालाज्जलमानय ।
 तव नाम्ना भवत्वत्र वापिका सर्वकामदा ॥ २७-५२ ॥
 षति तद्वाक्यमाकल्य स तथैवाकरोत् पुनः ।

પપૌ સોડપિ જલં તત્ર તસ્યાજ્ઞાપરિપાલકઃ ॥ ૨૭-૫૩ ॥
 તદારભ્યાથ સા વાપી ખ્યાતા ભૈરવસંજ્ઞિકા ।
 તસ્યા વાખ્યાસ્તુ તોયેન ઉદ્ધૃતેન સમાહિતઃ ॥ ૨૭-૫૪ ॥
 સ્નાત્વા ચ વિન્ધ્યવાસાં તામભ્યર્થ્ય સવિધાનતઃ ।
 સ્તુત્વા નત્વા ચ યો મર્ત્યઃ સ સર્વકૃલભાગભવેત્ ॥ ૨૭-૫૫ ॥
 ઇતિ ભૈરવવાખ્યાસ્તુ ઉત્પત્તિં શૃણુયાત્તુ યઃ ।
 સ વિઘ્નૈહ પાપાનિ દેવીસાયુજ્યમાપ્નુયાત્ ॥ ૨૭-૫૬ ॥
 નારદ ઉવાચ -
 ત્વન્મુખાદષ્ટતીર્થાનિ શ્રુતાનિ ચ મયાનઘ ।
 નારાયણસ્ય માહાત્મ્યં સલક્ષ્મીકસ્ય કથ્યતામ્ ॥ ૨૭-૫૭ ॥
 વાયુરુવાચ -
 યદા દેવ્યા તુ ક્રોધેન શામાઃ સર્વે દિવૌકસઃ ।
 તદા સ દેવદેવોડપિ એકલિંગસ્ય સન્નિઘૌ ॥ ૨૭-૫૮ ॥
 પ્રાકારાન્તર્ગતે રમ્યે રત્નમણ્ડપમધ્યગે ।
 રત્નસિંહાસને તત્ર શુશુભે સ મહામુને ॥ ૨૭-૫૯ ॥
 લક્ષ્મ્યા સહારવિન્દાક્ષઃ સગણઃ સ ગરુત્મતા ।
 શડ્બચક્રગદાપદ્મપીતામ્બરધરો વિભુઃ ॥ ૨૭-૬૦ ॥
 કિરીટકુણ્ડલધરો વનમાલાવિભૂષિતઃ ।
 સ્વર્ણરત્નાડ્ગદાદીનિ શ્રીવત્સાહ્લિતવિગ્રહઃ ॥ ૨૭-૬૧ ॥
 અતસીપુષ્પસહુશો વિદ્યુદાભાં રમાં દધત્ ।
 રક્તવસ્ત્રપરીધાનાં નીલકચ્ચુકિવક્ષસમ્ ॥ ૨૭-૬૨ ॥
 નાસામૌક્તિકશોભાઢ્યાં રત્નતાટકુમણ્ડિતામ્ ।
 કોમલાડ્ગીં વિશાલાક્ષીં નવયૌવનગર્વિતામ્ ॥ ૨૭-૬૩ ॥
 કહ્લુણાદિવિભૂષાઢ્યાં રત્નોપલકરામ્બુજામ્ ।
 નૂપુરાએ(રા)વસુભગાં પીનોત્રતપયોધરામ્ ॥ ૨૭-૬૪ ॥
 મન્દહાસાં પ્રમુદિતામન્થોન્થાલિંગનોત્સુકામ્ ।
 તામાલિંગ્ય પ્રિયાં સોડપિ નારાયણોડવસત્તથા ॥ ૨૭-૬૫ ॥
 ચક્રેણ સિતધારેણાકરોત્પુષ્કરિણીં તદા ।

कण्ठाभक्षा निराडारा वायुभक्षा जितेन्द्रियाः ॥ २८-४ ॥

अम्बुपर्णाशिनः केचित् केचिन्मूलकृलाशिनः ।

सिंहव्याघ्रादिभिः कीर्णैर्निवसन्ति मनस्विनः ॥ २८-५ ॥

भगा मृगाश्च गवया वाराडा वृद्धिडासकाः ।

निवसन्ति मुनिश्रेष्ठ पक्षिणः प्रमदानुगाः ॥

पूर्वसंस्कारभावं हि भजमाना मडाशयाः ॥ २८-६ ॥

गन्धर्वसिद्धमुनिकिन्नरगुह्यकाद्यैः

संसेव्यमानमनिशं सरसीरुडाः ।

श्रीसुन्दरीवलयसिञ्जितमङ्घ्रिभागे

नृत्यन्मयूरमणिमण्डितवेदिमध्ये ॥ २८-७ ॥

आधारेणो मडेशस्तु वर्त्तते यत्र नारद ।

तस्य दर्शनमात्रेण मडापातककोटयः ॥ २८-८ ॥

तत्क्षणाद्द्विलयं यान्ति सञ्चिताः पूर्वजन्मभिः ।

ततस्तु दक्षिणे भागे तक्षकेशो मडेश्वरः ॥ २८-९ ॥

तक्षकेशा पुरा ब्रह्मन् स्वस्य संस्थितिडेतवे ।

स्थापितस्तत्र वै यडे स्वनाम्ना तीर्थमुत्तमम् ॥ २८-१० ॥

ततः प्रभृति क्षेत्रेऽस्मिन् नास्ति नागभयं मडत् ।

स्नानात् सर्वप्रयत्नेन नो नागकुलजं भयम् ॥ २८-११ ॥

तत्र स्नात्वा नमस्कृत्य तक्षकेशं मडेश्वरम् ।

नागसूक्तेन स मुनिः पूजं यडे विधानतः ॥ २८-१२ ॥

पुनस्तु भैरवेणैव सर्वतीर्थमयं य यत् ।

तीर्थं सम्पादितं पूर्वं ॥ २८-१३ ॥

सर्वतीर्थेषु गदितं यत्कलं मुनिपुङ्गवैः ।

तत्कलं लभते जन्तुर्दर्शनाम्भज्जनात्किमु ॥ २८-१४ ॥

भूतप्रेतपिशाचानां न भयं तत्र नारद ।

डाकिन्यः क्षेत्रपालाश्च यक्षाः किम्पुरुषास्तथा ॥ २८-१५ ॥

तं नरं पश्य (दृष्ट्वा) भीताः स्युः पलायन्ति दिशो दश ।

भूतप्रेतादिभीतश्चेत्तत्र स्नानं समाचरेत् ॥ २८-१६ ॥

तदा प्रभृति नो भूतप्रेतादिगणं भयम् ।
सत्यं सत्यं मुनिश्रेष्ठ मद्भक्तमवधारय ॥ २८-१७ ॥
ततस्तु करजे कुण्डे स्नात्वा देवीं प्रपूजय य ।
वेदोक्तविधिना तत्र नित्यं कर्म समाप्यते ॥ २८-१८ ॥
तत्रस्थानां मुनीनां तु दर्शनं शिवभाविनाम् ।
महापातकराशीनां नाशनं कविनाशनम् ॥ २८-१९ ॥
ततस्तु मुनिशार्दूल यङ्गपुष्करिणीं शुभाम् ।
विष्णुना यङ्गवर्षेण निर्मितां पापनाशिनीम् ॥ २८-२० ॥
मृत्कुशानपि सङ्गुल्य उस्ते पादादिकं सुधीः ।
प्रक्षाल्यायम्य विधिवत्स्नात्वा विष्णुं प्रपूजय य ॥ २८-२१ ॥
लक्ष्मीं पद्मासनां तत्र वक्षःस्थलनिवासिनीम् ।
पुष्पगन्धादिभिः पूजय नमस्कृत्य विधानतः ॥ २८-२२ ॥
तत उत्तरदिग्भागे सर्वसौभाग्यदायिनी ।
सर्वेषां मनुजानां तु विन्ध्यवासेति विश्रुता ॥ २८-२३ ॥
ऐकलिङ्गस्य भक्तानां प्रथमं छि हृलप्रदा ।
धेनुदारीतनागाद्यैस्तथेन्द्रेणापि वञ्जिता ॥ २८-२४ ॥
सेविता हृलदा देवी मया दृष्टा पुरा किल ।
तत्समीपे तु मडती वाटिका गह्वरे वने ॥ २८-२५ ॥
आम्रनिम्बकदम्बाद्यैर्बाजपूरैः सदाऽिमैः ।
पनसैर्नालिकेरैश्च पुन्नागैर्नागकैसरैः ॥ २८-२६ ॥
तावैस्तमालैर्द्विन्तालैः पाटलैर्जातियम्पकैः ।
कुटजैः कर्णिकारैश्च जम्बूपलक्षविभीतकैः ॥ २८-२७ ॥
जम्बीरैः करवीरैश्च नारिङ्गैः कदलीवटैः ।
पलाशैः पादिरैर्वशैस्तथोद्गुम्बरबिल्वकैः ॥ २८-२८ ॥
नानाद्रुमलताकीर्णानानापक्षिगणावृतम् ।
मुनियारणसिद्धैश्च किन्नरैर्युवतीवृतैः ॥ २८-२९ ॥
नृत्यवादित्रगीतैश्च वयोभिश्च निनादिता ।

तत्रास्ते सुमहत्तीर्थं भैरवेण पुराकृतम् ॥ २८-३० ॥
 रत्नवैदूर्यमणिभिर्वेदिकोपवने तथा ।
 तत्र स्नात्वा मुनिवरो विन्ध्यवासां प्रपूज्य च ॥ २८-३१ ॥
 तत्राहं कर्मविधिवत् सम्पाद्य द्विजसत्तमः ।
 ततस्तु मुनिशार्दूल तीर्थानां परमं शुभम् ॥ २८-३२ ॥
 उत्तरस्यां दिशि स्थितं जनीडि कुटिलातटे ।
 भगैर्भृगैस्तथा व्याघ्रैः पक्षिभिर्विनिनादितम् ॥ २८-३३ ॥
 केदारसंज्ञकं तीर्थं तत्रामानं मधेश्वरम् ।
 तत्र स्नानविधिं यत्के विधिवद्विधिदर्शकः ॥ २८-३४ ॥
 ततस्तु पूर्वदिग्भागे केदारक्षेत्रतोऽमलम् ।
 अमृताप्यं महातीर्थं सिद्धद्वीधमुनिसेवितम् ॥ २८-३५ ॥
 सर्वतीर्थाधिकं प्रोक्तं मोक्षदं सर्वदेहिनाम् ।
 यस्य सन्दर्शनादेव नृणां भवति वाञ्छितम् ॥ २८-३६ ॥
 तत्र स्नानं प्रकुरुते लभते वाञ्छितं क्लमम् ।
 सर्वपापोपपापानां नाशनं कामद परम् ॥ २८-३७ ॥
 तत्रस्था मुनयः सर्वे अमृतत्वं प्रपेदिरे ।
 मया दृष्टा मुनिश्रेष्ठ योषितः पशुपालकाः ॥ २८-३८ ॥
 पक्षिणश्च पतङ्गाश्च ये यान्ये दृष्टजतयः ।
 स्वेच्छयैवामृतं तत्र लेभिरे मुक्ताकल्मषाः ॥ २८-३९ ॥
 तत एत्यष्टतीर्थेषु स्नात्वा यैन्द्रं सरो ययौ ।
 उंसकारणवाकीर्णं सारसैश्च भकैस्तथा ॥ २८-४० ॥
 जलजैः स्थलजैश्चैव कमलैरुपशोभितम् ।
 नानापक्षिगाणाकीर्णं नानाद्रुमलतावृतम् ॥ २८-४१ ॥
 यतुर्दिक्षु विशेषेण शुद्धात्मानस्तपस्विनः ।
 निवसन्ति महात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥ २८-४२ ॥
 केचित् पठन्ति सुधियः केचिद्ध्यायन्ति योगिनः ।
 केचिच्छिष्यान् महाप्राज्ञान् पाठयन्ति द्विजोत्तमाः ॥ २८-४३ ॥

केचिज्जपन्ति विधिवत्स्नात्वा ध्यात्वा कृताहिकाः ।
 केचित्पुराणनिपुणाः श्रावयन्ति जनान् बहून् ॥ २८-४४ ॥
 संन्यासिनो जितक्रोधास्त्यागिनः परमार्थिनः ।
 भित्तुश्च विविधाकारैर्वृतं परमधार्मिकैः ॥ २८-४५ ॥
 शिवभक्तिरतैर्वीरैर्भूतछिंसादिवर्जितैः ।
 दिव्यरूपविभूषाभिः सुरकन्याभिरावृतम् ॥ २८-४६ ॥
 मुनियारण्यगन्धर्वकिन्नरैः परिपूरितम् ।
 ऋषिभिः सप्तभिः सार्धं निवसन्ति महर्षयः ॥ २८-४७ ॥
 तत्र स्नात्वा मुनिवरः शिवशर्मा विधानवित् ।
 तत्राहिकीं क्रियां कृत्वा दत्त्वा दुत्वाभिपूज्य य ॥ २८-४८ ॥
 पुत्रपौत्रादिभिः सार्द्धमेकलिङ्गं मधेश्वरम् ।
 अभिपूज्य पुनस्तत्र कं कं (किं किं) धाम ययौ मुनिः ॥ २८-४९ ॥
 एति ते कथितं ब्रह्मन् तीर्थानामुत्तमः क्रमः ।
 सर्वपापप्रशमनं सर्वविघ्नविनाशनम् ।
 सर्वसिद्धिकरं साक्षान्महापातकनाशनम् ॥ २८-५० ॥
 यः पठेत् प्रातरुत्थाय साधकः स्थिरमानसः ।
 स याति परमं स्थानं यत्सुरैरपि दुर्लभम् ॥ २८-५१ ॥
 अश्वमेधसहस्राणि वाजपेयशतानि य ।
 कृतानि तेन न्यान्यानि सुकृतानि महीतले ॥ २८-५२ ॥
 तस्मात् सर्वप्रयत्नेन शृणुयात् सुकृती नरः ॥ २८-५३ ॥
 ये शृण्वन्ति पठन्ति भक्तिनिरता दृष्ट्वैकलिङ्गं शिवं
 सर्वाभीष्टफलप्रदं मुनिवरैशाराधितं सुप्रतैः ।
 योगि(ग)ध्यानरतैर्वशीकृतमनोव्यालैः सुरै ररजितं
 सर्वाभिः सुरकन्यकाभिरनिशं संसेव्यमानं परम् ॥ २८-५४ ॥
 पञ्चक्रोशमिते समस्तसुभटे नागङ्गदाप्ये परे
 क्षेत्रे ये निवसन्ति मुक्तिसुलभास्तैरावृतं सुप्रभैः ।
 गाङ्गेयं सकलं जलं सुरतरुप्रायः परं तद्धनं
 शैवास्ते मनुजा भवन्ति सततं सिद्धिं लभन्ते पराम् ॥ २८-५५ ॥

ઇતિ શ્રોવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે તીર્થક્રમવર્ણનં નામ અષ્ટાવિંશોઽધ્યાયઃ । ૨૮ ॥

અથ એકોનત્રિંશોઽધ્યાયઃ । રાષ્ટ્રશ્યેનાપૂજાવિધિઃ ।

29. Vayu વાયુ responds to request from Nārada નારદ about Rāṣṭrasyaenī રાષ્ટ્રશ્યેની (Rāṣṭrasenā રાષ્ટ્રસેના). Vedagarbha વેદગર્ભ addresses Suṣumāṇa સુષુમાણ.

નારદ ઉવાચ -

રાષ્ટ્રશ્યેની પુરા પ્રોક્તા યા દેવી રિપુનાશિની ।

તસ્યાઃ પૂજાવિધિં બ્રૂહિ બાષ્પાણાં કુલદૈવતમ્ ॥ ૨૯-૧ ॥

કેન ક્રમેણ સ મુનિઃ પૂજાં ચક્રે વિધાનતઃ ।

તત્સમાસેન મે વાયો સંશયં છેત્તુમર્હસિ ॥ ૨૯-૨ ॥

વાયુરુવાચ -

શ્ૃણુ નારદ યત્નેન વક્ષ્યમાણં શુભપ્રદમ્ ।

યસ્ય સંશ્રવણાદેવ સદ્યો મુચ્યેત કિલ્વિષાત્ ॥ ૨૯-૩ ॥

કુટિલાઘષ્ટતીર્થેષુ સ્નાત્વા ઇન્દ્રસરસ્યથ ।

પુત્રપૌત્રાદિભિઃ સાર્દ્ધં રાષ્ટ્રશ્યે નાં સમાયયૌ ॥ ૨૯-૪ ॥

તત્રસ્થં ભૈરવં તત્ર પ્રથમં પ્રતિપૂજ્ય ચ ।

અન્યાનપિ ગણાંસ્તત્ર સમ્પૂજ્ય મુનિસત્તમ ॥ ૨૯-૫ ॥

મણિવૈડૂર્યખચિતે સ્ફાટિતે(કે) સ્વર્ણભૂષિતે ।

રક્તવસ્ત્રાવૃતાં દેવીં ગૌરાડૃગીં સ્વર્ણભૂષણામ્ ॥ ૨૯-૬ ॥

કોટિસૂર્યપ્રતીકાશાં ચન્દ્રકોટિસુશીતલામ્ ।

પદ્મપત્રવિશાલાક્ષીં સુનાસાં પિકભાષિણીમ્ ॥ ૨૯-૭ ॥

મુક્તાવિદ્રુમહારાઢ્યાં પીનોત્રતપયોધરામ્ ।

ખડ્ગચર્મધરાં વીરાં ધનુર્બાણોપશોભિતામ્ ॥ ૨૯-૮ ॥

સદા પ્રસન્નવદનાં શરચ્ચન્દ્રનિભાનનામ્ ।

ચતુર્ભુજાં મહાદેવીં બાહ્યાદિયુવતીવૃતામ્ ॥ ૨૯-૯ ॥

કિન્નરૈશ્ચ મુનિશ્રેષ્ઠ ગન્ધર્વૈરુપસેવિતામ્ ।

દદર્શ મુનિશાર્દૂલઃ સ્વયં ભક્ત્યા નનામ ચ ॥ ૨૯-૧૦ ॥

આગમોક્તેન વિધિના ધૂપગન્ધાદિભિઃ સહ ।

नानाङ्गलैश्च नैवेद्यैः क्षीरभाण्डाज्यमिश्रितम् ॥ २८-११ ॥

ताम्बूलादि समप्यार्थ आरार्ति(त्रि)कमथाचरेत् ।

मूलमन्त्रं मुनिश्रेष्ठ कृताङ्गन्यासपूर्वकम् ॥ २८-१२ ॥

यथा शक्त्या प्रजप्याथ पुनः स्तुत्वा उवाच उ ।

(शिवशर्मोवाच -)

मातर्मे दीयतामाज्ञा मि(त्वि)उ स्थातुं सदानघे ॥ २८-१३ ॥

निर्विघ्नं त्वत्प्रसादेन भवत्विति ननाम य ।

तदारभ्य य तीर्थेऽस्मिन् वासं यडे मडामुनिः ॥ २८-१४ ॥

शिवशर्मा सडैवाथ अथर्वाङ्गिरसस्तथा ।

शिष्यप्रशिष्यैः सडितमेकलिङ्गं हृदि स्मरन् ॥ २८-१५ ॥

नारद उवाच -

साङ्गं विधि य मे वायो त्वं सम्यग्वक्तुमर्हसि ।

समन्त्रन्यासमस्यास्तु मडाभयनिवृत्तये ॥ २८-१६ ॥

वायुरुवाच -

डारीताद्यैश्च मुनिभिस्तक्षकेन्द्रादिभिस्तथा ।

सेविता परमा शक्तो राष्ट्रश्येनेति विश्रुता ॥ २८-१७ ॥

तस्या मन्त्रं प्रवक्ष्यामि सर्वसिद्धिप्रदायकम् ।

रमलान्तं वर षति यूकारं बिन्दुसंयुतम् ॥ २८-१८ ॥

ततस्तु मन्त्रविद्राष्ट्रश्येनां तं(तां) समुद्धरेत् ।

नमःपदं(रः) समुख्यार्यै(र्यो) ष्यष्टवर्णात्मको मनुः ॥ २८-१९ ॥

ऐकलक्षं जपेन्मन्त्रं पायसैस्तदृशांशतः ।

जुडुयादर्यिते वल्लौ देवीसन्तोषडेतवे ॥ २८-२० ॥

ऋषिर्भडमा समुद्दिष्टो गायत्रीछन्द उच्यते ।

देवता राष्ट्रश्येनेति रे वीजं यूं य शक्तिकम् ॥ २८-२१ ॥

कीलकं व्यजनं प्रोक्तं यतुर्वर्गार्थसिद्धये ।

विनियोगस्तु कथितो राधेङ्गैरङ्गकल्पना ॥ २८-२२ ॥

मातृकान्यासपूर्वं तु षडङ्गं परिकल्प्य य ।

भूतशुद्धिं विधायाथ प्राणस्थापनमाचरेत् ॥ २८-२३ ॥

તતઃ શુદ્ધતનૂ મન્ત્રી દેવતાં ભક્તિતો યજેત્ ।
 પગ્ચોપચારમાર્ગેણ વિત્તશાઠ્યવિવર્જિતઃ ॥ ૨૯-૨૪ ॥
 નૈવેદ્યાદિષુ સર્વેષુ સ્થાદાદાવમૃતીક્રિયા ।
 મૂલમન્ત્રેણ પશ્ચાત્તુ કવચેનાવગુણ્ઠનમ્ ॥
 અસ્ત્રેણ રક્ષણં પ્રોક્તં સર્વત્રૈતન્ન વિસ્મરેત્ ॥ ૨૯-૨૫ ॥
 અર્ધ્યાદેકેન તદેવ્યૈ મૂલમન્ત્રં સમુચ્ચરન્ ।
 સ્વાહેતિ કલ્પયેદેવ્યૈ ન મમેત્યન્તતો વદેત્ ॥ ૨૯-૨૬ ॥
 આચામં(ચ) તતો દધાન્નામ્બૂલં વિનિવેદયેત્ ।
 અનુલેપં તતો દધાન્માલ્યાનિ વિવિધાનિ ચ ॥ ૨૯-૨૭ ॥
 નિર્મિતાનિ મનોહ્સાનિ દત્વા પુષ્પાગ્જલિં ક્ષિપેત્ ।
 તતોડગ્ગાધાવૃતીનાં ચ પૂજનં સમ્યગાયરેત્ ॥ ૨૯-૨૮ ॥
 ષટ્કોણગર્ભિતં કુર્યાત્ અષ્ટપત્રં મનોહરમ્ ।
 ચતુર્દ્વારસમોપેતં ચતુરસ્રં તથા લિખેત્ ॥ ૨૯-૨૯ ॥
 માતૃકાયાઃ પીઠશક્તીસ્તત્ર સમ્પૂજ્ય સાધકઃ ।
 ષટ્કોણેષુ ષડગ્ગાનિ બ્રાહ્મ્યાધાશ્ચાષ્ટપત્રકે ॥ ૨૯-૩૦ ॥
 ચતુરસ્રાસ્રરેખાસુ ઇન્દ્રાધાયુધવાહનામ્ ।
 પગ્ચાવરણસંયુક્તાં દેવીં સમ્પૂજ્ય ભક્તિતઃ ॥ ૨૯-૩૧ ॥
 પુનઃ પ્રપૂજ્ય વિધિવદ્ધિસસર્જ મુનીશ્વરઃ ।
 ઇતિ તે કથિતં (તો) બ્રહ્મન્ પૂજાવિધિરનુત્તમઃ ॥ ૨૯-૩૨ ॥
 એવં યઃ પૂજયેદ્ભક્ત્યા સ યાતિ પરમં પદમ્ ।
 રણે વાદે તથાડરણ્યે ભયં તસ્ય ન જાયતે ॥ ૨૯-૩૩ ॥
 એવં યઃ શૃણુયાન્નિત્યં શ્રાવયેદ્ધા સમાહિતઃ ।
 તથોસ્તુ વરદા દેવી સઘ એવ ન સંશયઃ ॥ ૨૯-૩૪ ॥
 તત્રસ્થા યે પ્રકુર્વન્તિ જપહોમાર્યનાદિકમ્ ।
 શ્રદ્ધયાડશ્રદ્ધયા વાપિ સર્વં તત્સડગ્ગતાં વ્રજેત્ ॥ ૨૯-૩૫ ॥
 નવરાત્રં ચતાહારો મુનિર્ધ્યાનપરાયણઃ ।
 ॥ ૨૯-૩૬ ॥

सूत उवाच -

धति(ती)दं वायुना प्रोक्तं पुराणं परमार्थदम् ।

ब्रह्मपुत्रस्तथा श्रुत्वा पूजां कृत्वा दिवं ययौ ॥ २९-३७ ॥

त्रिकालं पूजयेद्भक्त्या तस्यासाध्यं न किञ्चन ॥ २९-३८ ॥

कुमारीपूजनं तद्दधे कुर्वन्ति नरोत्तमाः ।

यद्यद्वाञ्छति(न्ति) तत्सर्वं ददाति परमेश्वरी ॥ २९-३९ ॥

मडाभये मडोत्पाते बलिं तत्र विधानतः ।

राजानो ये प्रकुर्वन्ति तेषां शत्रुभयं न छि ॥ २९-४० ॥

रणे कूरादिकार्येषु वज्रडस्तां य पक्षिणीम् ।

स्मरेत्सर्वप्रयत्नेन सौम्यरूपां य सौम्यडे ॥ २९-४१ ॥

जन्मकोटिसडस्त्रैस्तु वङ्गकोटिशतैरपि ।

शारदाऽपि य नो वक्तुं शक्नोति तद्गुणार्णवम् ॥ २९-४२ ॥

मदुक्तं तत्समासेन ब्रह्मपुत्रावधारय ।

मयाऽपि शक्यते नैव वक्तुं तद्गुणवैभवम् ॥ २९-४३ ॥

धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि सर्वज्ञोऽसि विशेषतः ।

अज्ञवत्पृथ्व्यते यस्मादेकलिङ्गस्य वैभवम् ॥ २९-४४ ॥

स्मारितं विस्मृतं विद्वन् लोकानां छितकाम्यया ।

ममापि जन्मसाकृत्यं जातं जातं मुनीश्वर ॥ २९-४५ ॥

वेदगर्भ उवाच -

सुषुमाणा मडाप्राज्ञा मदुक्तमवधार्य य ।

गणार्पं पूर्वमभ्यर्थ्य साङ्गमृष्याद्विपूर्वकम् ॥ २९-४६ ॥

देवानामधिदेवो यः पूजितः स कृत्प्रदः ।

त्वमेवं कुरु ते विद्मं न भविष्यति सर्वथा ॥ २९-४७ ॥

धति श्रीवायुपुराणे मेदपाटीये श्रीमदेकलिङ्गमाडात्त्रये राष्ट्रश्येनापूजाविधिर्नामैकोनविंशोऽध्यायः । २९ ॥

अथ त्रिंशोऽध्यायः । गणेशमन्त्रकथनम् ।

30. Vedagarbha वेदगर्भ responds to query by Suṣumāṇa सुषुमाणा about overcoming obstacles, by detailing about the Gaṇeśa Śaḍakṣara Mantrarāja गणेश षडक्षर मन्त्रराज and Gaṇapati

StutiPūjā ગણપતિ સ્તુતિપૂજા that was transmitted to the Devāḥ દેવા: by Rṣi Atharvan ઋષિ અથર્વણ.

સુષુમાણ ઉવાચ -

ભગવન્ ભવતા પૂર્વં નિર્વિદ્ધં તે ભવિષ્યતિ ।
ઇતિ ચત્કથિતં તચ્ચ ઇદાનીં વક્તુમર્હસિ ॥ ૩૦-૧ ॥

વેદગર્ભ ઉવાચ -

વક્ષ્યામિ પરમં ગુહ્યં સર્વસિદ્ધિકરં નૃણામ્ ।
વિનાયકસ્ય માહાત્મ્યં યથાથર્વા(?)ચ્છૃતં મયા ॥ ૩૦-૨ ॥

તચ્છૃત્વા ત્વં સમાસેન વિધિબોધિતવર્ત્મના ।
કુરુષ્વ શીઘ્રં વિપેન્દ્ર મદુક્તં ગોપ્યમાદરાત્ ॥ ૩૦-૩ ॥

એકલિંગસ્ય માહાત્મ્યં સર્વદેવોત્તમસ્ય ચ ।
ના શિષ્યાય પ્રદાતવ્યં નાભક્તાય કદાચન ।
ન ચાશુશ્રૂષૂવે વાચ્યં યદિ(દી)ચ્છેદાત્મનઃ સુખમ્ ॥ ૩૦-૪ ॥

ય (?) ઇમં પરમં ગુહ્યં શ્રુત્વા ગુરુમુખાત્તતઃ ।
સર્વાનભીષ્ણિતાન્ સઘેઃ પ્રાપ્નુયાન્નાત્ર સંશયઃ ॥ ૩૦-૫ ॥

પુરા કૃતયુગે વિપ્રાઃ કલ્પે વૈવસ્વતે યુગે ।
મુનયઃ કલિદોષેણ ભાગ્યહીનાઃ સુદુઃખિતાઃ ॥ ૩૦-૬ ॥

રાજાનશ્ચ મહાત્માનો હીનસત્ત્વાઃ સુવિહ્વલાઃ ।
સદારાઃ સાગ્નિહોત્રાશ્ચાથર્વાણાં શરણાં યયુઃ ॥ ૩૦-૭ ॥

એકલિંગં સમીપસ્થં સુરાસુરનમસ્કૃતમ્ ।
તત્રાથર્વાણામાસાઘે મુનયો મુનિપુંગવમ્ ॥ ૩૦-૮ ॥

ઉચુઃ પ્રાગ્જલયઃ સર્વે ધ્યાયન્તં શિવમવ્યયમ્ ।
ભગવન્ કલિદોષેણ હીનસત્ત્વાઃ સુદુઃખિતાઃ ॥ ૩૦-૯ ॥

શ્રિયા બહિઃકૃતાઃ સર્વે તપઃસિદ્ધિવિવર્જિતાઃ ।
પ્રત્યુપાયમપશ્યન્તસ્ત્વામઘે શરણાં ગતાઃ ॥ ૩૦-૧૦ ॥

યથા ન તપસો હાનિઃ સ્વાધ્યાયસ્ય શ્રુતસ્ય ચ ।
ન ભવેચ્ચાગ્નિહોત્રસ્ય તથોપાયં વદસ્વ નઃ ॥ ૩૦-૧૧ ॥

એવમુક્તો મુનિવરો અથર્વ(ર્વા) વેદવિત્તમઃ ।

चिन्तयामास युक्तात्मा प्रत्युपायं तपस्विनाम् ॥ ३०-१२ ॥

चिरं चिन्तयतस्तस्य मूर्ध्निर्भावितात्मनः ।

प्रादुर्भाभूव मनसा मन्त्रराजः षडक्षरः ॥ ३०-१३ ॥

तमयामीकरप्ररव्यो वङ्कतुण्डाय डूमिति ।

चिन्त्यमानस्य तस्याप्याथर्वाणस्य (?) य भूपते ॥ ३०-१४ ॥

षडक्षरस्य जपतो मन्त्रराजस्य तस्य य ।

षडङ्गानि क्रमेणैव प्रादुरासीन्मुनीश्वरे ॥ ३०-१५ ॥

दृष्टये वै नमस्कारं स्वाडाकारं य मूर्ध्नि ।

शिखायां य वषट्कारं बाह्वोस्तु कवयं तथा ॥ ३०-१६ ॥

वौषट्कारस्तु नेत्राभ्यां कृट्कारोऽस्त्रेण संयुतम् ॥ ३०-१७ ॥

स लब्ध्वा तु मडामन्त्रं सषडङ्गं षडक्षरम् ।

सडस्रकृत्यो मतिमान् जजाप स मडामुनिः ॥ ३०-१८ ॥

जपंश्चैव सदाऽपश्यद्गजवक्त्रं यतुर्भुजम् ।

लम्बोदरं त्रिनयनं पाशाङ्कुशधरं परम् ॥ ३०-१९ ॥

वरदाभयडस्तं य सर्वाभरणसंयुतम् ।

तं दृष्ट्वा वरदं देवमेकलिङ्गस्य सन्निधौ ॥ ३०-२० ॥

वायव्यां दिशि संस्थं तं सौम्यं सौम्यगण्णावृतम् ।

तुष्टाव परया भक्त्या वेदमन्त्रैस्तदा नृप ॥ ३०-२१ ॥

तेन स्तवेन सन्तुष्टः प्रोवाय य गजाननः ।

प्रीतोऽस्मि साम्प्रतं ब्रह्मन् स्तवेनानेन सुव्रत ॥ ३०-२२ ॥

वरं वरय भद्रं ते यत्ते मनसि वर्तते ।

तत्सर्वं प्रार्थयस्वाशु मा विलम्बं कुरुष्व य ॥ ३०-२३ ॥

अथर्वाङ्गिरस उवाच -

मन्त्रस्यास्य विधानं मे यथावदनुवर्णय ।

येनानुष्ठितमात्रेण सर्वसौभाग्यमाप्नुयाम् ॥ ३०-२४ ॥

गणेश उवाच -

ऋषिं य देवं य षडक्षरस्य छन्दश्च शक्तिं य शृणुष्व यैव ।

ऋषिं य शुङ्कं त्वभिधेयभावाभ्यां विष्टि देवं वरदं गणेशम् ।

અનુષ્ટુભં શાન્તિકપૌષ્ટિકાદૈરાથર્વણં મન્ત્રમિમં પઠન્તિ ॥ ૩૦-૨૫ ॥

રાયસ્થોષસ્ય દાતા ચ નિધિદાનાન્નદો મતઃ ।

રક્ષહણો બલગહનો મન્ત્રરાજઃ ષડક્ષરઃ ॥ ૩૦-૨૬ ॥

રાજોવાચ -

ભગવન્ કૃપયા મહ્યં સ્તુતિ તચ્છ્રાવયાશુ મામ્ ।

યેન સ્તવેન સન્તુષ્ટો ગજાસ્યઃ ફલદો હ્યભૂત્ ॥ ૩૦-૨૭ ॥

વેદગર્ભ ઉવાચ -

ગજાનનં સિદ્ધગણાદિસેવિતં કપિત્યજમ્બૂફલસારભક્ષિતમ્ ।

ઉમાસુતં શોકવિનાશકારણં નમામિ વિદ્વેશ્વરપાદપદ્મજમ્ ॥ ૩૦-૨૮ ॥

મૂષકોત્તમમારુહ્ય દેવાસુરમહાહવે ।

યોદ્ધુકામં મહાવીર્યં વન્દેડહં ગણનાયકમ્ ॥ ૩૦-૨૯ ॥

સૂત ઉવાચ -

ચિત્રવસ્ત્રવિચિત્રાડ્ગચિત્રમાલાવિભૂષિતમ્ ।

કામરૂપધરં દેવં વન્દેડહં ગણનાયકમ્ ॥ ૩૦-૩૦ ॥

ઇતિ સ્તુત્વા તુ નત્વા ચ કૃતાઞ્જલિપુટસ્તતઃ ।

મૌનમાસ્થાય પુરતઃ સ્થિતો (તં) બ્રહ્મર્ષિણા તદા ॥ ૩૦-૩૧ ॥

ગણેશસ્તુ પુનસ્તં તુ બોધયામાસ ભૂપતે ।

ગણેશ ઉવાચ -

ચ એતેન ચતુર્થાષુ પક્ષયોરુભયોરપિ ॥ ૩૦-૩૨ ॥

શતં જુહોત્યપૂપાનાં વત્સરાલ્લભતે ધનમ્ ।

ઇત્યામ્નાતં મહામન્ત્રં ગુરોર્લબ્ધ્વા સમાહિતઃ ॥ ૩૦-૩૩ ॥

બ્રહ્મચર્યપરો દાન્તઃ સત્યવાગ્ગુરુપૂજકઃ ।

બ્રહ્માધ્યયનસંયુક્તો હવિરશ્રન્મમાગ્રતઃ ॥ ૩૦-૩૪ ॥

જપેદ્વાદશસાહસ્રં તત્પુરશ્ચરણં ભવેત્ ।

અડ્ગારકદિને પ્રાપ્તે ચતુર્થ્યા તુ સમાહિતઃ ॥ ૩૦-૩૫ ॥

અભ્યર્ચ્ય ગન્ધપુષ્પાદૈર્હવિષા પાયસેન મામ્ ।

ભોજયેત્કાર્યસિદ્ધ્યર્થ્યં મન્ત્રપ્રવરદં ગુરુમ્ ॥ ૩૦-૩૬ ॥

અતઃપરં કિં બહુનોદિતેન બ્રવીમિ મત્પ્રાપ્તિકરં હ્યુપાયમ્ ।

बद्ध्वासनं स्वस्तिकपङ्कजं च सुभासनं ध्यानगतं विचिन्त्य ॥ ३०-३७ ॥

मण्डूकादीनि विन्यस्य परतत्त्वान्तमादितः ।

तत्र षड्भ्रुसाब्धिं च उपर्युपरिभाषतः ॥ ३०-३८ ॥

तत्सर्वोकायामुदितप्रकाशं मदीयमन्त्रप्रवरं तु भूयः ।

षडक्षरं बिन्दुसुभासनाढ्यं ध्यायेद्द्वेष्यष्टसु याष्टशक्तीः ॥ ३०-३९ ॥

पूर्वादिक(क)मतो ज्ञेयास्तासां नामानि ते भ्रुवे ।

अणिमां मडिमा यैव लघिमा गरिमा तथा ॥ ३०-४० ॥

ःशित्वं च वशित्वं च प्राप्तिः प्राकाम्यमेव च ।

ःत्यष्टसिद्धयः प्रोक्ताः शक्तयोऽष्टाऽथ सम्भ्रुवे ॥ ३०-४१ ॥

रुचिराऽव्याहता कामाऽमोघा शक्ता वरप्रदा ।

बुभुक्षा जृष्टिकेत्यष्टौ गणनाथस्य शक्तयः ॥ ३०-४२ ॥

भद्रो मानी वरो नाम षत्येते शक्तियारकाः ।

अेवं स्वनाभौ ष्टये गवे वा आस्ये भ्रुवोरन्तयोर्ललाटे ।

समस्तदेडेस्वथवा शिष्यात्रे विचिन्तयेन्मामभिपूजयेच्च ॥ ३०-४३ ॥

अेवं छि युञ्जन् विनिडन्त्यधौघान् मासेन निर्वाणमुपैति योगी ।

ःमं च मन्त्रप्रवरं मडार्डं भ्रुवीमि ते तुष्टिकरं द्वितीयम् ॥ ३०-४४ ॥

षडक्षरं गुह्यतमं नमोऽन्तमाढ्यं क्ली सिद्धिकरं नराणाम् ।

अेतेन मां मङ्गुलाको मडर्षिरतोषयत्सागरतीरभूमौ ॥ ३०-४५ ॥

तस्मादृषिं मङ्गुलाको तमेव षडक्षरस्यास्य समामनन्ति ।

अङ्गानि पञ्चैव समामनन्ति अन्यत्समं त्वस्य समानभावात् ॥ ३०-४६ ॥

अेतावुभौ मन्त्रवरौ सगुह्यौ मम प्रियो वेदरुडस्यजातौ ।

साङ्गौ सकल्पौ सगुरुपदेशौ कल्पेन यो वेद स वेद वेदान् ॥ ३०-४७ ॥

मनोगतं वा सकलं वदामि मन्त्रप्रसादेन जगद्धिताय ।

मन्त्रस्य माडात्म्यमपीड वक्तुं न शक्यतेऽथर्वण सत्यमेतत् ॥ ३०-४८ ॥

वेदगर्भं (सूत) उवाच -

प्रदाय मन्त्रप्रवरं माडात्म्यमा(मडात्मना)थर्वणो यार्थविदे तदा मुदा ।

संस्तूयमानो दिवि सिद्धसङ्घैरन्तर्दधे कुञ्जरराजवक्त्रः ॥ ३०-४९ ॥

वेदगर्भं उवाच -

બ્રહ્મન્ પૂજાવિધાનં મે સમ્યગ્બોધિત(તુ)મર્હથ(સિ) ।
સડ્ગ્રહેણેહ કથિતં ન મયા વિદિતં પ્રભો ॥ ૩૦-૫૦ ॥

(અથર્વાંગિરસ ઉવાચ) -

અગ્નિ(ગ્રી)શાસુરવાયવ્યકોણેષુ હૃદયાદિકમ્ ।
નેત્રં મધ્યે દિક્ષુ યાસ્ત્રં સમ્પૂજ્ય પત્રમૂલકે ॥ ૩૦-૫૧ ॥

અણિમાદ્યા દ્વિતીયં તુ ઇન્દ્રાદ્યાશ્ચૈવ ભુ(ભૂ)પુરે ।
તૃતીયાવરણં પ્રોક્તં વજ્રાદ્યાશ્ચ ચતુર્થકમ્ ॥ ૩૦-૫૨ ॥

પગ્ચમાવરણે ચાથ વાહનાનિ પ્રપૂજ્ય ચ ।
પુનર્ગન્ધાદિના યષ્ટ્વા તામ્બૂલં વિનિવેદ્ય ચ ॥ ૩૦-૫૩ ॥

આત્માર્પણવિધાનેન આત્માનં વિનિવેદ્ય ચ ।
પરિવારગણં સર્વમુપસંહારમુદ્રયા ॥ ૩૦-૫૪ ॥

દેવે લીનાનિ સમ્ભાવ્ય સ્વીયહૃત્સરસીરુહે ।
વિસૃજ્ય ચ પુનર્થષ્ટ્વા નનામ ચ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૩૦-૫૫ ॥

અથર્વા ગણપં તોષ્ય ગણેશાલ્લભ્યવૈભવઃ ।
સર્વાનાહુય તત્રસ્થાન્ પાર્શ્વસ્થાનભિપૂજ્ય ચ ॥ ૩૦-૫૬ ॥

ગણેશસ્ય ચ વૃત્તાન્તં સર્વં તેષાં ન્યવેદ્યત્ ।
મન્ત્રદાનક્રમેણૈવ આશીર્દત્તા પુનસ્તદા ॥ ૩૦-૫૭ ॥

તે તુ તદ્વિધિના ગ્રાહ્ય(હ્યં) સુખં પ્રાપ્તું પરં મુદા ।
અતસ્ત્વમપિ રાજેન્દ્ર ! ગણપં પૂર્વમયં ચ ॥ ૩૦-૫૮ ॥

અનેન વિધિના ભક્ત્યા પશ્ચાત્તાં માતરં ભજ ।
વિન્ધ્યાદ્રિવાસિનીં સમ્યગેકલિંગ પુનર્થજ ॥ ૩૦-૫૯ ॥

એવં ચ તત્ર નિર્વિદ્ધં ભવિષ્યતિ ન સંશયઃ ।
ગણેશસ્ય ચ માહાત્મ્યં યે શ્ૃણ્વન્તિ પઠન્તિ ચ ॥

તેષાં શિવઃ સહાયઃ સ્યાદુમાસ્કન્દસગાણપૈઃ ॥ ૩૦-૬૦ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદયાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે ગણેશમન્ત્રકથનં નામ ત્રિંશોડધ્યાયઃ । ૩૦ ॥

अथ अेकत्रिंशोऽध्यायः । आष्यान्वयम् ।

31. Suṣumāṇa सुषुमाण् asks about Vindhyavāsā Pūjā विन्ध्यवासा पूजा, to which Vedagarbha वेदगर्भ responds in detail, including Pañcamukha Śiva Mantra-s पञ्चमुपशिवमन्त्रः.

सुषुमाण् उवाच -

कथं सा विन्ध्यवासा वै पूजया मे वद साम्प्रतम् ।

असौ भाग्येन लोकोऽयं दारिद्र्येण च पीडितः ॥ ३१-१ ॥

येन सौभाग्यमतुलं मल्लैश्वर्यसम्भवम् ।

शास्त्रज्ञानं कवित्वं च यशस्यं लभते नरः ॥ ३१-२ ॥

वेदगर्भ उवाच -

साधु पृष्टं त्वया राजन् वक्ष्यामि सकलं तव ।

ब्रह्मणा कथितं पूर्वमङ्गिराय (?) मडात्मने ॥ ३१-३ ॥

अङ्गिरोऽपि स्वशिष्यायाथर्वणाय (?) ददौ स य ।

डारीताय स्वशिष्याय सोऽपि मख्यं ददौ पुनः ॥ ३१-४ ॥

मयाऽप्यत्रैव विधिना जपडोमार्थनादिभिः ।

साधितं च विशेषेण जप्यतेऽद्यापि वै मया ॥ ३१-५ ॥

धतः पूर्वं मया प्रोक्तो मन्त्रराजो न कस्यचित् ।

अेवं परम्पराप्राप्तं मन्त्रं भक्त्या शृणुष्व मे ॥ ३१-६ ॥

अथोग्याय न दातव्यो मन्त्रो वै नृपसत्तम ।

यत्नेन गोपय त्वं च रडस्यं शीघ्रसिद्धिदम् ॥ ३१-७ ॥

अलसं मलिनं कष्टं दम्भलोभसमन्वितम् ।

दरिद्रं रोगिणं कुब्धं इषाणं भोगलालसम् ॥ ३१-८ ॥

असूयामत्सरग्रस्तं शठं परुषवादिनम् ।

अन्यायेनाजितधनं परदारापरे सदा ॥ ३१-९ ॥

विदुषां वैरिणं नित्यं ख्यङ्गं पण्डितमानिनम् ।

भ्रष्टव्रतं कष्टवृत्तिं पिशुनं दृष्टमानसम् ॥ ३१-१० ॥

वह्नाशिनं क्रूरयेष्टग्रणयं दुरात्मनाम् ।

अेवमाद्यगुणैर्युक्तं शिष्यत्वेन परिग्राडात् ॥ ३१-११ ॥

गृह्णी(?)याद्यदि तद्दोषः प्रायो गुरुमपि स्पृशेत् ।

अमात्यदोषो राजानं जायादोषः पतिं यथा ॥
 तथा शिष्यदुतो दोषो गुरुं प्राप्नोति निश्चितम् ॥ ३१-१२ ॥
 तस्मात् शिष्यं गुरुर्नित्यं परीक्ष्य तु पस्त्रिगुलेत् ॥ ३१-१३ ॥
 कायेन मनसा वाया गुरुशुश्रूषणो रतम् ।
 अस्तेयवृत्तिमास्तिष्ठयं सदा धर्मदुतोद्यमम् ॥ ३१-१४ ॥
 ब्रह्मचर्यरतं नित्यं सत्यव्रतमकल्मषम् ।
 प्रसन्नहृदयं शुद्धमशठं विमलाशयम् ॥ ३१-१५ ॥
 परोपकारनिरतं परार्थविगतस्पृहम् ।
 स्ववित्तचित्तद्वैश्व परतोषकरं गुरोः ॥ ३१-१६ ॥
 षट्पिधाय शिष्याय मन्त्रं दधातु नान्यथा ।
 यद(ध)-न्यथा वदेत्तस्मिन् देवताशाप आपतेत् ॥ ३१-१७ ॥
 माधवे यस्य या भक्तिर्महादेवे य या परा ।
 मातापित्रोश्च या भक्तिस्तथा कार्या निजे गुरौ ॥ ३१-१८ ॥
 अथ मन्त्रं प्रवक्ष्यामि विन्ध्यवासास्वरूपदम् ।
 उपदेशविधानेन गृडाण नृपसत्तम ॥ ३१-१९ ॥
 सर्वसौभाग्यजनकं सर्वलोकवशङ्करम् ।
 विधात् सिद्धिप्रदं नृणां मण्डलाङ्गाकरं मनुम् ॥ ३१-२० ॥
 उत्तिष्ठ पुरुष(षे)त्युक्त्वा किं स्वपिषीति योच्यरेत् ।
 भयं मे समुपेत्यन्ते (?) स्थितं पदं समुच्यरेत् ॥ ३१-२१ ॥
 यद्वि शक्यमशक्यं वा तन्मे भगवतीति (?) य ।
 शमयाग्निवधूयुक्तं समन्त्रिशाक्षरात्मकः (?) ॥ ३१-२२ ॥
 बृहदारण्यको नाम ऋषिरस्य प्रकीर्तितः ।
 अन्त्यानुष्टुप् तथा योक्तं छन्दो मन्त्रस्य देवता ॥ ३१-२३ ॥
 विन्ध्यवासा परानन्दस्वरूपा नृपसत्तम ।
 ओङ्कारं बिन्दुसंयुक्तं वीजं प्रोक्तं समृद्धिदम् ॥ ३१-२४ ॥
 स्वाहाशक्तिरिड प्रोक्ता वा तन्मे (?) धृति कीलकम् ।
 यतुर्वर्गाप्तये प्रोक्तं विनियोगोऽत्र वै नृणाम् ॥ ३१-२५ ॥

षड्भिश्चातुभिरष्टाभिरष्टभिः षड्भिरिन्द्रियैः ।
 मन्त्रार्णैरङ्गकवृत्तिः स्थाज्जातियुक्तैर्यथाङ्कमम् ॥ ३१-२६ ॥
 सौवर्णाम्बुजमध्यगां त्रिनयनां सौदामिनीसन्निभां
 यङ्कं शङ्खवराभयानिदधतीमिन्दोः कलां भिन्नतीम् ।
 त्रैवेयाङ्गद्वारकुण्डलधरामाभाण्डलाद्यैः स्तुतां
 ध्याये विन्ध्यनिवासिनीं शशिभुर्भीं पार्श्वस्थपञ्चाननाम् ॥ ३१-२७ ॥
 अेवं ध्यात्वा जपेत्त्वक्षयतुष्कं तदृशांशतः ।
 जुहुयाद्धविषा मन्त्री शालिभिः सर्पिषा तिलैः ॥ ३१-२८ ॥
 पीठमित्थं यजेत्सम्यङ् नवशक्तिसमन्वितम् ।
 प्रभा माया जया सूक्ष्मा विशुद्धा नन्दिनी पुनः ॥ ३१-२९ ॥
 सुप्रभावो(वा) जया(पा) सर्वसिद्धिदा नवशक्तयः ।
 पूर्वादिक्रमतोऽभ्यर्थ्य तत्रावाख्याययेत्यराम् ॥ ३१-३० ॥
 पञ्चोपचारमार्गेषु पश्चादावृत्तयो(तिम)र्ययेत् ।
 षट्कोशेषु षडङ्गं स्यात् प्रथमावधारार्थनम् ॥ ३१-३१ ॥
 अग्नीशासुरवायव्यमध्ये दिक्ष्वङ्गपूजनम् ।
 अेवं षडङ्गमाराध्य दलमूलेष्विमाः पुनः ॥ ३१-३२ ॥
 आर्यां दूर्गां तथा भद्रां भद्रकालीं तथाम्बिका ।
 क्षेमाम्ना वेदगर्भां य क्षेमङ्गा(ङ्ग)र्यष्टशक्तयः ॥ ३१-३३ ॥
 अस्त्राणि पत्रमध्येषु यङ्कशङ्खासिन्धेटकान् ।
 भाण्डकोदण्डशूलानि कपालान्तानि पूजयेत् ॥ ३१-३४ ॥
 ब्राह्म्याद्याः स्युर्दलाग्रेषु लोकपालास्ततः परम् ।
 ततस्तेषामथास्त्राणि वाडनानि विधानतः ॥ ३१-३५ ॥
 यतुरस्रः समभ्यर्थ्य पुनर्गन्धादिना यजेत् ।
 सम्पूज्य भक्त्या विधिवत् नैवेद्यं परिकल्पयेत् ॥ ३१-३६ ॥
 राजोपचारानभिलान् दर्शयित्वा नृपोत्तम ।
 स्तुत्वा यथावत् प्राणभेद्भक्तियुक्तस्तु साधकः ॥ ३१-३७ ॥
 ततः समुद्भरेद्देवीं परिवारसमन्विताम् ।
 संडारमुद्रया राजन् स्वीयदृत्सरसीरुडे ॥ ३१-३८ ॥

આનીય ચ પુનર્યજ્ઞા માનસૈરુપચારકૈઃ ।
 આત્મદૈવતયોરૈક્યં સમભાવ્ય વિધિપૂર્વકમ્ ।
 ગુરું ચૈવ તથાભ્યર્ચ્યં તતઃ પૂજા સમાપયેત્ ॥ ૩૧-૩૯ ॥
 એવં પ્રતિદિનં કુર્વન્ કૃતકૃત્યો ભવેદ્ધ્રુવમ્ ।
 વિન્ધ્યવાસાપ્રસાદાત્તુ શિવ એવ ભવેદ્ધ્રુવમ્ ॥ ૩૧-૪૦ ॥
 રાજોવાચ-
 ભગવન્ ભવતા પૂર્વં બીજમન્ત્રસ્ય વિસ્તરાત્ ।
 વિધાનં સમ્યગાખ્યાતં શ્રુતં ચૈવ મયાડપ્યુત ॥ ૩૧-૪૧ ॥
 ધન્યોઽસ્મિ કૃતકૃત્યોઽસ્મિ સકૃલં જીવિતં મમ ।
 ત્વત્કૃપાલેશસમ્પર્કાત્ સત્યમેતદ્દદામ્યહમ્ ॥ ૩૧-૪૨ ॥
 નામમન્ત્રસ્ય માહાત્મ્યં વિધાનમપિ તસ્ય ચ ।
 શ્રોતુમિચ્છામ્યહં બ્રહ્મન્ યથાવદ્ભક્તુમર્હસિ ॥ ૩૧-૪૩ ॥
 ભક્તોઽસ્મિ તવ દાસોઽસ્મિ ત્વમેવ શરણં મમ ॥ ૩૧-૪૪ ॥
 વેદગર્ભ ઉવાચ -
 નામમન્ત્રસ્ય માહાત્મ્યં નિરુક્તિર(મ)પિ વચ્ચિ તે ।
 યેન વિજ્ઞાન(ત)માત્રેણ ભવામ્બોધો ન મજ્જસે ॥ ૩૧-૪૫ ॥
 એકારેણોદિતા માયા કકારેણોચ્યતે શિવઃ ।
 લિમિત્યાશ્લેષવાચ્યત્વાત્તયોરાશ્લેષકારણાત્ ॥ ૩૧-૪૬ ॥
 (ગો)ગતિઃ સર્વત્રેતિ યદેકલિંગ ઇતિ સ્મૃતઃ ।
 ઇત્યેકલિંગ ઇતિ યત્સ્વપ્રકાશોઽત્ર વણ્યતે ॥ ૩૧-૪૭ ॥
 એક એવ હિ ભૂતાત્મા ભૂતે ભૂતે વ્યવસ્થિતઃ ।
 એકધા બહુધા ચાપિ દૃશ્યતે જલચન્દ્રવત્ ॥ ૩૧-૪૮ ॥
 (બ્રહ્મબિન્દૂપનિષદ્ ૧૨ ।)
 એકમેવાદ્વિતીયં યત્રેહ નાનાસ્તિ કિન્ચન ।
 ઇતિ યત્પ્રહ્યતે વેદે તદેવાવિરભૂદિહ ॥ ૩૧-૪૯ ॥
 ઇતિ તે નામમાહાત્મ્યં દિઝમાત્રેણ પ્રકાશિતમ્ ।
 કો વા (કેન) વિસ્તરતો વક્તું શક્યતે બાષ્પવંશજ ॥ ૩૧-૫૦ ॥
 રાજોવાચ -

नाममन्त्रस्य यद्गोप्यं(प्यो) मडिमानं(यं) श्रुतं(तो) मया ।
त्वत्प्रसादादहं(थो) ब्रह्मन् विधानं यास्य कथ्यताम् ॥ ३१-५१ ॥

अेकलिङ्गैकलिङ्गेति ये जपन्त्यतिभक्तितः ।
तेषां पुरः समागत्य कीडते स जगत्प्रभुः ॥ ३१-५२ ॥

वार्णान्तरसमायोगान्मन्त्रश्चाष्टाक्षरो भवेत् ।
तदहं ते प्रवक्ष्यामि छिताय सकलस्य य ॥ ३१-५३ ॥

परा प्रासादबीजं तु नामादी योज्य सञ्जपेत् ।
तदे(दी)शानाभ्यदेवस्य रुपं भवति भूपते ॥ ३१-५४ ॥

नामान्ते स यतुर्थ्यन्तं(न्तः)नत्यन्तं(न्तः) य तथा स्मृतं(तः) ।
अष्टाक्षरो भवेन्मन्त्रः सर्वसौभाग्यदायकः ॥ ३१-५५ ॥

प्रणवाद्यो यदा जप्यस्तदा तत्पुरुषस्य तु ।
स्वरुपं तद्विजानीयात् सर्वकामार्थसिद्धये ॥ ३१-५६ ॥

द्रीमादौ तु तथा योज्य जप्यतै वै यदा तदा ।
अघोरस्य स्वरुपं तज्जानीहि भुवि दुर्लभम् ॥ ३१-५७ ॥

वागादौ तु यदा ध्यायेत् सद्योजातस्य धाम तत् ।
श्रीबीजमादौ संयोज्य यदा सञ्जप्यते तदा ॥ ३१-५८ ॥

वामदेवस्तथा(दा) ध्येयः सर्वतः सुभूमिच्छता ।
पञ्चानामपि मन्त्राणामृषिर्ब्रह्मा समीरितः ॥ ३१-५९ ॥

छन्दो गायत्रमाख्यातं देवः स्यादेकलिङ्गकः ।
अकारो बीजमित्युक्तो मकारः शक्तिरीरिता ॥ ३१-६० ॥

उकारः कीलकं प्रोक्तं विनियोगोऽत्र उच्यते ।
यतुर्वर्गामये यैव यथावदनुपूर्वकम् ॥ ३१-६१ ॥

प्रणवांशैर्द्विरावृत्या षडङ्गन्यासमाचरेत् ।
अेवं तु प्रणवाद्यस्य मन्त्रस्य विधिरिरितः ॥ ३१-६२ ॥

तत्पुरुषमथो ध्यायेत्सर्वसम्पत्तिउतेवे ।
मायाद्यस्य य मन्त्रस्य हं बीजं शक्तिरीमिति ॥ ३१-६३ ॥

रेकस्तु कीलकं प्रोक्तमन्यत् पूर्ववदेव हि ।
सद्योजातस्य मन्त्रस्य प्रणवांशैः षडंशकम् ॥ ३१-६४ ॥

કુર્યાદથાવિધિઃ(ધિ) પૂર્વ વામદેવસ્ય ચ બ્રુવે ।
 શકારો બીજમિત્યુક્તમીકારઃ શક્તિરુચ્યતે ॥ ૩૧-૬૫ ॥
 રેકઃ કીલકસંજાઃ સ્યાદન્યાન્ પૂર્વવદાયરેત્ ।
 અથેશાનસ્ય મન્ત્રસ્ય બીજસ્યૈવં વિધિઃ સ્મૃતઃ ॥ ૩૧-૬૬ ॥
 એવં ગુરુમુખાત્ પ્રાપ્ય યો જપેન્મન્ત્રનાયકમ્ ।
 સ એવ પૂજયઃ સર્વેષાં બ્રહ્માદીનાં ન સંશયઃ ॥ ૩૧-૬૭ ॥
 મયાપ્યેવં પ્રતિદિનં જપ્યતે નૃપસત્તમ ।
 મન્ત્રસ્યાસ્ય પ્રભાવેન ત્રિકાલજ્ઞાનમાપ્ય ચ ।
 સ્વં સ્વં પદમનાયાસાત્(ગતાઃ) શકાદયઃ સુરાઃ ॥ ૩૧-૬૮ ॥
 ત્વમાપ્યેવં નૃપશ્રેષ્ઠ મદુક્તમવધાર્ય ચ ।
 એકલિંગં સમારાધ્ય ભુક્ષ્વ ભોગાન્ ચદૃચ્છયા ॥ ૩૧-૬૯ ॥
 રાજોવાચ -
 ભગવન્ ભવતા પૂર્વમૃષ્યાદિવિનિયોજનમ્ ।
 કથિતં તત્ર બીજાદિ વિવિચ્યાખ્યાતુમર્હસિ ॥ ૩૧-૭૦ ॥
 ઋષિરુવાચ -
 ઈશ્વરો જગતાં બીજં શક્તિર્ગુણમયી ત્વજા ।
 પરમાત્મા તથા બુદ્ધિર્વાયુઃ કુણ્ડલિનીતિ ચ ॥ ૩૧-૭૧ ॥
 ચતુર્વિધે બીજશક્તી સર્વમન્ત્રેષુ ચિન્તયેત્ ।
 જ્ઞાતવ્યા(વ્યો) સર્વમન્ત્રેષુ બીજશક્તી તતો નિજે ॥ ૩૧-૭૨ ॥
 અન્યથા સિદ્ધિરોઘઃ સ્યાત્(ન્) નાત્ર કાર્યા વિચારણા ॥ ૩૧-૭૩ ॥
 એવં સાચ્ચિન્ત્ય સુધિયા પુરશ્ચર્યા સમાચરેત્ ।
 તતો હોમં તર્પણં ચ પૂજાજાં બ્રાહ્મણભોજનમ્ ।
 એકલક્ષં જપેન્મન્ત્રં પુરશ્ચરણકૃદ્ભવેત્ ॥ ૩૧-૭૪ ॥
 નાધ્યાતો નાર્ચિતો મન્ત્રઃ સુસિદ્ધોડપિ પ્રસીદતિ ।
 નાજમઃ સિદ્ધિદાનેદુ(પ્સુ)નાંહુતઃ કૃલદો ભવેત્ ॥ ૩૧-૭૫ ॥
 પૂજાહોમજપં ધ્યાનં તસ્માલ્કર્મચતુષ્ટયમ્ ।
 પ્રત્યહં સાધકઃ કુર્યાત્ સ્વયં ચેત્ સિદ્ધિમિચ્છતિ ॥ ૩૧-૭૬ ॥

वृथा न कालं गमयेन् निद्रालस्यादिना तथा ।
 षड्दुप्रसवेर्द्रव्यैर्यथावदनुपूजयेत् ॥ ३१-७७ ॥
 अनिर्मात्यं सनिर्मात्यमर्थनं द्विविधं स्मृतम् ॥ ३१-७८ ॥
 द्विव्यैर्मनोभवैर्द्रव्यैर्गन्धपुष्पैः स्रगादिभिः ।
 यदर्थनमनिर्मात्यं दिव्यभोगापवर्गदम् ॥ ३१-७९ ॥
 ग्राम्यारण्यादिसम्भूतैर्यागद्रव्यैर्मनोरमैः ।
 भक्तैर्यत् क्रियते सभ्यं सनिर्मात्यं तदर्थनम् ॥ ३१-८० ॥
 जातमात्राणि पुष्पाणि घ्रातान्येव निसर्गतः ।
 पञ्चमिश्रमडाभूतैर्मानुना शशिना तथा ॥ ३१-८१ ॥
 प्राणिभिश्च द्विरेकैश्च पौष्पैरेव न संशयः ।
 घ्रातपुष्पाङ्गुलं सिद्ध्येदल्प(ल्पं) नो मानसो(से) तथा ॥ ३१-८२ ॥
 तस्मादपरिहार्यत्वादन्यथा यानुपायतः ।
 अल्पबुद्धित्वतो नृणां बाह्यपुष्पैर्भवेत्क्रिया ॥ ३१-८३ ॥
 सा क्रिया त्रिविधा ज्ञेया कृलनिष्पत्तिहेतवे ।
 शृणु राजन् प्रवक्ष्यामि सर्वं यद्य(द)नुपूर्वशः ॥ ३१-८४ ॥
 यागोपकरणैः सर्वैः क्रियमाणोत्तमा मता ।
 यथालब्धैर्विनिष्पाद्या दृष्टैः पूजा तु मध्यमा ॥ ३१-८५ ॥
 मन्त्रपुष्पात्तु निष्पाद्या पूजा याधमसंज्ञिता ।
 इत्यधिकारिभेदेन त्रिविधा परिकीर्तिता ॥ ३१-८६ ॥
 इत्येतत् कथितं दिव्यं रत्नस्यं सर्वसिद्धिदम् ।
 यः पठेच्छृणुयाद्वापि भक्त्या नित्यं प्रपूज्य च ।
 न तस्य विद्यते किञ्चिद्दुर्लभं भुवनत्रये ॥ ३१-८७ ॥
 क्षीणायुः प्राप्तमृत्युर्वा मारोगाडतोऽपि वा ।
 सद्यः सुभ्रमवाप्नोति दीर्घमायुश्च विन्दति ॥ ३१-८८ ॥
 त्वमपि श्रद्धया वत्स पूजनं शैवमुत्तमम् ।
 कुरुष्व त्वं मया दत्तं सद्यः श्रेयो ऽयवाप्यसि ॥ ३१-८९ ॥
 इति श्रीवायुपुराणे मेघपाटीये श्रीभट्टकलिङ्गमाडात्म्ये बाष्पान्वयो नाम ऐकत्रिंशोऽध्यायः । ३१ ॥

અથ દ્વાત્રિંશોઽધ્યાયઃ । યાત્રાવિધિમહોત્સવવર્ણનમ્ ।

32. Upon being asked by Śaunaka શૌનક about who the unrighteous and cruel king in the lineage of Kumbhakarna (Mahārānā Kumbhā) કુમ્ભકર્ણ (મહારાણા કુમ્ભા) was, Sūta સૂત reveals him to be Yoga(Bhoja)raja યોગ(ભોજ)રાજ. The latter's son Raṇavīra રણવીર reinstated the annual Ekaliṅga Yātrā (Utsava) એકલિંગ યાત્રા (ઉત્સવ). Sūta સૂત responds to queries by Śaunaka શૌનક about the Ekaliṅga Yātrā (Utsava) એકલિંગ યાત્રા (ઉત્સવ).

શૌનક ઉવાચ -

કોઽસૌ રાજાઽભવત્તસ્ય કુમ્ભકર્ણસ્ય ચાન્વયે ।

વિરુદ્ધધર્મા કૂરાત્મા વિસ્તરેણ વદસ્વ મે ॥ ૩૨-૧ ॥

સૂત ઉવાચ -

યોગરાજ ઇતિ ખ્યાતઃ કૂરનક્ષત્રયોગતઃ ।

ભવાન્યાઃ શાપયોગેન કલેશ્ચાપિ પ્રભાવતઃ ॥ ૩૨-૨ ॥

દુષ્ટભાવં સમાસાદ્ય દેવાન્ વિપ્રાન્ મુનીશ્વરાન્ ।

મિથ્યાભિશાપતઃ કેષાં કેષાઙ્ચિચ્ચેષ્ટયા રુષા ॥ ૩૨-૩ ॥

ત્રાસયામાસ દુર્બુદ્ધિઃ શૂદ્રાચારપરાયણઃ ।

વૃત્તિલોપશ્ચ દેવાનાં બ્રાહ્મણાનાં ચકાર હ ॥ ૩૨-૪ ॥

વિરોધી સર્વલોકાનાં દુષ્ટાનાં પ્રતિપાલકઃ ।

મધપાનપરો નિત્યં વેશ્યાક્રીડનકૌતુકી ॥ ૩૨-૫ ॥

ઘૂતક્રીડા તથા ચૌર્યં કુલસ્ત્રીણાં ચ ધર્ષણમ્ ।

આખેટનં વા પ્રાણીનાં ઘાતનં તસ્ય ભૂપતેઃ ॥ ૩૨-૬ ॥

એવં દુર્વૃત્તતસ્તસ્ય મ્લેચ્છૈઃ સહ વિરોધતઃ ।

આક્રામિતઃ સર્વદેશો યુદ્ધં ચાપિ મહદ્ધ્યભૂત્ ॥ ૩૨-૭ ॥

તસ્ય વાપપ્રભાવેણ સ્વપુત્રેણ નિપાતિતઃ ।

રણવીરેતિ નામ્નાઽસૌ ધર્માત્મા સત્યસઙ્ગરઃ ।

દેવતા ગુરુભક્તશ્ચ શ્રદ્ધાવાન્ શિવપૂજકઃ ॥ ૩૨-૮ ॥

હિતૈષી પ્રિયવાગ્દાતા શૂદ્રાચારપરો જયી ।

દેવાનાં બ્રાહ્મણાનાં ચ દદૌ વૃત્તિં ચ સંસ્કૃતામ્ ॥ ૩૨-૯ ॥

प्रतिवर्षमेकलिङ्गे यात्रां शिवमडोत्सवे ।

कृत्वा पुनः स्वराष्ट्रे ऐ य शशास पृथिवीमिमाम् ॥ ३२-१० ॥

शौनक उवाच -

कोऽसौ मडोत्सवः शब्भोः कथं कस्मी(स्मि)नृतौ दिने ॥ ३२-११ ॥

किं कुलं तस्य माडात्म्यं विधिना केन वा भवेत् ।

सूत उवाच -

साधु पृष्टं त्वया ब्रह्मन् शिवस्य यरितं मडत् ॥ ३२-१२ ॥

सर्वपापप्रशमनं सर्वसम्पत्तिवर्धनम् ।

नरनारीनृपाणां य मनोरथकृत्वप्रदम् ॥ ३२-१३ ॥

व्रतं पाशुपतं नाम शिवलोकगतिप्रदम् ।

शिवभक्तैः सदा कार्यमेकलिङ्गस्य सन्निधौ ॥ ३२-१४ ॥

वसन्तर्तौ मघोः कृष्णे प्रतिपद्यां(दि) रवौ करे ।

घेन्वा संस्मारितो देव ऐकलिङ्गसमुद्भवः ॥ ३२-१५ ॥

तदा देवाः समाजग्मुर्ब्रह्मेन्द्राद्या मर्षयः ।

गन्धर्वाप्सरसः सिद्धाः किन्नरा यक्षपन्नगाः ॥ ३२-१६ ॥

दिव्यदुन्दुभयो नेदुः पुष्पवृष्टिरिवाकिरन् ।

भङ्गुकालवियोगेन दर्शनं तस्य याभवत् ॥ ३२-१७ ॥

शम्भुं दृष्ट्वा ततो देवा उर्षनिर्भरमानसाः ।

पूजां यदुर्यथान्यायं स्तुत्वा दिव्यैः स्तवैर्विभुम् ॥ ३२-१८ ॥

तदा मडोत्सवं यदु(ङ्क) रात्रौ जागरणेन य ।

गीतवाद्यादिभिः शब्भुं तोषयन्मु(न्तो) मुडुर्मुने ॥ ३२-१९ ॥

प्रतिपद्या(दा)दितिथिषु पूजां यदुर्दिवौकसः ।

यस्यां यस्यां तिथौ येन येन शम्भः प्रतोषितः ॥

तस्यास्तस्यास्तिथीशत्वं ददौ तेषां सदाशिवः ॥ ३२-२० ॥

यतुर्दृश्यां स्वयं देवो मडोत्सवमथाकरोत् ।

उर्षयामास तान् देवान् मुमुद्रे शिरसा(शिवया) सड ॥ ३२-२१ ॥

शौनक उवाच -

शम्भुना स्थापिता येऽत्र तिथीशास्तान् वदस्वं मे ।

યેષાં વિજ્ઞાનતઃ સૂત ક્લમાપ્નોતિ માનવઃ ॥ ૩૨-૨૨ ॥

સૂત ઉવાચ -

અગ્નિર્બ્રહ્મા તથા ગૌરી ગણેશઃ પન્નગેશ્વરઃ ।

સ્કન્ધૌ(ન્દો)રવિર્ભૈરવશ્ચ દુર્ગા ધર્મોઽથ વિશ્વભૃત્ ॥ ૩૨-૨૩ ॥

વિષ્ણુર્મન્મથશમ્ભુશ્ચ ચન્દ્રશ્ચ પિતરસ્તથા ।

પ્રતિપદાધમાન્તં (?) તુ તિથીશાઃ પરિકીર્તિતાઃ ॥ ૩૨-૨૫ ॥

તાસુ તેષાં પૂજનાચ્ચ એકલિંગઃ પ્રસીદતિ ।

સંવત્સરકલ્પં પૂર્ણાં પ્રાપ્નુવન્તિ નરોત્તમાઃ ॥

તસ્ય વ્રતવિધિં વક્ષ્યે પક્ષૈકોત્સવવર્તને ॥ ૩૨-૨૬ ॥

પ્રતિપદા(દા)દિસર્વાસુ તીથીશુ(તિષુ) ક્રમતો યજેત્ ।

સમ્ભારં સર્વમાસાધ યાત્રાયાશ્ચ શિવસ્ય ચ ॥ ૩૨-૨૭ ॥

પૂર્વેદ્યુઃ સ્નાનશૌચાદીન્ કૃત્વા રાત્રૌ હવિષ્યભુક્ત્ ।

બ્રહ્મચારી ભૂમિશાથી યજ્ઞગ્રતમનુસ્મરન્ ॥ ૩૨-૨૮ ॥

પ્રાતરુત્થાય ગુર્વાદીન્ નત્વાહ્નિકં સમાચરેત્ ।

પુણ્યાહં વાચયિત્વા ચ સ્વસ્તિવાચનપૂર્વકમ્ ॥ ૩૨-૨૯ ॥

ગણેશાદીંશ્ચ સમ્પૂજ્ય કુલદેવાંસ્તથા દ્વિજાન્ ।

સુવાસિનીઃ કુમારીશ્ચ સન્તોષ્ય દત્તદક્ષિણઃ ॥ ૩૨-૩૦ ॥

સકુલ્પં કારયેદ્ભક્ત્યા અઘૈત્યાદિ (?) પ્રયોગતઃ ।

નિયમં કિઞ્ચિદાલમ્બ્ય યાત્રાં કુર્યાત્ પ્રસન્નધી(ધીઃ) ॥ ૩૨-૩૧ ॥

જય શમ્ભો મહાદેવ પાર્વતીશ જગત્યતે ।

એકલિંગ કૃપાસિન્ધો ત્રાહિ માં શરણાગતામ્(તમ્) ॥ ૩૨-૩૨ ॥

ઇત્યુચ્ચાર્ય શનૈર્માર્ગ ગચ્છન્નૌઘ્નત્યવર્જિતઃ ।

દયાવાન્નકૃતદ્રોહો વાધાઘૈસ્તોષયન્ શિવમ્ ॥ ૩૨-૩૩ ॥

રાત્રી જાગરણં કુર્વન્ ગીતનૃત્યાદિભિર્મુદા ।

પૌરાણૈર્વા કથાલાપૈર્ભક્તિભાવસમન્વિતૈઃ ॥ ૩૨-૩૪ ॥

પ્રાપ્ય નાગહૃદં ક્ષેત્રમુપવાસં ચરેન્મુદા ।

પ્રાતરુત્થાય શ્રદ્ધાવાન્ પ્રાતઃકૃત્યાદિકાઃ ક્રિયાઃ ॥ ૩૨-૩૫ ॥

कृत्वेन्द्रसरसि स्नानं विधिना भस्मधारणाम् ।
 रुद्राक्षांश्च तथा शीर्षे कर्णयोर्वक्षसी(सि) भुजे ॥ ३२-३६ ॥
 प्राणायामादि सन्ध्या(न्ध्यां) य कुर्यात्तर्पणमेव च ।
 श्राद्धं कृत्वा यथाशक्त्या दानं दद्यात्सुभक्तितः ॥ ३२-३७ ॥
 तत्रेन्द्रेणं समभ्यर्च्य भैरवादीन् ततो यजेत् ।
 विन्ध्यवासां यैकलिङ्गं षोडशैरुपचारकैः ॥ ३२-३८ ॥
 सन्तोष्य गीतनृत्याद्यैः स्तुत्वा नत्वाभिनन्द्य च ।
 ब्राह्मणान् भोजयेत् पश्चात् पायसाद्यैः सुसंस्कृतैः ॥ ३२-३९ ॥
 गोभूडिरण्यदानानि दत्वा नत्वाऽभिनन्दयेत् ।
 स्वकुटुम्बसमायुक्तः पारणं च समाचरेत् ॥ ३२-४० ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याच्छिवसङ्कीर्तनादिभिः ।
 अवेवं यः कुरुते भक्त्या न विद्वैः परिभूयते ॥ ३२-४१ ॥
 धनधान्यसमृद्धैश्च स्वजनैः सल मोदते ।
 ततः प्रतिपदायान्तु प्रातरुत्थाय दैडिकम् ॥ ३२-४२ ॥
 आवश्यकं च कृत्वाऽथ स्नायादिन्द्रसरोवरे ।
 आह्निकं च निवृत्त्याथ (निर्वृत्याथ) ऐकलिङ्गं समुच्यरेत् ॥ ३२-४३ ॥
 ऐकलिङ्गस्य यात्रेय्यामग्नीश्वरमथार्ययेत् ।
 अग्निना पूजितः शम्भुः प्रादुर्भूतस्तदग्रतः ॥ ३२-४४ ॥
 वरं वरय भद्रं ते यत्ते मनसि वर्तते ।
 शिवस्य वचनं श्रुत्वा प्रणम्याग्निरुवाच ह ॥ ३२-४५ ॥
 ओजस्तेजो बलं ज्ञानं यज्ञादिकर्मसाधनम् ।
 त्वत्पादपूजनं यास्तु सान्निध्यं तेऽस्तु मे सदा ॥ ३२-४६ ॥
 शिव उवाच -
 तथाऽस्तु तव नाम्नाऽलं स्थास्याभ्यत्रैव पावक ।
 अग्नीश्वरेति मां भक्त्या पूजो कुर्यन्ति ये नराः ॥ ३२-४७ ॥
 तेषां सौम्यं धनं धान्यमारोग्यं चाङ्गपाटवम् ।
 नाग्निं च भयं तेषां पापयोगान्ति किञ्चन ॥ ३२-४८ ॥
 ममाग्ने श्राद्धदानादि जपडोमादिकाः क्रियाः ।

विधिना ये प्रकुर्वन्ति लभते(न्ते) वाञ्छितं फलम् ॥ ३२-४८ ॥

सूत उवाच -

धृत्युक्त्वा लिङ्गपेक्षं स्थितस्तत्रैव शङ्करः ।

प्रतिपधां(दि)मधोः पूजां विशेषेण समाचरेत् ॥ ३२-५० ॥

रात्री जागरणं गीतवाद्याद्यैस्तोषयेच्छिवम् ।

अेवं यः पूजयेद्भक्त्या सर्वान् कामान् समश्नुते ॥ ३२-५१ ॥

द्वितीयायां विशेषेण कृत्वाह्निकविधानतः ।

ऐकलिङ्गाख्यं शशाङ्गं ब्रह्मेश्वरमथार्थयेत् ॥ ३२-५२ ॥

स्वयम्भुवा पुराराध्य(द्धो) रुद्रपादादिभिः शिवः ।

प्रसन्नवरदः शम्भुराविर्भूतस्तदग्रतः ॥ ३२-५३ ॥

तत्र श्राद्धं जपो डोमो विधादानादिकं कृतम् ।

तदक्षयफलं याति ब्रह्मेशस्य प्रसादतः ॥ ३२-५४ ॥

रात्री जागरणं कुर्यात् तू(तो) यन्त्रिकयुतो मुदा ।

पारायणं वा वेदस्य पुराणश्रवणादिभिः ॥ ३२-५५ ॥

भुक्त्वा भोग्यान् यथाकामान् शिवलोके महीयते ।

तृतीयायां विन्ध्यवासां पूजयेद्भुक्तिमुक्तिदाम् ॥ ३२-५६ ॥

आगमोक्तेन विधिना षोडशैरुपचारकैः ।

सुवासिनीः कुमारीश्च पूजयेद्देवताधिया ॥ ३२-५७ ॥

भूषणैः पट्टकूलैश्च दक्षिणाभिश्च तोषयेत् ।

गीतनृत्यादिना रात्री मङ्गोत्सवं समाचरेत् ॥ ३२-५८ ॥

सौभाग्यं वर्धते तस्य पुत्रपौत्रादिसम्पदः ।

अवैधव्यं च नारीणां सर्वमाङ्गल्यवर्धनम् ॥ ३२-५९ ॥

शतयज्ञ्यादिकं कर्म जपडोमादिकं कृतम् ।

विन्ध्यवासाप्रसादेन तदक्षयफलं लभेत् ॥ ३२-६० ॥

यतुर्थ्यां तु गणेशस्य पूजनं विधिवच्चरेत् ।

दूर्वाङ्कुरै रक्तपुष्पैः सिन्दूरैर्मोदकैः फलैः ॥ ३२-६१ ॥

नालिकेरैः पानकैश्च तर्पयेद्भिन्ननायकम् ।

सङ्गीताद्यैश्च सन्तोष्य स्तुत्याद्यैश्च सुभक्तितः ॥ ३२-६२ ॥

निर्विघ्नं जायते तस्य सर्वकार्येषु सर्वदा ।
पञ्चम्यां तक्षकेशस्य पूजनं कारयेद्बुधः ॥ ३२-६३ ॥
कुण्डे तक्षकके स्नात्वा श्राद्धं कृत्वा विधानतः ।
ब्राह्मणान् भोजयेत् पश्चात् पायसाद्यैश्च षड्रसैः(सैः) ॥ ३२-६४ ॥
गीतं तुर्याद्विभिस्तत्र जागरं कारयेन्नृशि ।
नागानां वाऽथ सर्पाणां भीतिस्तस्य न जायते ॥ ३२-६५ ॥
सौभाग्यं धनधान्यादि रत्नानि विविधानि य ।
लभते वाञ्छितं सर्वमेकलिङ्गप्रसादतः ॥ ३२-६६ ॥
ततः षष्ठ्यां कुमारस्य पूजा कार्या विशेषतः ।
तत्र श्राद्धादिकं कर्म दानानि विविधानि य ॥ ३२-६७ ॥
दत्तमक्षयतां याति शिवलोके महीयते ।
तस्य यौरभयं नास्ति व्याघ्रादिव्यश्च कर्त्तव्यित् ॥ ३२-६८ ॥
शत्रुतो न भयं तस्य सङ्ग्रामे विजयी भवेत् ।
व्यवहारे रणे दूर्गे सर्वत्रैव जयी भवेत् ॥ ३२-६९ ॥
सप्तम्यां भास्करं भक्त्या पूजनं विधिवच्चरेत् ।
रक्तयन्त्रनदूर्वाभिः पुष्पै रक्ताश्वमारजैः ॥ ३२-७० ॥
अर्घ्यैः प्रीणाति सविता सप्तमन्त्र मण्डलादिभिः ।
जपादिकं कृतं तत्र तत्सर्वं सकृद्वं भवेत् ॥ ३२-७१ ॥
अष्टम्यां भैरवेशस्य पूजा कार्या विशेषतः ।
आगमोक्तेन विधिना बलिदानाद्विस्तथा ॥ ३२-७२ ॥
रात्रौ य गीतनृत्याद्यैर्मंडितसवं समाचरेत् ।
सन्तोष्य भैरवं भक्त्या सर्वान् कामान् समश्नुते ॥ ३२-७३ ॥
सर्वापद्भ्यो विमुच्येत सर्वत्र विजयी भवेत् ।
भूतप्रेतपिशाचाद्यैर्निविद्धैः परिभूयते ॥ ३२-७४ ॥
नवम्यां पूजयेद्दुर्गा शुचिः प्रयतमानसः ।
षोडशैरुपयारैस्तु बलिदानाद्विभिर्मुदा ॥ ३२-७५ ॥
डोमं कुर्याच्च विधिवच्छतशोऽद्याद्विमान्त्रिकम् ।

जपादिकं कृतं तत्र तदक्षयकृत्वं भवेत् ॥ ३२-७६ ॥
दशम्यां पूजयेद्भक्त्या धर्मेश्वरं द्विजोत्तम ।
दक्षिणे चैकलिङ्गस्य धर्मोपाराधितः पुरा ॥ ३२-७७ ॥
तस्य पूजनमात्रेण यमभीतिर्न जायते ।
न पापेषु भवेद्बुद्धिः सदा धर्मं मतिर्भवेत् ॥ ३२-७८ ॥
अेकादश्यां विशेषेण विष्णोराराधनं चरेत् ।
पञ्चामृतैः सुगन्धैश्च तुलसीशतपत्रकैः ॥ ३२-७९ ॥
नानाभूषणवस्त्राद्यैर्धूपदीपैः सुभक्तितः ।
नैवेद्यैः चन्द्रसोपेतैः पायसैर्मधुरान्वितैः ॥ ३२-८० ॥
नीराजनादिभिः कृत्वा उपवासं समाचरेत् ।
रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतवाद्यादिभिर्मुदा ॥ ३२-८१ ॥
श्राद्धं दानं जपो होमः कृतं तदक्षयं भवेत् ।
द्वादश्यां पूजयेद्भक्त्या लक्ष्मीनारायणं हरिम् ॥ ३२-८२ ॥
षोडशैरुपचारैस्तु सम्पूज्य स्तवनादिभिः ।
ब्राह्मणान् भोजयेद्भक्त्या पायसाद्यैर्मन्त्रोरमैः ॥ ३२-८३ ॥
दीनाननाथान् सन्तोष्य पारणं च समाचरेत् ।
सङ्गीतविधिना रात्रौ जागरं कारयेन्नरः ।
सर्वपापविनिर्मुक्तो विष्णुलोके महीयते ॥ ३२-८४ ॥
त्रयोदश्यां तु कामेशं पूजयेत्सुसमाहितः ॥ ३२-८५ ॥
पूर्वतश्चैकलिङ्गस्य कुमारस्य च दक्षिणे ।
कामेनाराधितः शम्भुस्तत्राम्नाऽभून्महेश्वरः ॥ ३२-८६ ॥
पूजयेत्तं विधानेन रात्रौ जागरणादिभिः ।
महोत्सवं गीतनृत्यैरितिहासकथानकैः ॥ ३२-८७ ॥
सुभसोभाग्यसौन्दर्यं सौजन्यं लभते नरः ।
प्रियत्वं सर्वलोकेषु कौशल्यं स्यात्कलासु च ॥ ३२-८८ ॥
तत्र दानादिकं कर्म शिवाप्रियकरं भवेत् ।
यं यं चिन्तयते कामं तं तं प्राप्नोति वै नरः ॥ ३२-८९ ॥

यतुर्दृश्यां विशेषेण ऐकलिङ्गं समा(म)र्ययेत् ।
 पञ्चशुद्धिं विधायादौ ततो यजनमाचरेत् ॥ ३२-६० ॥
 शौनक उवाच -
 पञ्चशुद्धिः कथं कुर्याद्येन पूजाकृत्वं लभेत् ।
 विधानं तस्य मे ब्रूहि सर्वज्ञोऽसि मतो मम ॥ ३२-६१ ॥
 सूत उवाच -
 आत्मस्थानं द्रव्यमन्त्रं देवशुद्धिश्च पञ्चमी ।
 यावन्न कुरुते ब्रह्मन् तावद्देवार्थनं कुतः ॥ ३२-६२ ॥
 स्नानभूतेन संशुद्धिः प्राणायामादिभिस्तथा ।
 षडङ्गाद्यपिलैर्न्यासैरात्मशुद्धिरुदीरिता ॥ ३२-६३ ॥
 सन्भार्जनाऽनुलेपाद्यैर्दोषोदरवत् कृतम् ।
 वितानधूपदीपाद्यैः पुष्पमालादिशोभितम् ॥ ३२-६४ ॥
 पञ्चवर्णरजश्चित्रं स्थानशुद्धिरितीरिता ।
 पूजाद्रव्याणि सम्प्रोक्ष्य मूलमन्त्रैर्विधानवित् ॥ ३२-६५ ॥
 दशयिद्धेनुमुद्रां वै द्रव्यशुद्धिरुदीरिता ।
 ग्रथिता मातृकावर्णोभू(भू)लमन्त्राक्षराणि च ॥ ३२-६६ ॥
 कुमोक्तमत्रिरावृत्तिर्मन्त्रशुद्धिरुदीरिता ।
 पीठे देवं प्रतिष्ठाप्य सकलीकृत्य मन्त्रवित् ॥ ३२-६७ ॥
 मूलमन्त्रेण दीपिन्या मालिन्याऽर्घोदकेन च ।
 त्रिवारं प्रोक्षयेद्भिद्रान् देवशुद्धिरितीरिता ॥ ३२-६८ ॥
 पञ्चशुद्धिं विधायेत्यं पश्चाद्यजनमाचरेत् ।
 सा पूजा सकला ज्ञेया चान्यथा निष्कला भवेत् ॥ ३२-६९ ॥
 षोडशैरुपयारैश्च रुद्रपादादिसूक्तकैः ।
 पञ्चामृतैः सुगन्धाद्भिर्वस्त्रालङ्कारभूषणैः ॥ ३२-७० ॥
 सुगन्धैः कुङ्कुमाद्यैश्च पुष्पैर्नानाविधैः शुभैः ।
 धूपैर्दिव्यैश्च दीपैश्च पञ्चानैः पायसादिभिः ॥ ३२-७१ ॥
 पानीचैर्दिव्यताम्बूलैस्तोषयेज्जगदीश्वरम् ।
 नीराजनं च कर्पूरैर्दिव्यवादित्रसंयुतम् ॥ ३२-७२ ॥

छत्रं च यामरे यार्घ्यं व्यजनं दर्पणं तथा ।
 सङ्गीतं नटनाट्यं च पुराणश्रवणार्णविकम् ॥ ३२-१०३ ॥
 रात्रौ जागरणं कार्यं मङ्गोत्सवविधानतः ।
 स्वयं संदर्भयन् देवान् शम्भुनाऽपि यतः कृतम् ॥ ३२-१०४ ॥
 देवैः सम्पूजितः शम्भुः प्रसन्नो भक्तवत्सलः ।
 तोषयामास देवादीन् यथायोग्यविधानतः ॥ ३२-१०५ ॥
 पूजितास्तर्पिताः सर्वे स्थापिताः स्वसमन्ततः ।
 उवाच परया प्रीत्या लोकानां छितकाम्यया ॥ ३२-१०६ ॥
 शम्भुरुवाच -
 अद्यप्रभृति भो देवा वार्षिकीयं मङ्गोत्सवम् ।
 ये कश्चिन्ति मद्भक्त्या तेषां पुण्योद्यो भवेत् ॥ ३२-१०७ ॥
 सर्वान् कामान् पूरयध्वं निजभक्तान् प्रसन्नतः
 (सर्वान् कामान् पूरयध्वं स्वभक्तानां प्रसादतः) ॥ ३२-१०८ ॥
 यत्तुर्दृश्यां सदा पूजा(जां) ये कश्चिन्ति भत्पराः ।
 अश्रयं विजयं राज्यमारोग्यं प्राप्नुवन्ति ते ।
 भुङ्क्वा भोगान् यथाकामान् शिवलोके महीयते ॥ ३२-१०९ ॥
 सूत उवाच -
 धृत्युक्त्वाथ सुरान् देवः स्थितस्तत्रैव तोषय(षितः) ।
 अमावस्यां पौर्णमास्यां सोमनाथं प्रपूजयेत् ॥ ३२-११० ॥
 तत्र श्राद्धादिकं कार्यमनन्तकलदं भवेत् ।
 रात्रौ जागरणं कुर्याच्छिवभक्तिपरायणः ॥ ३२-१११ ॥
 शिवध्यानपरो नित्यं शिवनामानुकीर्तयन् ।
 सर्वं शिवमयं पश्यन् भुक्तिमुक्त्योश्च भाजनः(नम्) ॥ ३२-११२ ॥
 विधिना वा भिषेऽपि व्यासङ्गाद्वा प्रयत्नतः ।
 कुर्वन्ति वार्षिकीं यात्रामेकलिङ्गस्य सन्निधौ ॥ ३२-११३ ॥
 सर्वपापैर्विनिर्मुक्ता यान्ति शम्भोः परं पदम् ।
 पक्षमात्रं च मे(ये) भक्त्या शिवपूजां विधानतः ॥ ३२-११४ ॥
 कश्चिन्ति मङ्गलान् ऐकलिङ्गस्य सन्निधौ ।

સર્વચક્ષુઃકલં તે વૈ લભન્તે ભુવિ માનવાઃ ॥ ૩૨-૧૧૫ ॥

પક્ષાઘ્નં વા પ્રકુર્વન્તિ હ્યેકલિંગમહોત્સવમ્ ।

સર્વતીર્થકૃતં પુણ્યં શિવસાયુજ્યદં ભવેત્ ॥ ૩૨-૧૧૬ ॥

એકાદશ્યાદિદર્શાન્તં મહત્પુણ્યકલપ્રદમ્ ।

પચ્ચરાત્રં વિશેષેણ ભક્ત્યા મહોત્સવં ચરેત્ ॥ ૩૨-૧૧૭ ॥

પ્રીણાતિ શકુરઃ સાક્ષાદ્ભવતાનામભયપ્રદઃ ।

બહુના કિમિહોક્તેન શિવસાયુજ્યદાયકમ્ ॥ ૩૨-૧૧૮ ॥

વાયુના કથિતં પૂર્વં નારદાય મહાત્મને ।

એકલિંગસ્ય માહાત્મ્યં તવાગ્રે કથિતં મયા ॥ ૩૨-૧૧૯ ॥

યે શૃણ્વન્તિ સમાહિતાઃ શિવકથાં પાપૌઘવિધ્વંસિનીં

પાઠં શુદ્ધમનાઃ કરોતિ મનુજઃ સંસારસિન્ધુપ્લવમ્ ।

તે સૌખ્યં ધનધાન્યબન્ધુસુજનૈર્ભુક્ત્વા યથેષ્ટાન્ સુખાન્

પ્રાપ્યાન્તે શિવલોકમક્ષયસુખં સાયુજ્યતાં શામ્ભવાઃ ॥ ૩૨-૧૨૦ ॥

યાત્રાભઙ્ગં યે કરિષ્યન્તિ મૂઢાઃ શમ્ભોર્દ્વૈષં સજ્જનાનાં ચ દુષ્ટાઃ

યે(તે) પચ્યન્તે કુમ્ભિપાકાદિઘોરે નાનાયોનીભ્રામ્યમાણાધમાસ્તે

શમ્ભોર્યાત્રાં યત્રતઃકારયન્તિ સાહાય્યં વા કાયવાગ્નિઃ(ભિઃ) પ્રકુર્યાત્(ર્થુઃ)

માર્ગે ક્ષેત્રે યાત્રદાનં પ્રપાદિ કુર્વન્તે યે પ્રીતતાં યાતિ શમ્ભુઃ ॥ ૩૨-૧૨૨ ॥

સઘો વામસ્તવઘોરઃ પુરુષ ઇતિ મુખૈરીશ્વરોડપીન્દુકાષ્ટા-

વાચી પૂર્વોર્ધ્વગૈઃ સત્કુજલશુચિમરુત્પૈર્વિધાતા રમેશઃ ।

રુદ્રશ્ચેશઃ સદાદિઃ શિવ ઇતિ જગત્સૃષ્ટિસંસ્થાનનાશા-

ન્તહ્દાનાનુગ્રહૈશ્ચ પ્રણવમયગુરુશ્ચૈકલિંગોડવતાદ્ઃ ॥ ૩૨-૧૨૩ ॥

ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે શ્રીમદેકલિંગમાહાત્મ્યે યાત્રાવિધિમહોત્સવવર્ણનં નામ દ્વાત્રિંશોડધ્યાયઃ । ૩૨ ॥

॥ ઇતિ શ્રીવાયુપુરાણે મેદપાટીયે એકલિંગમાહાત્મ્યં (પૌરાણિકં) સમ્પૂર્ણમ્ ॥

Notes:

EkalingaMāhātmyam એકલિંગમાહાત્મ્યમ્, that constitutes a SthalaPurāna સ્થલપુરાણ and SthalaMāhātmyam સ્થલમાહાત્મ્યમ્, has been composed in two styles - Paurāṇika પૌરાણિક and Kāvyaṁyaya કાવ્યમય. It includes the descriptions about the manifestation of the Ekalinga Śiva Kṣetra એકલિંગ શિવ ક્ષેત્ર in relation to the story of the duo - Baṣpa Rājā બાષ્પ

રાજા - Hārīta Muni હારીત મુનિ, and the lineage of kings of Citrakūṭa ચિત્રકૂટ (now k.a. Cittaūrāgarāḥa ચિત્તૌરગઢ) and Medapāta મેદપાટ (now k.a. Mevāra mevA.Da) including Mahārāṇā Kumbhā મહારાણા કુમ્ભા.

Baṣpa Rājā બાષ્પ રાજા is now popularly known as Bappā Rāvala બપ્પા રાવલ.

The VāyuPurāṇam વાયુપુરાણમ્ has been attributed to be the source composition of EkaliṅgaMāhātmyam એકલિંગમાહાત્મ્યમ્ as the main narrator of the same is Vāyu વાયુ.

EkaliṅgaMāhātmyam - Paurāṇika એકલિંગમાહાત્મ્યમ્ - પૌરાણિક is composed in 32 chapters that are given on this page with a brief summary of each chapter.

Shloka/Line formatting and numbering from 8-66 to 8-69 in the source text, seems to require some editing.

Verse 121 of chapter 32 is either missing or the numbering after verse 120 is incorrect.

Proofread and summary by Ruma Dewan

——
Ekalingamahatmyam

pdf was typeset on October 20, 2025

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

